

UKSEK
7th INTERNATIONAL CULTURE, ART
and LITERATURE CONGRESS
August 02, 2025 / Ankara, Türkiye

PROCEEDINGS BOOK

EDITORS
Assoc. Prof. Dr. Cavit POLAT
Dr. Anjali GANESH

ISBN: 979-8-89695-136-0

UKSEK
7th INTERNATIONAL CULTURE, ART and LITERATURE
CONGRESS

August 02, 2025 / Ankara, Türkiye

PROCEEDINGS BOOK

EDITORS

Assoc. Prof. Dr. Cavit POLAT
Dr Anjali Ganesh

By Liberty Publishing House

Water Street Corridor New York, NY 10038

www.libertyacademicbooks.com

+1 (314) 597-0372

ALL RIGHTS RESERVED NO PART OF THIS BOOK MAY BE REPRODUCED IN ANY FORM, BY PHOTOCOPYING OR BY ANY ELECTRONIC OR MECHANICAL MEANS, INCLUDING INFORMATION STORAGE OR RETRIEVAL SYSTEMS, WITHOUT PERMISSION IN WRITING FROM BOTH THE COPYRIGHT OWNER AND THE PUBLISHER OF THIS BOOK.

© Liberty Academic Publishers 2025

The digital PDF version of this title is available Open Access and distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0 license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits adaptation, alteration, reproduction and distribution for noncommercial use, without further permission provided the original work is attributed.

The derivative works do not need to be licensed on the same terms.

adopted by Mariam Rasulan

www.uksek.org

Issued: 20.08.2025

ISBN: 979-8-89695-136-0

CONGRESS ID
7th INTERNATIONAL CULTURE, ART and LITERATURE CONGRESS

DATE and PLACE
**August 02, 2025 / Ankara, Türkiye
(online)**

ORGANIZING COMMITTEE

Assoc. Prof. Dr. Cavit POLAT
Head of the Congress
Dr. Elvan CAFAROV - Azerbaijan State Pedagogical University

COORDINATOR
Gulnaz GAFUROVA

PARTICIPANT COUNTRIES
**Türkiye, TRNC, Azerbaijan, Algeria, Moldova, Iran, Pakistan, Kosova,
India, Nigeria, Vietnam, Jordan, Georgia, Romania, Serbia**

TOTAL NUMBER of PAPERS
Turkiye (24), Other Countries (28)

SCIENTIFIC BOARD

Prof. Dr. Sehrane Kasımi

Kongre Bilim Kurulu Başkanı

AMEA Mimarlık ve İncesanat Enstitüsü

Prof. Dr. Dilek ZERENLER

Prof. Dr. Rana ABDULLAYEVA

Prof. Dr. Rayihe AMANZADE

Prof. Dr. İrade KÖÇERLİ

Doç. Dr. Rahibe ALİYEVA

Doç. Dr. Kübra ŞAHİN ÇEKEN

Doç. Dr. İlkgül KAYA

Dr. Hilmi YAZICI, Selçuk Üniversitesi Dilek Sabancı Konservatuvarı

Dr. Nuran AYZAZ, Selçuk Üniversitesi Dilek Sabancı Konservatuvarı

Dr. Vidadı GAFAROV

Doç. Dr. Cavit POLAT

PHOTO GALLERY

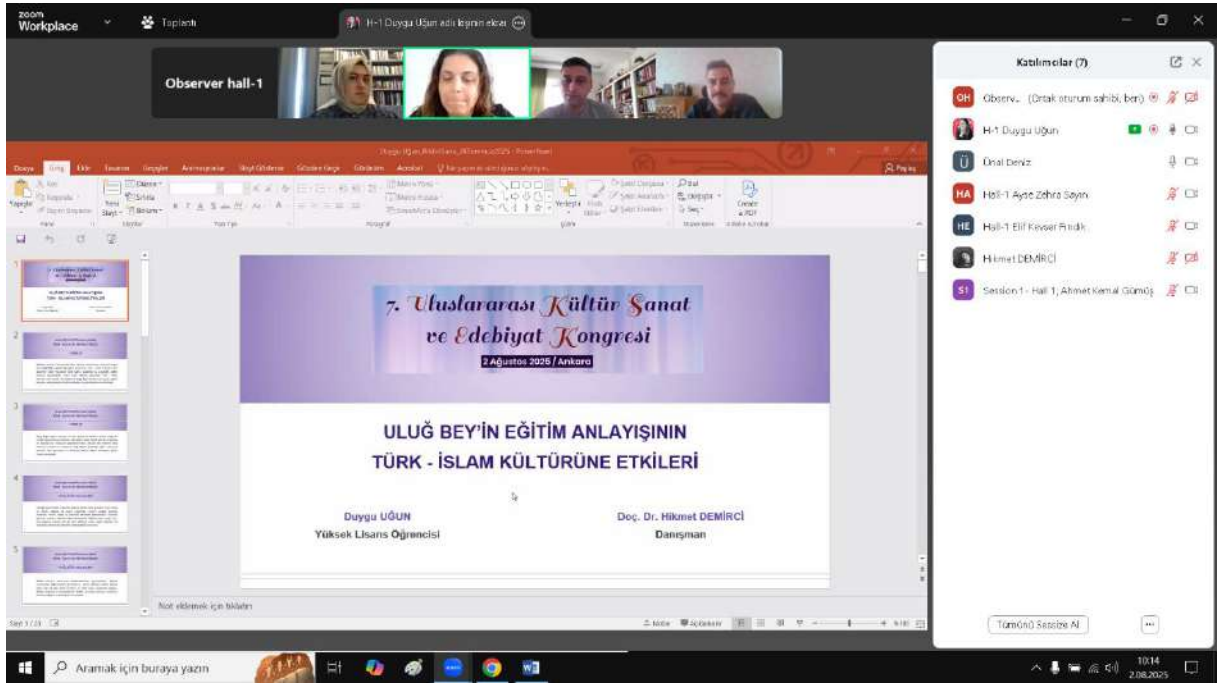

PHOTO GALLERY

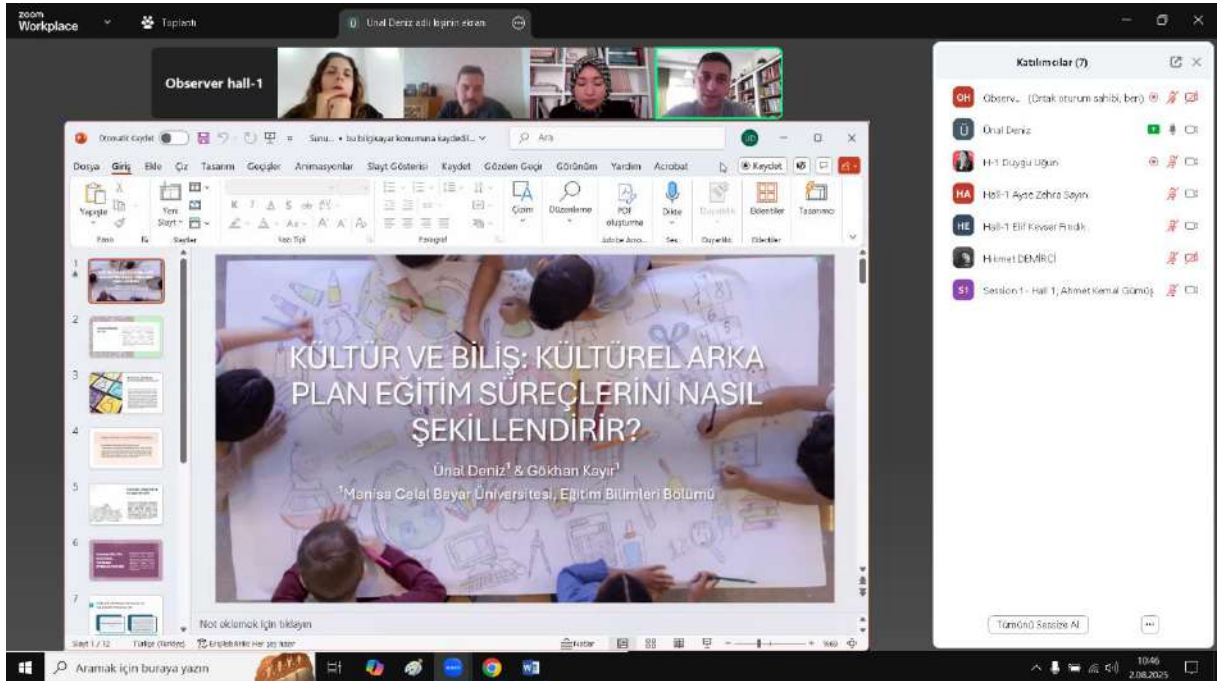
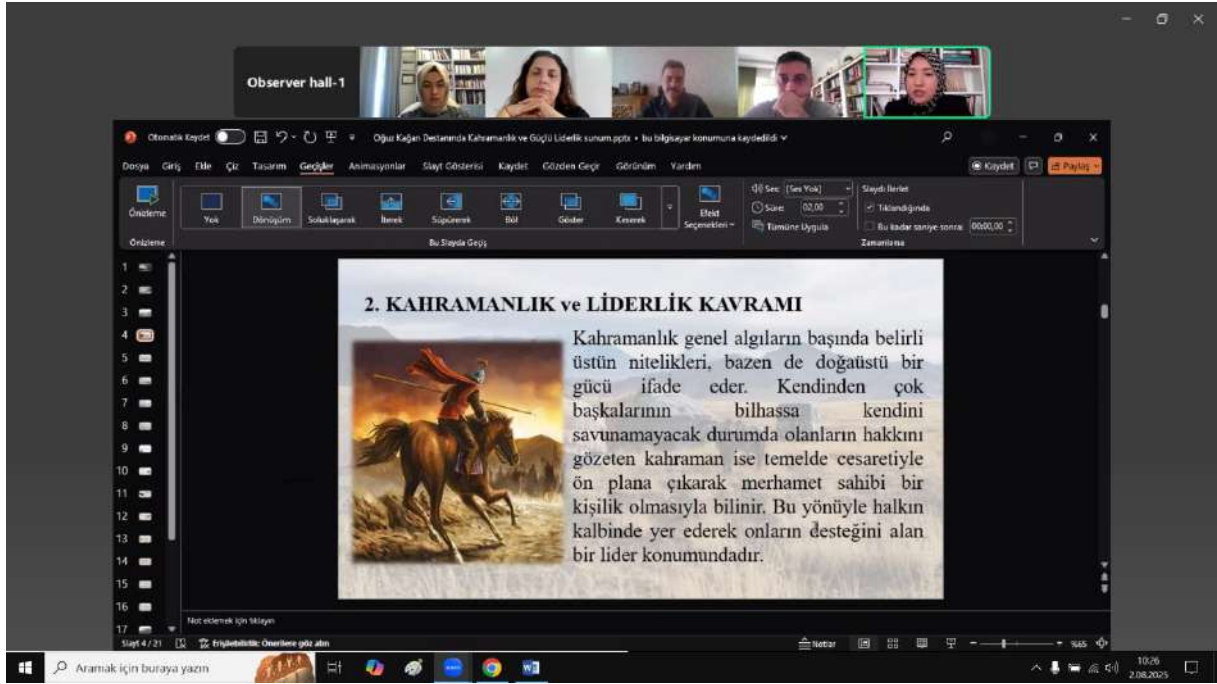

PHOTO GALLERY

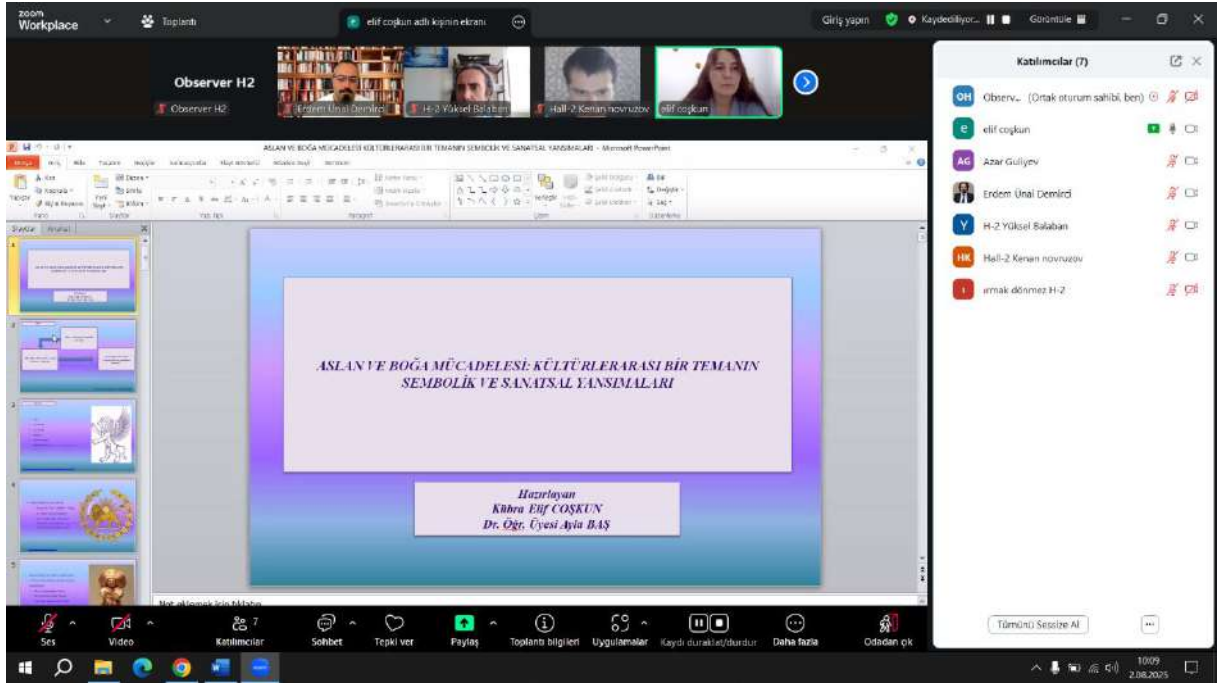
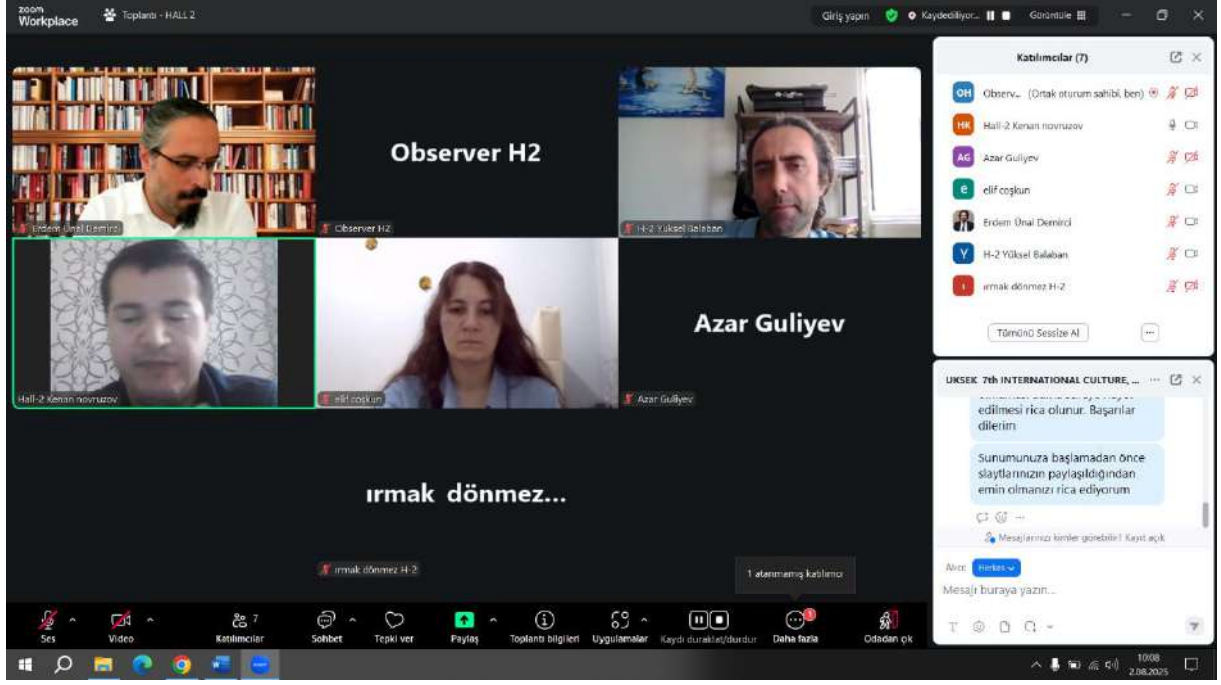

PHOTO GALLERY

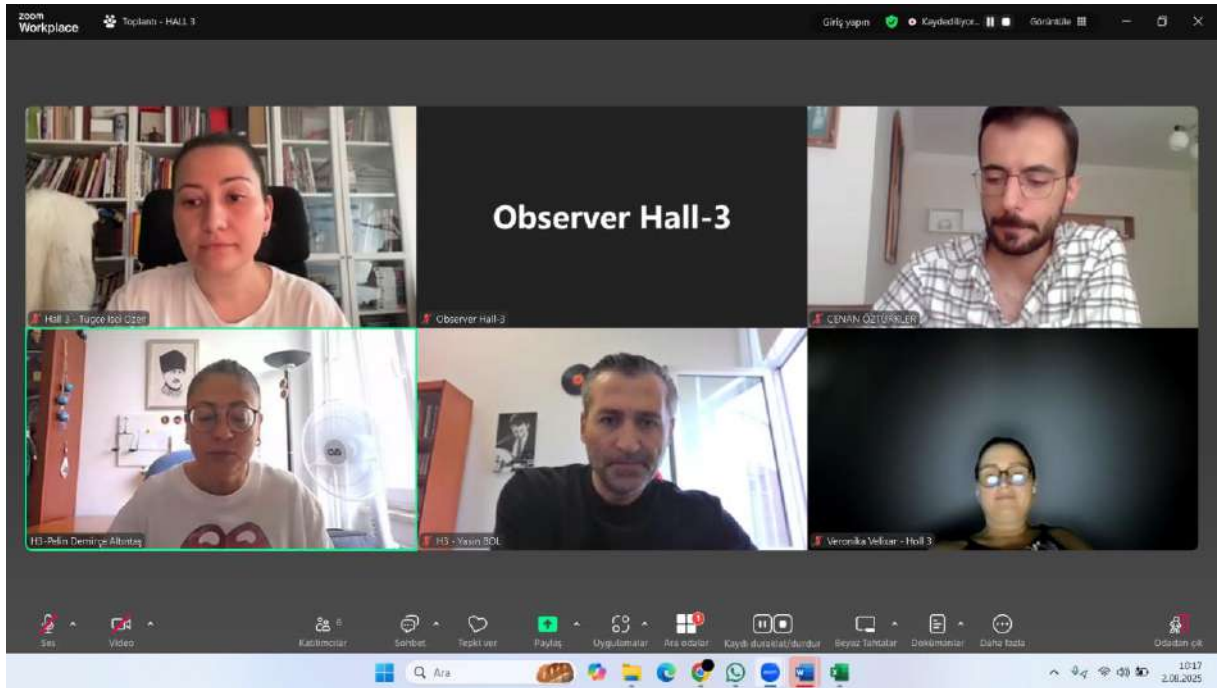
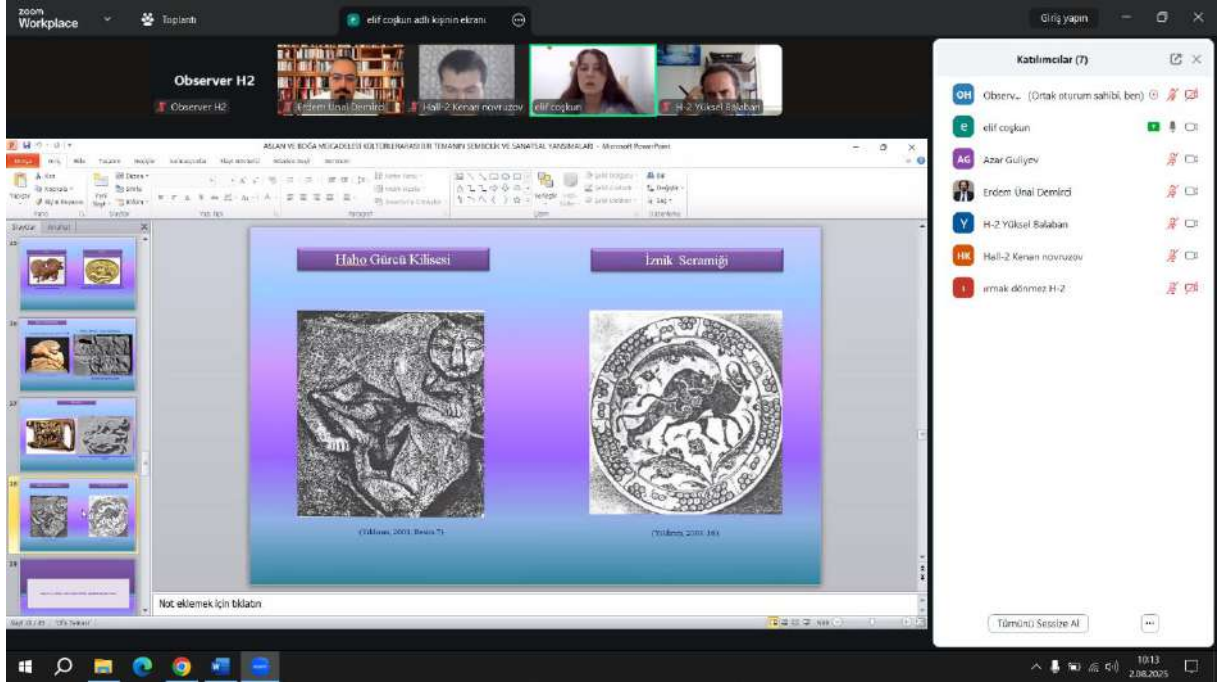

PHOTO GALLERY

PHOTO GALLERY

zoom Workplace Toplantı DK Damla Katlan adlı kişinin ekranı Giriş yapın

Observer hall-5 Observer hall-5 H-5 Kemale İSLAMZ Damla Katlan H-5 Hatice GÜR

1. INTRODUCTION

The concept of identity:

- «who a person is, or the qualities of a person or group which make them different from others» (Cambridge Advanced Learner's Dictionary, 633)
- individual characteristics as values, beliefs, and experiences along with external forces like nationality, ethnicity, culture, race, gender, and class
- traditionally recognized as stable and consistent, which provides a sense of belonging

2

Katılımcılar (7)

İsim	Statü	Microfon	Kamera
Observer (Ortak oturum sahibi, ben)	Ortak Oturum Sahibi	✓	✓
Damla Katlan	Katılımcı	✓	✓
H-5 Kemale İSLAMZADE	Katılımcı	✓	✓
H-5 Nedirhan Albay	Katılımcı	✓	✓
H-5 Hatice GÜR	Katılımcı	✓	✓
İsmail ERASLAN H-5	Katılımcı	✓	✓
Selma Yılmaz H-5	Katılımcı	✓	✓

Tümünü Sessize Al

Windows Taskbar: Ara, 26°C Güneşli, TUR, 16:35 2.08.2025

zoom Workplace Konferansiy - HALL 6 Выход Запись... Вид Вид

observer hall-6

Priya Vinod Busi...

Priya Vinod business And Management (vethwenthpur)

Участники (3)

İsim	Statü	Microfon	Kamera
observer hall-6 (Координатор, я)	Координатор	✓	✓
Lorna Fejza	Katılımcı	✓	✓
Priya Vinod Business And Management...	Katılımcı	✓	✓

Выключить звук для всех

Windows Taskbar: ENG, 13:08 06.08.25

PHOTO GALLERY

Server Hall-7

S1.H7. BUI H...

S1.H7. BUI HOANG TAN

Session 1. Ha...

Session 1. Hall 7. Bui...

Hall-7 A Atta...

Hall-7 A Attahiru

S1.H7. KIM K...

S1.H7. KIM KHANH -...

You are screen sharing

Stop share

1. INTRODUCTION

2. RESEARCH METHODOLOGY

3. RESULTS

4. CONCLUSION

Session 1. Hall...

Session 1. Hall 7. Bui Hoang Tan

S1.H7. BUI HOA...

S1.H7. BUI HOANG TAN

S1.H7. KIM KH...

S1.H7. KIM KHANH - NHA TRAN

Observer Hall-7

Observer Hall-7

Katılmıclar (6)

OH Obs... (Ortak oturum sahibi, ben)

S1 Session 1, Hall 7. Bui Hoang Tan

SB S1.H7. BUI HOANG TAN

HA Hall-7 A Attahiru

MN Milanović Nedeljko, Session 1, Hall 7

SK S1.H7. KIM KHANH - NHA TRAN

Observer Hall...

Observer Hall-7

Milanović Nedeljko, Ses...

Hall-7 A Atta...

Hall-7 A Attahiru

Joel Fatunmbi

Joel Fatunmbi

PPP-Nedeljko Milanovic - Microsoft PowerPoint

Design Transitions Animations Stock Data Notes Help

File Home Insert Layout References SendtoFront

Font Paragraph Drawing Styles

File Home Insert Layout References SendtoFront

Font Paragraph Drawing Styles

File Home Insert Layout References SendtoFront

Font Paragraph Drawing Styles

ACTIVITIES OF SUBJECT TEACHERS AND PARENTS THAT CONTRIBUTED TO THE BUILDING OF PARTNERSHIP RELATIONSHIPS: EXAMPLES OF GOOD PRACTICE OF TEAMWORK FROM THE TEACHER'S PERSPECTIVE

Nedeljko M. Milanović

University of Kragujevac

Faculty of Education in Jagodina, Serbia

Department of Humanities and Social Sciences

Katılmıclar (4)

OH Obs... (Ortak oturum sahibi, ben)

MN Milanović Nedeljko, Session 1,...

JF Joel Fatunmbi

HA Hall-7 A Attahiru

PHOTO GALLERY

The image displays two screenshots of a Zoom meeting interface, showing a presentation slide and a participant list.

Top Screenshot:

- Zoom Meeting Title:** Observer Hall-8
- Participants:** Observer Hall-8, H-B, Farhana Naz, Prof. Dr. Mohammed Waheeb-jH, Anjali Ganesh
- Slide Title:** Represented Periods in W Shueib
- Slide Content:**
 - Neolithic
 - Chalcolithic
 - Bronze Age
 - Iron Age
 - Roman
 - Byzantine
 - Islamic
- Participant List (7):**
 - Observer Ha... (Coorganizador, я)
 - Prof. Dr. Mohammed Waheeb-jH...
 - Alkadriyar Sherifdeen (Hall 8)
 - Anjali Ganesh
 - H-B, Farhana Naz
 - H-B-Acharya Chitralekha J
 - Hall 8 -Odunuga Fatai Olayinka

Bottom Screenshot:

- Zoom Meeting Title:** Observer Hall-8
- Participants:** Observer Hall-8, H-B Acharya Chitralekha J, Anjali Ganesh, H-B, Farhana Naz
- Slide Title:** Literature Review
- Slide Content:**
 - Hall (1966) has clearly stated the reason to understand different cultures as they reduce the communication gap.
 - Hofstede (1980) conducted research in several countries and came up with four cultural dimensions, viz., Power Distance Index, Uncertainty Avoidance Index, Individualism Vs Collectivism, and Masculinity Vs Femininity (Hofstede, 1985).
 - Thomas (2003) stated that cultural standards must be applied to intercultural management issues. This creation of new cultural standards provides flexibility to analyze other cultures.
- Participant List (7):**
 - Observer Ha... (Coorganizador, я)
 - H-B-Acharya Chitralekha J
 - Prof. Dr. Mohammed Waheeb-jH-51
 - Alkadriyar Sherifdeen (Hall 8)
 - Anjali Ganesh
 - H-B, Farhana Naz
 - Hall 8 -Odunuga Fatai Olayinka

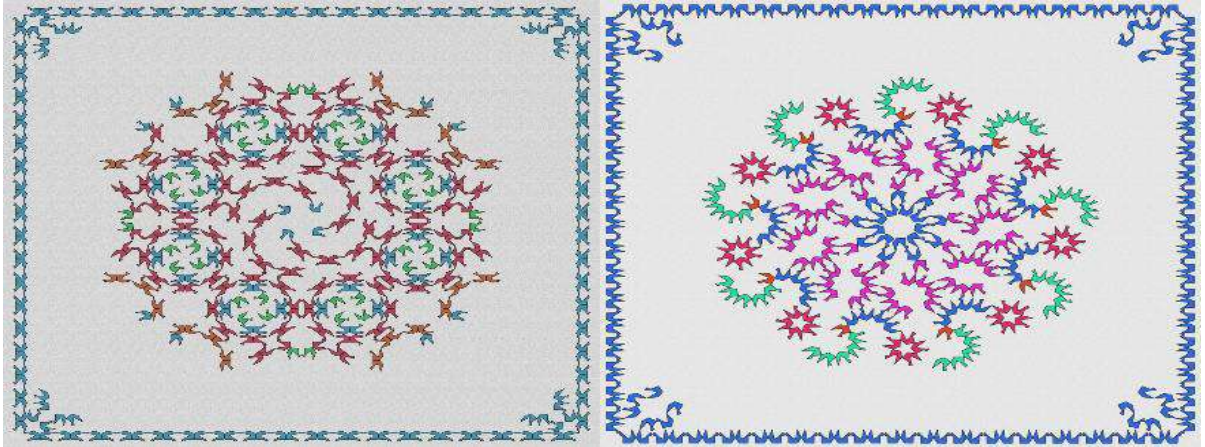
EXHIBITION

www.uksek.org/karma-sergi-2025

Assistant Professor/Head Farhana Naz

1. Digital Artwork Size: 16.54"x11.69" Year: 2024
2. Digital Artwork Size: 16.54"x11.69" Year: 2024

Bahar Selimgil

- 1, Dijital Sanat, 3500x3500 piksel, 2025
- 2, Dijital Sanat, 3000x3000 piksel, 2025

EXHIBITION

Dr. Levent İSKENDERÖĞLU

1. Zamanla yüzleşmeler, 60x125, 2024
2. Zamanla yüzleşmeler, 41 x125, 2024

Ş. Pınar Tunçok

Jüt, Firkete örgü ve dikiş, 38 Beden, 2024

EXHIBITION

Assoc. Prof. Dr. Cavit POLAT
Sevgi, Kolaj, 35x40 cm, 2024

Assoc. Prof. Dr. Kübra ŞAHİN ÇEKEN
Nes-Ra'nın Gözü , Tersten Kolaj, 35x50
cm, 2025

Asst. Prof. Elanur PİLİCİ
Simitçi, Dijital çizim, 3000 x 4000
pixel, 2025

Asst. Prof. Dr. Volkan Mengi
Simüle Edilmiş Işıklandırma,
2200x1700 px, 2025

EXHIBITION

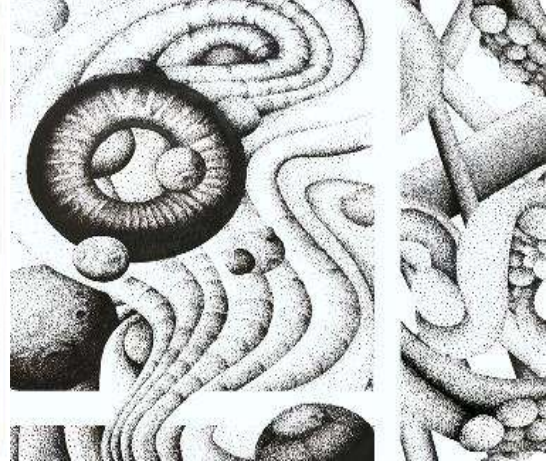
Salih Akkemik
Dijital İllüstrasyon, 40x40 cm, 2025

Prof. Ayşegül Türk
Nadire Organik Kabinesi,
Dijital, Kolaj, 35x50 cm, 2025

Elif Tuğçe Tecir
Çift Başlı Kartal, Mum Batik Eser Adı,
98x55 cm, 2025

Hatice AŞKIN
Boyutsuz Boyut, Karışık
Teknik, 30x30 cm, 2022

EXHIBITION

Asst. Prof. Dr. Abdullah GÜMÜŞ
BİRLEŞİM, Digital Art, 30x55x8 cm, 2025

Solo Exhibition

“Altın Kapı ve Uyuyan İmparator”

Konstantinopolis, Dijital çizim,
3000 x 4000 pixel, 2025

Konstantin, Dijital çizim,
3000 x 4000 pixel, 2025

Melekler ve Konstantin, Dijital çizim,
3000 x 4000 pixel, 2025

Savaş, Dijital çizim, 3000 x 4000 pixel, 2025

Uyuyan kral, Dijital çizim,
3000 x 4000 pixel, 2025

Söylentiler, Dijital çizim, 3000 x 4000 pixel, 2025

Solo Exhibition

Haber, Dijital çizim, 3000 x 4000 pixel, 2025

Uyanma, Dijital çizim, 3000 x 4000 pixel, 2025

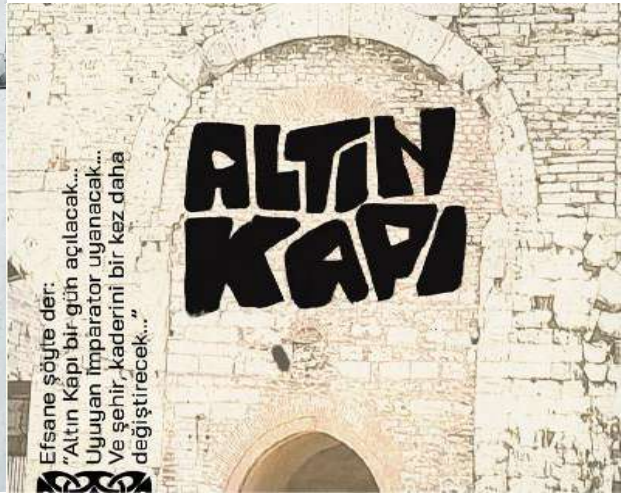
Kutsal Bilgelik, Dijital çizim,
3000 x 4000 pixel, 2025

Kral, Dijital çizim, 3000 x 4000 pixel, 2025

Haber bekleyişi, Dijital çizim,
3000 x 4000 pixel, 2025

Kapı, Dijital çizim, 3000 x 4000 pixel, 2025

Solo Exhibition

Simit, Dijital çizim, 3000 x 4000 pixel, 2025

Çay, Dijital çizim, 3000 x 4000 pixel, 2025

Sevgi, Dijital çizim, 3000 x 4000 pixel, 2025

Annelik, Dijital çizim, 3000 x 4000 pixel, 2025

UKSEK

7th INTERNATIONAL CULTURE, ART and LITERATURE CONGRESS

August 02, 2025 / Ankara, Türkiye

CONGRESS PROGRAM

Meeting ID: 844 6001 0824
Passcode: 020202

<https://us02web.zoom.us/j/84460010824?pwd=yN4h2PoC6O7V9DF79kVT4zicqUxOrX.1>

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- ✓ To be able to make a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID instead of “Meeting ID or Personal Link Name” and solidify the session.
- ✓ The Zoom application is free and no need to create an account.
- ✓ The Zoom application can be used without registration.
- ✓ The application works on tablets, phones and PCs.
- ✓ Speakers must be connected to the session 10 minutes before the presentation time.
- ✓ All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- ✓ During the session, your camera should be turned on at least %70 of session period
- ✓ Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

TECHNICAL INFORMATION

- ✓ Make sure your computer has a microphone and is working.
- ✓ You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- ✓ Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- ✓ Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.
- ✓ Before you login to Zoom please indicate your name surname and hall number,

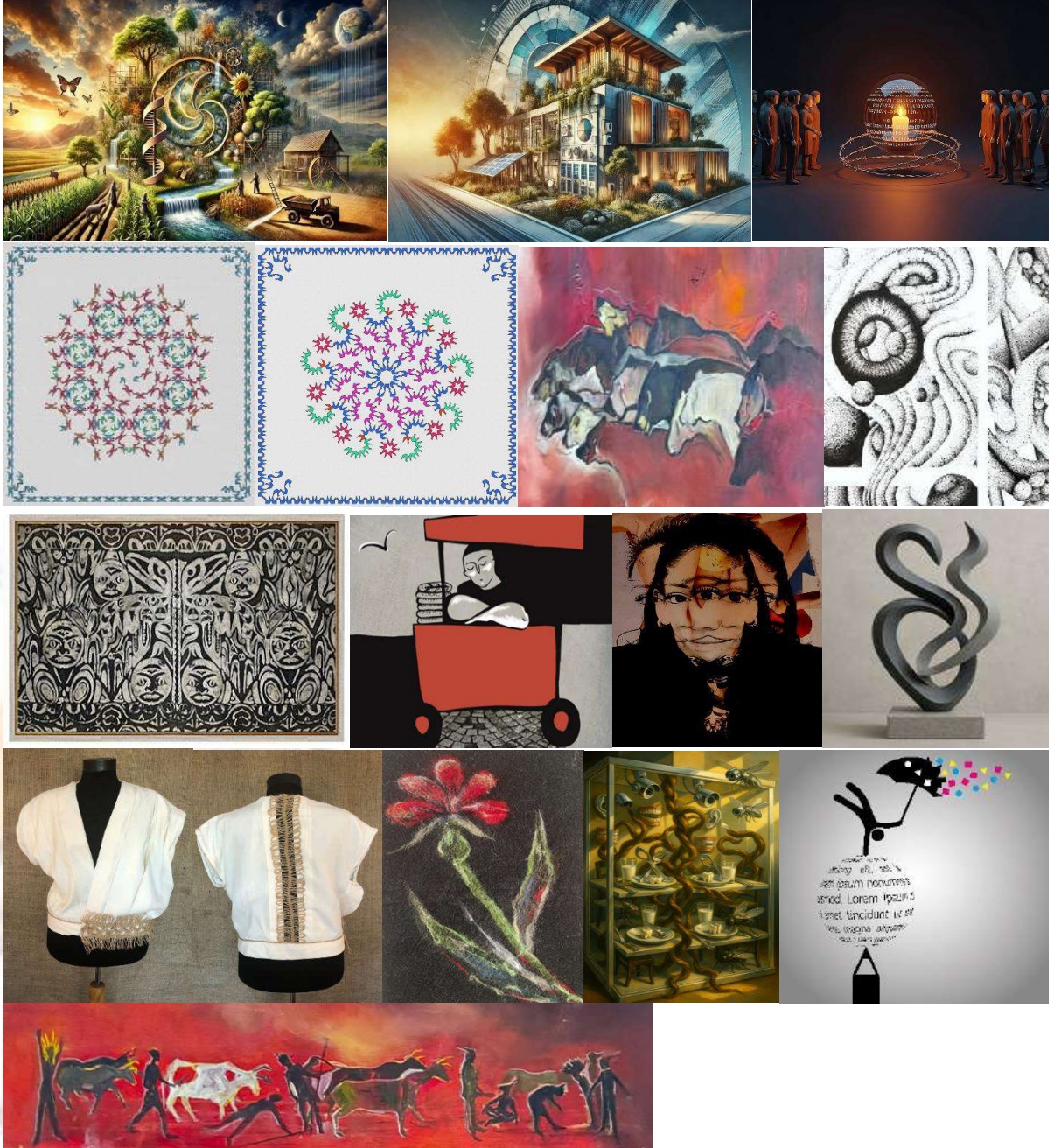
exp. H-1, Name Surname

Participant Countries:

Türkiye, TRNC, Azerbaijan, Algeria, Moldova, Iran, Pakistan, Kosova, India, Nigeria, Vietnam, Jordan, Georgia, Romania, Serbia

7. INTERNATIONAL CULTURE, ART and LITERATURE CONGRESS EXHIBITION

August 02, 2025 / Ankara, Türkiye
www.uksek.org/karma-sergi-2025

EXHIBITION CURATORS:
Assoc. Prof. Dr. Kübra ŞAHİN ÇEKEN
Assoc. Prof. Dr. Cavit POLAT
Asst. Prof. Dr. Abdullah GÜMÜŞ

Solo Exhibition

“Altın Kapi ve Uyuyan İmparator”

ONLINE PRESENTATIONS
02.08.2025 / Session-1 Hall-1
Ankara Local Time: 10:00-12:00
Meeting ID: 844 6001 0824 / Passcode: 020202

HEAD OF SESSION: Assoc. Prof. Dr. Ünal DENİZ		
AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Assoc. Prof. Dr. Ahmet Kemal GÜMÜŞ	<i>Ministry of National Education Konya Meram Kozagaç Vocational and Technical School</i>	HİLMİ-İ ŞİRVÂNÎ'NİN KANÛNÎ SULTAN SÜLEYMAN İÇİN YAZDIĞI MUAMMALI TARİH KASİDESİ
Duygu UĞUN Assoc. Prof. Dr. Hikmet DEMİRCİ	<i>Kahramanmaraş Sütçü İmam University</i>	ULUĞ BEY'İN EĞİTİM ANLAYIŞININ TÜRK İSLAM KÜLTÜRÜNE ETKİLERİ
Elif Kevser FİNDİK Assoc. Prof. Dr. Hikmet DEMİRCİ	<i>Kahramanmaraş Sütçü İmam University</i>	HEROISM and STRONG LEADERSHIP in THE EPIC OF OĞUZ KAĞAN
Assoc. Prof. Dr. Ünal DENİZ Assoc. Prof. Dr. Gökhan KAYIR	<i>Manisa Celal Bayar University</i>	LEARNING AND TEACHING IN MULTICULTURAL EDUCATIONAL SETTINGS: A LITERATURE REVIEW
Assoc. Prof. Dr. Ünal DENİZ Assoc. Prof. Dr. Gökhan KAYIR	<i>Manisa Celal Bayar University</i>	CULTURE AND COGNITION IN LEARNING: HOW CULTURAL BACKGROUNDS SHAPE EDUCATIONAL PROCESSES
Asst. Prof. Dr. Ayşe Zehra SAYIN	<i>Necmettin Erbakan University</i>	AN EXAMPLE OF 17TH-CENTURY OTTOMAN QUR'AN ILLUMINATION: KASİDECİZADE NO. 1 MANUSCRIPT IN THE SÜLEYMANİYE LIBRARY

ONLINE PRESENTATIONS
02.08.2025 / Session-1 Hall-2
Ankara Local Time: 10:00-12:00
Meeting ID: 844 6001 0824 / Passcode: 020202

HEAD OF SESSION: Assoc. Prof. Dr. Yüksel BALABAN		
AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Kenan NOVRUZOV	<i>Baku State University</i>	FUNDAMENTAL ARBITRATION IN CONTEMPORARY PUBLICISTIC
Kübra Elif COŞKUN Asst. Prof. Dr. Ayla BAŞ	<i>Ondokuz Mayıs University</i>	SYMBOLIC AND ARTISTIC REFLECTIONS OF AN INTERCULTURAL THEME: THE FIGHT OF THE LION AND THE BULL
Azar GULIYEV	<i>Academy of Public Administration (Azerbaijan)</i>	AZERBAIJAN IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION: INTERACTION BETWEEN NATIONAL SOVEREIGNTY AND POLITICAL CULTURE
Asst. Prof. Dr. Erdem Ünal DEMİRCİ	<i>Doğuş University</i>	THE STRATEGIC SIGNIFICANCE OF CRAFTSMANSHIP IN ATATÜRK'S SPEECHES AND DECLARATIONS
Assoc. Prof. Dr. Yüksel BALABAN	<i>İstanbul University</i>	CHANGING PRODUCTION PROCESSES IN TELEVISION AND CINEMA AND VIRTUAL PRODUCTION
Irmak DÖNMEZ	<i>Cyprus Aydın University</i>	A READING BASED ON THE EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN HOSTILITY TOWARDS WOMEN AND SEXISM

ONLINE PRESENTATIONS
02.08.2025 / Session-1 Hall-3
Ankara Local Time: 10:00-12:00
Meeting ID: 844 6001 0824 / Passcode: 020202

HEAD OF SESSION:		
AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Res. Asst. Tuğçe İŞÇİ ÖZEN	<i>Mimar Sinan Fine Arts University</i>	PORTRAIT ILLUSTRATIONS IN MAGAZINE COVER DESIGNS
Cenan ÖZTÜRKLER	<i>Hacettepe University</i>	MAGICAL REALISM IN CONTEMPORARY TURKISH PAINTING
Cenan ÖZTÜRKLER	<i>Hacettepe University</i>	VISUALIZATION OF TIME; THE PICTORIAL MOMENT AND THE PHOTOGRAPHIC MOMENT
Asst. Prof. Dr. Pelin DEMİRÇE ALTINTAŞ	<i>Anadolu University</i>	A STUDY ON ESKİŞEHİR WOMEN'S DIALECT FOLK SONG
Asst. Prof. Dr. Yasin BOL	<i>Anadolu University</i>	THE NAKİŞ TERMS USED IN THE YÜRÜKSEMÂÎ FORM and THE EXPLANATION OF THE TERM NAKİŞ IN TURKISH MUSIC ACCORDING TO NEW FINDINGS
Assoc.Prof. Veronika Veliksar Tatiana Batyr	<i>Taraclia State University "Gregory Tsasmlak"</i> <i>Comrat State University</i>	PHILOSOPHICAL AND INTERCULTURAL FOUNDATIONS IN TEACHING MUSIC
Dr. Valentina V. Nevzorova Tatiana Batyr	<i>Taraclia State University "Gregory Tsasmlak"</i> <i>Comrat State University</i>	DOSTOYEVSKY'S WORKS IN MUSIC

ONLINE PRESENTATIONS
02.08.2025 / Session-1 Hall-4
Ankara Local Time: 10:00-12:00
Meeting ID: 844 6001 0824 / Passcode: 020202

HEAD OF SESSION: Asst. Prof. Dr. Eda ERIŞ KIZGIN		
AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Dr. Zeynep KEMALOĞLU	---	THE KANDILI MOTIF AS A DECORATIVE ELEMENT ON AMASYA MOSQUE MIHRABS
Dr. Zeynep KEMALOĞLU	---	OTTOMAN COINS WITH THE RELIEF KNOT MOTIF AT THE AMASYA MUSEUM
Asst. Prof. Dr. Eda ERIŞ KIZGIN	<i>Van Yüzüncü Yıl University</i>	THE USE OF HISTORICAL BUILDINGS FOR THE SAME FUNCTION FROM THE OTTOMAN TO THE REPUBLICAN PERIOD: THE EXAMPLE OF BITLIS SCHOOL
Asst. Prof. Dr. Gülsün EBİRİ	Van Yüzüncü Yıl University	MIHRAB DESIGN AND STYLE DEVELOPMENT IN WOMEN'S TOMBS IN ANATOLIA (11TH CENTURY - EARLY 14TH CENTURY)
Assist. Prof. Özge Erbilten Yalçın	<i>Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi</i>	BELIEF AND SYMBOLISM IN JEWELRY AS A CULTURAL MEMORY OBJECT: ON THE TRANSFORMATION OF MEANING FROM TRADITION TO THE CONTEMPORARY

ONLINE PRESENTATIONS
02.08.2025 / Session-1 Hall-5
Ankara Local Time: 10:00-12:00
Meeting ID: 844 6001 0824 / Passcode: 020202

HEAD OF SESSION: Assoc. Prof. Kemale İSLAMZADE		
AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Lec. Hatice GÜR	<i>Karabuk University</i>	THE SILENT SPECTATOR: THE ROLE OF PEARL AS AN INTERSUBJECTIVE MIRROR IN NATHANIEL HAWTHORNE'S THE SCARLET LETTER
Assoc. Prof. Kemale İSLAMZADE	<i>Baku State University</i>	ON THE GENESIS OF THE WITCH IMAGES IN MAGIC TALES
Lec. Damla KATLAN	<i>Trabzon University</i>	AMIN MAALOUF'S AND EDWARD SAID'S IDENTITY CONSTRUCTION AS IN-BETWEEN INDIVIDUALS: A COMPARATIVE STUDY
Asst. Prof. Dr. Neslihan Günaydın Albay	<i>Doğuş University</i>	THE INTERSECTION OF REALITY AND MYTH IN THE WORKS OF GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ AND JUAN RULFO
İsmail ERASLAN	<i>Trabzon University</i>	CULTURAL MEMORY, MUSICAL TRANSMISSION, AND EPIGENETIC REFLECTIONS: ONTOLOGICAL INTERSECTIONS BETWEEN BELIEF, FOLKLORE, AND RHYTHM
Selma YILMAZ Asst. Prof. Dr. Uğur ÖZGÜR	<i>Tekirdağ Namık Kemal University</i>	ORIGIN OF THE CONCEPT OF AESTHETICS AND EXAMINATION AND TURKISH TRANSLATION OF TERMS OF AESTHETIC ORIGIN IN MEDICAL LANGUAGE

ONLINE PRESENTATIONS
02.08.2025 / Session-1 Hall-6
Ankara Local Time: 10:00-12:00
Meeting ID: 844 6001 0824 / Passcode: 020202

HEAD OF SESSION: Prof. Ali Bahranipour		
AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
PhD Cand. Lorita FEJZA	<i>University of Prishtina</i>	VOICE, MEMORY, AND DESIRE IN MOLLY BLOOM'S SOLILOQUY
Prof. Ali Bahranipour Nadia Naderi	<i>Shahid Chamran University of Ahvaz</i>	THE INFLUENCE OF HISTORICAL FACTORS ON THE SOCIAL HISTORY OF HAIRDRESSING IN IRAN FROM THE ARRIVAL OF ISLAM TO THE FALL OF THE AQ QOYUNLU DYNASTY
Ahlem Lalmi	University of Frères Mentouri Constantine 1	CONTEMPORARY CRITICAL APPROACHES
Dr Priya Vinod Dr Ajitha Krishnaprasad	<i>Christ University</i>	IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON HUMAN EMOTIONS
Saeed Ahmad Zaman Dr. Naima Nawaz Dr. Zain Nawaz Dr. Muhammad Idrees	<i>The University of Lahore University of Agriculture Government College University</i>	LEARNING FROM SAFETY CULTURE TO OPTIMISE CYBERSECURITY CULTURE
Saeed Ahmad Zaman Dr. Naima Nawaz Dr. Zain Nawaz Dr. Muhammad Idrees	<i>The University of Lahore University of Agriculture Government College University</i>	INNOVATION CULTURE: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW
Saeed Ahmad Zaman Dr. Naima Nawaz Dr. Zain Nawaz Dr. Muhammad Idrees	<i>The University of Lahore University of Agriculture Government College University</i>	THE ROLE OF ORGANISATIONAL CULTURE IN HIGHER EDUCATION
Dr. Natela Borisovna POPKHADZE	<i>Phasis National Academy</i>	THE GEORGIAN//AIAKOLKHETI//GURCISTAN ETHNICITY'S MUSICAL AND POETIC TALANT EVIDENT IN MRS. VARVARA THERETELI'S MUSIC TO THE TEXT OF THE VERSE KNOWN AS SULIKO WRITTEN BY MR. AKAKI THERETELI IN 1895

ONLINE PRESENTATIONS
02.08.2025 / Session-1 Hall-7
Ankara Local Time: 10:00-12:00
Meeting ID: 844 6001 0824 / Passcode: 020202

HEAD OF SESSION: Dr. Dr. Toyin Shittu		
AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Bui Hoang Tan Trinh Kim Khanh Le Nha Tran	<i>Can Tho University</i>	THE YOUTH MOVEMENT IN SÓC TRĂNG DURING THE AUGUST REVOLUTION OF 1945
Fatunmbi Joel Oluwafemi	<i>Federal Polytechnic Ilaro</i>	A REVIEW OF NIGERIA'S CULTURAL DIVERSITY AND DEMOCRATIC PROCESS
Nedeljko M. Milanović	<i>University of Kragujevac</i>	ACTIVITIES OF SUBJECT TEACHERS AND PARENTS THAT CONTRIBUTED TO THE BUILDING OF PARTNERSHIP RELATIONSHIPS: EXAMPLES OF GOOD PRACTICE OF TEAMWORK FROM THE TEACHER'S PERSPECTIVE
Toyin Shittu	<i>Al – Hikmah University</i>	OKINBA LAUNKO PERFORMS: A STUDY OF THE AESTHETICS OF PERFORMANCE IN Ire! ... & OTHER POEMS FOR PERFORMANCE
Bakare Ibrahim Toyin	<i>Al-Hikmah University</i>	LITERARY MILITANCY AND ENVIRONMENTAL PROTEST IN TANURE OJAIDE'S DELTA BLUES & HOME SONGS
Ahmed Attahiru	<i>Kebbi State University of Science and Technology</i>	CHILDREN'S LITERATURE AND MORAL INSTRUCTION IN NIGERIAN CULTURE
Full-Professor PhD. Habil. Cristina Raluca Gh. Popescu	<i>University of Bucharest The Bucharest University of Economic Studies</i>	TRADITIONAL TURKISH CULTURE, HISTORY, ART, AND LITERATURE AND THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS: A CULTURAL BRIDGE TO SUSTAINABILITY

ONLINE PRESENTATIONS
02.08.2025 / Session-1 Hall-8
Ankara Local Time: 10:00-12:00
Meeting ID: 844 6001 0824 / Passcode: 020202

HEAD OF SESSION: Dr Anjali Ganesh		
AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Assistant Professor Farhana Naz	<i>Lahore college for Women University</i>	BEYOND DAYLIGHT: REIMAGINING LANDSCAPES THROUGH THE LANGUAGE OF LIGHT
Mohammed Waheeb	<i>The Hashemite University</i>	THE DISCOVERY OF A UNIQUE SITES WADI SHUEIB IN CENTRAL JORDAN SOUTHERN LEVANT
Dr Anjali Ganesh Ms. Acharya Chित्रalekha	<i>St Joseph Engineering College</i>	CORRELATING CULTURAL VALUES AND PEOPLE MANAGEMENT PRACTICES THROUGH OBSERVATIONAL CASE STUDY APPROACH WITH REFERENCE TO RIO GRANDE DO SUL
Dr. Mehdi shalchi tousi	<i>Ahle Beyte internatinal University</i>	STRUCTURAL ARCHITECTURE AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE
Priyavarshini A	<i>R.M.K. Engineering College</i>	INTERNATIONAL CONGRESS ON CULTURE, ART, LITERATURE
Alkadriyar Sherifdeen Odunuga Fatai Olayinka	<i>Kwara State University</i>	INSTITUTIONAL AND COMMUNITY SECURITY EFFORTS AGAINST CRIME IN MALETE (2009-2024)
Mobina Kharmandar Mahmud Rezaei	<i>Islamic Azad University</i>	A DESIGN FRAMEWORK FOR DIGITAL SPACES TO EXPERIENCE THE DOCUMENTATION AND REPRESENTATION OF THE CULTURE AND ART OF TRADITIONAL IRANIAN ARCHITECTURE (CASE STUDY: TAKYEH DOWLAT IN TEHRAN'S CITADEL)

UKSEK

7th INTERNATIONAL CULTURE, ART and LITERATURE CONGRESS

CONTENTS

CONGRESS ID	I
PHOTO GALLERY	II
PROGRAM	III
CONTENT	IV

AUTHOR	TITLE	NO
Ahlem Lalmi	CONTEMPORARY CRITICAL APPROACHES	1
Ahmed Attahiru	CHILDREN'S LITERATURE AND MORAL INSTRUCTION IN NIGERIAN CULTURE	2
Ali Bahrani pour Nadia Naderi	THE INFLUENCE OF HISTORICAL FACTORS ON THE SOCIAL HISTORY OF HAIRDRESSING IN IRAN FROM THE ARRIVAL OF ISLAM TO THE FALL OF THE AQ QOYUNLU DYNASTY	3
Anjali Ganesh Acharya Chitralekha J	CORRELATING CULTURAL VALUES AND PEOPLE MANAGEMENT PRACTICES THROUGH OBSERVATIONAL CASE STUDY APPROACH WITH REFERENCE TO RIO GRANDE DO SUL	5
Bakare Ibrahim Toyin	LITERARY MILITANCY AND ENVIRONMENTAL PROTEST IN TANURE OJAIDE'S DELTA BLUES & HOME SONGS	6
Cenan ÖZTÜRKLER	VISUALIZATION OF TIME; THE PICTORIAL MOMENT AND THE PHOTOGRAPHIC MOMENT	7
Cenan ÖZTÜRKLER	MAGICAL REALISM IN CONTEMPORARY TURKISH PAINTING	9
Cristina Raluca Gh. Popescu	TRADITIONAL TURKISH CULTURE, HISTORY, ART, AND LITERATURE AND THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS: A CULTURAL BRIDGE TO SUSTAINABILITY	11
Priya Vinod Ajitha Krishnaprasad	IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON HUMAN EMOTIONS	12
Eda Eriş Kızgın	THE USE OF HISTORICAL BUILDINGS FOR THE SAME FUNCTION FROM THE OTTOMAN TO THE REPUBLICAN PERIOD: THE EXAMPLE OF BİTLİS SCHOOL	13
Erdem Ünal DEMİRCİ	THE STRATEGIC SIGNIFICANCE OF CRAFTSMANSHIP IN ATATÜRK'S SPEECHES AND DECLARATIONS	15
Farhana Naz	BEYOND DAYLIGHT: REIMAGINING LANDSCAPES THROUGH THE LANGUAGE OF LIGHT	17
Gülsün EBİRİ	MIHRAB DESIGN AND STYLE DEVELOPMENT IN WOMEN'S TOMBS IN ANATOLIA (11TH CENTURY - EARLY 14TH CENTURY)	18
Hatice GÜR	THE SILENT SPECTATOR: THE ROLE OF PEARL AS AN INTERSUBJECTIVE MIRROR IN NATHANIEL HAWTHORNE'S <i>THE SCARLET LETTER</i>	20
Kenan NOVRUZOV	FUNDAMENTAL ARBITRATION IN CONTEMPORARY PUBLICISTIC	21

UKSEK

7th INTERNATIONAL CULTURE, ART and LITERATURE CONGRESS

Kübra Elif COŞKUN Ayla BAŞ	SYMBOLIC AND ARTISTIC REFLECTIONS OF AN INTERCULTURAL THEME: THE FIGHT OF THE LION AND THE BULL	22
Lorita FEJZA	VOICE, MEMORY, AND DESIRE IN MOLLY BLOOM'S SOLILOQUY	24
Mehdi shalchi tousi	STRUCTURAL ARCHITECTURE AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE	25
Mobina Kharmandar Mahmud Rezaei	A DESIGN FRAMEWORK FOR DIGITAL SPACES TO EXPERIENCE THE DOCUMENTATION AND REPRESENTATION OF THE CULTURE AND ART OF TRADITIONAL IRANIAN ARCHITECTURE (CASE STUDY: TAKYEH DOWLAT IN TEHRAN'S CITADEL)	26
Mohammed Waheeb	THE DISCOVERY OF A UNIQUE SITES WADI SHUEIB IN CENTRAL JORDAN SOUTHERN LEVANT	27
Natela Borisovna POPKHADZE	THE GEORGIAN//AIKOLKHETI//GURCISTAN ETHNICITY'S MUSICAL AND POETIC TALANT EVIDENT IN MRS. VARVARA THERETELI'S MUSIC TO THE TEXT OF THE VERSE KNOWN AS <i>SULIKO</i> WRITTEN BY MR. AKAKI THERETELI IN 1895	29
Neslihan Günaydın Albay	THE INTERSECTION OF REALITY AND MYTH IN THE WORKS OF GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ AND JUAN RULFO	30
Pelin DEMİRÇE ALTINTAŞ	A STUDY ON ESKİŞEHİR WOMEN'S DIALECT FOLK SONG	31
Priyavarshini A	INTERNATIONAL CONGRESS ON CULTURE, ART, LITERATURE	33
Saeed Ahmad Zaman Naima Nawaz Zain Nawaz Muhammad Idrees	LEARNING FROM SAFETY CULTURE TO OPTIMISE CYBERSECURITY CULTURE	34
Saeed Ahmad Zaman Naima Nawaz Zain Nawaz Muhammad Idrees	THE ROLE OF ORGANISATIONAL CULTURE IN HIGHER EDUCATION	35
Saeed Ahmad Zaman Naima Nawaz Zain Nawaz Muhammad Idrees	INNOVATION CULTURE: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW	36
Selma YILMAZ Uğur ÖZGÜR	ORIGIN OF THE CONCEPT OF AESTHETICS AND EXAMINATION AND TURKISH TRANSLATION OF TERMS OF AESTHETIC ORIGIN IN MEDICAL LANGUAGE	37
Ahmet Kemal GÜMÜŞ	HİLMİ-İ ŞİRVÂNÎ'S ENIGMA HISTORICAL QASID WRITING FOR THE SULEİMAN THE MAGNIFICENT	39
Alkadriyar Sherifdeen Odonuga Fatai Olayinka	INSTITUTIONAL AND COMMUNITY SECURITY EFFORTS AGAINST CRIME IN MALETE (2009–2024)	49
Ayşe Zehra SAYIN	AN EXAMPLE OF 17TH-CENTURY OTTOMAN QUR'AN ILLUMINATION: KASIDECIZADE NO. 1 MANUSCRIPT IN THE SÜLEYMANIYE LIBRARY	67
Azar Guliyev	AZERBAIJAN IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION: INTERACTION BETWEEN NATIONAL SOVEREIGNTY AND POLITICAL CULTURE	83
Bui Hoang Tan Trinh Kim Khanh Le Nha Tran	THE YOUTH MOVEMENT IN SOC TRANG DURING THE AUGUST REVOLUTION OF 1945	92
Damla KATLAN	AMIN MAALOUF AND EDWARD SAID'S IDENTITY CONSTRUCTION AS IN-BETWEEN INDIVIDUALS: A COMPARATIVE STUDY	100

UKSEK

7th INTERNATIONAL CULTURE, ART and LITERATURE CONGRESS

Duygu Uğun Hikmet Demirci	ULUĞ BEY'İN EĞİTİM ANLAYIŞININ TÜRK-İSLAM KÜLTÜRÜNE ETKİLERİ	108
Elif Kevser FINDIK Hikmet DEMİRCİ	HEROISM and STRONG LEADERSHIP in THE EPIC OF OĞUZ KAĞAN	119
Fatunmbi Joel Oluwafemi	A REVIEW OF NIGERIA'S CULTURAL DIVERSITY AND DEMOCRATIC PROCESS	131
Irmak Dönmez Hakan Yağcı	KADINA YÖNELİK DÜŞMANLIK VE CİNSİYETÇİLİK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ SOSYAL BİLİMLERDE İSTATİSTİK	137
İsmail ERASLAN	CULTURAL MEMORY, MUSICAL TRANSMISSION, AND EPIGENETIC REFLECTIONS: ONTOLOGICAL INTERSECTIONS BETWEEN BELIEF, FOLKLORE, AND RHYTHM	158
Kamala ISLAMZADEH	ON THE GENESIS OF THE WITCH IMAGES IN MAGIC TALES	163
Nedeljko M. Milanović	ACTIVITIES OF SUBJECT TEACHERS AND PARENTS THAT CONTRIBUTED TO THE BUILDING OF PARTNERSHIP RELATIONSHIPS: EXAMPLES OF GOOD PRACTICE OF TEAMWORK FROM THE TEACHER'S PERSPECTIVE	168
Ünal Deniz Gökhan Kayır	LEARNING AND TEACHING IN MULTICULTURAL EDUCATIONAL SETTINGS: A LITERATURE REVIEW	173
Ünal Deniz Gökhan Kayır	CULTURE AND COGNITION IN LEARNING: HOW CULTURAL BACKGROUNDS SHAPE EDUCATIONAL PROCESSES	186
Z. Özge ERBİLEN YALÇIN	BELIEF AND SYMBOLISM IN JEWELRY AS A CULTURAL MEMORY OBJECT: ON THE TRANSFORMATION OF MEANING FROM TRADITION TO THE CONTEMPORARY	195
Zeynep KEMALOĞLU	THE KANDILI MOTIF AS A DECORATIVE ELEMENT ON AMASYA MOSQUE MIHRABS	206
Zeynep KEMALOĞLU	OTTOMAN COINS WITH THE FELIEF KNOT MOTIF AT THE AMASYA MUSEUM	220
Toyin Shittu	OKINBA LAUNKO PERFORMS: A STUDY OF THE AESTHETICS OF PERFORMANCE IN IRE! ... & OTHER POEMS FOR PERFORMANCE	233
Tuğçe İŞÇİ ÖZEN	PORTRAIT ILLUSTRATIONS IN MAGAZINE COVER DESIGNS	234
Valentina V. Nevzorova Tatiana Batır	DOSTOYEVSKY'S WORKS IN MUSIC	236
Veronika Veliksar Tatiana Batyr	PHILOSOPHICAL AND INTERCULTURAL FOUNDATIONS IN TEACHING MUSIC	237
Yasin BOL	THE NAKIŞ TERMS USED IN THE YÜRÜKSEMÂÎ FORM and THE EXPLANATION OF THE TERM NAKIŞ IN TURKISH MUSIC ACCORDING TO NEW FINDINGS	238
Yüksel BALABAN	CHANGING PRODUCTION PROCESSES IN TELEVISION AND CINEMA AND VIRTUAL PRODUCTION	240

CONTEMPORARY CRITICAL APPROACHES

Ahlem Lalmi

University of Frères Mentouri Constantine 1; Faculty of Arts and Languages

Abstract

Contemporary critical approaches refer to modern methods used to analyze and interpret literature through diverse theoretical perspectives. These approaches have emerged in response to social, political, and intellectual changes, offering deeper insights into literary texts and their meanings. Structuralism focuses on identifying patterns and systems within texts, while poststructuralism and deconstruction question fixed meanings and emphasize the instability of language. Reader-response theory highlights the role of the reader in shaping interpretation. Other approaches, such as psychoanalytic criticism, explore unconscious desires and symbolism. Marxist criticism examines literature through the lens of class struggle and power, while feminist criticism critiques gender representation and promotes gender awareness. Postcolonial criticism investigates the effects of colonialism and questions cultural identity. Queer theory explores sexual orientation and challenges heteronormative assumptions. New historicism places texts in historical and cultural context, while biographical criticism considers the author's life and background. These approaches are interdisciplinary and often address issues of power, ideology, and identity. Overall, they encourage critical thinking, openness to multiple meanings, and a deeper understanding of literature's connection to society.

Keywords

Literary Theory; Interpretation; Ideology; Interdisciplinarity; Critical Thinking

CHILDREN’S LITERATURE AND MORAL INSTRUCTION IN NIGERIAN CULTURE

Ahmed Attahiru

Department of Pure and Industrial Chemistry, Faculty of Physical Sciences
Kebbi State University of Science and Technology, Aliero. Nigeria

Abstract

Children’s literature in Nigeria is a vital medium for imparting moral values and preserving cultural heritage. Traditionally, oral narratives such as folktales, myths, and proverbs were central to educating children about virtues like honesty, respect, obedience, hard work, and social responsibility. These stories, often told by elders, featured memorable characters and scenarios that illustrated the consequences of good and bad behavior, reinforcing societal norms in an engaging and relatable manner. In the contemporary literary landscape, Nigerian authors have continued this legacy by producing written children’s books that retain traditional moral instruction while also addressing modern challenges. Writers incorporate themes such as gender equality, the importance of education, environmental stewardship, peacebuilding, and cultural identity. These stories not only entertain but also encourage critical thinking and ethical reflection in young readers. Furthermore, children’s literature plays a strategic role in formal education, aligning with national goals to promote character development and responsible citizenship. Despite challenges like limited access to quality books, especially in indigenous languages, and poor distribution networks, there is a growing movement toward revitalizing interest through school curricula, reading initiatives, and digital storytelling platforms. Thus, Nigerian children’s literature remains a dynamic and adaptable tool for shaping the moral and cultural consciousness of future generations while addressing both traditional values and emerging social realities.

Keywords: Children’s literature, Moral instruction, Nigerian culture, Oral tradition, Folktales, Proverbs.

**THE INFLUENCE OF HISTORICAL FACTORS ON THE SOCIAL HISTORY OF
HAIRDRESSING IN IRAN FROM THE ARRIVAL OF ISLAM TO THE FALL OF
THE AQ QOYUNLU DYNASTY**

Ali Bahrani-pour

Professor of History Department, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.
(Orchid Code 0000-0002-4653-3967)

Nadia Naderi

Master's student in Islamic Iranian History, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz,
Iran. (Orchid Code 0009-0003-1739-9089)

Abstract

Hairdressing as a profession and art in Iran has a rich and complex history that has been influenced by various historical factors. This profession is not only known as an economic activity, but also as an important component of Iranian culture and social identity. From ancient times to the present day, hairdressing has been directly influenced by political, social, and economic developments. In ancient times, hairdressing was known as a symbol of beauty and art in Iranian society. During this era, the use of natural materials for makeup and beauty was common, and hairdressers were respected in society as artists with special skills. With the arrival of Islam and the cultural changes that resulted from it, some hairdressing traditions and methods underwent transformation, and new concepts of beauty and grooming were formed. The social history of hairdressing in Iran from the arrival of Islam to the fall of the Aq Qoyunlu dynasty represents extensive cultural, social, and economic developments that have been shaped by various historical factors. The arrival of Islam in Iran in the 7th century AD not only brought a new religion, but also brought about major changes in lifestyle, customs, and especially in the field of makeup and beauty. In pre-Islamic times, hairdressing in Iran was considered a prestigious art and involved the use of natural and traditional materials for beauty and hygiene. The arrival of Islam in Iran before the Safavid period took place during the Muslim conquests in the first century AH and during the Umayyad and Abbasid Caliphates. This arrival was accompanied by the gradual spread of Islam as the dominant religion in Iran. Before the Safavids, various dynasties such as the Taherids, Saffarids, Samanids, Alawites of Tabaristan, Ziyarids, Buyids, Ghaznavids, Seljuks, Khwarazmshahs, and other dynasties ruled Iran, all of which were influenced by Islam. During this period, Islam gradually established itself as the official and influential religion in Iran and had a profound impact on the culture, civilization, and political structure of Iran. These influences can be seen in various fields, including language, literature, art, architecture, and science. With the arrival of Islam, some previous customs and traditions changed under the influence of religious teachings. For example, some methods of makeup and beauty that were inconsistent with Islamic principles were reduced or completely abandoned. During the

Safavid period, hairdressing was considered an art, and the influences of Western and Eastern cultures led to changes in hairdressing styles and methods. This period not only witnessed the growth of the art of hairdressing, but hairdressers were also known as social advisors who played an important role in people's daily lives. With the fall of the Aq Qoyunlu dynasty and the entry into the Safavid era, new developments began in the field of Iranian art and culture, which also affected the social history of hairdressing. During the Safavid era and thereafter, hairdressing was recognized as an important social and economic profession. This period witnessed the growth and development of hairdressing workshops and the emergence of prominent artists in this field. Also, trade and cultural contacts with neighboring countries led to the exchange of new experiences and techniques in hairdressing. Social factors such as changes in social classes, the emergence of the middle class, and economic changes resulting from trade and agriculture also influenced the history of hairdressing. In addition, the role of women in the field of hairdressing and beauty, as consumers and producers, is of particular importance. This research seeks to answer the following questions using a descriptive-historical method: 1- How did the arrival of Islam and the resulting cultural changes affect hairdressing practices in Iran? 2- What role did the Aq Qoyunlous play in the development and evolution of hairdressing as a social profession? The research findings indicate that the arrival of Islam in Iran caused fundamental changes in the concept of beauty and hairdressing practices, which resulted in the emergence of new styles of hairdressing. The rule of the Aq Qoyunlous, by supporting artists and hairdressing professionals, promoted and developed the hairdressing profession in Iranian society, which helped strengthen the cultural and social identity of the people.

Keywords: Historical factors, social history, cosmetology, Iran, Islam, Aq Qoyunlou.

**CORRELATING CULTURAL VALUES AND PEOPLE MANAGEMENT
PRACTICES THROUGH OBSERVATIONAL CASE STUDY APPROACH WITH
REFERENCE TO RIO GRANDE DO SUL**

Dr Anjali Ganesh

Professor, Department of Business Administration, St Joseph
Engineering College, Vamanjoor, Mangalore-575028

Ms. Acharya Chitrlekha J

Assistant Professor, Department of Business Administration
St Joseph Engineering College Vamanjoor, Mangaluru - 575028

Abstract

Cultural diversity should be taken into account when communicating and interacting across nations and across cultures within nations. This paper tries to focus on the socio-cultural aspects of Brazilian society in the south eastern part which ultimately is reflected in their work place. The article also brings forth the interpretation of cross-cultural management and application of Geert Hofstede's cultural model for the employees of some of the medium and small-scale industries of Porto Alegre, the capital city of Rio Grande Do Sul. The study consists of direct and indirect observation through which implications of research on management and business is understood. The unstructured observational method, being flexible allows the observer to concentrate on different variables that prove to be important (Krishnaswami and Ranganatham, (2007). The research approach followed in this paper focuses on evaluating existing concepts as presented in the literature review and elaborating additionally from observation-based case study research of Brazilian organizations in the south eastern part of the country. The research method applied is qualitative with the intention to obtain very specific information about particular context of culture with respect to individuals and organizations, where intercultural discrepancies are bound to arise. The data used for the study consists of non-structured interview questions. The application of interview along with the observation approach constructs the validity and enhances the reliability of the study. The paper highlights different faces of culture such as language, proxemics and other dimensions of culture developed by Geert Hofstede such as Power distance index (PDI), Uncertainty Avoidance Index (UAI), Individualism vs. Collectivism, Masculinity vs. Femininity and Long-Term Orientation in relation to the Brazilian culture. A just exposure to diversified culture is insufficient; one needs to develop cultural sensitivity and adaptation which acts as an important tool of people practices in organizations.

LITERARY MILITANCY AND ENVIRONMENTAL PROTEST IN TANURE
OJAIDE'S *DELTA BLUES & HOME SONGS*

Bakare Ibrahim Toyin

Department of Languages (English Unit)
Al-Hikmah University, Ilorin, Nigeria

Abstract

The discovery of crude oil in Oloibiri in 1956 marked a critical turning point in Nigeria's political and ecological history, particularly in the Niger Delta Region. Oil exploration in this region, backed by institutional powers, has resulted in environmental degradation and socio-political unrest. In response to this crisis, Tanure Ojaide's poetry emerged as a form of militant voice that speaks for the peoples of Niger Delta and advocates for environmental justice in the region. Deploying African eco-criticism as theoretical lens, this paper examines how Ojaide's poetic imagination exposes the organic consequences of oil exploitation on both human and non-human entities in the Niger Delta. It argues that environmental destruction in the Niger Delta is inseparable from state-sponsored military violence and the extractive practices of multinational oil corporations driven by petro-capitalism. In furtherance, this study posits that Ojaide's poetry not only bears witness to the suffering of the Niger Delta communities but also functions as a medium for reclaiming the silenced voices of both people and environmental agency.

Keywords: Niger Delta, Environmental, Militancy, Tanure Ojaide, Ecocriticism, Protest

ZAMANIN GÖRSELLEŞTİRİLMESİ; RESİMSEL AN VE FOTOĞRAFİK AN
VISUALIZATION OF TIME; THE PICTORIAL MOMENT AND THE PHOTOGRAPHIC
MOMENT

Cenan ÖZTÜRKLER

Sanatta Yeterlik Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Anasanat
Dalı,

ORCID ID: 0000-0002-8532-9547

ÖZET

Sanat tarihi boyunca görsel sanatların en temel sorunlarından biri, zamanın görselleştirilmesi olmuştur. Resim sanatında zamanın görselleştirilmesi, iki boyutlu durağan bir yüzeyde hareketin, geçiciliğin ve dönüşümün izlerini aktarma çabasıdır. Sanatçı, tek bir kompozisyon içinde, zamanın parçalı veya bütünsel bir anlatısını kurabilir. Dolayısıyla resimsel an, tek bir zamansal dilime işaret etmekten ziyade izleyiciye zamanın öznel bir yorumunu aktarmak olarak tanımlanabilir. Fotoğraf ise icadından itibaren zamanı sabitleme gücüyle tanımlanmıştır. Roland Barthes, Camera Lucida adlı eserinde fotoğrafı geçmişin kanıtı olarak tanımlamaktadır. Ona göre fotoğraf, şimdiye ait olmaktan ziyade, her zaman olmuş olanı göstermektedir. Bu bakımdan fotoğrafın en güçlü yanı, tek bir anı doğrudan gerçeklikle ilişkilendirerek anıtsallaştırmasıdır. Ancak bu durum, fotoğrafın zamanla olan ilişkisini dar bir çerçeveye sıkıştırmaktadır. Bu nedenle fotoğrafın sunduğu zaman algısı, resme kıyasla daha keskindir ve dolayısıyla, anı yakalama pratiği olarak tanımlanmaktadır. Ancak diğer yandan, teknolojinin gelişmesiyle birlikte günümüz sanatında bu iki yaklaşım arasındaki sınırlar giderek muğlaklaşmakta ve hem resim hem de fotoğraf, zamanın çok yönlü algısını sorgulayan birer araç haline gelmektedir. Bu durum, görsel sanatların, zamanı yalnızca kaydetmekle kalmayıp, aynı zamanda onu dönüştürme ve yeniden yorumlama gücünü ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda araştırmanın amacı, görsel sanatlarda zamanın temsil edilme biçimlerinin resimsel an ve fotoğrafik an bağlamında karşılaştırmalı olarak incelemektir. Araştırmanın ilk bölümünde, görsel sanatlarda zaman kavramı ele alınmıştır. Araştırmanın ikinci bölümünde, resim ve fotoğraf sanatında zamanın temsil biçimleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda ise zaman olgusunun resim sanatında katmanlı ve öznel bir yapıya sahip olduğu, buna karşıt olarak fotoğraf sanatında ise zamanın doğrudan kayıt altına alınan bir yapıya sahip olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, çağdaş sanat uygulamalarında iki teknik arasındaki sınırların muğlaklaşması sonucunda, resim ve fotoğrafın zaman temsillerinin birbirine yaklaştığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Resim, Fotoğraf, Zaman, An

ABSTRACT

Throughout the history of art, one of the most fundamental problems of the visual arts has been the visualization of time. The visualization of time in painting is an effort to convey the traces of movement, transience and transformation on a two-dimensional static surface. Within a single composition, the artist can construct a fragmentary or holistic narrative of time. Therefore, the pictorial moment can be defined as conveying a subjective interpretation of time to the viewer rather than pointing to a single temporal period. Photography, on the other hand, has been defined by its power to fix time since its invention. Roland Barthes, in his work *Camera Lucida*, defines photography as the proof of the past. According to him, photography shows what has always been, rather than what belongs to the present. In this respect, the most powerful aspect of photography is that it monumentalizes a single moment by directly associating it with reality. However, this situation compresses photography's relationship with time into a narrow framework. For this reason, the perception of time offered by photography is sharper than that of painting and is therefore defined as the practice of capturing the moment. On the other hand, with the development of technology, the boundaries between these two approaches in contemporary art are becoming increasingly blurred and both painting and photography have become tools that question the multifaceted perception of time. This situation reveals the power of visual arts to not only record time, but also to transform and reinterpret it.

In this context, the aim of the research is to examine the ways in which time is represented in visual arts comparatively in the context of the pictorial moment and the photographic moment. In the first part of the research, the concept of time in visual arts is discussed. In the second part of the research, the ways of representing time in painting and photography are analyzed comparatively. As a result of the research, it was observed that the phenomenon of time has a layered and subjective structure in the art of painting, whereas in photography, time has a structure that is directly recorded. However, as a result of the blurring of the boundaries between the two techniques in contemporary art practices, it has been concluded that the representations of time in painting and photography have come closer to each other.

Keywords: Painting, Photography, Time, Moment

ÇAĞDAŞ TÜRK RESMİNDE BÜYÜLÜ GERÇEKÇİLİK
MAGICAL REALISM IN CONTEMPORARY TURKISH PAINTING

Cenan ÖZTÜRKLER

Sanatta Yeterlik Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Anasanat Dalı, ORCID ID: 0000-0002-8532-9547

ÖZET

Büyülü gerçekçilik, genel olarak gerçekçi bir üslup ile ele alınmış bir sanat eserini düşsel, büyülü ve gerçek dışı öğeler ile zenginleştirerek, alegorik bir hikâye anlatımına olanak veren bir anlatım biçimidir. Büyülü gerçeklik terimi, ilk olarak 1925 yılında Alman sanatçı ve eleştirmen Franz Roh tarafından Post-Ekspresyonist bir resmi tanımlamak için kullanılmıştır. Roh, “Büyülü Gerçekçilik; Yeni Avrupa Resminin Sorunları” isimli kitabında, büyülü gerçekçi anlatım biçiminin temel özelliklerini kaleme almış ve resimde gerçekliği anlatmanın/aktarmanın bir başka yolu olduğunu ifade etmiştir. Büyülü gerçekçi resimlerde tarihsel, toplumsal ve otobiyografik her türden konu anlatılabilmektedir. Bu anlatımlarda, gündelik yaşam olağan gerçekliğiyle ele alınmakla birlikte düş, büyü ve gizem kavramları da gerçekliğin birer parçası olarak sunulmaktadır. Deyim yerindeyse, iki zıt kavram olan büyü ve gerçeklik resimlerde iç içe geçmektedir. Resmin yanı sıra edebiyat ve sinemada da büyük yankı uyandıran büyülü gerçeklik, kısa süre içerisinde disiplinlerarası bir anlatım biçimi haline gelmiştir.

Büyülü gerçekçi anlatım biçimi, çağdaş dönem Türk resim sanatında da yansımaları bulmuştur. Cumhuriyet dönemi modernleşme hareketleri, Türk resminde Batı sanat anlayışlarının yoğun şekilde benimsenmesine yol açmıştır. Bununla birlikte 1980 sonrası dönemde yaşanan toplumsal kırılmalar ve bireysel iç dünyaların öne çıkışı, gerçekçi anlatımı daha düşsel ve metaforik bir boyuta taşımıştır. 1980’li yıllar, politik baskılar ve kültürel kimlik tartışmalarıyla şekillenen bir kırılma noktası olmuş; sanatçılar bu dönemde gerçekliği bireysel bilinç ve kolektif hafızayla harmanlayarak büyülü gerçekçi bir dil geliştirmiştir. Bu bağlamda araştırmanın amacı, büyülü gerçekçiliğin çağdaş Türk resim sanatındaki yansımalarının incelenmesidir. Araştırmanın ilk bölümünde, büyülü gerçekçiliğin ortaya çıkışı ve tarihsel gelişimi ele alınmıştır. Araştırmanın ikinci bölümünde, Çağdaş Türk Resim Sanatının genel özellikleri ele alınmış ve büyülü gerçekçi eser örnekleri incelenerek alana katkı sağlamak amaçlanmıştır. Araştırmanın sonucunda ise ister otobiyografik isterse de tarihsel ve toplumsal konuların anlatımında olsun, büyülü gerçekçiliğin, Türk resim sanatında önemli bir anlatım biçimi olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Türk Sanatı, Resim, Büyülü Gerçekçilik

ABSTRACT

Magical realism is a form of expression that enables an allegorical storytelling by enriching a work of art, which is generally handled in a realistic style, with dreamy, magical and unreal elements. The term magical realism was first used in 1925 by the German artist and critic Franz Roh to describe a Post-Expressionist painting. In his book “Magical Realism; Problems of New European Painting”, Roh wrote about the basic characteristics of the magical realist form of expression and stated that it was another way of describing/transferring reality in painting. In magical realist paintings, all kinds of historical, social and autobiographical subjects can be depicted. In these narratives, everyday life is dealt with in its ordinary reality, but the concepts of dream, magic and mystery are also presented as part of reality. In other words, magic and reality, two opposite concepts, are intertwined in paintings. Magical reality, which has made a great impact in literature and cinema as well as painting, has become an interdisciplinary form of expression in a short time.

The magical realist narrative style has also found its reflection in contemporary Turkish painting. The modernization movements of the Republican era led to the intensive adoption of Western art approaches in Turkish painting. However, the social ruptures experienced in the post-1980 period and the prominence of individual inner worlds have carried realist expression to a more dreamlike and metaphorical dimension. The 1980s were a breaking point shaped by political pressures and cultural identity debates; artists developed a magical realist language by blending reality with individual consciousness and collective memory. In this context, the aim of the research is to analyze the reflections of magical realism in contemporary Turkish painting. In the first part of the research, the emergence and historical development of magical realism is discussed. In the second part of the research, the general characteristics of Contemporary Turkish Painting are discussed and it is aimed to contribute to the field by examining examples of magical realist works. As a result of the research, it was concluded that magical realism is an important form of expression in Turkish painting, whether in the expression of autobiographical or historical and social subjects.

Keywords: Contemporary Turkish Art, Painting, Magical Realism

TRADITIONAL TURKISH CULTURE, HISTORY, ART, AND LITERATURE AND
THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS: A CULTURAL BRIDGE TO
SUSTAINABILITY

Full-Professor PhD. Habil. Cristina Raluca Gh. Popescu¹

¹University of Bucharest, Bucharest, Romania and The Bucharest University of Economic
Studies, Bucharest, Romania.

¹ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5876-0550>

Abstract

Nowadays traditional Turkish arts, culture, history, architecture, and literature represent not only aesthetical expressions but powerful tools for sustainable development. Traditional Turkish arts and heritage are increasingly recognized as drivers of sustainable development, not just decorative or nostalgic elements. Also, there are numerous ways in which they align with the United Nations' Sustainable Development Goals (SDGs). On the one hand, the current research paper centers on highlighting the SDGs connections through the Turkish arts, mainly analyzing the following Global Goals: SDG 4: Quality Education, since arts such as embroidery and storytelling (e.g. "meddah") are known to foster creativity and cultural literacy; SDG 5: Gender Equality, since women have powerful leading positions in crafts like embroidery and weaving, hence empowering female artisans; SDG 8: Decent Work and Economic Growth, since cultural tourism and handicrafts are strong supporters of the local economies which enables the preservation of artisan livelihoods; SDG 10: Reduced Inequalities, since art platforms offer decisive voices to marginalized communities leading to avidly promoting social inclusion; SDG 11: Sustainable Cities and Communities, since preserving cultural heritage strengthens urban identity and resilience; and, SDG 13: Climate Action, since the involvement of eco-conscious artists use eco-friendly materials, such as recycled ones, hence reducing waste and raising awareness towards healthy lifestyles. On the other hand, the study offers valuable examples of traditional Turkish arts, such as Iznik ceramics, Karagöz shadow puppetry, calligraphy and illumination, and embroidery and weaving, highlighting sustainable art practices that create eco-conscious works. The outcomes of the paper shed a new light on the main reasons why the traditional Turkish arts and cultural heritage are vital drivers of sustainable development contributing meaningfully to cultural sustainability and identity, urban resilience and community building, economic empowerment, and education and innovation. When addressing the aspects that relate to cultural sustainability and identity the work highlights the importance of intergenerational knowledge transfer and those specific practices that reinforce social cohesion and identity especially in urban settings where modernization can sometimes dilute local traditions. Likewise, urban resilience and community building help maintain the cultural memory and strengthen urban communities over the years, which lead to promoting inclusive spaces and civic pride. Economic empowerment is crucial these days and reviving traditional crafts is pivotal in supporting local economies especially in rural areas by creating new jobs and invigorating cultural tourism. Besides all these, economic empowerment also comes from encouraging sustainable craft production which often uses natural materials and low-impact techniques on the environment, hence having in mind the eco-friendly goals. In the end, education and innovation inspire critical thinking and cultural literacy, which is a must today.

Keywords: Sustainable Development Goals; Culture; History; Art; Architecture; Literature; Transformation; Creativity; Human Resources; Diversity; Equity; Inclusion; Skills; Reskilling; Strategic Business Partner; Talent Acquisition; People Analytics; Employee Experience; Change Management; Economic Empowerment.

IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON HUMAN EMOTIONS

Dr Priya Vinod

Assistant Professor

School of Business and Management

Christ University, Bangalore, India

Dr Ajitha Krishnaprasad

Assistant Professor

English and Cultural Studies

Christ University, Bangalore, India

ABSTRACT

Artificial intelligence (AI) is rapidly transforming human-computer interaction, profoundly impacting human emotions in both beneficial and challenging ways. This abstract explores the multifaceted influence of AI on human emotional states, considering the rise of "emotion AI" or "affective computing." AI's ability to recognize, interpret, and even simulate emotions through various modalities like facial expressions, voice, and text, offers unprecedented opportunities for personalized experiences in diverse fields such as mental health support, education, and customer service. Emotionally intelligent AI can foster empathy, enhance communication, and provide tailored assistance, potentially improving overall well-being and life satisfaction by offering readily available, non-judgmental interactions.

However, the increasing integration of AI also raises significant concerns. Over-reliance on AI companions for emotional support may diminish genuine human connection, potentially exacerbating loneliness and hindering the development of essential social skills. Ethical considerations, including data privacy, algorithmic bias in emotion detection, and the potential for manipulation, are paramount. The "synthetic happiness" offered by AI, while seemingly positive, might detract from authentic human experiences and emotional resilience. Furthermore, the psychological impact of AI on job security and the increasing complexity of human-AI relationships can induce technostress, anxiety, and even depression. Understanding these complex dynamics is crucial for developing AI responsibly, ensuring it complements rather than compromises human emotional well-being and fosters meaningful human experiences.

Keywords: Artificial Intelligence, Human Emotions, Affective Computing, Emotional Intelligence, Human-Computer Interaction, Mental Health, Psychological Impact, Ethics, Well-being, Social Skills.

**OSMANLI'DAN CUMHURİYET DÖNEMİNE TARİHİ YAPILARIN AYNI İŞLEVLE
KULLANIMI: BİTLİS MEKTEBİ ÖRNEĞİ**

THE USE OF HISTORICAL BUILDINGS FOR THE SAME FUNCTION FROM THE
OTTOMAN TO THE REPUBLICAN PERIOD: THE EXAMPLE OF BİTLİS SCHOOL

Eda Eriş Kızgın

Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü,
<https://orcid.org/0000-0001-8440-0826>

Özet

Coğrafi konumu itibariyle çağlar boyunca geçiş güzergâhı olarak kullanılan Bitlis, Doğu Anadolu bölgesinin önemli kentlerinden biri olmuştur. Şehrin kesin kurulma tarihi bilinmemekle birlikte tarihöncesi çağlardan itibaren birçok medeniyete ev sahipliği yaptığı bilinmektedir. Yavuz Sultan Selim döneminde şehir Osmanlı topraklarına dâhil edilmeye çalışılmış ancak bu bağlılık zaman zaman bozulmuş ve yerel yöneticiler Osmanlı yönetiminden ayrılmıştır. Şehir 1534 yılında kesin olarak Osmanlı Devleti'ne dâhil edilmiştir. Bitlis'te 14. yüzyıldan itibaren yerel yönetim olarak Şerefhanlar sülalesinin etkili olduğu bilinmektedir. Bu etki 1879 yılında Şeref Bey'in yönetimden uzaklaştırılmasına kadar sürmüştür. Bu tarihten sonra Bitlis'te merkezi otorite etkili olmuştur.

19. yüzyılda Tanzimat'ın ilanı ve 1864/1867 Vilayet Nizamnameleriyle ülke yönetimi yeni baştan düzenlenirken Osmanlı kentlerinde de yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu yeni anlayış çerçevesinde merkezi yönetim şehirlerde halka hizmetlerini ulaştırmak için çeşitli kamu yapıları inşa eder. Devletin taşradaki simgesi olan kamu yapıları adliye, hükümet konağı, karakol, hastane, mektep, hapishane ve kışla, şeklinde sıralanabilir. 19. yüzyılda Bitlis'te de özellikle yerel beylerin uzaklaştırılması ile birlikte kamu binaları yapılmaya başlanılmıştır. Kentte Osmanlı döneminden günümüze ulaşabilen kamu yapılarından biri de il merkezinde yer alan Dârülmualîmin ya da Rüştîye Mektebi olarak adlandırılan mektep binasıdır. Yapı giriş kapısı üzerindeki kitabeye göre Sultan Abdülhamid tarafından 1888 yılında maarif mektebi olarak inşa edilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'ndaki 1341/1925 tarihli belgeden hareketle yapı kuruluş amacını kaybetmeden Cumhuriyet Dönemi'nde de orta mektep olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Tarihi dönemlere tanıklık eden ve kent kimliğinin bir parçası olan mektebin inşasından itibaren aynı işlevle kullanılarak sürdürülebilirliğinin sağlanması önem arz etmektedir. Bu çalışma kapsamında mektep ile ilgili arşiv belgelerinde yer alan kat planları, cephe çizimleri, malzeme ve ölçü bilgileri üzerinde değerlendirmeler yapılmaya çalışılacaktır. Böylece somut veriler üzerinden mektebin Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerindeki mimari özellikleri üzerinde durularak dönemsel farklılıkları ele alınacaktır. Ayrıca günümüzde de okul olarak işlevlendirilen mektebin güncel mimarisi ve değişim süreci ile ilgili yorumlar yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi, Mimari, Eğitim, Mektep.

Abstract

Bitlis, which has been used as a transit route throughout the ages due to its geographical location, has become one of the important cities of the Eastern Anatolia region. While the city's exact founding date is unknown, it is known to have hosted numerous civilizations since prehistoric times. During the reign of Yavuz Sultan Selim, attempts were made to incorporate the city into Ottoman territory, but this loyalty was occasionally broken, and local administrators separated from Ottoman rule. The city was definitively incorporated into the

Ottoman Empire in 1534. It is known that the Şerefhan dynasty held sway as the local government in Bitlis from the 14th century onwards. This influence lasted until Şeref Bey's removal from power in 1879. From this date on, central authority became dominant in Bitlis. While the country's administration was reorganized with the declaration of Tanzimat in the 19th century and the Provincial Regulations of 1864/1867, new regulations were also made in Ottoman cities. Within this new framework, the central government constructs various public buildings in cities to deliver services to the public. Public buildings that serve as symbols of the state in rural areas include courthouses, government buildings, police stations, hospitals, schools, prisons, and barracks. In the 19th century, public buildings began to be built in Bitlis, especially after the local lords were removed. One of the city's surviving public buildings from the Ottoman period is the school building known as the Darülmualîmin, or Rüştiye Mektebi, located in the city center. According to the inscription above the entrance, it was built in 1888 by Sultan Abdülhamid as an educational institution. Based on a document dated 1341/1925 in the Presidency of State Archives, it is understood that the building was used as a secondary school during the Republican Period without losing its founding purpose. It is crucial to ensure the school, which has witnessed historical periods and is a part of the city's identity, continues to function as it has since its construction, ensuring its sustainability. This study will evaluate floor plans, facade drawings, material and measurement information found in archive documents related to the school. Thus, the architectural features of the school during the Ottoman and Republican periods will be examined using concrete data, and its periodic differences will be discussed. Furthermore, comments will be made on the current architecture of the school, which still functions as a school today, and its process of transformation.

Keywords: Republican Period, Architecture, Education, School.

ATATÜRK'ÜN SÖYLEV VE DEMEÇLERİNDE ZANAATIN STRATEJİK ÖNEMİ
THE STRATEGIC SIGNIFICANCE OF CRAFTSMANSHIP IN ATATÜRK'S
SPEECHES AND DECLARATIONS

Erdem Ünal DEMİRCİ

Dr. Öğr. Üyesi, Doğu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve
Kamu Yönetimi Bölümü, ORCID: 0000- 0001- 9393- 0220

ÖZET

Bu bildiri, Mustafa Kemal Atatürk'ün 1920'li yıllarda gerçekleştirdiği yurt gezileri çerçevesinde zanaatın, erken Cumhuriyet'in ekonomik ve toplumsal inşa sürecindeki rolünü incelemektedir. Konya, Adana, İzmir, Bursa, Tarsus, Kastamonu, Alaşehir ve Balıkesir gibi şehir ve ilçelerde yaptığı konuşmalarda Atatürk, zanaatkârları yalnızca üretici bireyler olarak değil, aynı zamanda ekonomik bağımsızlığın ve toplumsal dayanışmanın taşıyıcı unsurları olarak tanımlamıştır. Yerli üretimin teşviki, örgütlü esnaf yapılarının desteklenmesi ve iktisadi bilinç hâlinin sürdürülmesi, bu dönemde öne çıkan temel hedefler arasında yer almıştır. Bu bağlamda Atatürk'ün “sanat” kavramına yüklediği anlam, estetik boyuttan ziyade emeğe, üretime ve beceriye dayalı bir anlayışı yansıtır. Kunduracılık, marangozluk, saraçlık, nalbantlık ve terzilik gibi meslekler, yalnızca birer geçim kaynağı değil; aynı zamanda millî kalkınmanın ve toplumsal dönüşümün temel dinamikleri olarak değerlendirilmiştir.

Atatürk'ün farklı şehir ve ilçelerde bu mesleklere dair yaptığı tekrar eden vurgular, zanaatkâr figürünü Cumhuriyet'in iktisadi temelli modernleşme projesinde merkezi bir konuma yerleştirdiğini ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım, sanat ile zanaat arasında kesin bir ayrım yapılmaksızın, iki alanın birlikte değerlendirildiği bir düşünsel çerçeveyi de beraberinde getirmiştir. Oysa Batı Avrupa'da modernleşme süreciyle birlikte sanat ve zanaat arasındaki ayrım belirginleşmiş; güzel sanatlar, burjuva sınıfının öncülüğünde kurumsallaşarak ayrıcalıklı bir alana dönüşmüştür. Osmanlı-Türk modernleşmesinde ise sanayileşmenin geç başlaması ve imparatorluğun giderek artan iktisadi bağımlılığı, bu ayrımın yerleşmesini yalnızca geciktirmemiş; aynı zamanda sanat ile zanaatın birleştirici gücünü pekiştiren bir yönelimi de beraberinde getirmiştir. Bu tarihsel arka plan dikkate alındığında, Atatürk'ün erken dönem söylevleri, sanat ve zanaatın henüz kesin çizgilerle ayrılmadığını; söylemsel düzeyde iç içe geçtiğini ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında bu birlikteliğin bilinçli olarak sürdürüldüğünü göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Söylev ve Demeçler, Yurt gezileri, Zanaat, Modernleşme

ABSTRACT

This paper explores the role of craftsmanship in the economic and social reconstruction of the early Turkish Republic, as reflected in Mustafa Kemal Atatürk's speeches during his domestic tours in the 1920s. In various cities and districts such as Konya, Adana, İzmir, Bursa, Tarsus, Kastamonu, Alayşehir, and Balıkesir, Atatürk portrayed the craftsman as a pillar of both economic independence and social solidarity. These speeches frequently emphasized the importance of local production, the strengthening of guild-like artisan structures, and the cultivation of economic awareness. Atatürk's conception of "art" in this context was rooted less in aesthetic ideals than in labor, manual skill, and productive activity. Professions such as shoemaking, carpentry, saddlery, blacksmithing, and tailoring were regarded not only as a means of livelihood but also as key instruments of national development and social transformation.

This approach illustrates a conceptual framework in which art and craft had yet to be clearly separated. While modernization in Western Europe led to a sharp distinction between fine arts and crafts -elevating the former through bourgeois institutionalization- the Ottoman-Turkish modernization process followed a different trajectory. Due to delayed industrialization and increasing economic dependency, the integrative role of art and craft became even more pronounced. Atatürk's early speeches reveal that, in the formative years of the Republic, the relationship between art and craft remained deliberately intertwined as part of a broader modernization strategy.

Keywords: Atatürk, Speeches and Declarations, Domestic Trips, Craftsmanship, Modernization

**BEYOND DAYLIGHT: REIMAGINING LANDSCAPES THROUGH THE
LANGUAGE OF LIGHT**

Farhana Naz

Assistant Professor, Lahore college for Women University, Faculty of Arts and Social
Sciences, Interior Design Department, Lahore, Pakistan.

Abstract

Environmental elements within built and landscaped spaces, whether fixed, ephemeral, or transformative, are continuously perceived and experienced by users. While these elements are designed with intention for daylight hours, a fundamental shift occurs after dark. At night, artificial lighting becomes the key agent of transformation, redefining spatial boundaries, atmosphere, and user interaction. Despite the emotional and perceptual power of light in architectural design, its role in landscape architecture remains underutilized and often overlooked.

Historically, artificial lighting in outdoor spaces has been employed primarily for its utilitarian function: ensuring visibility, highlighting pathways, and providing a sense of security. However, this limited perspective fails to acknowledge light's potential as an expressive and spatial design element. Artificial lighting can evoke emotion, influence movement, enhance materials, and shape narratives within outdoor environments. It reinterprets landscape elements, casting new meanings through contrast, shadow, rhythm, and hue.

The perception of lighting is inherently subjective and profoundly affects how individuals feel and behave within space. Light has the power to transform a public plaza into a place of gathering, a garden into a reflective sanctuary, or a pathway into a poetic journey. In today's rapidly evolving technological landscape, lighting design is undergoing a renaissance—offering dynamic, programmable, and energy-efficient systems that expand the possibilities for night-time design.

As landscape architecture embraces a more holistic and experiential approach, artificial light must be recognized not just as a technical tool, but as a critical medium for storytelling, spatial identity, and emotional resonance after dark.

Keywords: *Emotional response, environmental perception, spatial transformation, user behavior, visual perception*

**ANADOLU'DA KADIN TÜRBELERİNDE MİHRAP TASARIMI VE ÜSLÜP
GELİŞİMİ
(11. YÜZYIL-14. YÜZYILIN BAŞI)
MIHRAB DESIGN AND STYLE DEVELOPMENT IN WOMEN'S TOMBS IN
ANATOLIA
(11TH CENTURY - EARLY 14TH CENTURY)**

Gülsün EBİRİ

Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü,
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-3063-4413

ÖZET

Mihrap, kelime olarak Arapçada “sarayın harem kısmı, hükümdarın tahtının bulunduğu bölüm veya yüksekçe yer gibi çeşitli anlamlar içermektedir. Fakat zamanla camilerde imamın durduğu yer için kullanılmıştır. Mihrap kelimesi Kur’ân-ı Kerîm’de dört yerde zikredilmiştir. Bunlar Hz. Zekeriyya ile Hz. Davut’un mabeddeki özel mekâna girişlerinden bahsedilmektedir. Böylece ayetlerdeki mihrabın mabedde hususi bir alanı ifade ettiği anlaşılmaktadır. Mihrabın dini mimaride önemli bir eleman olarak yer alması İslam sanatında uzun bir döneme yayılmıştır. İlk dönemlerde Hz. Muhammed’in (s.a.v) Mescid-i Nebevi’de namaz kıldırıldığı yerin belli olduğu fakat bir mihrabın bulunmadığı ifade edilmiştir. Daha sonra Medine valisi tarafından Hz. Peygamberin(s.a.v) namaz kıldırıldığı bölüme niş şeklinde mihrap yaptırılarak burası Hz. Peygamberin(s.a.v) mihrabı olarak anılmıştır. Böylece Erken dönem İslam mimarisinden günümüze kadar plan, cephe uygulaması, malzeme ve süsleme özelliklerine göre farklılıklar gösteren mihraplar görülmeye başlanmıştır. Dini mimaride ibadet mekânı içeren yapılarda kible yönünü göstermek amaçlı yapılmışlardır.

Mihraplar, İslam sanatında plan, malzeme ve süsleme özellikleriyle her dönemde değişiklikler göstermektedir. 11. yüzyıldan 14. yüzyılın başına (M.1308) kadar olan dönem Anadolu Selçuklu Çağı olarak kabul edilmektedir. Bu dönem içerisinde dini mimaride türbeler önemli bir grubu oluşturmaktadır. Erkek türbelerinin yanı sıra kadın türbeleri de mimari tasarım ve süsleme özellikleri bakımından büyük önem taşır. Her dönemde olduğu gibi Anadolu Selçuklu’da da genellikle kadın türbeleri hanedan mensuplarına aittir. Her türbede mihrap nişi bulunmamaktadır. İncelenen yapılarda bu uygulamanın kısmen görülmesinde tercih etkili olmalıdır. Mihrabın bulunduğu Sitti Radviyye Medresesi (Hatûniye) Türbesi, Gömeç Hatun Türbesi, Mahperi Hunat Medresesi Türbesi, Şah Cihan Hatun Türbesi, Melike Adile Türbesi, Çiçek Hatun (Cimcime Sultan) Türbesi ve Rabia Hatun Türbesi’dir. Bu mihraplar plan ve süsleme özellikleri bakımından ortak bir üslûp birliği taşımazlarken, dönemin üslubundan diğer kültür çevreleriyle olan etkileşimlerini göstermeleri bakımından önem arz ederler. Çalışma kapsamında kadın türbelerindeki mihrapların plan, malzeme ve süsleme özellikleri üzerinde durularak Anadolu Selçuklu çağı mimarisinde mihrap tasarımlarının sanat anlayışına katkıları belirtilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türbe, Mihrap, Anadolu Selçuklu, Kadın, Mimari

ABSTRACT

The word "mihrab" in Arabic has various meanings, such as "the harem section of the palace," "the section where the ruler's throne is located," or "a high place." However, over time, it has come to refer to the place where the imam stands in mosques. The word "mihrab" is mentioned four times in the Quran. These are the times when Hz. Zekariyya and Hz. Davut entered the special area of the temple. Thus, it is understood that the mihrab in these verses represents a special area within the temple. The mihrab's role as an important element in religious architecture spanned a long period in Islamic art. In the early periods, it was stated that the place where Hz. Muhammed (s.a.v) led prayers in the Masjid an-Nabawi was known, but there was no mihrab. Later, the governor of Medina had a niche-shaped mihrab built in the area where Hz. Muhammed (s.a.v) led prayers, and this place became known as the "mihrab of the Hz. Muhammed (s.a.v). Thus, from the early period of Islamic architecture to the present day, the plan, facade, and Mihrabs, which vary in their application, material, and decorative features, have begun to appear. In religious architecture, they were constructed to indicate the direction of the qibla in structures containing prayer spaces.

Mihrabs in Islamic art vary in terms of their plan, material, and decorative features in each period. The period from the 11th century to the beginning of the 14th century (1308) is considered the Anatolian Seljuk Period. During this period, mausoleums constitute an important group in religious architecture. In addition to men's mausoleums, women's mausoleums are also of great importance in terms of their architectural design and decorative features. As in every period, in the Anatolian Seljuk period, women's mausoleums generally belonged to members of the dynasty. Not every mausoleum has a mihrab niche. Preference must have played a role in the partial occurrence of this practice in the examined structures. The Sitti Radviyye Madrasa (Hatûniye) Mausoleum, which contains a mihrab, the G me  Hatun Mausoleum, the Mahperi Hunat Madrasa Mausoleum, the Hatuniye Madrasa Mausoleum, the  ah Cihan Hatun Mausoleum, and the Melike Adile Mausoleum The tombs of the women are the Ci ak Hatun (Cimcime Sultan) Tomb and the Rabia Hatun Tomb. While these mihrabs lack a common stylistic unity in terms of plan and decorative features, they are significant because they demonstrate the influence of the period's style on other cultural environments. This study examines the plan, material, and decorative features of the mihrabs in women's tombs, and attempts to highlight the contributions of mihrab designs to the artistic understanding of Anatolian Seljuk architecture.

Keywords: Tomb, Mihrab, Anatolian Seljuk, Women, Architecture

THE SILENT SPECTATOR: THE ROLE OF PEARL AS AN INTERSUBJECTIVE
MIRROR IN NATHANIEL HAWTHORNE’S *THE SCARLET LETTER*

Hatice GÜR

Lec. Karabuk University, School of Foreign Languages,

ORCID: 0000-0002-7241-8460

ABSTRACT

This article seeks to explore the character of Pearl in Nathaniel Hawthorne’s *The Scarlet Letter* (1850) through a novel reading based on Jessica Benjamin’s theory of intersubjectivity, primarily referring to the concepts of mutual recognition and the “third subject” to illuminate how Pearl embodies the tensions of identity, visibility and recognition in the Puritan community characterized by a rigid moral and social order. Pearl, as the illegitimate child serves as a complex intersubjective mirror reflecting and mediating the fraught relational dynamics between Hester Prynne, Arthur Dimmesdale and the Puritan society. As a “silent spectator,” Pearl operates simultaneously as a witness and disruptor, reflecting the contradictions of innocence and transgression, self and other, as well as acceptance and exclusion. Through her gaze and presence, she reveals the failures and possibilities of recognition between the adult protagonists, revealing the psychological and social fractures that lay the foundation of the Puritan society. This intersubjective lens foregrounds how identity and subjectivity are formed not in isolation, but rather drawing on complex, often conflicted relational processes, as can be seen in the characters' experiences. The article further examines Pearl’s role within the historical and ideological context of Puritan New England, underscoring how her liminal status unsettles prevailing narratives of sin, shame, and conformity. By positing Pearl as an active agent, beyond the symbolic confinement, in the construction of selfhood and relational ethics, this study contributes to the critical construal of *The Scarlet Letter* (1850), broadening ongoing debates in literary criticism, psychoanalytic theory, and feminist scholarship concerning the dynamics of power, recognition, and identity formation.

Keywords: Intersubjectivity, Mutual Recognition, Third Subject, Identity Formation

**MÜASİR PUBLİSİSTİKADA ƏSAS KEYFİYYƏTLƏR
FUNDAMENTAL ARBITRATION IN CONTEMPORARY PUBLICISTIC**

Kenan NOVRUZOV

Bakü Devlet Universitesi, Gazetecilik bölümü

ORCID: 0009-0003-3220-7276

Özet

Gazetecilik, sürekli değişen ve yeniliklere açık bir alandır. Bu, bir yandan toplumdaki sosyo-politik süreçlerle, diğer yandan da teknolojik yeniliklerle bağlantılıdır.

Gazeteciliğin modern niteliklerinden bahsederken, birkaç noktaya özellikle dikkat etmek gerekir. Bunlar özlü anlatım, somutluk ve analizdir. Yani sunulan materyal hacim olarak mümkün olduğunca kısa, ancak büyük anlam ifade etmelidir. Bir başka deyişle, önceki yüzyılların aksine, basında uzun, tek sayfalık materyallere ihtiyaç yoktur. Nitekim özlü anlatım gerekliliği, 21. yüzyılın başlarında bile hiç bu kadar önemli olmamıştı. Öyleyse özlü anlatım neden bugün medyanın temel koşullarından biri haline geldi? Bu sadece gazetecilikte teknolojinin dönüşümü veya gelişimiyle ilgili değil. Aynı zamanda toplumsal bir meseledir.

Ayrıca, insanlarda artan sabırsızlık ve dikkatsizlik gibi faktörler de makaleler de dahil olmak üzere kapsamlı materyallere olan isteği azaltmaktadır.

Ve bunlar gazetecilik türlerinde dönüşümlere ve "özümsemelere" yol açıyor. Böylece, tefsir, deneme, skeç, yazışma gibi birçok tür neredeyse unutuldu. Çünkü talep yok. Modern bir gazetecinin, 19. ve 20. yüzyılların başlıca örnekleri olan bu türlerde yazması gerekmiyor. Modern bir yayıncının temel görevi haberi iletmezdır. Klasik gazetecilikteki "4NKH" haber formülü ("Ne", "Nasıl", "Neden", "Ne Zaman", "Kim", "Nerede") de geçerliliğini yitiriyor. Artık bir cümlenin bir haber olduğu söyleniyor. Çünkü hız çağı ve haberi hızlı ileten kazanıyor. Anahtar Kelimeler: Gazetecilik, medya, haber, gazetecilik, modern

ABSTRACT

Journalism is a field that is constantly changing and open to innovations. This is connected, on the one hand, with the socio-political processes taking place in society, and, on the other hand, with technological innovations.

When talking about modern qualities in journalism, it is necessary to pay special attention to several points. These are laconicism, concreteness, analysis. That is, the presented material should be as short as possible in terms of volume, but it should express great meaning. In other words, unlike previous centuries, there is no need for long, one-page materials in the press. In fact, the requirement for laconicism has never been so relevant even at the beginning of the 21st century. So why has laconicism become one of the main conditions in the media today? This is not only related to the transformation or development of technology in journalism. It is also a social issue.

In addition, factors such as growing impatience and inattention in people also reduce the desire for extensive materials, including articles.

And these lead to transformations and "assimilations" in journalism genres. Thus, many genres, including feuilleton, essay, sketch, correspondence... have almost been forgotten. Because there is no demand. A modern journalist is not required to write in these genres, which are the main examples of the 19th-20th centuries. The main task of a modern publicist is to deliver the news. The "4NKH" formula of news in classical journalism ("What", "How", "Why", "When", "Who", "Where") is also losing its relevance. Now they say that one sentence is one news. Because it is the age of speed and whoever delivers the news quickly wins.

Keywords: Journalism, media, news, journalism, modern

**KÜLTÜRLERARASI BİR TEMANIN SEMBOLİK VE SANATSAL YANSIMALARI:
ASLAN VE BOĞA MÜCADELESİ
SYMBOLIC AND ARTISTIC REFLECTIONS OF AN INTERCULTURAL THEME:
THE FIGHT OF THE LION AND THE BULL**

Kübra Elif COŞKUN

Doktora Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı.

Ayla BAŞ

Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Arkeoloji Bölümü

ÖZET

İnsanlık tarihinin farklı zaman dilimlerinde ortaya çıkan mitolojik anlatılar, genellikle benzer sembolik anlamlara karşılık gelecek şekilde kullanılmıştır. Bu örneklerinden biri olan aslan-boğa mücadelesi, çeşitli kültürler tarafından benzer sembolik yaklaşımlarla sanat eserlerine yansıtılmıştır. Aslan-boğa mücadelesi, MÖ. 4.binden itibaren Mezopotamya’da Sümer, Assur Babil sanatı ile Anadolu’da Hitit, Geç Hitit, Urartu, Frig, Lidya, Likya uygarlıklarında görülmektedir. Daha sonraki dönemlerde ise Sasani, Selçuklu ve Osmanlı sanat eserlerine konu edilmiştir. Bu çalışmada Mezopotamya, Anadolu ve diğer geç dönem uygarlıklarınca kullanılan aslan-boğa mücadelesi temasının ikonografik ve sembolik açıdan değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda ilk olarak aslan ve boğa figürlerine krallık, koruyuculuk ve tanrısallık olarak atfedilen anlamlar irdelenmiştir. Aslan-boğa mücadelesini anlatan sanat eserleri incelenmiş ve ilgili temanın sembolik çözümlemeleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda aslan-boğa mücadelesi sahnelerinin sembolik açıdan farklı anlamlar taşıdığı anlaşılmıştır. Bu tasvirlerin bir kısmında krallar ve düşmanlar arasındaki güç savaşı temsil edilirken; bazılarında ise Leo ve Taurus takımyıldızlarından hareketle mevsimsel döngüler veya astrolojik olgular ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda güçlü-zayıf, gece-gündüz, aydınlık-karanlık, iyilik-kötülük gibi zıt kavramların çatışması da görselleştirilmiştir. Ayrıca aslan-boğa mücadelesinin aslan tarafından temsil edilen yönetici kesim ve boğa tarafından temsil edilen halk arasındaki sınıfsal kavganın bir yansıması olabileceği de düşünülmektedir. Bu mücadelenin farklı dönem ve kültürlerde ortak bir tema olarak karşımıza çıkması, aynı zamanda kolektif bilinçaltının dışa vurumu olarak yorumlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Aslan, Boğa, Mücadele, Sanat, İkonografi, Sembol.

ABSTRACT

Mythological narratives that emerged in different time periods of human history were often used to correspond to similar symbolic meanings. The lion-bull fight, one of these examples, has been reflected in works of art with similar symbolic approaches by various cultures. Lion-bull fighting is seen in the Sumerian, Assyrian and Babylonian art of Mesopotamia from the 4th millennium BC onwards, and in the Hittite, Late Hittite, Urartian, Phrygian, Lydian and Lycian civilizations in Anatolia. In later periods, it was the subject of Sassanid, Seljuk and Ottoman works of art. This study aims to evaluate the theme of lion-bull fight used in Mesopotamia, Anatolia and other late period civilizations from an iconographic and symbolic perspective. In this context, firstly, the meanings attributed to the lion and bull figures as

kingship, protection and divinity were examined. Artworks depicting the lion-bull fight were examined and symbolic analyses of the relevant theme were attempted to be revealed.

As a result of the evaluations, it was understood that the lion-bull fight scenes carried different symbolic meanings. While some of these depictions represent power struggles between kings and enemies, others attempt to express seasonal cycles or astrological phenomena, using the constellations Leo and Taurus. In this regard, the conflict of opposing concepts such as strong-weak, day-night, light-darkness, good-evil is also visualized. It is also thought that the lion-bull fight may be a reflection of the class struggle between the ruling class represented by the lion and the people represented by the bull. The fact that this struggle appears as a common theme in different periods and cultures can also be interpreted as an expression of the collective subconscious.

Keywords: Lion, Bull, Struggle, Art, Iconography, Symbol.

VOICE, MEMORY, AND DESIRE IN MOLLY BLOOM'S SOLILOQUY

PhD Cand. Lorita FEJZA

University of Prishtina, Faculty of Philology, Department of English Language and Literature,
Prishtina–Kosova
ORCID: 0000-0003-3865-8329

Abstract

In the final episode of James Joyce's *Ulysses*, the interior life of Molly Bloom is presented through an uninterrupted stream of consciousness. Her thoughts are allowed to flow freely, moving from memories of youth and romance to reflections on marriage, sensuality, and social expectation. Through this narrative technique, a deeply intimate and human portrait of a woman's mind is revealed. Molly's voice is characterized by emotional candor and sexual openness, qualities rarely afforded to female characters in early twentieth-century literature. Her monologue is marked by fluid associations, nostalgia, and a critique of domestic life, all of which reflect her discontent, agency, and desire for fulfillment. Social conventions are questioned, and the traditional roles assigned to women are subtly resisted through the very structure and content of her speech. Through the application of feminist theory and E.M. Forster's typology of character, Molly Bloom is identified as a "round" character, complex, evolving, and emotionally nuanced. Her soliloquy is interpreted as both a thematic and emotional resolution to *Ulysses*, in which gendered expectations are disrupted and female subjectivity is foregrounded. The final affirmation, "Yes I said yes I will Yes", is read not merely as a response to a proposal, but as a powerful expression of personal autonomy and existential affirmation.

Keywords: Molly Bloom, stream of consciousness, feminist criticism, modernism, female subjectivity

STRUCTURAL ARCHITECTURE AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Dr. Mehdi shalchi tousi

Engineer, Department of Engineering Faculty of Ahle Beyte international University, Tehran,
Iran

ORCID NO: 0000-0003-4601-1082

The intersection of art and architecture has long been a fertile ground for innovation, creativity, and cultural expression. Throughout history, architects and artists have continually pushed the boundaries of design, exploring new forms, materials, and techniques to shape our built environment and visual culture. In recent years, the advent of artificial intelligence has introduced a transformative dimension to this dynamic, offering unprecedented possibilities for experimentation, customization, and efficiency.

Artificial intelligence, with its capacity for complex data analysis, pattern recognition, and generative processes, is redefining traditional notions of creativity and craftsmanship. In the realm of architecture and art, AI-powered tools enable designers to conceive of novel forms, simulate structural performance, and personalize aesthetic experiences on an unprecedented scale. This technological synergy not only enhances the creative process but also fosters inclusive and sustainable design solutions suited to contemporary societal demands.

As AI continues to evolve, its integration into art and architecture invites both opportunities and challenges. It raises important questions about authorship, authenticity, and the role of human intuition in creative endeavors. Understanding and navigating this evolving relationship is crucial for shaping the future of artistic and architectural practice—one where human ingenuity and artificial intelligence collaborate to create innovative, meaningful, and culturally resonant works.

Keywords :Artificial Intelligence.

**A DESIGN FRAMEWORK FOR DIGITAL SPACES TO EXPERIENCE THE
DOCUMENTATION AND REPRESENTATION OF THE CULTURE AND ART OF
TRADITIONAL IRANIAN ARCHITECTURE
(CASE STUDY: TAKYEH DOWLAT IN TEHRAN'S CITADEL)**

Mobina Kharmandar¹, Mahmud Rezaei²

¹ Master's student, Department of Architecture, C.T.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran

² Associate Professor, Department of Architecture, C.T.C., Islamic Azad University, Tehran,
Iran

Abstract

With the expansion of digital technologies, the use of these tools for the preservation, representation, and reexperiencing of architectural heritage has gained increasing significance. Many valuable structures of Iran's traditional architecture have been lost due to urban transformations, the erosion of time, natural disasters, and a lack of effective planning. This study aims to develop a conceptual framework for employing digital technologies in designing interactive spaces for the purpose of documenting, representing, and enhancing the identity of traditional Iranian architecture. The primary goal is to revive collective memory, strengthen cultural awareness, and redefine the role of architecture by leveraging the capabilities of new digital tools. Utilizing a meta-synthesis approach and a case study of the Qajar-era Takyeh Dowlat building, the research demonstrates that digital technologies, through the creation of interactive spaces, can improve users' perception and experience of historical heritage. The findings suggest that historical monuments, when supported by new technologies, can be reimagined not as static artifacts, but as dynamic and living environments that are revived within contemporary memory and experience.

Keywords: Interactive Architecture, Digital, Documentation, Technology, Takyeh Dowlat

THE DISCOVERY OF A UNIQUE SITES WADI SHUEIB IN CENTRAL JORDAN SOUTHERN LEVANT

Mohammed Waheeb

Professor in Archaeology; Department of Sustainable Tourism, Queen Rania Faculty of
Archaeology Heritage, & Tourism (QRFTH), The Hashemite University.

Abstract

Since 1996, when archaeological surveys and excavations began at the site of the Baptism of Jesus Christ on the eastern bank of the Jordan River, attention turned to one of the nearby valleys known as the Valley of Prophet Shueib. This valley is located only a few kilometers northeast of the Baptism Site, in the town of South Shouneh, within the Balqa Governorate. Initial archaeological discoveries and preliminary studies in Wadi Shueib began in 2000, followed by systematic archaeological field surveys conducted between 2001 and 2002. These efforts revealed more than twenty archaeological sites of various scales, including ten major sites dating from the Stone Age through the Bronze and Iron Ages, the Classical periods (Roman and Byzantine), the Islamic periods, and up to the Ottoman era. Further field visits from 2009 to 2010 were undertaken to verify and consolidate the findings, particularly those linking archaeological and heritage sites to the narratives of prophets believed to be associated with the area such as Prophet Shueib, Prophet, Yahiya (John the Baptist), Prophet Elijah, and Jesus Christ and his followers (peace be upon them all). Documentation efforts remain ongoing to this day.

Rigorous scientific documentation methods have been applied to obtain reliable results capable of explaining obscure historical periods and bridging gaps that have long puzzled archaeologists and historians. The findings have been promising, particularly the linkage between the ancient city of Midian (associated with Prophet Shueib in Karaka) and the shrine of Shueib in Wadi Shueib. This supports the theory that the People of (Ashab al-Aykah) mentioned in religious texts represent a second civilization that Prophet Shueib moved to after the destruction of Midian. Attention has also been given to the Cave of Prophet Shueib, the tell (archaeological mound) of his shrine, and the site of Khirbat al-Mashtal near the shrine, all of which are considered significant in the history of human settlement in the valley.

Excavations near the valley have contributed to the interpretation of several key historical events, including digs at Tell Umm Hadhar, Khirbat al-Kafrein, Tell al-Rameh, and Ain Saleem. These efforts also included mapping the route of the Christian pilgrimage, documenting the Dolmens cemetery at the Rawdah Field, and recording the sites along both sides of the Wadi al-Muhtariqa (Scorched Valley), including Ain al-Muhtariqa and Burj al-Muhtariqa etc... .

Comparative analysis was made using the accounts of early historians and travelers such as al-Baladhuri, who mentioned the valley in his book *Futuh al-Buldan*, referring to a village called "Baqnas," which belonged to Abu Sufyan, the uncle of the Prophet Muhammad. In terms of heritage, the valley was known for its water mills, of which nine were documented before most disappeared. The valley was also a key source of agricultural production.

Khirbat al-Souq, one of the stations along the Elaf Quraysh trade route, was a major market for goods of all kinds. Adjacent to it was the carrier pigeon post station used for communication between regional cities, including Damascus, Gaza, and various Jordanian towns. Another significant discovery was the site of al-Mu 'allaqah near the Ghuweir area. This two-story rock-cut structure included worship spaces, and a church, surrounded by approximately forty rock-carved caves and baptismal pools. It is believed to have served as a monastery for ascetic monks commemorating the temptation of Christ in the wilderness, as mentioned in the Gospels.

Local residents confirmed that monks would light fires and smoke signals atop Mount al-Mu ‘allaqah, which could be seen from Mount Quruntul in Jericho on the western side of the Jordan River. This suggests the archaeological survey yielded results of great value locally, regionally, and globally, enriching ongoing studies about the valley and its potential for future research and development.

Tourism development plans aim to connect this site with nearby locations such as the Baptism Site on the eastern Jordan River, the Mount of Beatitudes in the town of Kafrein (currently known as Mount al-Mataabi ‘Mataba), and Tell al-Hammam, where an American excavation team has been working. Recent findings suggest Tell al-Hammam may more accurately correspond to the narrative of the People of the (Ashab al-Aykah) rather than being one of the cities associated with Prophet Lot.

Keywords: Heritage, Archaeology, Culture, Religions, History, Archaeological Surveys and Excavations.

THE GEORGIAN//AIAKOLKHETI//GURCISTAN ETHNICITY'S MUSICAL AND POETIC TALANT EVIDENT IN MRS. VARVARA THERETELI'S MUSIC TO THE TEXT OF THE VERSE KNOWN AS *SULIKO* WRITTEN BY MR. AKAKI THERETELI IN 1895

Dr. Natela Borisovna POPKHADZE

Head of Scholarly Information Center at Phasis National Academy in Tbilisi
ORCID ID ID :0000-0003-1552-7860

ABSTRACT

I shall talk about the popular song *Suliko* and shall demonstrate over five videos when various groups perform it. The first and oldest sample was performed by the composer herself and was pre-served on old sample made as a song sung by Mrs. Varvara Theretheli. The second sample of this piece of art was performed in 1937. The third sample that I chose is performed by the choir men in Tbilisi; the fourth sample that I chose was performed by the choir of foreign singers. The fact is that *Suliko* was the name of a young man that lived in a village called Patara Toneti in Tetri Tsqharo region in our country in 1895. *Suliko* was a younger brother of the local man that brought regularly coal and vegetables from the village to Tiflis//Tbilisi to Mr. Akaki Thereteli. The young brother called *Suliko* had a young girl living in the same village that *Suliko* was going to marry. *Suliko* went to the town Tiflis to buy clothes for his wedding. He disappeared. His family members and his young woman that he was going to marry searched for *Suliko* for many days and nights on the road. They found him dead. They recognized him by his cloths. The famous writer, poet and political figure Mr. Akaki Thereteli was very sad when he learned about the death of *Suliko* Samadalashvili from the brother of *Suliko* that was the seller of coal to Mr. Akaki Tsereteli for decades. Mr. Akaki visited his family in the village and visited *Suliko*'s grave. The young girl was near the grave weeping for *Suliko*. Akaki Tsereteli made a speech on the grave and read his verse that he wrote about *Suliko*. The starting sentence was this: *Chemi dzmis saplavs vedzebdi*. Later he changed the first sentence to the sentence: *Sakhvarlis saplavs verzebdi*. This song was loved by the Generallisimus of the USSR Mr. Ioseb Besarionovich Jughashvili that is now known better by his adopted nickname Stalin. Ioseb Stalin wrote verses in his youth and they were printed in the newspaper in Tiflis by Mr. Ilia Tchavchavadze that was the editor of the newspaper in Tbilisi. The statue of Mr. Ilia Tchavchavadze and Mr. Akaki Tseretheli standing together side by side is before the building that was built as a school for boys but after soviet international "help" it became a school for both girls and boys where I studied. It is near the building of the modern government of our country that is a republic now called Sakartvelo in our Kartuli name, but called Gurcistan in Turkish, Gruzia in Russian and Georgia Republic in English. It is better to have one name in every modern language for our republic

Keywords: *Suliko* Samadalashvili from Tetri Tsqharo village; the song *Suliko* dedicated to his memory by Mr. Akaki Tseretheli and by Mrs. Varvara Tsereteli..

THE INTERSECTION OF REALITY AND MYTH IN THE WORKS OF GABRIEL
GARCÍA MÁRQUEZ AND JUAN RULFO

Asst. Prof. Neslihan Günaydın Albay
Doğuş University

This paper explores how magical realism foregrounds the themes of historical trauma, social identity, and justice in Gabriel García Márquez's *One Hundred Years of Solitude* (1967), *Chronicle of a Death Foretold* (1981), and Juan Rulfo's *Pedro Páramo* (1955). In these narratives—where the real and the surreal are seamlessly intertwined—colonial legacies, collective memory, and marginalized identities are vividly rendered. The study investigates how magical narrative elements serve as tools for recovering and confronting painful social histories that are often silenced or repressed. It provides an overview of magical realism as a literary mode, its emergence within the Latin American context, and highlights its effectiveness in constructing memory and identity. It aims to analyse *One Hundred Years of Solitude*, focusing on intergenerational trauma within the Buendía family and the cyclical conception of time, where magical realism functions as a means of articulating the unspoken and forgotten. Another purpose of this paper is to examine *Pedro Páramo*, in which the lingering influence of feudalism and patriarchy manifests in a ghost-ridden town, revealing how magical elements give voice to silenced experiences. Furthermore, this study discusses *Chronicle of a Death Foretold*, highlighting issues of social honour, gender roles, and collective complicity. At this point, magical realism interrogates the silence surrounding injustice and the evasion of social responsibility. This paper argues that magical realism operates not merely as an aesthetic or narrative technique, but as a critical space where suppressed voices are recovered, forgotten histories are reimagined, and entrenched social structures are critically examined.

Keywords: Gabriel García Márquez, Juan Rulfo, trauma, identity, memory, magical realism

ESKİŞEHİR KADIN AĞZI TÜRKÜLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME
A STUDY ON ESKİŞEHİR WOMEN'S DIALECT FOLK SONG

Dr. Öğretim Üyesi Pelin DEMİRÇE ALTINTAŞ
Anadolu Üniversitesi, Devlet Konservatuarı, Müzikoloji Bölümü
ORCID NO: 0000-0002-0938-4624

ÖZET

Bu çalışma, Türk halk müziğinin önemli bir parçası ve alt türü olarak adlandırılabilir "kadın ağzı türküler"i Eskişehir yöresi özelinde incelemeyi amaçlamaktadır. Kadın ağzı türküler, kadınların ağzından söylenen, doğrudan kendi perspektiflerinden ifade ettikleri önemli sözlü kültür belgeleridir. Kadınların ağzından yakılan türküler; bir toplumun kadınlarının dilinden yazılmış, söylenmiş ve yaşanmış bir tarihi yansıtmaktadır. Bu nedenle, kadın ağzı türkülerin korunması, araştırılması ve gelecek nesillere aktarılması hem sosyolojik hem de müzikal olarak önemli tespitler barındırması bakımından büyük önem arz etmektedir. Çalışmada kadın ağzı türkülerin; içerikleri analiz edilmiş ve sayısal verilerle ortaya konulmuştur. Çalışma ayrıca, türkülerin derinlemesine inceleyerek, Eskişehir’li kadınların gündelik hayata dair konuları ifade biçimlerini ve deneyimlerini folklorik bir yaklaşımla da ortaya koymaktadır. Bu nedenle örnekleme oluşturan, Eskişehir’e ait TRT repertuvarında yer alan 83 kırık hava türündeki türkü tarama yöntemi kullanılarak belirlenmiş, ardından türküler; içerik analizi yöntemi ile incelenmiş ve kadınların söylediği "kadın ağzı" türküler tespit edilmiştir. Sonuç olarak; Eskişehir yöresine ait toplam 83 türküden 26’sının kadın ağzı türküler olduğu tespit edilmiştir. Türkülerin içerik analizleri sonucunda ise; % 11,5’inin toplumda kadının konumu üzerine, % 57,7’sinin aşk ve evlilik temaları üzerine, % 7,7’sinin annelik rolü üzerine, % 23,1’inin ayrılık ve ölüm konuları üzerine olduğu görülmüştür. Kadın ağzı türkülerin tümü ise kültürel aktarım unsuru açısından değerlendirilmektedir. Zira bu türküler Anadolu kadınlarının yaşantılarını, duygularını ve düşüncelerini nesilden nesile aktararak kültürel bir miras oluşturmaktadır. Ayrıca Eskişehirli kadınların kendi dilinden; aşkını, özlemini, sitemini, sevincini, toplumsal ve ailevi roller karşısındaki duruşunu, hayallerini ve şikayetlerini türküler aracılığıyla ifade ettikleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müzik, Türk halk müziği, Eskişehir, kadın ağzı, türküler

ABSTRACT

This study aims to examine the "women's dialect folk songs", which can be called an important part and sub-genre of Turkish folk music, specifically in the Eskişehir region. Women's dialect folk songs are important oral cultural documents sung by women and expressed directly from their own perspectives. Folk songs composed by women reflect a history written, sung and lived in the language of the women of a society. For this reason, preserving, researching and passing on women's dialect folk songs to future generations is of great importance in terms of containing important findings, both sociologically and musically. In the study, the contents of women's dialect folk songs were analyzed and presented with numerical data. The study also reveals the expression styles and experiences of women in Eskişehir on issues related to daily life by examining the folk songs in depth with a folkloric approach. For this reason, the sample of 83 folk songs in the TRT repertoire of Eskişehir, in the Kırık Hava genre, was determined by using the scanning method, and then the folk songs were examined using the content analysis method and the "women's dialect" folk songs sung by women were identified. In conclusion; Of the 83 folk songs from the Eskişehir region, 26 were identified as women's folk songs. Content

analysis of the folk songs revealed that 11.5% addressed the position of women in society, 57.7% addressed themes of love and marriage, 7.7% addressed the role of motherhood, and 23.1% addressed separation and death. All of the women's folk songs are evaluated in terms of cultural transmission. These folk songs constitute a cultural legacy by transmitting the lives, feelings, and thoughts of Anatolian women from generation to generation. Furthermore, it was concluded that the women of Eskişehir, in their own language, expressed their love, longing, reproach, joy, their stance on social and familial roles, their dreams, and their complaints through folk songs.

Key Words: Music, Turkish folk music, Eskişehir, women's dialect, folk songs.

INTERNATIONAL CONGRESS ON CULTURE, ART, LITERATURE

Priyavarshini A

R.M.K. Engineering College, Student, Information and Technology, Thiruvallur, India.

Abstract:

Culture, art, and literature contain essential expressions of human experience, contributing to the values, beliefs, and hopes of societies across time. As a living triad, this combinative framework provides a way for individuals to interpret their identities, but also informs us of the identities of our communities that change over time. Culture provides ways of life and traditions that shape artistic and literary expression. Art draws upon those lived experiences in a visual manner that evokes feelings and ideas and puts them in context with social realities. Literature preserves representations of lived experiences, instead of directly discussing all experiences it has capacity to preserve voices, stories, philosophies and documentation of voices that have been lost. More broadly, culture, art, and literature can open new ways of seeing and knowing about the human condition in addition to understanding empathy towards another person. One's culture and artistic creation often link agency and innovation, linking those components to understanding other cultures. In a rapidly globalized society and digital age, culture, art, and literature are vital practices for the future expression of cultures and societies. These disciplines should be engaged in discussions through ongoing meaningful dialogue or creative engagement and will continue to be a crucial part of a community's collective and contemporary existence.

Keywords:

Culture, art, literature, experience, disciplines, innovation, community, global.

LEARNING FROM SAFETY CULTURE TO OPTIMISE CYBERSECURITY
CULTURE

Saeed Ahmad Zaman^a, Dr. Naima Nawaz^b, Dr. Zain Nawaz^c, Dr. Muhammad Idrees^b,

^a Department of Sociology, The University of Lahore, Pakistan.

^b Department of Rural Sociology, University of Agriculture Faisalabad.

^c Department of Geography, Government College University Faisalabad.

Abstract

As the cybersecurity threat landscape continues to evolve, there is a growing awareness within the industry that protection against threats depends on more than complex technology infrastructure and tools. Human error is still considered to be the cause of most cybersecurity breaches, but humans may also be the key to building a successful cybersecurity defence. Over time, it has become evident that the most common approaches to address cybersecurity e.g., awareness training and simulated phishing attacks, will not be sufficient by themselves. Successful implementation of cybersecurity measures requires both a human-centred approach and the adoption of a cybersecurity culture mindset within the organisation. Safety-critical industries have undergone a similar challenge over the past almost 40 years, when the Chernobyl nuclear accident revealed that systemic organisational issues created the conditions for human error to occur. In the wake of this and other large-scale industrial accidents, safety-critical organisations identified the need for cultural change to fully embed safe behaviours and practices so that future accidents may be avoided. Safety culture has continued to evolve in the years since, and there are several lessons learned for organisations attempting to implement a cybersecurity culture today. This paper explores the many parallels between safety culture and cybersecurity culture and considers how organisations could learn from the implementation of safety culture to support adoption of a sustainable, human-centred cybersecurity culture. An important lesson learned is that the implementation of a successful, sustainable cultural change requires long-term effort, and it is normal for organisations to experience plateaus or even temporary set backs along the way. However, experience from the safety culture industry is clear that sustained commitment from leadership, focus on learning and improvement, ensuring psychological safety for employees and promotion of security values can help organisations to overcome any stagnation and continue to develop the desired cultural changes.

Keywords: Cybersecurity, Cybersecurity culture, safety culture, human factors, nuclear

THE ROLE OF ORGANISATIONAL CULTURE IN HIGHER EDUCATION

Saeed Ahmad Zaman^a, Dr. Naima Nawaz^b, Dr. Zain Nawaz^c, Dr. Muhammad Idrees^b,

^a Department of Sociology, The University of Lahore, Pakistan.

^b Department of Rural Sociology, University of Agriculture Faisalabad.

^c Department of Geography, Government College University Faisalabad.

Abstract

Since the late 20th century, organisational culture has attracted considerable attention from researchers worldwide, becoming a key subject of academic inquiry. In the context of higher education, organisational culture has been shown to exert a significant influence on institutional development and workplace dynamics. A comprehensive grasp of this concept empowers university administration to cultivate a professional environment conducive to the success of faculty and staff. The present study explores theoretical perspectives on organisational culture and examines the views of academic staff across various countries regarding key aspects of institutional culture. A particular focus is placed on faculty self-assessments of their perceived appreciation by both university management and students. The research methodology encompasses an analysis of scientific literature and a survey of teaching staff with regard to organisational culture in higher education. The analysis of data involves the utilisation of descriptive statistics, cross-tabulations, hypothesis testing through the implementation of t-tests, analysis of variance (ANOVA), and correlation analysis. The findings provide insights into the core values upheld by higher education institutions from the organisational culture perspective, offering a deeper understanding of faculty experiences and institutional practices. The findings indicate that while educators generally perceive a greater sense of appreciation from students in comparison to their institution's management, variations emerge across various demographic and professional groups. These findings contribute to a broader understanding of organisational culture in academia and align with existing literature on faculty recognition and job satisfaction. The findings suggest that there is no statistically significant difference in appreciation from management based on gender.

Keywords: higher education, organisational culture, values.

INNOVATION CULTURE: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW

Saeed Ahmad Zaman^a, Dr. Naima Nawaz^b, Dr. Zain Nawaz^c, Dr. Muhammad Idrees^b,

^a Department of Sociology, The University of Lahore, Pakistan.

^b Department of Rural Sociology, University of Agriculture Faisalabad.

^c Department of Geography, Government College University Faisalabad.

Abstract

The aim of this study is to critically analyse and synthesise existing research on innovation culture, focusing on its characteristics, objectives, determinants, and impacts on industries. Additionally, this study aims to identify key themes and gaps in the current understanding of innovation culture, providing insights into how organisations can cultivate an environment conducive to innovation. This study employs a systematic literature review method following the PRISMA protocol, drawing from various articles discussing innovation culture. Various empirical studies from 94 research articles in Scopus Q1 and Q2 indexed journals, conducted from 2010 to 2024, serve as the basis for measuring the dimensions of innovation culture and its impact on various variables. Additionally, the study explores various characteristics and objectives of innovation culture by reviewing definitions previously defined by researchers. The findings of this study are presented through TCCM analysis. It includes a summary of the theories used, the characteristics of the research setting and its units of analysis, the research context summarising previous findings, the development of dimensions, the classification of definitions, and the methods employed in prior studies. This study yields a better understanding of innovation culture, which will be useful for other researchers to continue existing research and to deepen the study of innovation culture where gaps still exist. This study is also beneficial for various industries to enhance innovation culture and its various impacts to increase company value. This study highlights the potential conceptual framework that can be applied in future research. It also identifies population and practical knowledge gaps that have not been extensively explored in previous research. This provides added value for both academics and practitioners in the industry.

Key Words: culture, innovation, industry, beneficial.

**ESTETİK KAVRAMININ KÖKENİ VE TIP DİLİNDE ESTETİK KÖKENLİ
TERİMLERİN İNCELENMESİ VE TÜRKÇELEŞTİRİLMESİ**

ORIGIN OF THE CONCEPT OF AESTHETICS AND EXAMINATION AND TURKISH
TRANSLATION OF TERMS OF AESTHETIC ORIGIN IN MEDICAL LANGUAGE

Selma YILMAZ

Yüksek Lisans Öğrencisi, Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve
Edebiyatı Ana bilim Dalı

ORCID ID: 009-0006-6535-3917

Uğur ÖZGÜR

Dr. Öğretim Üyesi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü

ORCID ID: 0000-0001-9385-2912

ÖZET

Dil, toplumların duygu, düşünce ve kültürlerini ifade edebilmesi için kullandıkları en önemli iletişim aracı olarak kabul edilmektedir. Toplumlar ve kültürler arasındaki farklı alanlardaki ilişkilerin sonucunda diller arasında da bir etkileşim ortaya çıkmaktadır. Ticari ilişkiler, savaşlar, göçler, bilim, sanat ve teknolojiadaki gelişmeler, din değişikliği gibi dünya üzerinde yaşanan her olay dillerin birbirini etkilemesine neden olabilmektedir. Küreselleşme ve genel ağ/internet sayesinde sınırların ortadan kalktığı ve teknolojinin hızla ilerlediği günümüzde diller arası sözcük alışverişi giderek artış göstermektedir. Çalışmada “estetik” kavramının tarihsel ve felsefi kökenleri incelenmiş, tıp dilinde kullanılan estetik kökenli terimlerin etimolojik yapılarının analizi ve bu terimlerin Türkçeleştirilmesine yönelik öneriler geliştirmek amaçlanmıştır. Estetik terimi felsefe ve terimi olmasının yanı sıra tıp terminolojisinde de özellikle plastik cerrahi ve kozmetik alanlarında da geniş bir kullanım alanı bulmuştur. Bu alanlarda kullanılan terimlerin Türk tıp literatüründe yer alan örnekleri incelenmiş ve bu terimlerin kökenleri, kullanımları ve Türkçedeki karşılıkları/eş değerleri ve kullanım durumları tartışılmıştır. Geçmişten günümüze farklı alanlarda özellikle tıp dilinde yapılan Türkçeleştirilme çalışmalarına değinilerek terimlerin Türkçeleştirilme çalışmaları için hangi yöntemlerin kullanıldığı üzerinde durulmuştur. Yabancı kökenli terimlerin yerine daha anlaşılır ve yaygın olarak kullanılabilecek Türkçe karşılıkların önerilmesi ve Tıp Dili Kılavuzlarının yaygın kullanımını sağlayarak Tıp eğitiminde ve halk sağlığı iletişimde dil birliğinin sağlanmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Genel halkın estetikle ilgili kavramları daha doğru ve eksiksiz anlamalarını hedeflemektedir. Ayrıca çalışmada, Türkçe Tıp Dili Kılavuzundan da yararlanılarak alanında uzman kişilerin araştırma sonuçlarına, görüş ve önerilerine, Türkçeleştirilme adına izlenebilecek yollar ile terim türetilirken uygulanabilecek yöntemlere ve çözüm önerilerine yer verilmiştir.

Anahtar Kavramlar: Estetik, Estetik Kökenli Terimler, Köken bilimi, Biçim ve Anlam, Türkçeleştirme.

Abstract

Language is regarded as the most essential means of communication used by societies to express their emotions, thoughts, and cultural identity. As a result of various forms of interaction between societies and cultures, languages inevitably influence one another. Historical events such as commercial relations, wars, migrations, scientific and artistic developments, technological advancements, and changes in religion have all contributed to this linguistic interaction. In today's globalized world—where borders have diminished due to the internet and technology—lexical exchange between languages has significantly increased. This study examines the historical and philosophical origins of the concept of “aesthetics” and aims to analyze the etymological structures of aesthetic-based terms used in medical language, proposing suggestions for their Turkification. The term “aesthetics,” initially a philosophical concept, has found widespread application in medical terminology, particularly in the fields of plastic surgery and cosmetology. The study reviews examples of such terms in Turkish medical literature, discussing their etymology, usage, and Turkish equivalents or functional counterparts. Additionally, it explores the methods employed in previous efforts to translate foreign medical terms into Turkish and emphasizes the importance of these efforts for linguistic clarity. By proposing more comprehensible and commonly usable Turkish alternatives to foreign-origin terms and promoting the use of Medical Language Guidelines, the study aims to contribute to linguistic unity in medical education and public health communication. The ultimate goal is to ensure that the general public can more accurately and comprehensively understand concepts related to aesthetics. The study also benefits from expert opinions and research findings to present actionable strategies, methodologies, and solutions for effective terminology development in Turkish.

Keywords: Aesthetics, Aesthetic-Based Terms, Etymology, Form and Meaning, Turkification

HİLMİ-İ ŞİRVÂNÎ'NİN KANÛNÎ SULTAN SÜLEYMAN İÇİN YAZDIĞI
MUAMMALI TARİH KASİDESİ
HİLMİ-İ ŞİRVÂNÎ'S ENIGMA HISTORICAL QASID WRITING FOR THE SULEİMAN
THE MAGNIFICENT

Ahmet Kemal GÜMÜŞ

Doç. Dr., MEB Konya Meram Kozağaç MTAL, Uzman Öğretmen,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1855-2319>

ÖZET

Osmanlı Devleti'nin en önemli şahsiyetlerinden biri şüphesiz Kanûnî Sultan Süleyman'dır (1520-1566). Osmanlı padişahları arasında en uzun süre tahtta kalan, en çok sefere çıkan ve en uzun süre seferde kalan I. Süleyman, hükümdarlık yaptığı 46 yıl boyunca Belgrad, Rodos, Bağdat, Tebriz, Macaristan, Estergon, Trablusgarb gibi batıda ve doğuda çok önemli kaleleri, şehirleri ve ülkeleri fethetmiştir. Devlet vazifelerinin yanında edebiyat ve sanatla da meşgul olan sultanın kendisi de şiirler yazmış ve hacimli bir *Dîvân* oluşturmuştur. Edebiyat çevrelerini kendisine yakın tutan Kanûnî hakkında çeşitli vesilelerle kasideler, tarih manzumeleri, kıt'alar vb. kaleme alınmıştır. Bildiriye konu olan şiir de bu manzumelerden bir tanesidir. Millet Genel Kütüphanesi Ali Emiri Manzum 1012 numarada kayıtlı mecmuanın içerisinde yer alan, daha önce örneğine rastlamadığımız bir tarzda yazılan manzume Hilmi-i Şîrvânî adlı bir şaire aittir. Dönem kaynaklarında adı geçmeyen şair, muhtemeldir ki çok tanınan ve eserleri okunan bir kimse değildi. Kanûnî hakkında yazdığı kasidesinde de anlam inceliğinden ve derinliğinden ziyade kelime ve harf oyunlarına, farklı sanatları icra etme derdine düştüğü açıktır. Bütün bunların yanında ilim alemine tanıtılmaya değer bir tarz denemiştir: 48 beyitlik kasidesinin bütün mısraları ebced hesabına göre hep aynı iki tarihe denk düşmektedir. Her beytin ilk mısrası Kanûnî'nin doğumu olan hicri 900 senesinin, ikinci mısrası da tahta çıktığı 926 senesinin tarihini vermektedir. Şairin farklılık arayışı bununla da sınırlı kalmaz. Kasidenin ilk 23 beytinin ilk harfleri yan yana dizildiğinde yine aynı usul üzere bir tarih beytinin ilk mısrasını oluştururken son 25 beytinin ilk harfleri de bu beytin ikinci mısrasını oluşturur. Muvaşşah diyebileceğimiz bu özel beytin iki mısrasında da muamma vardır. İlk mısradan *Süleymân* ismi, ikinci mısradan da *Hân* ifadesi ortaya çıkar. Mecmuada bu kasideden sonra aynı şaire ait, her mısrasında ikişer tarih bulunan bir manzume, her mısrasında farklı tarihler düşürülerek yazılan tarihlerin toplamı Kanûnî'nin doğum tarihini veren iki kıt'a, tamamı noktasız ve bitişmeyen harflerden oluşan bir gazel, Semiz Ali Paşa'nın (ö. 1565) Mısır Beylerbeyi olduğu tarih için yazdığı noktasız harflerden oluşan bir gazel ve bütün bu farklı şiirleri açıkladığı bir şerh bulunmaktadır. Bildiride bu şiirler açıklanacak, mecmuayı derleyen ifadeleri günümüz diline aktararak manzumelerin açıklaması yapılacaktır. Buna benzer farklı tarzlarda yazılan deneysel şiirlerin tanıtılmasına dair önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kanûnî Sultan Süleyman, Hilmi-i Şîrvânî, Tarih Düşürme, Muvaşşah, Muamma, Bî-nukat.

ABSTRACT

One of the most important figures of the Ottoman Empire is undoubtedly Suleiman the Magnificent (1520-1566). Suleiman I, who reigned the longest among the Ottoman sultans, went on the most campaigns and was on campaign the longest, conquered very important castles, cities and countries in the west and east, such as Belgrade, Rhodes, Baghdad, Tabriz, Hungary, Esztergom and Tripoli during his 46-year reign. The sultan, who was also occupied with literature and art in addition to his state duties, also wrote poems and created a voluminous *Dîvân*. Qasidas, historical poems, stanzas, etc. were written on various occasions about

Suleiman the Magnificent, who kept literary circles close to him. The poem that is the subject of the report is one of these poems. The poem written in a style we have not come across before, which is included in the magazine registered under number 1012 in the Millet General Library *Ali Emiri Manzum*, belongs to a poet named Hilmi-i Şîrvânî. The poet, whose name is not mentioned in the sources of the period, was probably not a well-known person and his works were not read very much. It is clear that in the ode he wrote about *Kanûnî*, he was more concerned with word and letter games and performing different arts rather than with the subtlety and depth of meaning. In addition to all this, he tried a style that is worth introducing to the world of science: All the verses of the 48-couplet ode always correspond to the same two dates according to the abjad calculation. The first line of each couplet gives the date of Suleiman the Magnificent's birth in the year 900 hijri calendar, and the second line gives the date of his accession to the throne in the year 926. The poet's search for difference is not limited to this. When the first letters of the first 23 couplets of the Qasida are lined up side by side, they form the first line of a historical couplet, while the first letters of the last 25 couplets form the second line of this couplet, in the same manner. There is an enigma in both lines of this special couplet, which we can call acrostic. The name *Süleyman* appears in the first line, and the term *Hân* appears in the second line. After this ode, there is a poem by the same poet with two dates in each line, two stanzas in which different dates are written in each line, the sum of the dates given as the date of birth of Suleiman the Magnificent, a ghazal consisting entirely of undotted and unending letters, a ghazal consisting of undotted letters written for the date when Semiz Ali Pasha (d. 1565) became the Governor of Egypt, and a commentary explaining all these different poems. In the report, these poems will be explained, the expressions of the compiler of the magazine will be translated into today's language and the poems will be explained. Suggestions will be made for the promotion of similar experimental poems written in different styles.

Keywords: Suleiman the Magnificent, Hilmi-i Şîrvânî, Historical Poem, Acrostic, Letter Without Dot.

1. GİRİŞ

Osmanlı Devleti, Kanûnî Sultan Süleyman'ın tahtta oturduğu 1520-1566 yılları arasında her anlamda zirve bir noktadaydı. En uzun süre tahtta kalan, on üç büyük sefere çıkan ve bu hayatın neticesinde yine bir seferde vefat eden padişahın saltanat yılları sonraki dönemlerde de daima ideal bir devir olarak anılır. Doğuda ve batıda yapılan fetihlerle, denizlerdeki başarılarla, kuzey ve güneydeki etkili politikalarla siyasi anlamda çok büyüyen devlet sanat, edebiyat ve mimaride de türünün en güzel numunelerini verir hale geldi (Emecen, 2021). Kendisi de Muhibbî mahlası ile şiirler yazan sultanın hacimli bir *Dîvân*'ı da bulunur (Ak, 2010). Divan şiiri geleneğinde padişahlara cülusları, şehzadelerinin doğumları, sefere çıkmaları, yaptıkları fetihler, yaptırdıkları eserler, vefatları gibi önemli hadiseler neticesinde müstakil eserler, manzumeler yazılıp sunulduğu bilinmektedir. Bildiride sunulan metin de bu menzumelerden bir tanesidir. İçerisinde bulunduğu mecmuada *kaside* başlığı ile verilse de kaside nazım şeklinin bazı özelliklerini taşımaz. Klasik tarzda yazılmış bir kasidede yer alan bölümler, işlenen konular vb. özellikler bu kasidede bulunmamaktadır (İpekten, 2009). Şairin kasidesinin her mısrasında tarih düşürmesi başlı başına bir farklılıktır. Hilmi-i Şîrvânî isimli şair hakkında o dönemde ve sonraki yıllarda yazılmış kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Muhtemelen şairin eserleri edebi değerden uzak, belli bir sanat gösterme gayesi ile yazılmış kuru şiirlerdir. Birazdan misallerini de göreceğimiz manzumeler, anlam inceliği yerine bir matematik sistemi üzerine kaleme alınmıştır. Millet Yazma Eserler Kütüphanesi Ali Emiri Manzum 1012 numarada kayıtlı mecmua 20 varaktan mürekkeptir. “*Nazîre-i Behâî Efendi ve Âsâr-ı bî-nukat Hilmi-i Şîrvânî*” başlığı konulan mecmuada ilk olarak Behâî Efendi'nin dört manzumesi bulunur. Mecmuanın 11b sayfasından itibaren Hilmi-i Şîrvânî'nin elinizdeki çalışmaya konu

olan manzumesi başlar. Mecmuanın kalan sayfalarında da aynı şairin farklı sanatları deneyerek yazdığı diğer manzumeleri bulunur. Başlıkları sürh mürekkeple yazılan şiirler okunaklı bir rik'a ile kaleme alınmıştır. Mecmuayı derleyen ismi bulunmamaktadır fakat şiirden anlayan bir kimse olduğu ortadadır. Farklı sanatları deneyen Şîrvânî'nin eserlerini önce açıklar, hangi sanatların olduğunu söyler, tarih düşürülen bütün mısralara sürh mürekkeple bu tarihleri yazar, sonrasında da şiiri verir. Çalışmada mecmuayı derleyen şiirler hakkında verdiği bilgiler günümüz alfabesi ile aktarılacak, şiirlerdeki özel sanatları gösteren bazı beyitler örnek olarak verilecektir.

2. HİLMÎ-İ ŞİRVÂNÎ'NİN KANÛNÎ SULTAN SÜLEYMAN İÇİN YAZDIĞI MUAMMALI TARİH KASİDESİ

Bildirinin başlığını bu şekilde koyarak, inceleyeceğimiz manzumeyi en kapsamlı şekilde tanıtmayı amaçladık. Şîrvânî'nin yazdığı kaside 48 beyittir. Bütün beyitlerin ilk mısralarında ebced hesabına göre Kanûnî'nin doğum yılı olan hicri 900 senesinin tarihine, ikinci mısralarda da Kanûnî'nin tahta çıktığı 936 senesine ulaşılır. Şairin bu tercihi oldukça alışılmadık bir durumdur. Zira “tarih düşürme, tarih yazma, tarih söyleme” adları ile bilinen, Arap harflerinin ebced tertibine uygun bir şekilde sayısal değerlerinin toplamı ile belli bir tarihin verildiği manzumeler daha ziyade kıt'a nazım biçimi ile yazılır (Karabey, 2011). Bununla beraber bütün nazım şekillerinde tarih yazılabilir ama 48 beyitlik bir kasidede 96 defa tarih düşürülmesi olağan dışıdır. Şîrvânî, bu sanatı icra etmenin yanında tarih kasidesinin içerisinde muvaşşah bir de beyit ortaya çıkarır ki bu özel beyitte yine iki mısra da tarih düşürür ve ilk mısra da “Süleymân” ismini, ikinci mısra da “Hân” lafzını gizler. Kasidenin ilk 23 beytin ilk harflerinden muvaşşah beytin ilk mısrası, son 25 beytin ilk harflerinden de ikinci mısrası ortaya çıkar. Bu beyitte de 900 ve 926 tarihlerine ulaşabilmesi, şairin bu konuda çok emek sarfettiğinin açık delilidir. Mecmuayı derleyen kasideye geçmeden önce bu manzumeyi tanıttığı satırlara bakmakta fayda var:

“bu kasîde-i sihr-âsâ ve i'tibâr-ı efzâlî'l-müteverrihin mevlânâ hilmi-i şîrvânî aleyhi'r-rahmânundur ki sultân-ı sühanverân-ı âlem hâce sultân-ı sâvecînün tettebbu' eylediği kasîde-i haşvinden ihrâc olunup her mısraı magfûrun leh sultân süleymân hân aleyhi'r-rahme ve'l-gufrân hazretlerinin velâdet ve cülûslarına mısra-ı evvelleri velâdetlerine ve mısra-i sânilerin cülûslarına târih eylemişlerdür. andan mâ'adâ nice bedâyi' ve sanâyi' harc eylemişlerdür. kasîde-i asl ki bu kasîde andan müstahredür. cemâle'd-dîn selmândan on sekiz san'at ziyâde eylemişdür. cümleden biri budur ki bî-nukatdur ve serâser cümle mesâri' tevârih-i meşhurdur. evvelleri târih-i mevlûd sânileri cülûsdur. bir san'atı dahi budur ki cümle ebyâtınun mısra-ı evvelinden birer hurûf alıcak bir beyit hâsıl olur ki bu mezkûrdur:

beyt

ekrem-i ehl-i ümem mihr ü meh-i silk ü sülûk
dâde mihr-i tûr ü mârâ heme hukm-i himem

bu beyt yine kâ'ide üzre evvelleri velâdete sânileri cülûsa târih olduğundan gayrı mısra-ı evveli muammâdur ism-i süleymân çıkar ve sâni mısra'ından lafz-ı hân çıkar. iki mısra'ından süleymân hân ahz olunur. bir sanatı dahi budur ki bu beyit altı bahir üzre okunmak mümkündür ve dahi nice sanâyi'-i bedî'a mütehammildür. metâli'a kıldukça ve im'ân-ı nazarla manzûr oldukça bir bir zuhûra gelüp cilve-ger olur. tafsîli derd-i ser olmasun içün ihtisâr ihtiyâr olundu.”

Şirvânî'nin Selmân-ı Sâvecî'den (ö. 778/1376) görerek böyle bir manzume yazdığı anlaşılmaktadır. Mecmuayı derleyenin kaside hakkında verdiği bilgilerden sonra macmuanın 12b sayfasında kalsik Farsça ile kaleme alınan manzume yazılıdır. “*kasîde-i mûciz-nizâm îynest*” başlığı ile verilen kaside “*mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün*” veznindedir. Kasidenin ilk beytinin okunuşu şöyledir:

imâm-ı a'del-i kemmil [ü] ser-mülûk-ı kirâm
süvâr-ı ma'reke-i hukm-i mâh adl-i sihâm

Yazmada kasidenin başladığı kısmın görseli aşağıda verilmiştir. Burada da görüleceği üzere ilk beytin ilk mısrasının üzerinde “târîh-i velâdet”, ikinci mısranın üzerinde de “târîh-i cülûs” ifadeleri sürh mürekkeple yazılıdır. Bütün beyitlerin başında 900, sonunda ise 926 tarihi verilmiştir. 23 beyit bittikten sonra mecmuayı derleyen, şu ifadelerle muvaşşah beytin ilk mısrasının geldiğini bildirir:

“buraya gelince yirmi üç beyitdir ki muvaşşahından birer hurûf alınsa bu mısra’ olur ki muammâdur süleymân ismine ve hem târihdür velâdetine”

ekrem-i ehl-i ümem mihr ü meh-i silk ü sülûk

Bu muvaşşah mısranın başında sürh mürekkeple tarih, sonunda ise yine aynı mürekkeple muammanın cevabı olan “süleymân” ismi yazılıdır. Kasidenin makta beyti ve akabinde mecmuayı derleyenin muvaşşah beytin ikinci mısrası hakkında verdiği bilgiler şöyledir:

müdâm-ı dergeh-i kâmil vüsûl-ı û ma'mûr
umûr-ı dergeh-i û muhkemü'l-umûr devâm

“ol muammâdan buraya gelince kasîde-i merkûme ile yirmi beş beyitdir ki anların muvaşşahından bir mısra’ dahı olur kim hem târihdür cülûsa hem muammâdur hân lafzına. iki mısradan süleymân hân ismi çıkar. yukarıda meşrûhdur”

dâde mihr-i tûr ü mârâ heme hukm-i himem

Kaside ve hakkında verilen bilgiler bu kadardır. Şimdi yukarıda okunan matla, makta ve muvaşşah beyitlerin ebced hesabına göre 900 ve 926 tarihlerini verip vermediğini kontrol edelim. Mustafa İsmet Uzun'un İslam Ansiklopedisi için kaleme aldığı maddesinde detayları açıklandığı üzere "ebced", Arap harflerinin aşağıdaki tabloda gösterilen sayısal değerleri ile hesaplanan kadim bir sistemdir (Uzun, 1994). Tarih düşürme, mısradaki harflerin ebcede göre karşılığı olan değerlerinin toplamının önemli bir tarihe denk düşmesi ile yapılır.

ایجد	ا	1	birler (âhâd)
	ب	2	
	ج	3	
	د	4	
هوز	ه	5	
	و	6	
	ز	7	
حطی	ح	8	
	ط	9	
	ی	10	

كلمن	ك	20	onlar (aşerât)
	ل	30	
	م	40	
	ن	50	
سقفص	س	60	yüzler (miât)
	ع	70	
	ف	80	
	ص	90	
قرشت	ق	100	
	ر	200	
	ش	300	
	ت	400	
ثخذ	ث	500	
	خ	600	
	ذ	700	
ضظغ	ض	800	
	ظ	900	
	غ	1000	

3. KASİDENİN MATLA, MAKTA VE MUVAŞŞAH BEYTİNİN EBCED HESABINA GÖRE KONTROLÜ

Kasidenin tamamını kontrol etmek yerine yalnızca matla, makta ve çok özel bir çalışmanın ürünü olan muvaşşah-muammalı beytin ebced hesabına göre hangi tarihleri karşıladığına bakalım:

Kasidenin matla beytinin ilk mısrasında sırasıyla امام اعدل كمل وسرملوك كرام (elif-mim-elif-mim-elif-ayn-dal-lam-kef-mim-lam-vav-sin-ra-mim-lam-vav-kef-kef-ra-elif-mim) harfleri bulunmaktadır. Bu harflerin ebced değerleri şu şekildedir:

elif: 1; mim: 40; elif: 1; mim: 40; elif: 1; ayn: 70; dal: 4; lam: 30; kef: 20; mim: 40; lam: 30; vav: 6; sin: 60; ra: 200; mim: 40; lam: 30; vav: 6; kef: 20; kef: 20; ra: 200; elif: 1; mim: 40. Verilen değerler toplandığında 900 sayısına ulaşılır. 900 tarihi Kanûnî'nin velâdetidir.

Beytin ikinci mısrasında sırasıyla سوار معركة حكم ماه عدل سهام (sin-vav-elif-ra-mim-ayn-ra-kef-he-ha-kef-mim-mim-elif-he-ayn-dal-lam-sin-he-elif-mim) harfleri bulunur. Bu harflerin ebced değerleri de şu şekildedir:

sin: 60; vav: 6; alif: 1; ra: 200; mim: 40; ayn: 70; ra: 200; kef: 20; he: 5; ha: 8; kef: 20; mim: 40; mim: 40; elif: 1; he: 5; ayn: 70; dal: 4; lam: 30; sin: 60; he: 5; elif: 1; mim: 40. Verilen değerler toplandığında 926 sayısına ulaşılır. Bu tarih Kanûnî'nin tahta çıktığı senedir.

Muvaşşah beytin ilk mısrasında sırasıyla اكرم اهل امم مهر و مه سلك و سلوك (elif-kef-ra-mim-elif-he-lam-elif-mim-mim-mim-he-ra-vav-mim-he-sin-lam-kef-sin-lam-vav-kef) harfleri bulunur. Çalışmanın sınırları haddi aşmasın diye her harfin değeri tek tek verilmeyecektir. Yukarıdaki tablodan bakılabilir. Bu mısradaki harflerin ebced değerlerinin toplamı yine 900'dür.

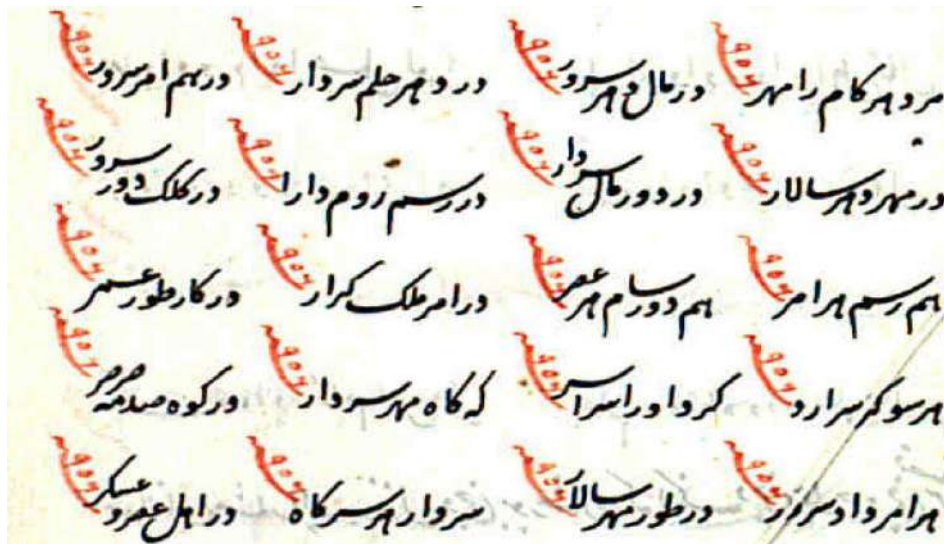
Muvaşşah beytin ikinci mısrasında sırasıyla داده مهر طور او مارا همه حكم همم (dal-elif-dal-he-mim-he-ra-tı-vav-ra-elif-vav-mim-elif-ra-elif-he-mim-he-ha-kef-mim-he-mim-mim) harfleri bulunur. Bu mısradaki harflerin ebced değeri toplamı yine 926'dır.

Kasidenin makta beytinin ilk mısrasında مدام دركه كامل وصول او معمور (mim-dal-elif-mim-dal-ra-kef-he-kef-elif-mim-lam-vav-sad-vav-lam-elif-vav-mim-ayn-mim-vav-ra) harfleri bulunur. Bu mısradaki harflerin ebced değeri toplamı 900'dür.

Makta beytinin ikinci mısrasında امور و دركه او محكم الامور و دوام (elif-mim-vav-ra-vav-dal-ra-kef-he-elif-vav-mim-ha-kef-mim-elif-lam-elif-mim-vav-ra-vav-dal-vav-elif-mim) harfleri bulunur. Bu mısradaki harflerin ebced değeri toplamı 926'dır.

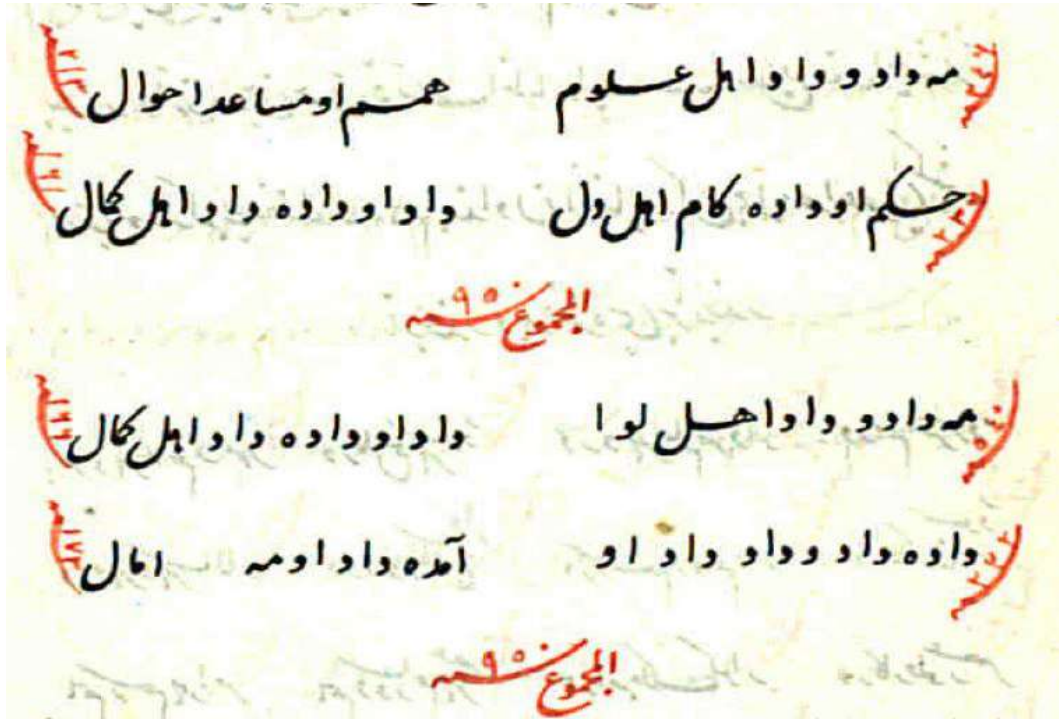
Kasidenin diğer beyitlerinden de kontroller yapıldığında hatasız bir şekilde bütün ilk mısraların ebced değerleri 900, ikinci mısraların ebced değerleri 926 çıkmaktadır. Şüphesiz bu kaside, üzerinde fazlaca emek verilerek yazılmış deneysel bir şiirdir. Beyitlerin ilk harflerinin yan yana dizilmesi ile anlamlı bir beyit daha ortaya koymak başlı başına bir sanatken, Şîrvânî bu beytin her iki mısrasında da yine 900 ve 926 tarihlerini hatasız bir şekilde bulmuştur. Bununla da yetinmeyip ilk mısraya *Süleymân* ismini, ikinci mısraya da *Hân* lafzını muamma olarak yerleştirmiştir. Mecmuadaki Hilmi-i Şîrvânî'ye ait diğer manzumeler de bu şekilde farklı sanatlarla bezenmiş deneysel şiirlerdir. Bildirinin sınırlarını aşmamak adına bu şiirleri mecmuayı derleyen kaleminden tanıtmak isterim.¹

“mevlânâ-yı mûmî ileyh kasîde-i merkûmeye hem bir târih demişlerdür ki tamâm altı beyitdür ve anda dahı çok kuvvet izhâr edüp sanâyî' kâd eylemişlerdür. biri budur ki bî-nukatdur ve hem ibtidâdan intihâya degin cümle mısraları ikişer târihdür ve her fıkrası bir târihdür”

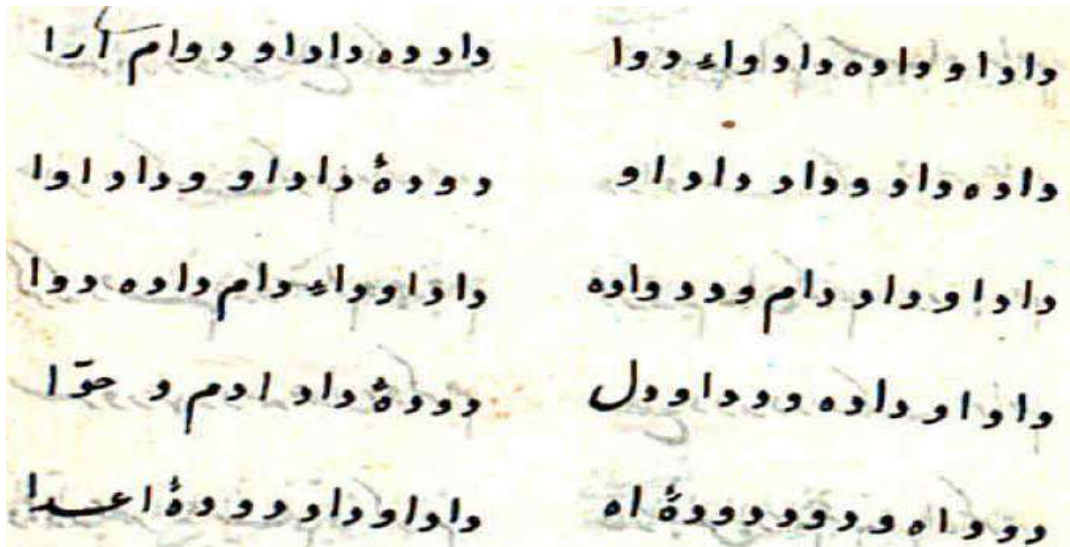

¹ (Bu noktadan sonra bildirinin sınırlarını aşmamak adına yalnızca derleyen şiirleri tanıttığı satırlara ve bu şiirlerin görsellerine yer verilecektir. Mecmuanın sonunda Hilmi-i Şîrvânî'ye ait, yazdığı şiirleri açıklayan Türkçe bir şiir daha vardır. Son olarak o şiir günümüz alfabesine aktarılacaktır.)

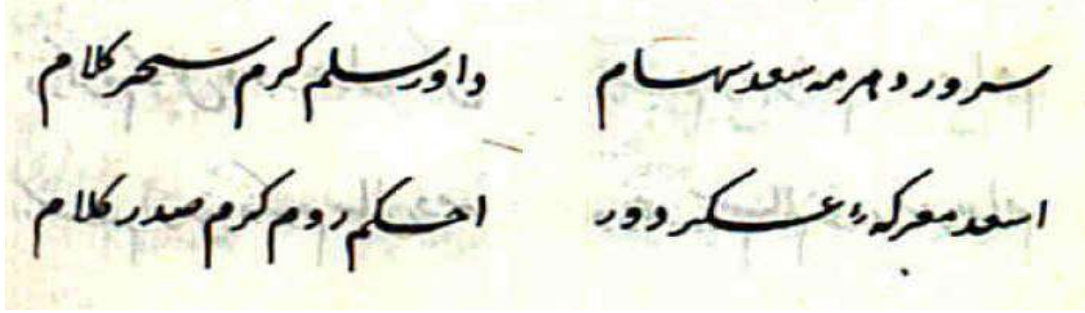
“mevlânâ-yı mûmî ileyhün bu iki kıt’ası hem bir kasidesine târihdür ki her kıt’anuñ cümle hurûfı ve mecmû’-ı mısraları bir tarih olur”

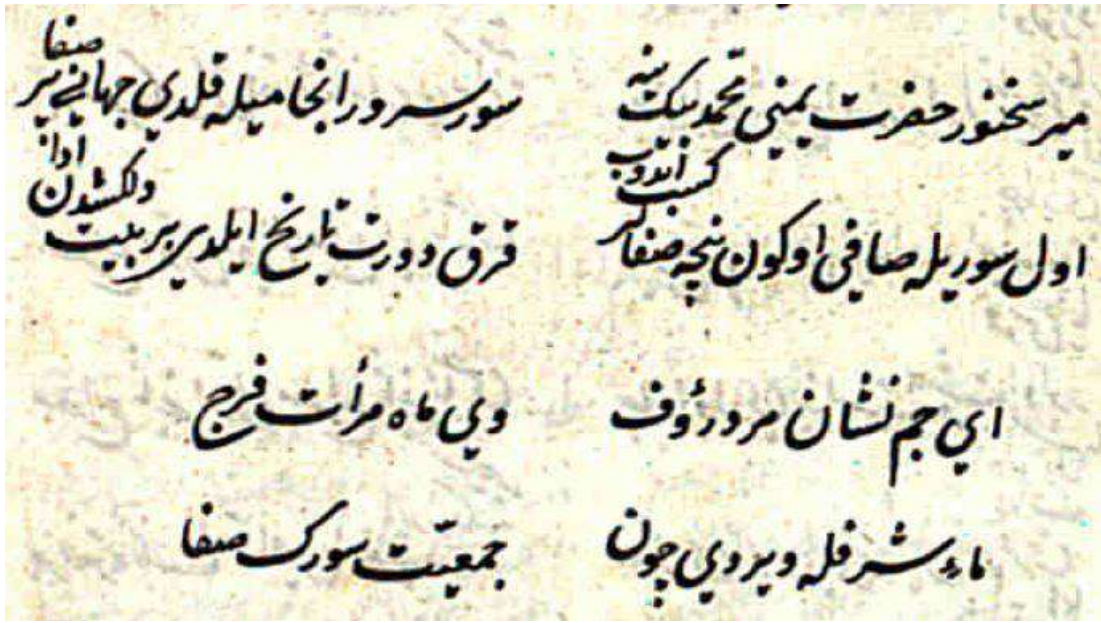
“mevlânâ-yı müşârün ileyh bir gazel dahı buyurmuşlardır ki anuñ dahı cümle hurûfı bir kasidelerine târihdür ve bir nice san’at iltizâm eylemişlerdür. ol cümleden biri bu ki vech-i meşrûh üzre târihdür ve bi-nukâtdur ve münferidetü’l-hurûfdur lafz-ı havvâdan gayrı. gazel budur”

“mûmî ileyhûñ yine bir kasidesidür ki vezîr ali paşanun vezâretle mısra gıtdüğüne mecmû-ı mısraları târihdür. gazel budur.”²

“bu dahi bir beytdür ki kırk dört vecihle târihdür”

Mecmuadaki manzumelerin sonuncusu Türkçe kaleme alınmıştır. Bu şiirde, diğer manzumelerdeki sanatları yine sanatlı bir dille açıklanır. “şerh-i târih u tetimme-i ebyât-ı pür-nukât” başlığı ile verilen gazel aşağıdadır:

bu zikrolunan târihüñ icmâlen işit tafsîlini
her fıkrası bir müstakil târih olupdur evvelâ

menkût-ı sâde ikişer târih olur bir mısra’ı
bu cümlesi heşt oldı bil mânend-i firdevs-i ‘ulâ
el pür-nukût fıkra-i evveli ve sâde sânisin
aks-i tâ bu ikiden târih de hâsıl ola

mısra’-i sânisinden bu nev’ iki dahı çıkup
oldı devâzdeh cümlesi ey şâh-ı milk-i lâ-fetâ

menkût-ı sâde fıkra-i evvelîlerin her mısra’ın

² Bu gazel 13 beyittir. İlk iki beytin olduğu sayfanın görseli ile iktifa edildi.

iki dahı ad eylegil târih-i çârdeh oldı hâ

tazmîm-i aks eyleyüp menkût ile sâdesin
iki dahı sâdır olup şânzdeh olur târih ana

her mısra'ın al fikra-i sânilerin bir kez yine
minvâl-i meşrûh üzre ol târih çâr olur edâ

mısrâ'-i evvel evveli mısrâ'-i sâni sâni
târih-i çâr olub olur bist ü çehâr ey mehlîkâ

mısra'-i sâni evveli mısrâ'-i sâni sâni
çâr oldı yine bist ü heşt olur kamusı dâimâ

her fikranın aksâmını taz'îf edersen serbeser
oldı on altı dahı zam kırk dört olur cümle şehâ

tahvîl-i sâl-i akreb olmagın şehâ eyyâm-ı sûr
oldı tokuz yüz seksen altıda kamu târih aña

sâfi bu tarz-ı hâsı çün bu resme peydâ eyledi
ahsentü billâh hele iz'ân-ı pâkûn var ola

4. SONUÇ

Şiirin derinliğinden ziyade harfler üzerinden farklı sanatlar yapmaya kasteden Hilmi-i Şîrvânî'nin yukarıda açıklanan manzumeleri tamamen deneysel şiirlerdir. Bir hisse tercüman olmak, bir güzelliği anlatmak, şikayet etmek, övmek gibi şiire has maksatları biraz geride tutarak her mısrasında tarih düşürülen 48 beyitlik bir kaside yazmak, bu kasidenin içerisinden muvaşşah bir beyit çıkarmak ve onda da yine tarih düşürerek muamma gizlemek nereden bakılırsa bakılsın büyük gayret isteyen bir çalışmadır. Mecmuayı derleyen Şîrvânî ile tanıştığı düşünülebilir. Bahsedilen kaside ve akabinde gelen noktasız harflerle yazılan ve her mısrada ikişer tarih düşürülen (H. 956) bir gazel, her mısrasında farklı birer tarih olan ve toplamı 950 senesini veren iki kıt'a, noktasız ve bitişmeyen harflerle yazılmış ve yine her mısrasında tarih düşürülen bir gazel, Semiz Ali Paşa'nın (ö. 972/1565) Mısır'a beylerbeyi olarak gönderildiği tarihin verildiği (H. 956) bir gazel, yine her mısrasında tarih düşürülen beyitler şair tarafından mecmuayı derleyene verilmiş olmalıdır. Zira şiirlerde bu sanatların yapıldığını bizzat öğrenmeyen bir kimsenin anlayabilmesi mümkün değildir. Bu çalışma, alanda buna benzer manzumelerin derlenmesi açısından fikir verebilir.

KAYNAKLAR

1. Millet Yazma Eserler Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum 1012.
2. Ak, C. (2010), "Muhibbî", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt 38, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 774-75.
3. Bilkan, A. F. (2000), *Türk Edebiyatında Muammâ*, Akçağ Yayınları, Ankara.
4. Emecen, F. (2021), *İmparatorluk Çağının Osmanlı Sultanları I*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
5. İpekten, H. (2009), *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergah Yayınları, İstanbul.
6. Karabey, T. (2011), "Tarih Düşürme", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt 40, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 80-82.
7. Uzun, M. (1994), "Ebced", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt 10, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 68-70.

INSTITUTIONAL AND COMMUNITY SECURITY EFFORTS AGAINST CRIME IN
MALETE (2009–2024)

¹ Alkadriyar Sherifdeen,

Department of History and Diplomatic Studies,
Kwara State University, Malete, Nigeria.

² Odunuga Fatai Olayinka,

Department of History and Diplomatic Studies,
Kwara State University, Malete, Nigeria.

Abstract

This study investigates the rising wave of criminal activities in Malete, Kwara State, Nigeria, between 2009 and 2024, and gives insights into the institutional and community-based responses to these security threats. As the host town to Kwara State University, Malete has experienced significant demographic and socio-economic transformations, based on the influx of students and traders, resulting in a sharp increase in crimes such as theft, kidnapping, cultism, cybercrime, drug abuse, misconduct, burglary, rape, and sexual harassment. The research adopts a historical approach to examine how the convergence of rapid urbanization, student influx, and infrastructural deficits has created fertile grounds for crime. It further assesses the efforts of the University's Safety Unit, local vigilante groups, and national security agencies such as the Nigerian Police Force, EFCC, NDLEA, and NSCDC in addressing these challenges. Findings reveal that while there has been progress in awareness campaigns, arrests, and institutional sanctions, persistent issues such as inadequate manpower, poor surveillance infrastructure, and logistical gaps continue to hinder effective security management. The study concludes that sustainable safety in Malete requires integrative strategies involving technology adoption, inter-agency collaboration, and deeper community engagement.

Keywords: Crime prevention, Vigilantism, Community Policing, Cultism, Rape.

Introduction

The individual's quest for self-actualization often takes the form of progressive, enduring, and painstaking efforts. However, some people strive to realize their life dreams by engaging in activities that are known to violate acceptable societal procedures.¹

The Oxford Dictionary of Sociology defines crime as 'an offence which goes beyond the personal and into the public sphere, breaking prohibitory rules or laws, to which legitimate punishments or sanctions are attached, and which requires the intervention of a public authority. It encompasses a wide range of harmful behaviors, including those against individuals, property, or society as a whole. Ultimately, a crime is an offense that the legal system deems worthy of condemnation and punishment, often through fines or imprisonment.'² Crime has been one of the major problems facing our societies in all hemispheres. An example of the societies where criminal activities persists and thrive is Malete, taking different forms such as; kidnapping, cyber-crime, stealing, internet fraud, drug abuse, rape, homosexuality, burgling, corruption, assault, cultism, with youths as connivers in most cases, especially in this democratic dispensation.

Malete is a community in Kwara State, Nigeria, a vassal town of Ilorin, which has remained under the influence of the Ilorin Emirate. It is one of the principal towns under the

present Moro local government council. The Daudu of Malete, who serves as the head of the community, is a member of the Ilorin Emirate Council. The Yorubas predominantly inhabit the community, and it's known for an agrarian lifestyle, with farming, weaving, and hunting being common occupations. Over the years, the community has witnessed various socio-political and economic developments, ranging from the migration of diverse ethnic groups. In the population are people of Fulani, Yoruba, Hausa, Bororo, and Nupe descent and people of other tribal origins, culminating in a mix of cultural influences with Islam, which is a major religion in the environment.³

Furthermore, the problem of crime in Malete is multifaceted, ranging from issues such as kidnapping, cybercrime, shoplifting, burglary, theft, cultism, banditry, drug abuse, and occasional rural crimes like cattle rustling. These challenges have heightened over the years due to factors such as limited law enforcement resources, youth unemployment, poverty, and also the growing population of students in the environment with the presence of Kwara State University. The surge in cult-related violence and substance abuse among youths further compounds the issue, creating safety concerns for residents and students alike. Effective crime prevention and intervention strategies are hindered by inadequate policing and a lack of community-based security initiatives. This situation calls for a comprehensive approach to address the socio-economic and security challenges contributing to the rise in criminal activities in Malete.⁴

Above all, these crimes have led to various negative activities in the community, leading to violence, theft, tension, insecurity, destruction of properties, and also deterring the students' academic performance in the environment. Therefore, it is pertinent to address the level of crime in Malete to create a safe and conducive atmosphere for both the students and residents of the community. This turn can boost the economy of the community because by addressing these crimes, a safe environment where businesses can thrive will be established, creating a serene and conducive environment where students can learn and share ideas, thereby contributing to a sense of security.

In addition, improving security measures in the environment is pertinent for identifying loopholes exploited by criminals, by thoroughly scrutinizing key areas such as hostels, markets, the university campus, and its environs. The lack of standard electricity and surveillance in these areas has made it easy for the areas to be targeted. By evaluating these risks, authorities can implement preventive measures such as improving lighting, increasing police patrols, or installing security cameras, thus reducing criminal activities. More so, employing effective local security, such as Vigilantes, can also be used to understand crime patterns and critical areas that need utmost surveillance. This will help create a safe environment for the residents and students in the community.

Geographical Location of Malete

Malete is located in Moro Local Government Area in Kwara State, Nigeria, with its headquarters in Bode Saadu. It is situated north of Ilorin, the state capital. Moro LGA shares borders with Oyo and Niger States. The area is characterized by a tropical savanna climate with both wet and dry seasons. It has a landmass of approximately 3,272 km² and is known for its agricultural activities, particularly crop production.⁵

The Moro Local Government Area in Kwara State was created in 1976 from parts of the Ilorin Emirate. Before its creation, Moro was part of a larger administrative area known as the Ilorin Native Authority, with the local government's headquarters located in Bode-Saadu.ⁱ The emirate also included some Districts such as Malete, Ejidongari, Paiye, Oloru, and Lanwa.

The territories out of which these five Districts were created were referred to as Moro. The physical landform of Moro was mainly plain with grass. It has an area of about 3,272 km² and a population of about 108,792 at the 2006 national census. It was a political entity under the leadership of several Mogajis (village heads), Daudus (district heads), and Baloguns (war chiefs) who were representatives of the Emir of Ilorin. In other words, the area consists of Ilorin dukedoms outside the core of Ilorin city. After establishing Ilorin emirate in 1823, Malete, Ejidongari, Paiye, Oloru, and Lanwa villages, alongside their neighboring communities, were put under respective categorizations for creating the dukedoms. There were Daudus at Malete with seven sub-districts, Paiye with five sub-districts, Oloru with seven teen sub-districts, Lanwa with thirteen sub-districts, and Ejidongari with fourteen sub-districts. the dukedoms later metamorphosed after some adjustments and policies into Districts during the colonial period.⁶

The Malete Community was deeply embedded in indigenous authority, characterized by a hierarchical model that maintained both order and social cohesion. The seven Anguas (sub-districts) were each overseen by an *Alangua*, reporting to the *Daudu*, or District Head, with *Mogajis* serving as subordinates and managing affairs at the village level. The community thrived on subsistence farming and traditional crafts like blacksmithing, hunting, weaving, and shea butter production.⁷

Malete's geographical coordinates are approximately latitude 8°42'0" North and longitude 4°28'0" East. It is about 105 kilometers from Ilorin, the state capital, and can be accessed through minor roads and footpaths. The town sits in the north-central region of Nigeria and forms part of the Middle Belt. Its location provides connectivity to surrounding towns and rural settlements, making it an important hub for the local communities.⁸

Etymologically, the appellation Malete was derived from three Yoruba words “Ma, Ile and Tente” which linguistically means ‘build a small hut’. Malete district is situated in the Northwestern part of the Ilorin Emirate. It's about thirty kilometers to Ilorin via Alapa or Igbebi road and about twenty kilometers to Ilorin via the Ilorin-Shao route. It shares a border with Biala and Sosoki in the Eastern and Southern parts, Shao in the Northwestern part and River Weru and Araromi in its Northern part.⁹

Malete had traditional routes to neighboring communities before the contemporary ones. In the pre-colonial and colonial periods, Malete was accessed for economic reasons through Bode Sadu via villages along Adio town to Yereji and then to Malete, and through Ilorin along villages such as Alapa, Arobadi, Idi Aganho down to Biala then Malete. While the traditional routes still exist in contemporary times, Malete is faster accessed through the Ilorin-Shao route.¹⁰

The climate of Malete is sub-equatorial, with distinct wet and dry seasons. The rainy season typically spans from April to October, with peak rainfall between June and August. During this period, the region experiences heavy torrential rains. The dry season, which includes the harmattan period, lasts from November to February, marked by lower humidity and cooler temperatures. The annual temperature in Malete ranges from 27°C to 28°C, providing a stable and conducive environment for various agricultural activities.¹¹

The physical geography of Malete is characterized by flat to gently undulating terrain, interspersed with minor roads and pathways that connect different parts of the area. The region supports agricultural practices due to its fertile soils and favorable climatic conditions. The surrounding landscape is dotted with small settlements, farmland, and natural vegetation, reflecting the rural nature of the area. Malete's geographical location and environmental features make it significant for local economic activities and regional connectivity.¹²

Furthermore, the community's geographical terrain, particularly its closeness to Ilorin, plays a crucial role in its development as an educational hub, with the establishment of Kwara State University which has shaped the cultural dynamics of the town. The influx of students and academic professionals has fostered a vibrant and youthful atmosphere in the town, contributing to the mix of modern and traditional cultural practices.

Figure 1: A Map of Nigeria showing Kwara State

Source: https://www.researchgate.net/publication/297680333_Electrical_Load_Survey_and_Forecast_for_a_Decentralized_Hybrid_Power_System_at_Elebu_Kwara_State_Nigeria?_tp=eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnN0UGFnZSI6Il9kaXJlY3QiLCJwYWdlIjoX2RpcmVjdCJ9fQ

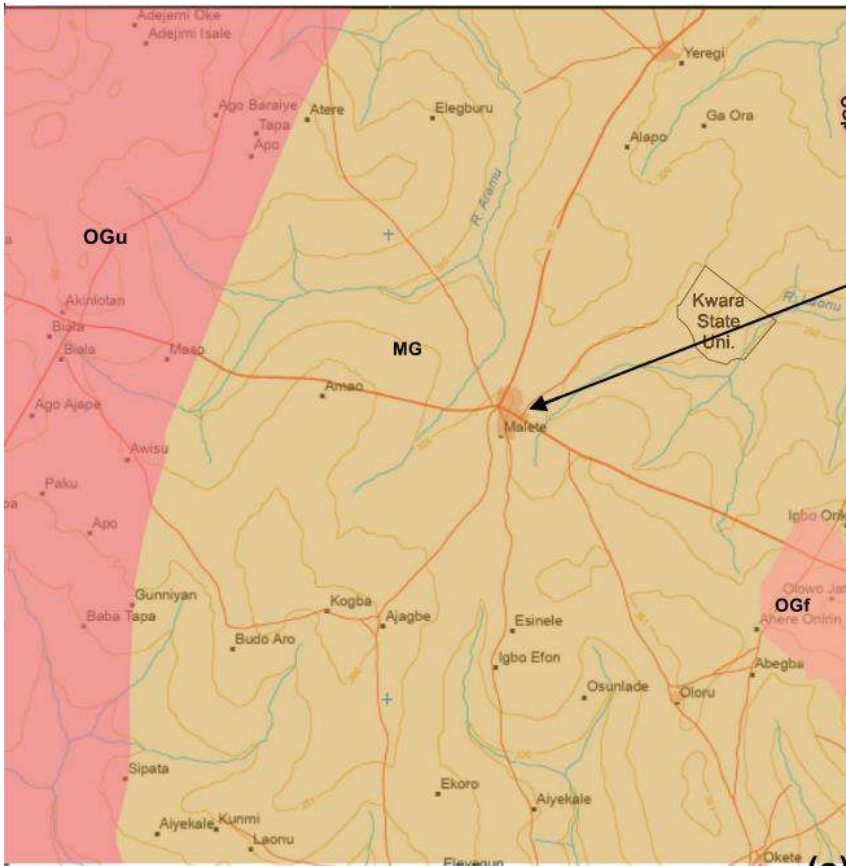

Figure 2: A Map showing Maleta and its environs

Source: Nurudeen Kolawole Olasunkanmi, Zayyanu Magawata Usman, and Akeem Adebayo Jimoh, "Investigation of Groundwater Quality around Municipal Waste Disposal Site in Maleta Southwestern Nigeria," *Arabian Journal of Geosciences* 16, no. 273 (2023): fig. 1, <https://doi.org/10.1007/s12517-023-11359-4>.

Historical Analysis of Crime in Maleta Before 2009

The Maleta community had a long-standing reputation for being a peaceful and harmonious rural settlement. Crime in historical Maleta, though not organized in structure, reflected patterns of survival-driven and opportunistic theft that significantly impacted community life. While large-scale or syndicated crime was largely absent from the region, residents frequently dealt with persistent forms of petty theft.¹³

These crimes were often opportunistic and localized, lacking coordination but not impact. One notable form was the theft of personal belongings, particularly targeting newly married women. These individuals, often in the early stages of settling into their new households, were seen as vulnerable and thus became common targets. Their possessions, including clothing, household items, jewelry, and cash, were stolen during the night or when they were away from home, causing distress and loss for new families trying to establish stability.¹⁴

Another recurring crime in Maleta's past revolved around its economic activities, particularly the thriving night markets that were a major aspect of trade in the community. These markets, often held in the evening hours, created both opportunity and risk. Traders, mostly women, transporting goods to and from these markets, were frequently waylaid by masked individuals who took advantage of the dimly lit rural roads and bush paths. These criminals targeted individuals carrying produce or earnings, and in many cases, traders were robbed of

both their merchandise and their profits. This form of highway robbery disrupted the local economy, discouraged trade participation, and instilled fear among rural merchants who relied on these markets for their livelihoods.¹⁵

Agricultural theft and home invasions represented another dimension of crime in Malete, reflecting the rural setting's reliance on farming and informal security systems. Crops such as yams, cassava, maize, and beans are staples in the region, and were often stolen directly from farms or after harvest, particularly during harvest seasons when they were most valuable. These acts of theft not only reduced food supply but also had economic consequences for farmers who depended on crop sales. In addition, house burglaries were common, with thieves breaking into homes through windows to steal cash and small valuables. These break-ins often occurred at night and contributed to a climate of mistrust and anxiety in residential areas, particularly in compounds without secure windows or communal watch systems.¹⁶

Furthermore, the persistent crisis of farmer and herder conflicts reflects the village's agrarian lifestyle. Malete was, and still is, predominantly a farming community where agriculture was the primary livelihood. Herders, often nomadic Fulani groups, sometimes allowed their cattle to stray onto farmland, causing disputes with farmers whose crops were damaged. These disputes, although contentious, rarely escalated into violence or criminal activity, as is seen in more recent years in other parts of Nigeria. Instead, they were usually addressed through traditional dispute resolution mechanisms, with community elders or local leaders mediating between the affected parties.¹⁷

In addition to local offenders, Malete also experienced criminal activities perpetrated by individuals from neighboring villages, further complicating community efforts to maintain security. These external thieves often timed their incursions to coincide with market days or harvest seasons, when the potential for gain was highest. They targeted both traders traveling to the night markets and local farms rich with produce like yams, maize, and cassava. By operating under the cover of darkness and exploiting the rural landscape's lack of formal security infrastructure, these outsiders were able to carry out swift and often violent robberies before retreating to their own villages. Their presence heightened fear and suspicion within the community, as residents became increasingly wary not only of their neighbors but also of strangers passing through, thus straining inter-village relationships and trust.¹⁸

Malete's traditional value systems served as both a shield against and a silent witness to emerging forms of deviance. In a closely-knit society where personal reputation, family honor, and communal respect were paramount, social norms acted as powerful tools of informal control. Deviant behaviors were addressed through public shame, exclusion, or compensatory reconciliation rather than formal punishment. While this fostered social harmony and discouraged escalation, it also left gaps particularly in cases involving repeat offenders, gender-based abuses, or disputes with outsiders. Tensions between Fulani herders and indigenous farmers over land use further exemplified how cultural and economic dynamics could ignite recurring low-level crimes like trespass or property destruction. Though often managed by elders through dialogue, the lack of formal mechanisms to handle resource-based disputes reflected a structural weakness in an otherwise cohesive cultural environment.¹⁹

Crime Insights and Phenomenon in Malete During the Period of 2009-2024

Crime in Malete between 2009 and 2024 has evolved in complexity, frequency, and visibility, reflecting wider social, economic, and institutional shifts in the region. The influx of thousands of students, increasing urbanization, and a growing informal economy have contributed to an environment where diverse forms of crime have taken root and evolved. The spectrum of crimes observed ranges from petty theft and cybercrime to more severe offenses such as cultism, rape, and drug trafficking.²⁰

As a host community to Kwara State University, Malete has experienced the layered dynamics of a semi-rural town transitioning into a growing academic and commercial center. Over the years under review, the convergence of a youthful student population, rising urbanization, and uneven security presence has created an environment where crimes such as rape, kidnapping, theft, burglary, cybercrime, cultism, and various forms of fraud have not only taken root but have in some cases become normalized. Understanding the patterns of crime in this context requires not only looking at the types of offenses committed but also the underlying socio-economic pressures and institutional lapses that enable them.²¹

Crime in Malete is not uniformly distributed; instead, it manifests with varying intensity across specific geographical zones, forming identifiable hotspots where criminal activities are more frequent and deeply rooted. These areas, shaped by a combination of student settlement patterns, social interactions between indigenous people and students, and inadequate infrastructural planning, have developed reputations for particular types of crimes. One of the most notorious hotspots is the Westend area, which has gained a reputation for harboring students heavily involved in cultism and cybercrime. The high concentration of off-campus hostels and limited oversight make it a fertile ground for illegal gatherings, initiation ceremonies, and internet fraud operations. Clashes between rival cult groups and violent altercations related to fraudulent dealings have been frequently reported here. The relative seclusion and lack of active surveillance in Westend make it a difficult zone for law enforcement to manage effectively.²²

The Safari area, where students and indigenes cohabit more densely, presents a different but equally concerning crime pattern. It is marked by frequent clashes between locals and students, resulting in street fights, cult-related violence, petty theft, burglary, and shoplifting. Social tension, overcrowding, and poor housing security contribute to the instability in this area. Similarly, the Market side, also referred to as Dara area, has been flagged for recurring cases of rape and burglary, particularly targeting female students navigating isolated parts of the market during early or late hours. Finally, Agric Road is another high-risk zone, widely known for its concentration of drug dealers, cybercriminals, and cultists. The area's loose security infrastructure and poor lighting conditions create a permissive environment for illegal activities to thrive, especially at night.²³

These geographical patterns reveal a clear connection between crime and urban layout, with areas that combine student density, poor security infrastructure, and socio-economic tension emerging as hotspots. This spatial analysis highlights the urgent need for targeted surveillance, community-based safety programs, and infrastructural upgrades in these vulnerable zones to disrupt the breeding grounds of crime and restore public confidence. One of the most persistent and frequently reported crimes in Malete during this period is **stealing and petty theft**, affecting both the university community and the larger town. The increasing number of student hostels and off-campus accommodations became fertile grounds for petty theft, break-ins, and burglary, especially during examination periods or school breaks, with criminals often target electronics, mobile devices, generators, motorbikes, and cash.²⁴

In addition to break-ins into student hostels and residential houses, a growing trend has emerged where students are caught stealing consumables and other goods from local shops and supermarkets. Many of these acts have been captured by CCTV cameras or witnessed by vigilant shop attendants and bystanders. However, despite public shaming or apprehension of culprits, the crime persists, often driven by economic desperation, peer influence, or drug-related compulsions.²⁵

One of the most disturbing developments in recent years is the explosion of cybercrime among male students in Malete. Commonly known as "Yahoo Yahoo," this digital form of fraud has become so prevalent that it now resembles a social pandemic. Motivated by unemployment, poverty, covetousness, and the need to finance drug habits or maintain a flamboyant lifestyle,

many students have found cybercrime to be an alluring alternative to conventional means of livelihood. These crimes range from romance scams to financial frauds, often targeting unsuspecting victims within and outside Nigeria. The normalization of cybercrime among some student circles has contributed to a distorted value system, glorifying fraud as a sign of success.²⁶

This occurrence, usually assumed to be nonviolent, has spilled into physical violence and loss of life. In recent years, disputes between student fraudsters, commonly known as “Yahoo Boys”, have led to **violent confrontations, stabbings, and even murder**. These altercations often revolve around the division of illicit gains, accusations of betrayal, or suspicion that one party has “spoiled” a fraud attempt. Such internal conflicts are usually settled with threats and weapons, contributing to the rising number of unexplained violent incidents within the community. These events are rarely reported formally due to fear of self-incrimination or retaliation, yet they have a significant impact on community safety.²⁷

Closely connected to this is the growing incidence of cultism, particularly among male youths. Cultism, once perceived as a problem confined to other parts of the country, has become deeply entrenched in the Malet community. Initially associated primarily with a few students on campus, cult groups have now extended their reach. Cult-related violence surged in particular years, notably between 2018-2021, with clashes between rival groups resulting in loss of lives, injuries, and widespread fear. Cultism has often been linked to a quest for power, protection, or identity among students, and is frequently associated with drug abuse and violent crimes. Worryingly, these groups have become more interconnected across institutions, as students from other neighboring institutions such as Kwara State Polytechnic (Kwarapoly), University of Ilorin (Unilorin), and even from other states converge in Malet to strengthen or expand their network.²⁸

Furthermore, some indigenes of Malet, especially youths in vulnerable communities, have also been initiated into these occult societies. Cult clashes have led to physical assaults, fatalities, and widespread fear, particularly in women's issues, end-of-session parties, or events. These developments underscore how cultism has transcended the boundaries of student life and taken root in the local social fabric. Despite university policies and occasional security crackdowns, cult groups have remained a hidden but potent threat to public safety in Malet.²⁹

Another pertinent problem, is the persistent issue of **obtaining money by false pretenses**, which occurs in various deceptive forms. A particularly common scam involves fake or dishonest accommodation agents who collect money from students in exchange for securing rooms, only to abscond with the payment or deliver substandard housing. Some students have been lured by online advertisements into paying for non-existent apartments. Similarly, student entrepreneurs especially those operating informally on platforms like WhatsApp and Instagram engage in fraudulent practices by collecting payments for goods they never deliver or sending counterfeit or inferior products. This crime has also infiltrated the academic sector, where certain individuals claim to have connections within the university and offer to secure admissions or help resolve academic issues for a fee, only to disappear after receiving payment.³⁰

Another disturbing trend within the period under review is the increase in drug abuse, particularly among youth and students. **Drug abuse** poses another grave threat to the safety and academic performance of students in Malet. The use and distribution of narcotics such as marijuana (weed), “loud,” “Canadian loud,” molly, ice, and other synthetic substances have surged, especially among young men. This illicit trade is fueled not only by students but also by outsiders and local residents who traffic drugs into the community. The consequences are devastating: many students fall into addiction, divert their tuition fees to sustain their drug habits, drop out of school, or become involved in other crimes. Drug abuse is also closely tied

to cultism, cybercrime, and sexual violence, creating a tangled web of criminal behaviors with lasting psychological and social consequences.³¹

Among the most heinous and traumatizing crimes affecting Malete during the period under review is **rape and sexual assault**, which has left lasting physical and psychological scars on both students and residents. Although male victims are often underreported due to stigma, both genders have been affected. These cases are not merely occasional anomalies; they are systemic threats enabled by security lapses, cultural silence, and impunity. One recurring trend is the targeting of female students who attend **night reading classes**, commonly referred to as "TDB" (Till Day Break), in poorly lit areas of the university or town. These students, often walking alone or in pairs at night, are vulnerable to predators who take advantage of isolated routes or deserted buildings. Several reported and unreported cases have involved attackers ambushing victims near abandoned structures, bushy footpaths, or unmonitored hostels.³²

The issue of kidnapping also intensified during this period, shifting from isolated incidents to a community-wide threat. Students, particularly those living off-campus, have been abducted on multiple occasions, usually during late hours or when returning from town. Victims are often held for ransom, with their families or student union bodies pressured to pay large sums for their release. Some kidnappings occur under the guise of private transport offers, while others involve organized groups who scout for targets. These events create fear and tension across campus, forcing some students to limit their movements or relocate entirely. While kidnapping has been less frequent compared to other parts of the country, there have been isolated but alarming cases involving students.³³

Together, these crimes expose a dangerous convergence of insecurity, moral decay, and institutional failure. They also reflect the harsh realities many students and residents face daily in Malete: the threat of being violated, abducted, defrauded, or killed is no longer distant but disturbingly close. These issues demand urgent policy attention, community vigilance, and university-led reforms. Without sustained action, Malete risks further deterioration of its academic environment and social stability.

Key Events and Occurrences

Between 2009 and 2024, Malete saw a steady and worrying increase in criminal activity, a development closely linked to the rapid growth and influence of Kwara State University (KWASU). As the university attracted thousands of students and new residents to the community, issues such as overcrowding, inadequate housing, and limited law enforcement began to emerge. Theft and burglary became routine, particularly in areas where student lodges were poorly lit or situated in isolated parts of town. These crimes were often driven by economic hardship and joblessness, with student victims losing phones, laptops, and cash.³⁴

Over time, crimes evolved beyond simple theft into more psychologically damaging and violent offenses. Rape, sexual assault, and gender-based violence became more common, though many cases remained unreported due to stigma and fear. Cultism also took root among students and youths, leading to inter-group rivalries, brutal clashes, and in extreme cases, fatalities. The presence of secret cults severely undermined the university's academic atmosphere and strained community relations. These changes forced local authorities and school management to begin reassessing and intensifying their security responses across Malete. On April 15, 2024, a 400-level male student of KWASU was apprehended after committing a nighttime burglary in Malete. Around 11:00 PM, he had forcibly broken into a private residence and stolen valuable items under the cover of darkness. Unaware that local vigilantes were stationed nearby, he attempted to escape through a route that brought him directly to their checkpoint. His suspicious behavior and inability to explain himself, further complicated by a language barrier, raised alarms among the vigilantes, who quickly detained him.³⁵

The student's failed attempt to talk his way out of trouble highlighted the increased vigilance of community-led security efforts in Malete. His arrest not only underscored the persistence of property-related crimes but also served as an example of how student involvement in criminal acts has expanded beyond campus. The case was a reminder of the vulnerability of residents and the increasing boldness of perpetrators operating in the town. It reinforced calls for improved lighting, surveillance, and coordination between student lodges and local security networks.³⁶

In 2023, a student named Taiye was involved in a dual-layered crime that combined cyber fraud with targeted theft within a university hostel. Taiye, who was squatting illegally with a student friend, posed as a fraud mentor while secretly stealing valuables, such as phones and gadgets, from hostel occupants. His activities remained unnoticed for a while, but suspicion grew after a high-profile theft involving multiple devices occurred, prompting students to lodge formal complaints with the Kwasu Safety Unit. (Mrs. The Safety Unit conducted a discreet investigation and persuaded Taiye's host to cooperate by promising immunity from university punishment. The friend confessed that Taiye had committed the thefts and had agreed to share profits from selling the items. When Taiye eventually sold one of the stolen phones and transferred part of the proceeds to the accomplice, the authorities acted swiftly. He was arrested, handed over to the police, and expelled from the university. The case revealed how cybercrime can infiltrate even student housing and demonstrated the value of strategic surveillance and peer cooperation in university crime prevention.³⁷

In 2022, Malete witnessed a violent armed robbery attempt carried out by a 300-level Kwara State University student, Male, against a local filling station that had generously allowed students to charge their phones during power outages. The student had closely monitored the station manager's routines, particularly observing where and how the station's safe was handled. In a carefully planned attack, he returned to the station early one morning, masked and wielding an axe, to rob the facility. Unfortunately for him, he encountered the station manager, and a struggle ensued. The manager resisted, sustaining injuries in the process, but successfully unmasked the attacker. Despite being hurt, the manager survived and immediately notified the police, who then involved university authorities. The student was arrested, identified as a Kwasu undergraduate, and charged to court. This incident emphasized the erosion of moral values among certain students and demonstrated how acts of goodwill from locals were being repaid with betrayal and violence.³⁸

A grave incident of cult-related violence also occurred in 2019, exposing the volatile and deadly nature of cultism within and beyond the Malete community. The case involved a female student who entered into a relationship with a known cult member, allegedly in pursuit of protection and social influence. Over time, she severed ties with him and began dating another cultist affiliated with a rival gang. This shift in allegiance sparked a violent feud, as the former boyfriend felt betrayed and threatened to behead her if she did not return all the valuables he had given her, infamously stressing the return of a particular item: "Pack of Indomie". The threat escalated tensions between the two rival cult factions. Upon learning of the ex-boyfriend's warning, the new boyfriend, angered and determined to defend his partner and reputation, initiated what turned into a full-scale gang conflict. The situation quickly spiraled out of control, culminating in the deaths of two individuals, one reportedly killed within Malete, and the other in Ilorin, the state capital. These retaliatory killings not only shocked the university community but also drew the attention of law enforcement and school authorities, prompting a wider crackdown on cult activities.³⁹

In early 2025, an ex-KWASU student known as “Big White” was killed in a targeted attack believed to be cult-related. Now operating a salon in Malete’s Safari area, Big White was suspected of being involved in cyber fraud and had allegedly failed to remit fraud proceeds to cult members. Tensions rose as he began receiving threats from individuals believed to be part of a cult group demanding their share of illicit funds. Despite reporting the threats to the police and being placed under temporary surveillance, Big White received a phone call summoning him to his salon later that same day. Upon arrival, he was ambushed by gunmen who fired shots at him. Though he managed to flee initially, the attackers pursued and ultimately shot him dead in broad daylight. The killing highlighted the depth of cult influence, the risks tied to internet fraud networks, and the inability of local enforcement to prevent retaliatory killings, even when threats were reported in advance.⁴⁰

On February 21, 2024, the Ilorin Zonal Command of the EFCC conducted a massive anti-cybercrime operation in Malete, arresting 48 KWASU students and two external collaborators. Acting on intelligence and surveillance, agents raided various apartments and hideouts, uncovering a large and organized web of internet fraud activities. The suspects were allegedly involved in romance scams, phishing schemes, and financial fraud targeting individuals both locally and abroad. The raid resulted in the confiscation of nine luxury vehicles, twenty-four laptops, and several high-end mobile phones, all believed to be proceeds of crime. This marked one of the largest cybercrime crackdowns in the area’s history and raised alarm about the normalization of fraud among the student body. It also placed institutional pressure on KWASU to reevaluate its admission processes, campus monitoring systems, and the growing digital crime culture that had found a foothold in Malete.⁴¹

In 2021, a final-year Agricultural Science student at KWASU executed a sophisticated scam targeting fellow students facing housing difficulties. Exploiting the competitive nature of hostel allocation in Malete, he posed as an agent capable of securing accommodations. By visiting over 20 hostels and speaking directly with students, he successfully collected over ₦10 million in advance payments for non-existent rooms. After gathering the money, he vanished from both the school and Malete community, leaving students distraught and unable to recover their funds. Victims included those who had saved for months or borrowed money to secure safe housing. Despite multiple attempts by the university and law enforcement to trace him, the suspect remains at large. This case exposed deep vulnerabilities in the student housing system and illustrated the lengths individuals will go to exploit systemic and infrastructural gaps.⁴²

During the first semester of the 2024/2025 academic session, a female engineering student was raped by a university security guard a figure entrusted with student safety. While studying in a laboratory at around 5 PM, she encountered the guard, who questioned her presence. Initially, the interaction ended without incident, but when she attempted to leave later, the same guard accused her of theft and forcibly led her back into the lab under false pretenses. Once inside, he locked the door, brandished a dagger, and raped her multiple times, inflicting deep cuts on her back, arms, and shoulders. Her cries eventually attracted attention, leading residents to break in and rescue her. The case revealed the horrifying abuse of power within the university’s security system and ignited widespread outrage. It became a symbol of how institutional failures could turn protectors into predators, calling into question the vetting and monitoring of university personnel.⁴³

In another deeply disturbing case, a man from Ilorin infiltrated a female-dominated hostel in Malete to sexually assault students and steal their valuables. After days of observation, during which he learned names, routines, and social patterns, he struck when the few male

residents were away playing football in the evening. He used a fabricated message to gain entry into a female student's room, raped her at knifepoint, and stole her iPhone and other items. He then forced the first victim to lead him to another room. Attempting a second assault, he encountered fierce resistance from the second female occupant, who managed to grab the dagger and injure him severely. While fleeing the scene, the assailant was stopped by a police officer who noticed his bleeding and suspicious behavior. Upon questioning, the truth unraveled, and he was taken into custody. This crime illustrated how calculated and predatory external threats had become in Malete, with hostels no longer being safe spaces for vulnerable students.⁴⁴

In a tragic incident that further underscores the growing pattern of crime and student violence in Kwara State University, is an incident of assault which took place in one of the private hostels located off-campus in Malete, along Safari, following a confrontation that reportedly began over accusations of blackmail. According to police investigations, two female students had been sent on an errand to deliver an item. Upon completing their delivery, they were informed that someone had secretly recorded them, possibly in a compromising situation. Feeling threatened or embarrassed by the alleged recording, they, along with two other students, confronted the individual suspected of filming them. This confrontation escalated into a violent altercation during which the victim was physically assaulted and fatally beaten, which led to the demise of the student.⁴⁵

Institutional and Community Security-Based Efforts

Kwara State University (KWASU), Malete, has adopted a structured and comprehensive approach to addressing criminal activity and misconduct within and outside its jurisdiction. Central to this framework is the **University Safety Unit**, which plays a pivotal role in monitoring, preventing, and responding to issues of indiscipline, misconduct, and potential criminal behavior among students and staff. The Safety Unit is responsible for safeguarding both lives and property across university facilities, enforcing regulations, and ensuring a secure academic environment. This includes dealing with offences such as examination malpractice, drug abuse, theft, assault, bullying, fighting, and destruction of property.⁴⁶

To bolster its internal capabilities, KWASU has partnered with private and government security agencies such as Legion Security Services, Skybull Security Services, and the Police to provide professional surveillance and operational support. These agencies complement the university's internal structure by manning gates, controlling access to sensitive facilities, patrolling campus zones, and responding to emergencies. In addition to these, the institution also employs local vigilantes who are familiar with the geographical terrain and social dynamics of Malete. These vigilantes provide critical community-level intelligence and terrain-specific support, especially when suspects or crimes extend beyond the immediate boundaries of the school.⁴⁷

At the heart of student accountability is the **Students' Disciplinary Committee (SDC)**, which serves as the institution's highest adjudicating body on matters of misconduct. The SDC operates with procedural fairness and due process, hearing cases brought before it either by the Safety Unit, faculty, or other university structures. Offenses handled by the SDC include fraud, cultism, examination malpractice, unauthorized possession of weapons, and other forms of academic or criminal violations. The Committee has the authority to impose a range of sanctions based on the gravity of the offence, from verbal warnings to suspension or permanent expulsion.⁴⁸

In addition to disciplinary enforcement, KWASU invests heavily in crime prevention and student sensitization programs. The university routinely organizes awareness campaigns that include lectures, workshops, posters, and banners in strategic areas within and outside the

University Campus, carrying anti-crime messages. These campaigns target both fresh and returning students and are designed to raise awareness about the consequences of criminal behavior, substance abuse, cybercrime, and sexual misconduct.⁴⁹

The Kwara State University maintains a zero-tolerance policy toward indiscipline and criminal behavior, a principle that is clearly articulated in its student handbook, orientation programs, and official communications. Students are expected to conduct themselves in accordance with the university's values, and any deviation is treated seriously. When cases require formal prosecution, the SDC also provides all necessary evidence and cooperates fully with investigations. Importantly, the university's disciplinary policy ensures that a student remains innocent until proven guilty; if exonerated by a court of law or the disciplinary panel, the student is allowed to continue their academic journey. However, if found guilty, the university will proceed with immediate expulsion and further sanctions as applicable under Nigerian law.⁵⁰

One of the most striking demonstrations of KWASU's disciplinary resolve came between October 2021 and March 2024, when the university expelled 175 students for a wide range of offenses. The announcement was made by Mrs. Saeedat Aliyu, Acting Director of University Relations, who stated that the students were found guilty of offences including examination malpractice, theft, use of fake results for admission, assault, fraud, cultism, and illegal possession of firearms. These expulsions followed extensive deliberations by the SDC and served as a powerful public deterrent, signaling that no act of misconduct would be tolerated regardless of status or level.⁵¹

Notably, suppose an incident surpasses the capacity of the university to resolve such as cases involving cult killings, armed robbery, rape, or large-scale fraud. In that case, the institution promptly hands over the matter to law enforcement agencies while maintaining an active role in follow-up investigations and prosecution. The institution's effort extends beyond internal procedures to active collaboration with external law enforcement agencies such as the Nigeria Police Force, the Economic and Financial Crimes Commission (EFCC), the Nigeria Drug Law Enforcement Agency (NDLEA), the Nigerian Army, the Nigeria Security and Civil Defence Corps (NSCDC), local vigilante groups and others.⁵²

Kwara State University maintains a **productive and cordial relationship with the Economic and Financial Crimes Commission (EFCC)**, particularly in the fight against cybercrime. This collaboration became most visible in February 2024 when EFCC operatives, acting on intelligence, conducted a major sting operation in Malete that led to the arrest of 48 students and two non-student residents. Items, including nine luxury vehicles, 24 laptops, and several mobile devices, were confiscated. The resulting prosecutions and convictions sent a strong message to students and the wider community that digital fraud, even when concealed under academic cover, would not be tolerated.⁵³

In its ongoing battle against drug abuse, KWASU has also partnered with the **National Drug Law Enforcement Agency (NDLEA)**. This collaboration led to the launch of a campus-wide drug testing initiative in 2024, in conjunction with the Kwara State Government. Under this program, students were screened for drug use, with provisions for counseling and referral to rehabilitation centers. The university's involvement in such a preventive health and security measure reflects its forward-looking approach to curbing behavioral risks that often lead to more serious criminal tendencies.⁵⁴

The **Nigeria Police Force (NPF)** also plays a critical and consistent role in the security architecture of Malete. Their duties extend beyond mere patrols to full-scale investigations, arrests, and crisis response. Notably, their swift interception of fleeing rape and robbery suspects in recent years has helped restore a sense of justice and deter further violations. The police work closely with the university's internal security, community members, and

disciplinary bodies to ensure that suspects, especially students, are handled with respect to both institutional rules and Nigerian law.⁵⁵

Furthermore, the presence of the **Nigeria Security and Civil Defence Corps (NSCDC)** in Malete is also recognized in combating crimes in the community. This body supports the university and community in safeguarding vulnerable areas and providing backup during emergencies. The NSCDC's officers are often stationed near student residences and other strategic locations, offering visible deterrence and aiding in the management of civil unrest using the "Alternative Dispute Resolution" (ADR) or threats that don't escalate to full criminal investigations. Their synergy with university authorities enhances the overall reach of campus security.⁵⁶

At the grassroots level, **local vigilante groups** form a vital part of Malete community-based security network. Made up of trusted residents who possess intimate knowledge of Malete's terrain and social fabric, these vigilantes serve as immediate responders to minor and major disturbances, night patrol alerts, and incidents requiring quick intervention. A notable example occurred in April 2024 when a student burglar was apprehended by vigilantes who identified his suspicious behavior and handed him over to the police, reinforcing the importance of local operatives in maintaining day-to-day security.⁵⁷

In periods of heightened insecurity, especially during cult clashes or when intelligence reports point to the presence of armed groups, the university has benefited from the involvement of the **Nigerian Army**. Though not permanently stationed in Malete, the military has conducted targeted operations and exquisite patrols that help neutralize serious threats while providing psychological deterrence. Their presence serves both as a stabilizing force and a message to organized criminal groups that Malete is not beyond the reach of federal authority.⁵⁸

These diverse but well-coordinated partnerships reflect KWASU's commitment to a multi-agency security strategy. By fostering cordial relationships with national and local enforcement bodies, the university has been able to sustain a layered defense system that extends beyond campus walls, ensuring that the Malete community remains responsive to crime and resilient against emerging threats.⁵⁹

However, despite the visible efforts and multi-agency collaborations in curbing crime within Kwara State University and the wider Malete community, several critical challenges continue to hamper security effectiveness. Chief among these is the issue of mobilization and logistics. Security operatives, including the University Safety Unit, police, private guards, and local vigilantes, often lack the necessary resources to respond swiftly and efficiently to incidents. Patrol vehicles, fuel supply, communication tools, and emergency coordination frameworks are either insufficient or outdated, limiting the operatives' ability to act in real time. This inadequacy becomes more glaring during complex emergencies such as cult clashes, armed robbery, or coordinated cybercrime operations that require rapid, multi-point intervention.

Another pressing concern is the shortage of personnel across all levels of security deployment. The University Safety Unit at Kwara State University faces a significant operational strain due to a chronic shortage of personnel and essential security equipment, despite being responsible for safeguarding a growing population of over 30,000 students and staff. With fewer than 100 active security officers, the unit is grossly understaffed, resulting in inadequate coverage of critical areas such as lecture halls, hostels, laboratories, and administrative buildings. This shortfall becomes especially problematic during peak academic periods, examinations, or emergencies, when multiple incidents may occur simultaneously across the campus. Beyond manpower limitations, the unit also lacks access to modern surveillance infrastructure, such as CCTV cameras, body scanners, emergency communication systems, and enough patrol vehicles, which are vital for effective crime prevention and rapid response. Officers are often left to rely on manual methods and physical patrols, which are not

only time-consuming but also insufficient in deterring more sophisticated crimes such as theft, cult-related violence, and internet fraud.

The local vigilantes, while indispensable due to their local intelligence and terrain familiarity, lack the manpower, training, and equipment, such as bicycles, motorbikes, torchlights, and so on, needed to confront armed criminals or organized networks. Even the Nigerian Police Force and Civil Defence Corps stationed in Malete report limited boots-on-ground capacity, often leaving wide areas of the town vulnerable to opportunistic crimes. Compounding these personnel and mobilization challenges is the lack of modern security equipment and infrastructure. Most operatives are forced to work without access to essential tools such as surveillance cameras, metal detectors, or crime-mapping software. The university's hostels and surrounding student lodges, especially those off-campus, are also poorly lit and not equipped with security guards. These technological and infrastructural gaps severely limit the ability of security teams to preempt crimes, gather reliable evidence, or track offenders with precision, particularly in crimes involving theft, sexual violence, or property damage.

The geographical layout and dynamic terrain of Malete pose yet another formidable obstacle. The town is accessible through multiple informal routes and hidden footpaths that are largely unmanned and unknown to formal security forces. While the main university gate is manned with some level of scrutiny, the porous nature of Malete's entry and exit points allows for unchecked movement of criminals, weapons, and illicit substances. This challenge is exacerbated during the night when patrols are infrequent, and suspects can easily disappear into the surrounding rural landscape. The inability to effectively monitor these multiple entrepôts makes containment and surveillance extremely difficult, even for experienced operatives. Finally, the persistent problem of electricity supply adds a dangerous layer of vulnerability to both residents and security operations in Malete. Frequent power outages plunge hostels, streets, and school areas into complete darkness, creating an ideal environment for theft, burglary, sexual assault, and violent confrontations. Security patrols during blackout periods are limited in scope and effectiveness, and students are often forced to visit nearby commercial centers or petrol stations to charge devices, exposing them to risk. Without stable electricity, critical crime prevention tools such as CCTV, floodlights, and electronic alarm systems cannot function reliably, leaving vast sections of the community exposed. Addressing these multi-dimensional challenges is essential to fully realizing the impact of the university's security partnerships and policies.

Conclusion

In conclusion, while there have been commendable strides through multi-agency collaborations and security reforms aimed at curbing crime within Kwara State University and the broader Malete community, the persistent challenges of underfunding, personnel shortages, outdated infrastructure, and geographical vulnerabilities continue to undermine these efforts. The recurring issues, ranging from limited patrol resources and inadequate surveillance systems to poorly manned access points and unreliable electricity, collectively erode the effectiveness of crime prevention and emergency response initiatives. If the university and its security stakeholders are to build a truly safe academic environment, there must be a concerted investment in modern security technologies, personnel training and recruitment, and infrastructural upgrades. Only through a holistic, well-resourced, and community integrated approach can Malete move toward sustainable security and ensure the safety of its growing student and resident population.

Notes and References

1. Williams Uwudia Daniel. *Curbing Corrupt Practices in Nigeria Local Governments*, Pg 2.
2. Scottish Centre for Crime and Justice Research (SCCJR). *What is Crime?* Glasgow: University of Glasgow, n.d. Accessed June 18, 2025.) pg 1.
3. Kewulere, Olayimika Wasiu, and Ibrahim Abdulganiyu Jawondo. "Impact of Colonial Activities on the Economy of Moro Districts, Ilorin Emirate, Nigeria." *West Bohemian Historical Review* 14, no. 2 (2024): 243–261. Pg 1-2.
4. Oral interview held with Alhaji. AbdulRahman Babatunde Oreoluwa, Mogaji of Malete and its environs, 10/04/2025.
5. "Moro, Nigeria," *Wikipedia, The Free Encyclopedia*, last modified April 2025, accessed June 19, 2025, https://en.wikipedia.org/wiki/Moro,_Nigeria.
6. "Kewulere, Olayimika Wasiu, and Ibrahim Abdulganiyu Jawondo. "Impact of Colonial Activities on the Economy of Moro Districts, Ilorin Emirate, Nigeria." *West Bohemian Historical Review* 14, no. 2 (2024): 243–261. Pg 1."
7. "Kewulere Olayimika Wasiu, *Economic Activities of Ilorin Emirate Districts in Moro, Nigeria (1900-2020)*, Department of History and International Studies, August, 2024, Pg 39.
8. "Egbeyale, G. B., Ogunseye, T. T., Ajani, A. S., Bello, A. K., Oyero, P. O., & Odeyemi, C. S. (2022). *Data Acquisition and Interpretation of Hydrogeological Survey in Parts of Malete, Southwestern Nigeria*. IOSR Journal of Applied Geology and Geophysics (IOSR-JAGG), 10(4), 1-11. Pg 2."
9. "Kewulere Olayimika Wasiu, *Economic Activities of Ilorin Emirate Districts in Moro, Nigeria (1900-2020)*, Department of History and International Studies, August, 2024, Pg 39.
10. Kewulere Olayimika Wasiu, *Economic Activities of Ilorin Emirate Districts in Moro, Nigeria (1900-2020)*, Department of History and International Studies, August, 2024, Pg 39.
11. "Egbeyale, G. B., Ogunseye, T. T., Ajani, A. S., Bello, A. K., Oyero, P. O., & Odeyemi, C. S. (2022). *Data Acquisition and Interpretation of Hydrogeological Survey in Parts of Malete, Southwestern Nigeria*. IOSR Journal of Applied Geology and Geophysics (IOSR-JAGG), 10(4), 1-11. Pg 2."
12. "Egbeyale, G. B., Ogunseye, T. T., Ajani, A. S., Bello, A. K., Oyero, P. O., & Odeyemi, C. S. (2022). *Data Acquisition and Interpretation of Hydrogeological Survey in Parts of Malete, Southwestern Nigeria*. IOSR Journal of Applied Geology and Geophysics (IOSR-JAGG), 10(4), 1-11. Pg 3-4."
13. Oral interview held with Alhaji Saadu Alakara, an indigene of Malete Community, 10/04/2025, Aged 85.
14. Oral interview held with Alhaji. AbdulRahman Babatunde Oreoluwa, Mogaji of Malete and its environs, 10/04/2025.
15. Oral interview held with Alhaji. AbdulRahman Babatunde Oreoluwa, Mogaji of Malete and its environs, 10/04/2025.
16. Oral interview held with Alhaji Saadu Alakara, an indigene of Malete Community, 10/04/2025, Aged 85
17. Oral interview held with Alhaji. AbdulRahman Babatunde Oreoluwa, Mogaji of Malete and its environs, 10/04/2025.
18. Oral interview held with Alhaji. AbdulRahman Babatunde Oreoluwa, Mogaji of Malete and its environs, 10/04/2025.
19. Oral interview held with Alhaji Saadu Alakara, an indigene of Malete Community, 10/04/2025, Aged 85

20. Oral interview held with Inspector. Sadiq Mohammed, DPO II, Malete Police Station, 12/03/2025.
21. Oral interview held with Deputy Chief Safety Officer (DCSO) Timothy Frank, Kwara State University Safety Unit, 29/05/2025.
22. Oral interview held with Senior Safety Officer (SSO) Ibrahim, Kwara State University Safety Unit, 02/05/2025.
23. Oral interview held with Commander, Hunter Group of Nigeria, Malete Division, 08/05/2025.
24. Oral interview held with Commander, Hunter Group of Nigeria, Malete Division, 08/05/2025.
25. Oral interview held with Mr. Godwin Ouna Ejika, owner of Ray Supermarket, 10/04/2025.
26. Oral interview held with Senior Safety Officer (SSO) Ibrahim, Kwara State University Safety Unit, 02/05/2025.
27. Oral interview held with Senior Safety Officer (SSO) Ibrahim, Kwara State University Safety Unit, 02/05/2025.
28. Oral interview held with Safety Officer (SO) Raji, Kwara State University Safety Unit, 02/05/2025.
29. Oral interview held with Commander, Hunter Group of Nigeria, Malete Division, 08/05/2025.
30. Oral interview with Mr. AbdulRazaq Sanusi, Nigerian Security and Civil Defence Corp, 10/04/2025, Aged 56.
31. Oral interview held with ASC Kenneth Odili, Nigeria Drug Law Enforcement Agency, Ilorin Division, 14/05/2025.
32. Oral interview held with Safety Officer (SO) Raji, Kwara State University Safety Unit, 02/05/2025.
33. Oral interview held with Commander, Hunter Group of Nigeria, Malete Division, 08/05/2025.
34. Oral interview held with Deputy Chief Safety Officer (DCSO) Timothy Frank, Kwara State University Safety Unit, 29/05/2025.
35. Oral interview held with Senior Safety Officer (SSO) Ibrahim, Kwara State University Safety Unit, 02/05/2025.
36. Oral interview held with Safety Officer (SO) Raji, Kwara State University Safety Unit, 02/05/2025.
37. Oral interview held with Senior Safety Officer (SSO) Ibrahim, Kwara State University Safety Unit, 02/05/2025.
38. Oral interview held with Senior Safety Officer (SSO) Ibrahim, Kwara State University Safety Unit, 02/05/2025.
39. Oral interview held with Senior Safety Officer (SSO) Ibrahim, Kwara State University Safety Unit, 02/05/2025.
40. Oral interview held with Senior Safety Officer (SSO) Ibrahim, Kwara State University Safety Unit, 02/05/2025.
41. **“EFCC Arrests 50 Suspected Internet Fraudsters in Kwara.” EFCC, June 5, 2024. <https://bit.ly/efcc-kwara-arrest>.)**
42. Oral interview held with Senior Safety Officer (SSO) Ibrahim, Kwara State University Safety Unit, 02/05/2025.
43. Oral interview held with Safety Officer (SO) Raji, Kwara State University Safety Unit, 02/05/2025.
44. Oral interview held with Safety Officer (SO) Raji, Kwara State University Safety Unit, 02/05/2025.

45. **Punch Newspapers.** “Four Kwara Varsity Undergraduates Arrested for Beating Co-student to Death.” *Punch*, June 10, 2024. <https://bit.ly/kwara-beating>.
 46. Oral interview held with Deputy Chief Safety Officer (DCSO) Timothy Frank, Kwara State University Safety Unit, 29/05/2025.
 47. Oral interview held with Deputy Chief Safety Officer (DCSO) Timothy Frank, Kwara State University Safety Unit, 29/05/2025.
 48. Oral interview held with Deputy Chief Safety Officer (DCSO) Timothy Frank, Kwara State University Safety Unit, 29/05/2025.
 49. Oral interview held with Senior Safety Officer (SSO) Ibrahim, Kwara State University Safety Unit, 02/05/2025.
 50. Oral interview held with Deputy Chief Safety Officer (DCSO) Timothy Frank, Kwara State University Safety Unit, 29/05/2025.
 51. **Premium Times.** “Kwara State University Expels 175 Students.” *Premium Times*, June 17, 2024. <https://bit.ly/kwasu-expulsion>.
 52. Oral interview held with Senior Safety Officer (SSO) Ibrahim, Kwara State University Safety Unit, 02/05/2025.
 53. “EFCC Arrests 50 Suspected Internet Fraudsters in Kwara.” *EFCC*, June 5, 2024. <https://www.efcc.gov.ng/efcc/news-and-information/news-release/9814-efcc-arrests-50-suspected-internet-fraudsters-in-kwara>.)
 54. Oral interview held with ASC Kenneth Odili, Nigeria Drug Law Enforcement Agency, Ilorin Division, 14/05/2025.
 55. Oral interview with Mr. AbdulRazaq Sanusi, Nigerian Security and Civil Defence Corp, 10/04/2025, Aged 56.
 56. Oral interview held with Commander, Hunter Group of Nigeria, Malete Division, 08/05/2025.
 57. Oral interview held with Deputy Chief Safety Officer (DCSO) Timothy Frank, Kwara State University Safety Unit, 29/05/2025.
-

**XVII. YÜZYIL OSMANLI DÖNEMİ KUR'AN-I KERİM TEZHİBİNE BİR ÖRNEK:
SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ KASİDECİZADE 1 NUMARALI YAZMA¹
AN EXAMPLE OF 17TH-CENTURY OTTOMAN QUR'AN ILLUMINATION:
KASİDECİZADE NO. 1 MANUSCRIPT IN THE SÜLEYMANİYE LIBRARY,**

Ayşe Zehra SAYIN

Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi
Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, ORCID 0000-0001-8574-3994

ÖZET

İslamiyet'in kabulüyle birlikte kutsal metinlere duyulan saygının bir tezahürü olarak Kur'an-ı Kerim'i tezhiplene geleneği ortaya çıkmış ve bu gelenek yüzyıllar boyunca farklı İslam coğrafyalarında sürdürülmüştür. Emevîler döneminde başlayan Kur'an-ı Kerim tezhiplene geleneği, Osmanlı Devleti'nin XVI. yüzyılında klasik üslubunu bulmuştur. Bu dönemde padişahlar ve yöneticilerin himayesinde çok sayıda tezhipli Kur'an-ı Kerim yazması hazırlanmış, eserlerin hem manevi hem de sanatsal değerine uygun olarak neredeyse her sayfası bezenmiştir. XVI. yüzyıl, sanatsal üretim açısından oldukça verimli geçmiş; XVII. yüzyılın başlarında yaşanan siyasi sıkıntılara rağmen tezhip sanatında klasik üslubun etkisiyle nitelikli eserlerin üretimi devam etmiştir. Bu çalışmanın konusunu, Süleymaniye Kütüphanesi'nde Kasidecizade 1 envanter numarasına kayıtlı, XVII. yüzyıla ait bir Kur'an-ı Kerim'in tezhipleri oluşturmaktadır. Şeyh Hamdullah ekolünün önemli temsilcilerinden Ramazan b. İsmail (ö.1680) tarafından 1070/1659 yılında istinsah edilen eser, döneminin tezhip özelliklerini yansıtmaktadır. Daha öncesinde detaylı bir şekilde incelenmemiş olan bu yazmada; serlevha tezhibi, 112 adet sûre başı tezhibi ve 138 adet gül tezhibi yer almaktadır. Ayrıca sûrelerin bitimine dua metni eklenmiş ve başlangıcı sûre başı formunda tezhiplenmiştir. Serlevha tezhibi; Fatiha Sûresi ve Bakara Sûresi'nin ilk ayetlerinin yer aldığı karşılıklı çift sayfada bulunmaktadır. Güller; hizip gülü, cüz gülü, secde gülü ve aşere gülü olarak sayfa kenarında yer almıştır. Tezhipli alanlar; rûmî ve hatayi grubu motifleriyle tasarlanmış, klasik tezhip tekniği kullanılarak uygulanmıştır. Bu çalışma kapsamında, söz konusu nüshadaki tezhipli sayfalar; kompozisyon, motif ve renk özellikleri bakımından ayrı başlıklar altında detaylı şekilde incelenmiş ve XVII. yüzyıl Osmanlı tezhip sanatının karakteristik özelliklerinin belirlenmiştir. **Anahtar Kelimeler:** Osmanlı Sanatı, Tezhip, Tezyînat, Kur'an-ı Kerim, XVII. Yüzyıl.

ABSTRACT

With the advent of Islam, the tradition of illuminating the Qur'an emerged as an expression of reverence for the sacred text. This tradition has been maintained for centuries across various Islamic geographies. Initiated during the Umayyad period, the practice of illuminating the Qur'an reached its classical style in the 16th century under the Ottoman Empire. During this era, under the patronage of sultans and high-ranking officials, a significant number of illuminated Qur'anic manuscripts were produced. In line with their spiritual and artistic value, nearly every page of these manuscripts was adorned. The 16th century was particularly productive in terms of artistic output, and despite political difficulties in the early 17th century, the influence of the classical style in illumination continued, resulting in the production of high-quality works. This study focuses on the illuminations of a 17th-century Qur'anic manuscript registered under the inventory number Kasidecizade 1 in the Süleymaniye Library. The

¹ Bu araştırmada Türkiye Yazma Eserler Kurum Başkanlığı tarafından verilen dijital görseller kullanılmıştır.

manuscript was copied in 1070 AH / 1659 CE by Ramazan b. İsmail (d. 1680), one of the prominent calligraphers of the Şeyh Hamdullah school, and features illuminations that reflect the stylistic characteristics of its period. This manuscript, which has not been examined in detail before, contains an illuminated frontispiece, 112 illuminated surah headings, and 138 illuminated rosettes. In addition, supplication texts were added at the end of some surahs, beginning with illuminations in the form of surah headings. The frontispiece (serlevha) is located on a double-page spread containing the Fātiḥa Sura and the opening verses of the Baqara Sura. The rosettes are placed in the margins of the pages to indicate *hizb*, *juz'*, *sajda*, and *'āshira* divisions. The illuminated areas are designed using rumi and hatayi motifs and executed with traditional Ottoman illumination techniques. Within the scope of this study, the illuminated pages of the manuscript have been examined in detail under the categories of composition, motifs, and color characteristics. As a result, the defining stylistic features of 17th-century Ottoman manuscript illumination have been identified and analyzed.

Keywords: Ottoman Art, Illumination, Ornamentation, Qur'an Manuscripts, 17th Century

1. Giriş

İslâm dininin kutsal kitabı olan Kur'ân-ı Kerîm, içerdiği mukaddes ayetlerle Müslümanların dünya ve ahiret saadetine yön vermesinin yanı sıra estetik dünyalarını da şekillendirmiştir. Öyle ki İslâm sanatlarının temelini oluşturarak, fitrî ve ilahî olan güzellik duygusunu telkin etmiştir.² Başlangıçta yalnızca ihtiyaç doğrultusunda iki kapak arasında toplanan Kur'ân-ı Kerîm, zamanla daha okunaklı hâle getirilmesi amacıyla, ayet sonlarında duraklar ve sûre başlarında dikdörtgen şekillerle belirtilen işaretlerle zenginleştirilmiştir. Kutsal kitaba duyulan saygı ve verilen önem doğrultusunda, Emevîler Dönemi'nden itibaren Kur'an yazmaları farklı coğrafyalarda tezyinî bakımdan geliştirilmiş ve bu gelenek yüzyıllar boyunca sürdürülmüştür.³ Kur'ân-ı Kerîm tezhiplene geleneğinin en olgun örneklerine Osmanlı sanatında, özellikle klasik dönem olarak kabul edilen XVI. yüzyılda rastlanmaktadır. Bu dönemde Osmanlı Devleti himayesindeki nakkaşhanelerde baş nakkaş gözetiminde hazırlanan eserlerde, asırlardır süregelen Kur'an süsleme geleneği nihai şeklini almıştır. Sayfa düzenine özen gösterilmiş; yazı ve tezhipli alanlar arasında dengeli bir oran korunmuştur.⁴ XVII. yüzyıla gelindiğinde, Osmanlı Devleti'nin yaşadığı siyasi ve ekonomik zorluklar, sanat alanında da etkilerini göstermeye başlamıştır. Yüzyılın başlarında klasik dönem özellikleri sürdürülmüş ancak yüzyılın ortalarından itibaren kompozisyon yapısı korunmakla birlikte işçilik ve malzeme kalitesinde belirgin değişiklikler görülmüştür. Bu geçiş dönemi, tezhip sanatında hem devamlılık hem de dönüşüm izlerini birlikte barındırmaktadır.⁵ Bu açıdan söz konusu yüzyılda üretilmiş tezhipli Kur'an nüshalarının incelenmesi, dönemin estetik ve teknik değişimlerini anlamak açısından önem arz etmektedir.

Bu çalışmada, Osmanlı Devleti'nin duraklama dönemine denk gelen XVII. yüzyıl tezhip sanatı; Süleymaniye Kütüphanesi'nde yer alan Kasidecizade 1 numaralı yazma Kur'ân-ı Kerîm örneği üzerinden ele alınmıştır. Daha önce bu alanda bir akademik çalışmaya konu edilmediği tespit edilmiş olan bu eser, Şeyh Hamdullah ekolünün önemli temsilcilerinden Ramazan b. İsmail (ö. 1680) tarafından 1070/1659 yılında istinsah edilmiştir. Çalışma kapsamında eserde yer alan serlevha, durak, gül ve sûre başı tezhipleri detaylı bir şekilde incelenerek, döneme ait tezhip anlayışı ve üslûp özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

² Murat Sülün, *Kur'an'dan San'ata* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020), 43.

³ Ali Fuat Baysal, "Mushaf Tezyinatının Tarihî İçindeki Gelişimi", *Marife* 10/3 (2010), 366-367.

⁴ Fatma Çiçek Derman, "Osmanlı Klasik Dönem Kanunî Sultan Süleyman (1520-1566) Türk Tezhip Sanatının Muhteşem Çağı: 16. Yüzyıl", *Hat ve Tezhip Sanatı*, ed. Ali Rıza Özcan (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2009), 343-345.

⁵ Gülnur Duran, "18. Yüzyıl Tezhip Sanatı", *Hat ve Tezhip Sanatı*, ed. Ali Rıza Özcan (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2009), 397-398.

2. XVII. Yüzyıl Tezhip Sanatı

Dönemin tezhip sanatı özelliklerini belirtmeden önce, Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu siyasi durumu kavramak gerekmektedir. XVII. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nde bir önceki yüzyıla kıyasla önemli değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Bu değişimler hem dünya genelinde hem de bunlarla bağlantılı olarak Osmanlı Devleti'nin iç siyasetinde etkili olmuştur.

Bu yüzyılda toplam on padişah tahta geçmiş, bunlardan beşi tahttan indirilmiş, ikisi ise öldürülmüştür. Önceki ve sonraki yüzyıllara kıyasla tahttan indirme ve öldürme olaylarının daha sık yaşanması, XVII. yüzyılın bir kriz dönemi olduğunu ortaya koymaktadır.⁶ Söz konusu krizi tetikleyen pek çok unsur bulunmaktadır. En belirgin nedenlerden biri, giderlerin artmasına rağmen gelirlerin azalması sonucu ortaya çıkan mali krizdir. XVI. yüzyılın sonlarından itibaren hem Batı hem de Doğu ile yapılan savaşların sıklaşması ve uzun sürmesi, Osmanlı Devleti'nin masraflarını artırmıştır. Avrupa'daki askerî devrimlere karşılık olarak Osmanlı Devleti, bu değişimlere ayak uydurmak amacıyla yeniçeri sayısını artırmış; bu durum da mali sıkıntıların daha da derinleşmesine yol açmıştır. Bu krizlere çözüm amacıyla yapılan düzenlemeler ise iç siyasette Yeniçeri, Celali ve Eyalet isyanlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur.⁷

Devletin bu dönemde yaşadığı karışıklık, yalnızca iç siyasi gelişmelerden değil, aynı zamanda dünya düzenindeki köklü değişimlerin etkisinden de kaynaklanmaktadır. Batı Avrupa'da XIII. yüzyılda başlayan üretim tarzı değişimi, XV. ve XVI. yüzyıllarda kapitalizme evrilmiştir.⁸ Bu süreç, üretim hacmini artırarak ekonomik gelişmeyi sağlamış; coğrafi keşifler ve ardından gelen sömürgeleştirme hareketleri, Avrupa'yı dünya genelinde farklı bir konuma taşımıştır.⁹ Avrupa'nın kültürünü ve ekonomisini dünya geneline yayma çabaları, Osmanlı Devleti'ni de etkilemiştir.¹⁰

Osmanlı Devleti, Avrupa'nın ilerleyişi karşısında başlangıçta direnmiş, eksikliklerin giderilmesi konusunda kendi kendilerinin yeterli olacağı düşünülmüştür.¹¹ II. Osman (1618-1622) ve IV. Murad (1623-1640) dönemlerinde bu anlayışta çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Ancak XVII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren savaşların kaybedilmesiyle birlikte, askeri alanda Avrupa üstünlüğü kabul edilmiş ve bu dönemden itibaren Osmanlı Batılılaşması ve ıslahat hareketleri başlamıştır.¹²

Batı'ya yöneliş, ekonomik temasların yanı sıra kültürel ve sanatsal yeni yönelimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sanat alanındaki bu değişim süreci ani değil, kademeli bir şekilde gerçekleşmiştir. Osmanlı Devleti'nin XVI. yüzyılda klasik dönemini yaşaması ve bu yüzyılın ortasına kadar kendi kendine yetme düşüncesini sürdürmesi, tezhip sanatında da XVI. yüzyıl üslubunun XVII. yüzyılın ortalarına kadar devam ettiğini göstermektedir. Yüzyılın başında hazırlanan eserlerde, klasik dönem tasarımlarının bazı değişikliklerle uygulanmaya devam ettiği; bu nedenle tasarım açısından belirgin bir yeniliğin yaşanmadığı görülmektedir.

Yüzyılın ortasından itibaren ise tezhip sanatında özellikle işçilik kalitesinde bir düşüş dikkat çekmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında, devletin içinde bulunduğu zor sürecin yanı sıra denetim mekanizmalarındaki aksaklıklar da etkili olmuştur. XVII. yüzyılda Osmanlı padişahlarının Edirne'de yaşamaya başlaması, denetim sürecini zorlaştırmıştır. Kanûnî Sultan Süleyman'dan sonra, özellikle I. Ahmed (1603–1617) döneminden itibaren iklim ve bitki

⁶Mehmet Genç, “Osmanlı'da 17. Yüzyılın Sosyal ve Siyasal Yapısında Değişmeler”, *İtrî ve Dönemine Disiplinlerarası Bakışlar* (İstanbul, 2013), 13.

⁷ Ramazan Gökbnar vd., “17. Yüzyılda Osmanlı Devleti ve Batı Avrupa Devletleri'nde Mali Yapı Üzerine Savaşların Etkileri”, *Maliye Dergisi* 159 (2010), 75.

⁸ Mehmet Ali Kılıçbay, “Osmanlı Batılılaşması”, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi* (İstanbul: İletişim Yayınları, 1985), 2/147-148.

⁹ David Arnold, *Coğrafi Keşifler Tarihi*, çev. Osman Bahadır (İstanbul: Yöneliş, 2000), 14-16.

¹⁰ Mehmet Ali Kılıçbay, “Osmanlı Batılılaşması”, 2/147-148.

¹¹ Mehmet Karagöz, “Osmanlı Devletinde Islahat Hareketleri ve Batı Medeniyetine Giriş Gayretleri (1700-1839)”, *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi* 6 (1995), 173-174.

¹² Rifat Önsoy, “Osmanlı Batılılaşma Hareketleri ve Atatürk İnkılapları”, *ERDEM* 5/14 (1989), 366-367.

örtüsünün uygunluğu nedeniyle Edirne ve çevresinde sürgün avları düzenlenmiştir.¹³ Sanat atölyelerinin İstanbul'da faaliyet göstermeye devam ederken padişahların Edirne'de bulunması, denetimin aksamasına ve tezhipli eserlerde kalitenin düşmesine yol açmıştır.¹⁴

Yazma eserlerde, tezhipli alanlar ve sayfa planlarının klasik dönem anlayışının sürdürüldüğü görülmektedir. XVI. yüzyılın ortalarından itibaren yazma eserlerde zahriye tezhiplerinin yapılmamaya başlandığı ve bu durumun XVII. yüzyılda da devam ettiği gözlemlenmektedir.

Kur'ân-ı Kerîm tezyinatında, sûre başı ve gül tezhiplerinde genel olarak klasik dönem özellikleri sürdürülmüş ancak serlevha sayfalarında yeniliklere yer verilmiştir. Serlevha tezhipleri önceki yüzyıla kıyasla daha yoğun tasarlanmış; dış pervazın sonlandığı sınıra dandanlı ve sivri uçlu kalın altın cedveller eklenmiştir. Ayrıca yoğun tığ tezyinatı da dikkat çekmektedir. İç pervaz bölümünde ise daha önce kullanılan ince ve kalın pervazlar ortadan kalkmış, bunun yerine sade cedveller tercih edilmiştir.¹⁵

Yüzyılın ortasından itibaren dikkat çeken bir diğer unsur, renk kullanımındaki değişikliktir. Lapis lazuli taşından elde edilen lacivert renk, önceki döneme kıyasla eski parlaklığını kaybederek daha soluk bir tonda kullanılmıştır. Altın ve lacivert zemin dengesi bozulmuş; altın rengi kompozisyonlarda daha baskın hâle gelmiştir. Saray, gücünü ve egemenliğini sanat eserlerinde göstermektedir. Bu açıdan dönemin tezhipli eserlerinde altın kullanımının artması, sembolik bir güç göstergesi olarak değerlendirilebilir. Altın ve lacivert gibi sıcak ve soğuk renklerin dengeli kullanımı yerini altının baskınlığına bırakmış; bordo ve yeşil gibi canlı renklerin artan kullanımı da tezhipli alanlarda sıcak etkinin daha yoğun hissedilmesine neden olmuştur. Ancak dönemin tezhiplerinde altının, önceki yüzyıllara göre parlaklığını ve kalitesini kaybettiği görülmektedir. Tarihi belgeler ve arşiv kayıtlarına göre Saray'da Ehli Hiref teşkilatı içerisinde altın yapımı ile uğraşan sanatçı gruplar yer almaktaydı.¹⁶ Ayrıca XIX. yüzyılın sonuna kadar İstanbul'un Beyazıd ve Süleymaniye semtlerinde de altın atölyeleri faaliyet göstermiştir.¹⁷ Devletin yaşadığı mali zorluklar, büyük olasılıkla bu sanatçı gruplarını da etkilemiş ve sonuç olarak kalite düşüşüne neden olmuştur. Uygun fiyatlı olması nedeniyle ithal altınların tercih edildiği ancak bu altınların Osmanlı üretimi altınlara göre daha düşük kalitede olduğu da bilinmektedir.

3. Süleymaniye Kütüphanesi Kasidecizade 1 Numaralı Kur'ân-ı Kerîm ve Tezhipleri

Süleymaniye Kütüphanesi Kasidecizade Koleksiyonu'nda 1 numarada kayıtlı bulunan Kur'an-ı Kerîm, hattat Ramazan b. İsmail (ö.1680)¹⁸ tarafından 1070/1659 tarihinde istinsah edilmiştir. Eser, 404 varak olup nohudi renk kâğıt üzerine siyah mürekkeple, 13 satır halinde nesih hattıyla yazılmıştır.

Kur'ân-ı Kerîm'in boyutu 203x124 mm, cetvelle sınırlandırılmış yazı alanı ise 123x70 mm ölçülerindedir. Yazı alanları, altın cedvel ve içi boş bırakılmış iplik ile çevrelenmiştir. Yazmanın 1a sayfasında, eserin Rumeli Kazasker Kasidecizâde Süleyman Sırrı Efendi tarafından 1221/1806 yılında vakfedildiğine dair kayıt yer almaktadır.

¹³ Şenol Çelik, "Osmanlı Padişahlarının Av Geleneğinde Edirne'nin Yeri ve Edirne Kazasındaki Av Alanları (Hassa Şikâr-Gâhı)" (XIII. Türk Tarih Kongresi, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1999), 4.

¹⁴ Günsel Renda, *Batılılaşma Döneminde Türk Resim Sanatı 1700-1850* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 1977), 32.

¹⁵ Mebruke Tuncel, *XVII. Yüzyıl Osmanlı Kur'ân-ı Kerîm Tezhip Tasarımları* (İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk İslam Sanatları, Yüksek Lisans, 2003), 154-159.

¹⁶ Şebnem Parlador, "Osmanlı Tezhip Sanatında Altın Kullanımı" (Lidya; Altın Ülke Sempozyumu, 2015), 86.

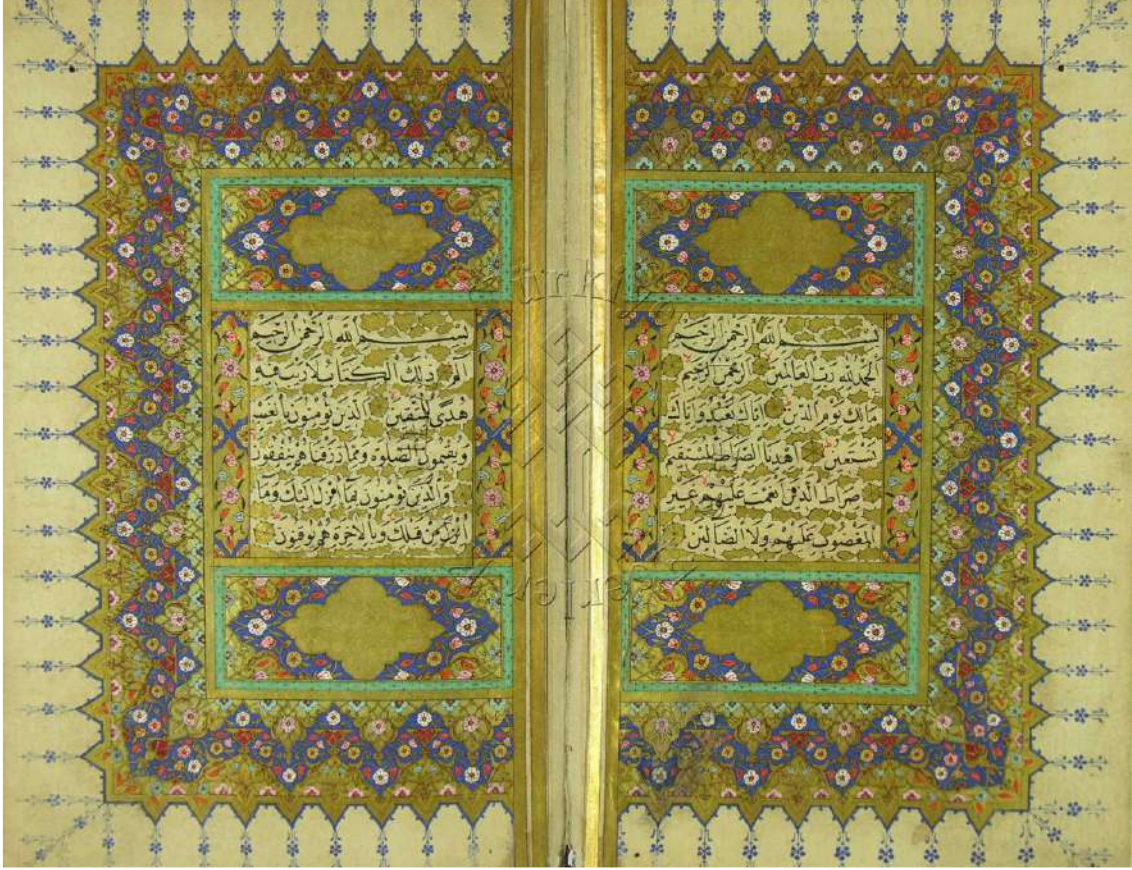
¹⁷ İnci Ayan Birol, "Altın Varak", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1989), 2/541.

¹⁸ Osmanlı dönemi hattatı Ramazan b. İsmail, Şeyh Hamdullah ekolünün en iyi temsilci olarak kabul edilmektedir. Hergün yarım cüz Kur'an-ı Kerim yazmayı alışkanlık haline getiren hattat, 400 mushaf yazarak en çok Mushaf yazan hattatlar arasındadır. Bakınız: Muhittin Serin, "Ramazan b. İsmâil", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007), 34/439.

Eserde serlevha tezhibi, durak tezhibi, 138 adet sayfa kenarında yer alan gül tezhibi ve 112 adet sûre başı tezhibi bulunmaktadır. Ayrıca ayetlerin sonunda yer alan dua bölümü, sûre başı formunda tasarlanmış bir başlıkla tezyin edilmiştir.

3.1. Serlevha Tezhibi

Serlevha, 1b-2a sayfalarında karşılıklı simetrik olarak yer almaktadır.

Şekil 1. Serlevha Tezhibi (Türkiye Yazma Eserler Kurum Başkanlığı)

Serlevha tezhibi; yazılı alan, koltuklar, sûre başı ve sonu, iç pervaz, dış pervaz ve tığ bölümlerinden oluşmaktadır. Yazılı alanda, Fatiha Sûresi'nin tamamı ve Bakara Sûresi'nin ilk dört ayeti yazılıdır. Beynessutur kısmına altın sürülüp içerisini boş bırakılmıştır. Yazılı alanın her iki tarafında dikey dikdörtgen koltuk kısmı, kitabeli zencerek olarak paftalanmıştır. Kitabeli olarak ifade edilen altın paftaların içerisinde, "S" helezon hatayı grubu motifleri vardır. Lacivert zeminli alanlar ise yarım ve çeyrek penç motifleriyle tezyin edilmiştir.

Sûre başı ve sûre sonu alanı yazının üst ve alt kısmında ¼ simetrik yatay dikdörtgen alana sahiptir. Bu bölümde sûre hakkında bilgilerin yazılı olması gereken iç alanlar, altın sürülerek boş bırakılmıştır. Geriye kalan lacivert ve altın zemin, köşelerden çıkışlı sade ayırma rûmî motifleri ile oluşturulmuş, içerisi hatayı grubu helezon ile doldurulmuştur. Yazılı alan, koltuklar ve sûre başı-sonu bölümlerini kalın altın cedvel çevrelemektedir. Sûre başı ve sonu kısmında canlı yeşil renkli (+),(-) ince pervaz vardır.

Dış pervaz, köşelerde farklı bir düzenleme uygulanan sağa sola katlamalı devam eden bir tasarıma sahiptir. Bu alanda; koltuk, sûre başı ve sûre sonu bölümlerine göre daha yoğun bir tasarım vardır. Rûmî motifleri merkez ve tığ yönünde zemini altın ve lacivert renge ayırmıştır. Orta kısma denk gelen ortabağ zemini ise bordo renktir. Hatayı grubu motifleri bu alanlar içerisinde "S" helezon olarak yer almaktadır. Burada üst ve alt kısımda cedvellere yapışık penç motifleri irice olup dikkat çekmektedir. Sayfa içerisinde rûmî motifleri altın, hatayı grubu motifleri ise pembe, mavi, sarı, turuncu ve beyaz ile renklendirilmiştir. Dış pervaz kalın bir altın

cedvel ve lacivert renk iplik ile sınırlanmıştır. Lacivert iplik üzerine belli aralıklarla nokta konulmuştur. Tığlar; çizgi ve penç motifiyle tasarlanmış, lacivert renktir.

3.2. Durak Tezhibi

Kur'ân-ı Kerîm'de ayet sonlarında yer alan duraklar sade ve mükerrer tasarıma sahiptir. Serlevha sayfasında daire biçiminde şeşhane (altıya bölünmüş) durak yer alır. Bu duraklar altın zeminli olup merkezden dışa doğru siyah renk çizgilerle düz olarak devam etmiştir. Çizgilerin nihayetlendiği kısımda lacivert ve turuncu renk noktalar bulunmaktadır. Mushaf'ın diğer sayfalarında ayet sonlarında yer alan duraklar, serlevha sayfasındaki durak özelliğinde ve yine daire formda hızlı yapılmaya uygun şeşhane özelliktedir. Bu durak tezhibinde zemin altın, üzerindeki helezon siyah renk tahrirlidir. Dış kısımda renkli noktalar ile şeşhane durak formu verilmiştir.

Şekil 2. Duraklar (Türkiye Yazma Eserler Kurum Başkanlığı)

3.3. Gül Tezhibi

Kur'ân-ı Kerîm'de 138 adet gül tezhibi bulunmaktadır. Bir cüzü dört eşit parçaya ayıran *hizip gülü*, cüz başlarını belirten *cüz gülü* ve secde ayetlerinin hizasında *secde gülü* vardır. Her on ayetin yerini belirten *aşere gülü* ise bazı gül tezhibi içerisinde belirtilmiştir. Eserde ilk sayfalarda gül çeşidi yazılı alanı boştur. Tahminimizce bazı gül içerisinde bir kısım yazının silinmiş olması, boş olan yerlerdeki yazının zamana bağlı silindiği veya mürekkebin uçtuğu yönündedir.

Gül tezhibinde yedi farklı tasarım uygulanmıştır. Rûmî motifli gül tasarımında birinci örnek dışında, zemin rengi ve motif değişikliği ile çeşitlilik sağlanmıştır. Tasarımların uygulanmasında gül çeşidine göre bir ayrıma gidilmemiş, belli bir sıra gözetilmemiştir.

Gül tezhibi, iç alan ve dış alandan oluşmaktadır. İç alanda altın üzerine üstübeç mürekkepli *tevkii hatlı* gül çeşidi yazılmıştır. Daire, damla ve armudî formuna sahip güllerin üst kısmında irice bir altın tepelik motifi bulunmaktadır. Güllerde orta eksende lacivert renkli sade üsluplu (çizgi) ve penç motifli tığ vardır. Gül tezhibi içerisinde 190b sayfasındaki ½ simetrik rûmî motifli tasarım renk ve üslup özellikleri açısından farklıdır. Bu açıdan söz konusu gül tezhibinin başka bir sanatkâr tarafından sonradan ilave edildiği tahmin edilmektedir.

Gül tezhibi; rûmî motifi, hatayi motifi ve goncagül motifleriyle tasarlanmıştır. Motif grubu ayrımında rûmî motifli ve hatayi grubu motifli gül tasarımları olarak tasnif yapılmıştır. Eser içerisindeki gül tezhibi örneklerinde renk olarak mükerrer olanların görselleri konulmamıştır.

Rûmî Motifli Gül Tasarımları

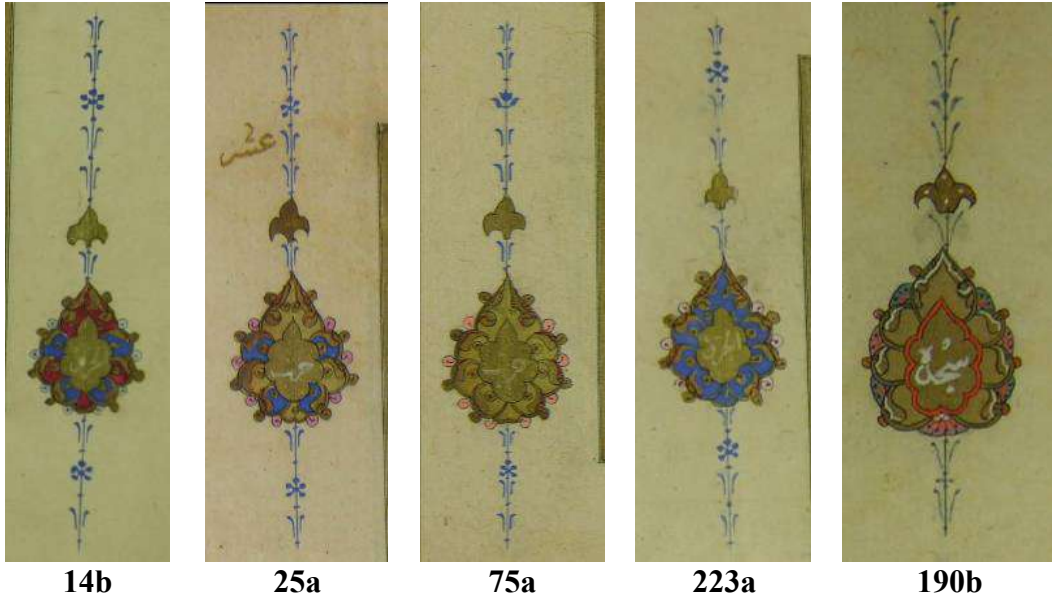
Rûmî motifi ile oluşturulmuş gül tezhibinde 4 farklı tasarım bulunmaktadır.

99b

Şekil 3. Gül Tezhibi, Rûmî Motifli Birinci Tasarım (Türkiye Yazma Eserler Kurum Başkanlığı)

Kur'ân-ı Kerîm içerisinde, rûmî motifli birinci gül tasarımından 13 adet bulunmaktadır. Bu güller sırasıyla 5b, 11b, 81b, 93b, 99b, 119a, 122b, 150b, 200a, 250b, 300a, 329b, 343a sayfalarında yer almaktadır. Tasarımların zeminleri tüm sayfalarda farklı iki ton altın kullanılarak oluşturulmuştur. Dış alan, 1/6 simetrik olup dışa doğru yön gösteren rûmî motifi tepelik ile tasarlanmıştır.

14b

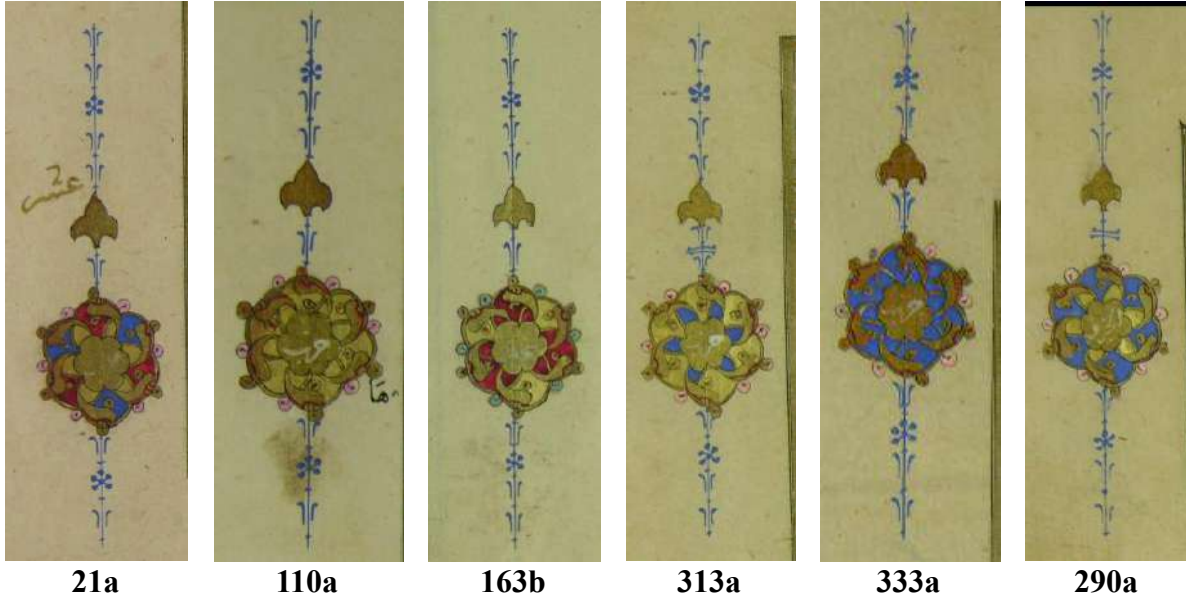
25a

75a

223a

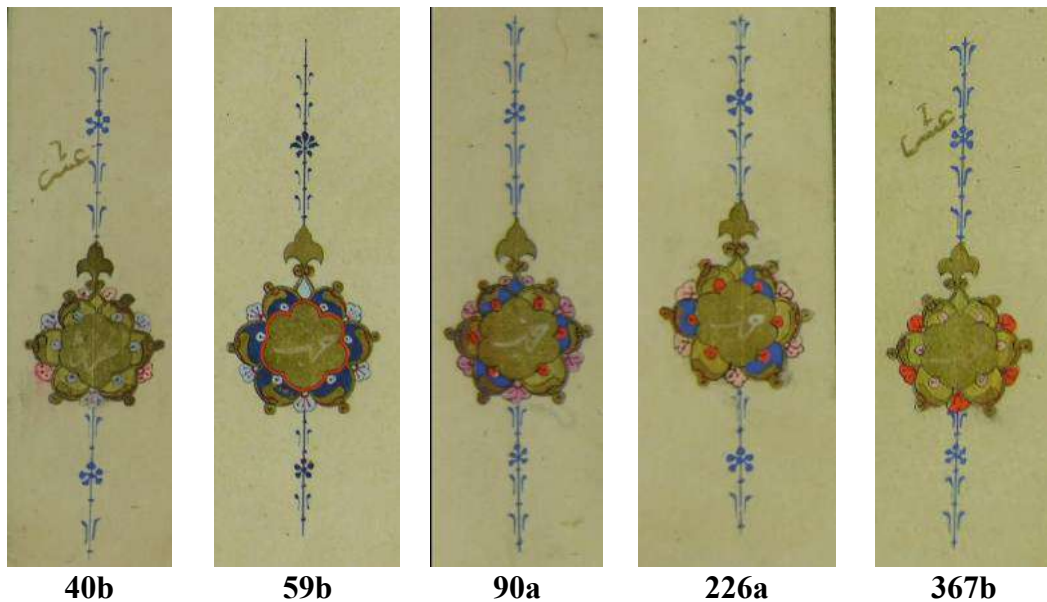
190b

Şekil 4. Gül Tezhibi, Rûmî Motifli İkinci Tasarım (Türkiye Yazma Eserler Kurum Başkanlığı) Rûmî motifli ikinci gül tasarımından 16 adet bulunmaktadır. Bu güller sırasıyla 14b, 25a, 34a, 75a, 180b, 190b, 223a, 248b, 257a, 263a, 274a, 303b, 319b, 326a, 346a 353b sayfalarında yer almaktadır. Dendanla sınırlandırılmış iç alanın içerisine gül çeşidi yazılmıştır. Dış alan, damla formunda $\frac{1}{2}$ simetrik rûmî motifi helezonlar ile tasarlanmıştır. Rûmî motifi sade hurdeleri rûmî çeşidinde olup altın ile uygulanmıştır. Rûmî motiflerinin oluşturduğu iç alanlar ise altın veya lacivert rengin yanı sıra altın-lacivert veya bordo-lacivert renkler ile doldurulmuştur. Dış noktalar ise mavi, pembe ve beyaz ile boyanmıştır.

Şekil 5. Gül Tezhibi, Rûmî Motifli Üçüncü Tasarım (Türkiye Yazma Eserler Kurum Başkanlığı)

Rûmî motifli üçüncü gül tasarımından 16 adet bulunmaktadır. Bu daire formulu güller sırasıyla 21a, 96a, 110a, 125b, 147b, 163b, 201b, 282b, 290a, 293a, 313a, 333a, 347b, 365a, 375a, 386a sayfalarında yer almaktadır. Dendanlı iç alanın dışarısı çarkıfelek formunda soldan sağa rûmî motifi helezon ile oluşturulmuştur. Rûmî motifleri sade hurdeleri rûmî çeşidinde olup altındır. Rûmî motiflerinin oluşturduğu kapalı alanlar altın veya lacivert renk yanı sıra altın-lacivert-bordo, altın-bordo veya altın-lacivert renklerle boyanmıştır. Dış noktalar ise pembe veya yeşil renktir.

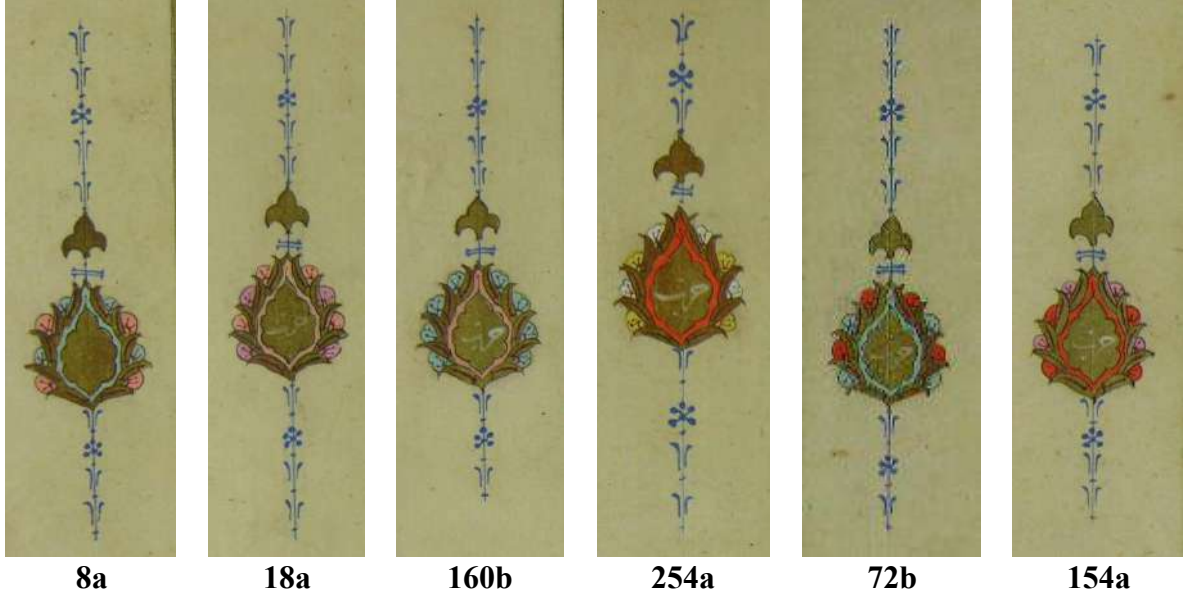
Şekil 6. Gül Tezhibi, Rûmî Motifli Dördüncü Tasarım (Türkiye Yazma Eserler Kurum Başkanlığı)

Rûmî motifli dördüncü gül tasarımından 18 adet bulunmaktadır. Bu güller sırasıyla 40b, 47b, 53a, 59b, 90a, 66a, 183b, 113b, 207a, 226a, 276b, 279b, 310a, 322a, 337a, 367b, 378b, 382b sayfalarında yer almaktadır. Dendanlı iç alanın dışarısı 1/2 simetrik merkez yönlü rûmî motifi

helezon ile oluşturulmuştur. Daire formundaki bu gül tezhiplerinde kullanılan rûmî motifler, sade hurdeleri rûmî çeşidindedir. Motifler altınla işlenmiş; kapalı alanlar ise altın, lacivert veya altın-lacivert zemin rengiyle boyanmıştır. Rûmî motiflerinin sırt kısımlarında yer alan noktalar altın; iç kısımdaki noktalar ile dış alandaki motiflerin arasında yer alan dendanlı bölümler ise pembe, mavi, turuncu ve yeşil tonlarıyla boyanmıştır.

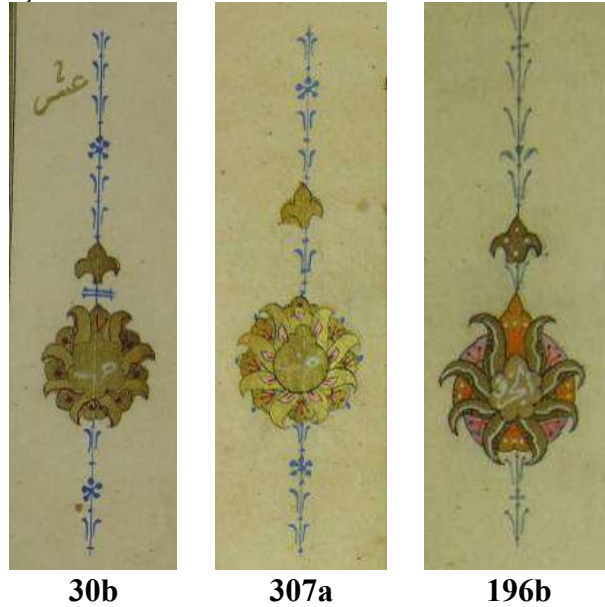
Hatayi Grubu Motifli Gül Tasarımları

Hatayi grubu motifleriyle oluşturulmuş gül tezhibinde 3 farklı tasarım uygulanmıştır.

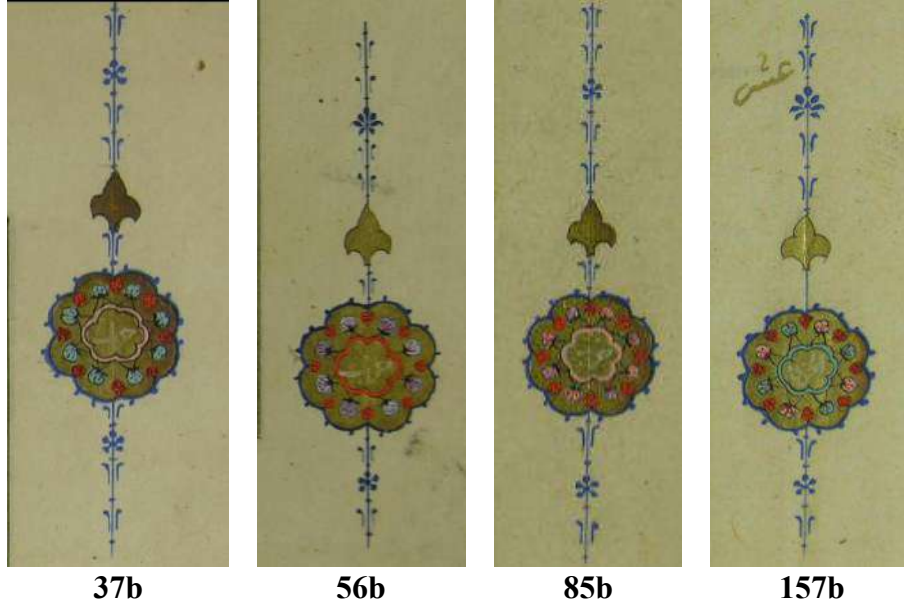
Şekil 7. Gül Tezhibi, Hatayi Motifli Birinci Tasarım (Türkiye Yazma Eserler Kurum Başkanlığı)

Hatayi grubu motifleriyle oluşturulmuş birinci gül tasarımı, armudi form hatayi motifidir. Bu tasarım, eser içerisinde en fazla uygulanan desen olup toplam 30 adet bulunmaktadır. Hatayi motifinin meşime kısmını, altın zeminli iç alanı oluşturur. Dendanlı iç alanın dışı farklı renk iplik ile sınırlanmıştır. Dış kısım taç yapraklı ve dendanlı alandır. Bu alan beş taş yaprağın ½ simetrisi ile oluşturulmuştur. Taç yapraklar altın; iplik ve dendanlı kısım pembe, turuncu, beyaz, sarı ve mavi ile boyanmıştır.

Şekil 8. Gül Tezhibi, Hatayi Motifli İkinci Tasarım (Türkiye Yazma Eserler Kurum Başkanlığı)

Hatayi motifli ikinci tasarım grubu, üç farklı çeşitte karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki, 30b sayfasında yer alan gül tezhibidir ve bu tasarım toplamda 17 adet olarak uygulanmıştır. Her sayfada aynı renk özelliğine sahiptir. Meşime kısmı dendanlı biçimde tasarlanmış, dış kısım ise dört taç yapraklı ve dendanlı olarak kurgulanmıştır. Taç yaprakların sırt kısmına ve dendanlı alanın içine, altın zemin üzerine turuncu renk detaylar işlenmiştir. İkinci örnek, 307a sayfasında yer almakta ve bir tane bulunmaktadır. Tasarım yapısı, 30b sayfasındaki gül tezhibi ile benzerlik gösterse de üslup açısından farklılık dikkat çekmektedir. Üçüncü örnek ise 196b sayfasında bulunmaktadır. Bu tezhipte, meşime kısmı daha küçük tutulmuş, taç yapraklar ise daha iri şekilde tasarlanmıştır. Üslup bakımından diğerlerinden ayrılan bu örnekte taç yapraklar altınla, dendanlı alan ise turuncu ve pembe renklerle boyanmıştır.

Şekil 9. Gül Tezhibi, Hatayi Motifli Üçüncü Tasarım (Türkiye Yazma Eserler Kurum Başkanlığı)

Eser içerisinde bu gül tezhibi tasarımından 16 adet bulunmaktadır. Daire formulu bu gül tezhibinde, dendanlı iç alan ve dış alanın zemini altınla boyanmıştır. İç alan ipliği pembe, turuncu ve yeşil renktir. Dış alanın içerisi 1/8 simetrik goncagül motifiyle tezyin edilmiştir. Bu alanın dışın lacivert renk iplik olup belli aralıklarda nokta konulmuştur.

3.4. Sûre Başı Tezhibi

Kur'ân-ı Kerîm'de 112 adet sûre başı bulunmaktadır. Sûre başında tezhipli alanın orta kısmında altın üzerine üstübeç mürekkepli, *tevkii yazı* çeşitli, sûre bilgisi yazılmıştır. Sûre bilgisi tek veya iki satır olarak bulunur. Sûre başı, yatay dikdörtgen alan altın cedvel veya altın iplik ile çevrelenmiştir.

Tezhipli alanlarda 11 farklı tasarım uygulanmıştır. Bu tasarımlar belli bir sıra gözetmeksizin sıralanmıştır. Hatayi grubu ve rûmî motifi paftalı olarak tasarım yapılmıştır. Rûmî motifli paftalı tasarımlarda zemin renk değişikliği ile tasarımda çeşitlilik oluşturulmuştur. Zemin rengi mükerrer olan sûre başı tezhiplerinin görselleri eklenmemiştir.

Hatayi Grubu Motifi Paftalı

Sûre başı tezhibi içerisinde hatayi grubu motifi paftalı 2 farklı tasarım uygulanmıştır. Bu tasarımdan ikincisinde saz yolu yaprakları ile pafta oluşturulmuştur.

33a (Âl-i İmran)

228b (Nûr Sûresi)

366b (Teğabün Sûresi)

403a (Mâûn Sûresi)

Şekil 10. Sûre Başı Tezhibi, Hatayi Grubu Motifi Paftalı Birinci Tasarım (Türkiye Yazma Eserler Kurum Başkanlığı)

Eser içerisinde bu tasarım anlayışına sahip toplam 34 sûre başı tespit edilmiştir. Bu sûre başları şu sayfalarda yer almaktadır: 33a (Âl-i İmran), 115a (Enfâl Sûresi), 165b (İbrahim Sûresi), 228b (Nûr Sûresi), 235a (Furkan Sûresi), 265a (Rûm Sûresi), 273b (Ahzâb Sûresi), 301a (Zümer Sûresi), 313a (Fussilet Sûresi), 317a (Şûrâ Sûresi), 325b (Duhân Sûresi), 332b (Muhammed Sûresi), 340b (Kaf Sûresi), 342a (Zâriyât Sûresi), 351b (Vâkıa Sûresi), 354a (Hadid Sûresi), 357a (Mücâdele Sûresi), 361b (Mümtehine Sûresi), 363b (Saf Sûresi), 364b (Cum'a Sûresi), 366b (Teğabün Sûresi), 374b (Hâkka Sûresi), 381a (Müddessir Sûresi), 396b (Fecr Sûresi), 399a (İnşirâh Sûresi), 400b (Beyyine Sûresi), 401b (Âdiyât Sûresi), 402a (Tekâsür Sûresi), 402b (Asr Sûresi), 403a (Kureyş Sûresi, Mâûn Sûresi), 404b (Kevser Sûresi), 405b (Felâk Sûresi) ve 406a (Nâs Sûresi). Bu tasarım grubundaki sûre başları, $\frac{1}{4}$ simetrik bir anlayışla düzenlenmiştir. Hatayi grubu motiflerin tercih edildiği kompozisyonda, farklı zemin renkleriyle ayrılmış kapalı alanlara yer verilmemiş; bunun yerine yazılı alanın dış zemini altın ya da lacivert renklerle doldurulmuştur. Altın dallar üzerinde penç, goncagül ve yaprak motifleri bulunmaktadır. Özellikle penç motifi daha fazla tercih edilmiştir. Motifler; yeşil, mavi, eflatun, turuncu ve pembe ile renklendirilmiştir. 235a, 273b, 332b, 342a, 364b, 351b, 366b, 403a sayfalarında sûre başı, diğerlerine kıyasla incedir.

260a (Ankebût Sûresi)

Şekil 11. Sûre Başı Tezhibi, Hatayi Grubu Motifi Paftalı İkinci Tasarım (Türkiye Yazma Eserler Kurum Başkanlığı)

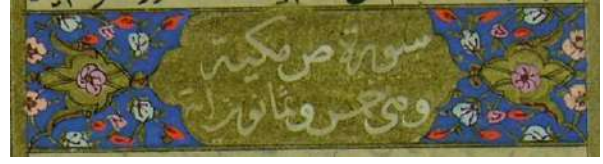
Hatayi grubu motiflerinden saz yolu yaprakla kapalı alan oluşturulan tasarımdan 5 adet bulunmaktadır. Bu sûre başları şu sayfalarda yer almaktadır: 247a (Neml Sûresi), 260a (Ankebût Sûresi), 269a (Lokman Sûresi), 338b (Hucurât Sûresi), 378b (Cin Sûresi). Tasarım, $\frac{1}{4}$ simetrik bir anlayışla düzenlenmiştir. Yazılı alanın ortam merkezinden çıkışlı saz yolu yapraklar köşelere kadar devam etmektedir. Kapalı alanların içerisi hatayi grubu helezonla bezenmiştir.

Rûmî Motifi Paftalı

Sûre başı tezhibi içerisinde rûmî motifi paftalı, 9 farklı tasarım uygulanmıştır. Yazılı alanın dışarısı $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmış olup rûmî ve hatayi grubu motifleriyle tezyin edilmiştir. Altın dal üzerindeki sade ayırma rûmî motifleri merkezden dışa veya dıştan merkeze yönlü kapalı alanlar oluşturmuştur. Sûre başı betimlemesinde, rumi tasarımı ve zemin rengi hakkında bilgi verilecektir.

50a (Nisâ Sûresi)

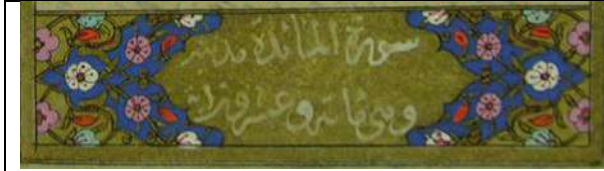
297b (Sâd Sûresi)

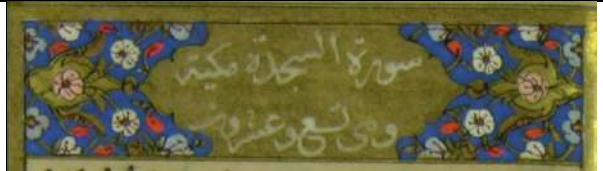
399b (Tin Sûresi)

Şekil 12. Sûre Başı Tezhibi, Rûmî Motifi Paftalı Birinci Tasarım (Türkiye Yazma Eserler Kurum Başkanlığı)

Eser içerisinde bu tasarımda hazırlanmış, 15 sûre başı tespit edilmiştir. Söz konusu tezhipler şu sayfalarda yer almaktadır: 50a (Nisâ Sûresi), 198b (Meryem Sûresi), 297b (Sâd Sûresi), 321a (Zuhurf Sûresi), 344a (Tûr Sûresi), 349b (Rahmân Sûresi), 383b (İnsan Sûresi), 389b (Abese Sûresi), 394a (Târık Sûresi), 398a (Şems Sûresi), 398b (Leyl Sûresi), 399b (Tin Sûresi), 401a (Zilzâl Sûresi), 403a (Fil Sûresi), 405b (İhlâs Sûresi). Yazılı alanın simetri merkezi çıkışlı sade ayırma rumi motifleri kapalı alan oluşturmuştur. Tasarım üç farklı zemin rengi ile boyanmıştır. Altın ve lacivert ile zemin rengi dengelendiği gibi sadece altınla zerenderzer tekniği de uygulanmıştır.

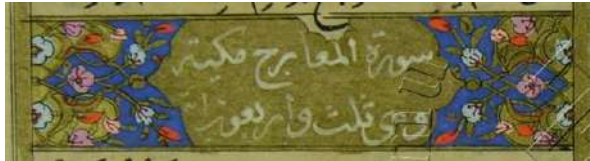
67b (Mâide Sûresi)

272a (Secde Sûresi)

Şekil 13. Sûre Başı Tezhibi, Rûmî Motifi Paftalı İkinci Tasarım (Türkiye Yazma Eserler Kurum Başkanlığı)

Bu tasarımda hazırlanmış, 11 sûre başı ve 1 dua başlığı tespit edilmiştir. Söz konusu tezhipler şu sayfalarda yer almaktadır: 67b (Mâide Sûresi), 210a (Enbiyâ Sûresi), 272a (Secde Sûresi), 280b (Sebe' Sûresi), 392b (İnşikak Sûresi), 395a (Gâşiye Sûresi), 405a (Tebbet Sûresi), 347b (Kamer Sûresi), 372b (Kalem Sûresi), 393a (Bürûc Sûresi), 404b (Kâfirûn Sûresi). Yatay dikdörtgen alanda, dikey kenarın merkezinden çıkışlı sade ayırma rumi motifi uzun kenara ve merkeze doğru devam etmektedir. Sûre başı tasarımında zemin iki farklı şekilde, altın ve lacivert renk ile boyanmıştır.

376a (Meâric Sûresi)

82b (En'âm Sûresi)

399a (Duhâ Sûresi)

382b (Kıyamet Sûresi)

Şekil 14. Sûre Baş Tezhibi, Rûmî Motifi Paftalı Üçüncü Tasarım (Türkiye Yazma Eserler Kurum Başkanlığı)

Bu tasarımda hazırlanmış, 9 sûre başı tespit edilmiştir. Tezhipler şu sayfalarda yer almaktadır. 82b (En'âm Sûresi), 169b (Hicr Sûresi), 203b (Tâ-Hâ Sûresi), 376a (Meâric Sûresi), 382b (Kıyamet Sûresi), 371a (Mülk Sûresi), 394b (A'lâ Sûresi), 399a (Duhâ Sûresi), 402b (Hümeze Sûresi). Yatay dikdörtgen alanda, dikey kenarın merkezinden çıkışlı sade ayırma rumi motifi, iç alanda ve köşelerde nihayetlenmiştir. Tezhipli alanın zemini, altın ve lacivert ile üç farklı şekilde boyanmıştır. Ayrıca dönemin özelliği olarak tüm alanda zerenderzer tekniği de uygulanmıştır.

121b (Tevbe Sûresi)

253a (Kasas Sûresi)

Şekil 15. Sûre Baş Tezhibi, Rûmî Motifi Paftalı Dördüncü Tasarım (Türkiye Yazma Eserler Kurum Başkanlığı)

Bu tasarımda hazırlanmış, 7 sûre başı tespit edilmiştir. Söz konusu tezhipler şu sayfalarda yer almaktadır: 121b (Tevbe Sûresi), 223a (Mü'minûn Sûresi), 285a (Fâtır Sûresi), 161a (Ra'd Sûresi), 292b (Sâffât Sûresi), 253a (Kasas Sûresi), 391b (Mutaffifin Sûresi). Yazılı alanın simetri eksenini çıkışlı sade rumi motifleri kapalı alan oluşturmuştur. Bu tasarımda rumi motifi bazı örneklerde ayırma rumi olarak bulunur. Rumi motifinin oluşturduğu kapalı alan altın, geriye kalan alan lacivert renktir.

134a (Yunus Sûresi)

Şekil 16. Sûre Baş Tezhibi, Rûmî Motifi Paftalı Beşinci Tasarım (Türkiye Yazma Eserler Kurum Başkanlığı)

Bu tasarımda hazırlanmış, 3 sûre başı tespit edilmiştir. Söz konusu tezhipler şu sayfalarda yer almaktadır: 134a (Yunus Sûresi), 143a (Hûd Sûresi), 182b (İsrâ Sûresi). Bu sûre başı tezhibindeki rumi motifi ortabağ çeşidi ile kullanılması ve açık mavi renk olmasıyla diğer sûre başı tezhibi rumi motiflerinden ayrılmaktadır. Tezhipli alan farklı olarak lacivert ve bordo renkle boyanmıştır.

152b (Yusuf Sûresi)

Şekil 17. Sûre Baş Tezhibi, Rûmî Motifi Paftalı Altıncı Tasarım (Türkiye Yazma Eserler Kurum Başkanlığı)

Bu tasarımda hazırlanmış, 9 sûre başı tespit edilmiştir. Söz konusu tezhipler şu sayfalarda yer almaktadır: 152b (Yusuf Sûresi), 190b (Kehf Sûresi), 329b (Ahkaf Sûresi), 346a (Necm Sûresi), 368a (Talâk Sûresi), 369b (Tahrim Sûresi), 380a (Müzzemmil Sûresi), 387a (Nâziât Sûresi), 405a (Nasr Sûresi). Tezhipli alan sade ayırma rumi motifi ile paftalanmıştır. Zemin, altın ve lacivert renkle doldurulmuştur.

173a (Nahl Sûresi)

Şekil 18. Sûre Başı Tezhibi, Rûmî Motifi Paftalı Yedinci Tasarım (Türkiye Yazma Eserler Kurum Başkanlığı)

Bu tasarımda hazırlanmış, 6 sûre başı tespit edilmiştir. Söz konusu tezhipler şu sayfalarda yer almaktadır: 173a (Nahl Sûresi), 216b (Hac Sûresi), 288b (Yâsin Sûresi), 386a (Nebe' Sûresi), 390a (Tekvir Sûresi), 397b (Beled Sûresi). Tezhipli alanda, köşelerden çıkışlı sade ayırma rumi kapalı alan oluşturmuştur. Altın ve lacivert ile zemin rengi boyanmıştır.

240a (Şuarâ Sûresi)

Şekil 19. Sûre Başı Tezhibi, Rûmî Motifi Paftalı Sekizinci Tasarım (Türkiye Yazma Eserler Kurum Başkanlığı)

Bu tasarımda hazırlanmış, 12 sûre başı tespit edilmiştir. Söz konusu tezhipler şu sayfalarda yer almaktadır: 98a (A'râf Sûresi), 240a (Şuarâ Sûresi), 307a (Mü'min Sûresi), 327a (Câsiye Sûresi), 335b (Fetih Sûresi), 365b (Münâfikûn Sûresi), 377b (Nuh Sûresi), 385a (Mürselât Sûresi), 391a (İnfitâr Sûresi), 399b (Alak Sûresi), 400a (Kadir Sûresi), 401b (Kâria Sûresi). Tezhipli alan sade ayırma rumi motifi ile paftalanmıştır. Kapalı alanların içerisinde simetrik hatayı grubu helezon dolaşmaktadır. Zemin, altın ve lacivert renk ile boyanmıştır.

359b (Haşr Sûresi)

Şekil 20. Sûre Başı Tezhibi, Rûmî Motifi Paftalı Dokuzuncu Tasarım (Türkiye Yazma Eserler Kurum Başkanlığı)

Bu tasarımdan sadece 359b (Haşr Sûresi) sayfasında bulunmaktadır. Yatay dikdörgen alanda uzun kenarlarda ½ simetriğin yarısı sade ayırma rumi motifleri kapalı alan oluşturmuştur. Bu alanların içerisi altın geriye kalan alan laciverttir.

4. Değerlendirme ve Sonuç

Bu çalışmada, Süleymaniye Kütüphanesi Kasidecizade 1 numaraya kayıtlı, XVII. yüzyıla ait bir Kur'ân-ı Kerîm nüshasının tezhip özellikleri analiz edilerek dönemin tezyinat anlayışı hakkında değerlendirmelerde bulunulmuştur. İncelenen nüshada serlevha, durak, gül ve sûre

başı tezhipleri yer almaktadır. Eser, hattat Ramazan b. İsmail (ö.1680) tarafından 1070/1659 tarihinde istinsah edilmiştir.

Tezhipli sayfalarda, özellikle serlevha bölümünde önceki dönemlere kıyasla belirgin bir değişim gözlemlenmektedir. Buna karşın durak, gül ve sûre başı tezhiplerinde klasik dönem özelliklerinin sürdürüldüğü anlaşılmaktadır. 1b ve 2a sayfalarında yer alan karşılıklı serlevha tezhibi, süsleme yoğunluğu bakımından dikkat çekmekte; dış pervaz sınırındaki dendanlı ve sivri uçlu kalın cedvel bölümü ile yoğun tığ tezyinatı, dönemin ayırt edici unsurları arasında yer almaktadır. İç alandan dış pervaza geçişte, iç pervaz alanında farklı arasular yerine yalnızca cedvel uygulanmıştır. Sûre başı ve sûre sonu bilgileri yazılı alanların çevresi ise (+), (–) ince arasuyu ile çevrelenmiştir.

Renk kullanımı açısından da dönemin özellikleri eserde açıkça görülmektedir. Klasik dönemde dengeli biçimde kullanılan altın ve lacivert zemin renkleri, bu dönemde altının baskınlığına yerini bırakmıştır. Özellikle iç pervazlarda canlı renklerin tercih edildiği dikkati çekmektedir. İncelenen nüshada iç pervazda canlı yeşil, dış pervazda ise bordo zemin rengi kullanılmış; lapis lazuli taşından elde edilen lacivert rengin ise eski parlaklığını yitirerek daha soluk bir tonda uygulandığı gözlemlenmiştir. Ayrıca hatayî grubu süslemelerde penç motifinin sıkça kullanıldığı, meşime kısmı bulunan hatayî motiflerinin ise tezhipli alanlarda yer almadığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak; Osmanlı Devleti, Avrupa'nın dünya üzerindeki etkisini artırması ve güçlenmesiyle birlikte XVII. yüzyılın ilk yarısında kendi kendine yeterli olabileceği düşüncesiyle hareket etmiş; ancak yüzyılın ortalarından itibaren art arda gelen savaş yenilgileriyle Avrupa'nın üstünlüğü kabul edilerek çeşitli ıslahat hareketlerine başlanmıştır. Bu siyasi ve kültürel değişim tezhip sanatına da yansımış; yüzyılın ilk yarısında klasik dönem üslubunun devam ettiği, ikinci yarısından itibaren ise yeni arayışların ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. İncelenen Kur'ân-ı Kerîm nüshası, yüzyılın ortalarına tarihlendirilmesiyle ağırlıklı olarak klasik dönem tezhip anlayışını sürdürmektedir. Özellikle serlevha sayfasında, dönemin süsleme anlayışını yansıtan belirgin özellikler dikkat çekmektedir. Bu yönüyle çalışma, dönemin tezhip sanatına dair özelliklerin tespiti açısından önem arz etmekte; XVII. ve XVIII. yüzyıl tezhip sanatı üslubunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamakta ve alanda yapılacak yeni araştırmalar için kaynak teşkil etmektedir.

Kaynaklar

- Ali Fuat Baysal. “Mushaf Tezyinatının Tarihi İçindeki Gelişimi”. *Marife* 10/3 (2010), 365-385.
- David Arnold. *Coğrafi Keşifler Tarihi*. çev. Osman Bahadır. İstanbul: Yöneliş, 2. Basım, 2000.
- Fatma Çiçek Derman. “Osmanlı Klasik Dönem Kanunî Sultan Süleyman (1520-1566) Türk Tezhip Sanatının Muhteşem Çağı: 16. Yüzyıl”. *Hat ve Tezhip Sanatı*. ed. Ali Rıza Özcan. 343-359. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2009.
- Gülnur Duran. “18. Yüzyıl Tezhip Sanatı”. *Hat ve Tezhip Sanatı*. ed. Ali Rıza Özcan. 397-415. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2009.
- Günsel Renda. *Batılılaşma Döneminde Türk Resim Sanatı 1700-1850*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 1977.
- İnci Ayan Birol. “Altın Varak”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 2/541. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1989.
- Mebruke Tuncel. *XVII. Yüzyıl Osmanlı Kur'ân-ı Kerîm Tezhip Tasarımları*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk İslam Sanatları, Yüksek Lisans, 2003.
- Mehmet Ali Kılıçbay. “Osmanlı Batılılaşması”. *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*. 2/147-152. İstanbul: İletişim Yayınları, 1985.

- Mehmet Genç. “Osmanlı’da 17. Yüzyılın Sosyal ve Siyasal Yapısında Değişmeler”. *İtrî ve Dönemine Disiplinlerarası Bakışlar*. 13-18. İstanbul, 2013.
- Mehmet Karagöz. “Osmanlı Devletinde Islahat Hareketleri ve Batı Medeniyetine Giriş Gayretleri (1700-1839)”. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi* 6 (1995), 173-194.
- Muhittin Serin. “Ramazan b. İsmâil”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 34/439. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007.
- Murat Sülün. *Kur’an’dan San’ata*. 1 Cilt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020.
- Ramazan Gökbunar vd. “17. Yüzyılda osmanlı Devleti ve Batı Avrupa Devletler’nde Mali Yapı Üzerine Savaşların Etkileri”. *Maliye Dergisi* 159 (2010), 70-87.
- Rıfat Önsoy. “Osmanlı Batılılaşma Hareketleri ve Atatürk İnkılâpları”. *ERDEM* 5/14 (1989), 365-378.
- Şebnem Parladır. “Osmanlı Tezhip Sanatında Altın Kullanımı”. 84-95. Lidya; Altın Ülke Sempozyumu, 2015.
- Şenol Çelik. “Osmanlı Padişahlarının Av Geleneğinde Edirne’nin Yeri ve Edirne Kazasındaki Av Alanları (Hassa Şikâr-Gâhı)”. 1-15. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1999.

**AZERBAIJAN IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION: INTERACTION
BETWEEN NATIONAL SOVEREIGNTY AND POLITICAL CULTURE**
KÜRESELLEŞME BAĞLAMINDA AZERBAIJAN: MİLLİ EGEMENLİK VE SİYASİ
KÜLTÜRÜN KARŞILIKLI ETKİSİ

Azar Guliyev

PhD Candidate in Political Sciences, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət
İdarəçilik Akademiyası (DİA) (Baku, Azerbaijan)
ORCID: 0009-0000-2015-7185

ABSTRACT

Our study explores the evolving relationship between national sovereignty and political culture within the context of globalization, with a specific focus on the case of Azerbaijan. As globalization intensifies transnational integration, states are compelled to reassess the boundaries and meanings of their sovereignty in both legal and cultural terms. The research begins by outlining the theoretical foundations of sovereignty and political culture, highlighting how these two concepts are not only interrelated but also mutually constitutive. Drawing on classical political theory and political sociology, the study emphasizes the role of political culture in legitimizing sovereignty and shaping the way states engage with global norms. Azerbaijan presents a particularly illustrative example of this interaction. Having regained independence in 1991, the country has undergone a significant transformation, moving from a defensive understanding of sovereignty centered on state survival, to a more adaptive model that engages with international institutions, global energy markets, and digital governance. This evolution has occurred in tandem with shifts in political culture, where traditional state-centric orientations are being gradually complemented by increased civic engagement, especially among younger generations. The study finds that globalization does not inherently weaken sovereignty; instead, it reconfigures it, especially in societies where political culture acts as a mediating force. In Azerbaijan, sovereignty has been maintained not by resisting globalization, but by strategically managing it in a way that preserves national identity and institutional strength. The research concludes that understanding the nuances of political culture is essential for explaining how sovereignty is interpreted, adapted, and sustained in a globalized world.

Keywords: National Sovereignty, Political Culture, Globalization, Azerbaijan, Political Theory.

ÖZET

Çalışmamız, küreselleşme bağlamında milli egemenlik ile siyasi kültür arasındaki gelişen ilişkiyi, özel olarak Azerbaycan örneği üzerinden inceliyor. Küreselleşmenin ulusötesi entegrasyonu artırdığı çağımızda, devletler egemenliklerinin hukuki ve kültürel sınırlarını yeniden düşünmek zorunda kalmaktadır. Araştırma, egemenlik ve siyasi kültürün teorik

temellerini ortaya koyarak bu iki kavramın yalnızca birbiriyle ilişkili değil, aynı zamanda karşılıklı olarak birbirini şekillendirdiğini vurgulamaktadır. Klasik siyasi teori ve siyasi sosyolojiye dayanan çalışmada, siyasi kültürün egemenliği meşrulaştırmadaki ve devletlerin küresel normlarla etkileşim biçimini belirlemedeki rolü öne çıkarılmaktadır. Azerbaycan, bu etkileşimi göstermek açısından çarpıcı bir örnek teşkil etmektedir. 1991 yılında bağımsızlığını yeniden kazanan ülke, egemenliği devletin varlığını korumaya odaklayan savunmacı bir anlayıştan, uluslararası kurumlarla, küresel enerji piyasalarıyla ve dijital yönetimle bütünleşen daha uyarlanabilir bir modele geçmiştir. Bu dönüşüm, siyasi kültürdeki değişimlerle birlikte gerçekleşmiş; geleneksel devlet merkezli anlayışlar, özellikle genç kuşaklar arasında artan sivil katılım ile tamamlanmaya başlamıştır. Çalışmanın bulguları, küreselleşmenin egemenliği doğrudan zayıflatmadığını, aksine onu yeniden yapılandırıldığını göstermektedir. Siyasi kültürün aracılık edici bir unsur olduğu toplumlarda bu süreç daha dengeli yaşanmaktadır. Azerbaycan örneğinde, egemenlik küreselleşmeye direnerek değil, onu stratejik biçimde yöneterek korunmuştur. Sonuç olarak, küreselleşmiş bir dünyada egemenliğin nasıl yorumlandığını, adapte edildiğini ve sürdürüldüğünü anlamak için siyasi kültürün nüanslarını kavramak büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Milli Egemenlik, Siyasal Kültür, Küreselleşme, Azerbaycan, Siyaset Teorisi.

INTRODUCTION

In an era of accelerating globalization, the concepts of national sovereignty and political culture have gained renewed relevance as states navigate the tension between maintaining internal autonomy and engaging with an increasingly interconnected world. For countries like Azerbaijan, which regained independence in the aftermath of the Soviet Union's collapse, sovereignty is not merely a theoretical construct but a lived and evolving reality shaped by historical experience, geopolitical challenges, and aspirations for development. Simultaneously, political culture—the collective attitudes and expectations toward political authority—plays a crucial role in mediating how global influences are received and interpreted at the national level. In this context, Azerbaijan represents a unique case where state-centered traditions, post-conflict consolidation, and global engagement converge, making it essential to study how these forces interact and shape one another in contemporary governance. The exploration of this topic sheds light not only on Azerbaijan's domestic political evolution but also on broader debates concerning the adaptability of sovereignty in non-Western political environments.

In this regard, the primary purpose of this research is to analyze the mutual interaction between globalization, national sovereignty, and political culture in the context of Azerbaijan. For this, the study employs a qualitative approach based on theoretical analysis and contextual interpretation. Drawing upon classical political theory, cultural relativism, and contemporary political sociology, the research synthesizes insights from secondary academic literature and applies them to the specific case of Azerbaijan. Additionally, it integrates elements of comparative analysis by referencing other post-Soviet states and international models of

political development, thereby situating Azerbaijan within a broader framework of state transformation under globalization.

The findings aim to contribute to the understanding of how political culture can serve both as a stabilizing force and as a mediator in the global reconfiguration of sovereignty, using Azerbaijan as an illustrative example.

THEORETICAL FOUNDATIONS OF NATIONAL SOVEREIGNTY AND POLITICAL CULTURE IN POLITICAL THOUGHT

In classical political theory, national sovereignty refers to the supreme and independent authority of a state within its defined territorial borders. This concept, deeply rooted in the works of early modern theorists such as Jean Bodin and Thomas Hobbes, served as a foundational principle for the modern nation-state. Bodin emphasized sovereignty as the absolute and perpetual power of a republic (Bodin, 1962), while Hobbes conceptualized it as the ultimate authority necessary to prevent societal chaos, embodied in the *Leviathan* (Hobbes, 1996). In this tradition, sovereignty is viewed not only as a legal status but also as the essential condition for ensuring internal order, political legitimacy, and international recognition. Over time, sovereignty became institutionalized as the hallmark of statehood, underlining the exclusive right of the state to legislate, enforce laws, and conduct foreign policy independently. Alongside the legal-institutional dimension of sovereignty, political culture emerges as a crucial variable shaping how sovereignty is practiced and understood in different societies. Political culture can be defined as the set of attitudes, values, beliefs, and emotional attachments that individuals and groups hold toward the political system and its various components. It encompasses people's perceptions of authority, their willingness to participate in politics, their expectations from government, and the extent to which they accept the legitimacy of state power. Gabriel Almond and Sidney Verba, in their seminal comparative study *The Civic Culture*, identified three main types of political culture: parochial (where individuals are largely unaware of political processes), subject (where people are aware but passive), and participant (where citizens actively engage with political life) (Almond, & Verba, 1989). These categories offer a framework to understand the diversity of political orientations across different national contexts.

The relationship between sovereignty and political culture is inherently reciprocal. While sovereignty provides the formal structure for state authority, political culture determines the societal perception and internal legitimacy of that authority. In states with a participatory political culture, sovereignty tends to be viewed as a shared construct, rooted in democratic consensus and citizen engagement. For example, in Scandinavian countries such as Sweden and Norway, high levels of political trust, civic participation, and democratic values underpin a robust internal legitimacy of state sovereignty. Conversely, in countries where political culture is more authoritarian or passive, sovereignty may be perceived as a top-down imposition, potentially reducing the space for civic dialogue and contestation. Thus, political culture not

only reflects but also conditions the operational meaning of sovereignty in everyday governance.

Political culture also plays a critical role in shaping how sovereignty responds to external pressures, particularly in the context of globalization. In societies with deeply entrenched nationalist or collectivist values, external influence may be viewed with suspicion, reinforcing a defensive posture toward national sovereignty. For instance, in post-Soviet states like Russia, political elites often invoke traditional values and national identity to resist perceived encroachments from supranational institutions such as the European Union or the United Nations. Here, sovereignty is not just a legal doctrine but a culturally charged symbol, mobilized to assert autonomy against global norms (Reach, Bauer, Demus, & Holynska, 2023). On the other hand, countries with more cosmopolitan or liberal political cultures may be more open to ceding certain aspects of sovereignty in exchange for international cooperation, reflecting a flexible and adaptive understanding of state authority.

Ultimately, the sustainability and legitimacy of national sovereignty in any given context depend on the political culture that supports it. Sovereignty devoid of cultural legitimacy risks becoming a hollow legal formality, vulnerable to internal dissent or international pressure. Conversely, a political culture that is too rigid or exclusionary may hinder necessary reforms and international engagement, leading to stagnation or isolation. A balanced interaction between a dynamic political culture and a resilient conception of sovereignty is essential for the effective functioning of the state. As contemporary global challenges, such as migration, climate change, and digital governance, blur the traditional boundaries of state authority, understanding the cultural underpinnings of sovereignty becomes more crucial than ever for scholars and policymakers alike.

THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON NATIONAL SOVEREIGNTY

Globalization, as a multidimensional phenomenon, extends far beyond economic integration. It involves the increasing influence of international institutions, legal regimes, and transnational actors over the domestic affairs of sovereign states. One of Ellul's central arguments is that in the modern era, technology has evolved into a self-perpetuating force, independent of human will. This power has also moved beyond the control of states, leading to decision-making processes increasingly shaped at a technocratic level. In this sense, for Ellul, classical national sovereignty, defined as the state's ability to make independent decisions within its own borders, weakens in the face of the global logic of the technological system (Jabarov, 2023). For Azerbaijan, a country that regained its independence in 1991, the process of globalization has presented both opportunities and challenges for the exercise of national sovereignty. From early stages of state formation in the 1990s to the present day, Azerbaijan has navigated this global context by adapting its internal policies to align with international norms while simultaneously safeguarding its sovereign interests. In the 1990s, Azerbaijan's sovereignty was primarily focused on consolidating national independence, restoring territorial integrity, and establishing essential state institutions in a highly unstable regional environment. During that period, the

notion of sovereignty was largely defensive, centered on political survival and international recognition. However, over the past three decades, Azerbaijan has transitioned into a more proactive actor in the global arena (Namazova, 2019). This transformation is evident in the country's active participation in international organizations, engagement in global energy markets, and investments in digital and infrastructural development. These steps have not diminished sovereignty but redefined it in the context of complex global interdependence.

A notable example of this evolution is Azerbaijan's integration into the global energy economy through projects such as the Baku-Tbilisi-Ceyhan pipeline and the Southern Gas Corridor. These initiatives have positioned Azerbaijan as a strategic energy supplier for Europe and strengthened its geopolitical relevance. At the same time, they have involved collaboration with multinational companies, adherence to international regulatory frameworks, and responsiveness to global environmental standards (Tağıyev, 2010). In this sense, Azerbaijan's sovereignty has become more interlinked with external actors, not in a subordinate capacity, but as a partner in shaping international energy security and sustainable development.

Moreover, Azerbaijan's cooperation with international institutions such as the United Nations, the Organization of Turkic States, and the Non-Aligned Movement illustrates a diplomatic model where sovereignty is exercised through multilateral engagement. Digital governance reforms, such as the implementation of the ASAN service system, represent another dimension of Azerbaijan's global adaptation. These reforms not only enhance the quality of public services but also align with global best practices in transparency, accountability, and citizen participation. Thus, globalization in Azerbaijan's case has contributed to the modernization of governance while preserving national identity and institutional independence.

In conclusion, the impact of globalization on Azerbaijan's national sovereignty has not resulted in its erosion but has rather led to its reconfiguration. Unlike the 1990s, when sovereignty was a matter of regaining and consolidating statehood, today it involves navigating a complex web of global interactions. Azerbaijan has demonstrated the ability to protect its sovereign interests while engaging with international partners on its own terms. This balanced approach reflects a modern understanding of sovereignty—one that is not isolated from global dynamics but responsive, flexible, and future-oriented.

CHARACTERISTICS OF POLITICAL CULTURE IN AZERBAIJANI SOCIETY

Political culture in Azerbaijani society has long been shaped by a deeply rooted tradition of strong statehood, centralized authority, and a collective sense of national security. These characteristics are closely linked to Azerbaijan's historical experience, including the legacy of Soviet governance and the prolonged conflict over Nagorno-Karabakh. The presence of a dominant executive structure and the widespread social support for leadership reflect a political culture where stability, order, and national cohesion are prioritized. These values, formed over decades, continue to influence public perceptions of political legitimacy and the preferred modalities of governance.

The influence of Azerbaijan's Soviet past continues to manifest in citizens' expectations of the state and their understanding of civic participation. During the Soviet era, political engagement was formalized and often symbolic, which limited the emergence of autonomous civic traditions. As Jabarov (2023) highlights in his study on cultural relativism and democracy in Azerbaijan, the collective memory of Soviet-style governance still informs how authority is perceived and accepted by large segments of the population. This contributes to a political environment where citizens often express loyalty to strong leadership while viewing the state as the central agent for addressing social and economic needs.

Despite this historical continuity, Azerbaijan's political culture has shown increasing signs of transformation, particularly in terms of civic awareness and participation. While trust in formal political institutions remains high, there has been a steady rise in digital citizenship, issue-based mobilization, and engagement through social media platforms. Nevertheless, challenges remain in translating civic interest into institutionalized participation. Many citizens continue to view political processes through the lens of loyalty, stability, and patriotism, rather than through advocacy or pluralistic competition. This reflects a hybrid political culture, combining elements of subject and participant orientations, as classified by Almond and Verba. As Jabarov (2023) notes, Azerbaijan's unique historical trajectory necessitates an understanding of democracy and participation that reflects the nation's cultural and geopolitical context, rather than imposing universal liberal-democratic models.

The evolving nature of political culture in Azerbaijan also relates to the society's response to internal and external security concerns. National unity, particularly during periods of tension or conflict, reinforces the perception that political cohesion is vital for state continuity. The aftermath of the 2020 Second Karabakh War reemphasized collective national goals and strengthened the political centrality of sovereignty and territorial integrity. In such a setting, expressions of dissent may be moderated by a broader consensus on preserving unity, making political culture an essential tool for navigating both domestic governance and foreign policy challenges (Naghiyeva, 2025). Since 2020, Azerbaijan's political culture has entered a new phase marked by the transition to a post-conflict society. With the restoration of territorial integrity, new national objectives, such as regional reintegration, infrastructural reconstruction, and international cooperation, have emerged. This shift opens the door for further diversification of political participation models and the gradual deepening of civic engagement. The coming years are likely to witness the strengthening of institutional channels for public input and the rise of a political culture that balances state authority with citizen agency, rooted in Azerbaijan's historical context yet oriented toward its future aspirations.

GLOBALIZATION AND SOVEREIGNTY: CONTRADICTIONS OF MUTUAL INTERACTION

Globalization offers numerous opportunities for nation-states, including access to advanced technologies, expanded international cooperation, and integration into global markets. However, these opportunities often come with structural pressures that influence national

sovereignty. As states become more engaged with international norms and institutions, they may find their ability to make autonomous decisions constrained by transnational standards and expectations. This tension is especially evident in areas such as digital governance, environmental regulation, and international trade agreements, where compliance with global norms can reshape internal policies (Məmmədov, 2025).

In Azerbaijan's case, globalization has supported national development through investments in digital infrastructure, enhanced public services, and active engagement in international energy markets. Several platforms demonstrate how global governance principles—such as transparency, efficiency, and citizen-centered administration—can be successfully adapted to the local context. These advancements reflect not a weakening but an evolution of sovereignty, where the state actively shapes its engagement with globalization while maintaining control over strategic sectors and national priorities.

At the same time, Azerbaijan's strong state structure and historically rooted state-centric political culture place a high value on preserving sovereignty. This has allowed the country to maintain internal stability and effectively manage regional challenges, particularly in a complex geopolitical environment. The prioritization of sovereignty ensures that international engagement does not come at the expense of national identity or territorial integrity (Əliyev, 2014). The political culture, shaped by historical experiences such as the post-Soviet transition and the Karabakh conflict, supports this orientation by reinforcing trust in central institutions and national leadership.

However, the strength of state authority and the traditionalist aspects of political culture may, at times, lead to slower adaptation to some features of globalization. For instance, while digitalization has increased administrative efficiency, it also opens space for more pluralistic and participatory forms of governance. In societies where political decision-making remains highly centralized, the expansion of public deliberation and civic input may progress gradually. This is not a rejection of globalization but rather a culturally and historically informed approach to managing its pace and scope. In sum, the interplay between globalization and sovereignty in Azerbaijan highlights both synergies and contradictions. While globalization promotes innovation and broader international engagement, the preservation of national sovereignty remains a fundamental pillar of the country's political system. The challenge lies in harmonizing these two dimensions—leveraging the benefits of globalization without compromising the state's core values and governance structures. In this balancing act, political culture serves as both a facilitator and a filter, shaping how global dynamics are internalized and expressed within the national context.

CONCLUSION

Our study has examined the evolving relationship between national sovereignty and political culture in the context of globalization, with a specific focus on Azerbaijan. By analyzing theoretical frameworks and contextual developments, the research highlights how globalization interacts with internal political dynamics, shaping the practice and perception of sovereignty.

Azerbaijan's unique historical legacy, political traditions, and post-independence transformation offer a compelling case for understanding how political culture mediates global influences while preserving national interests. In this regard, the research findings are as follows:

- Sovereignty in political theory is not only a legal principle but also deeply intertwined with political legitimacy and cultural context, as demonstrated in both Western thought and Azerbaijan's post-Soviet development.
- Azerbaijan's integration into global systems, such as energy markets, international organizations, and digital governance, has redefined sovereignty in a cooperative rather than subordinated manner, reflecting strategic adaptation rather than loss of autonomy.
- Political culture in Azerbaijan remains state-centric, shaped by historical experiences like the Soviet legacy and national security concerns, yet is gradually evolving through digital civic engagement and increased public participation.
- Globalization creates both opportunities and contradictions, while it encourages modernization and international cooperation, it also places pressure on traditional political structures, requiring a culturally sensitive and balanced approach to reform and governance.

REFERENCES

- Almond, G. A., & Verba, S. (1989). *The civic culture: Political attitudes and democracy in five nations* (Expanded ed.). Newbury Park, CA: Sage Publications. (Original work published 1963).
- Bodin, J. (1962). *The six books of the commonwealth* (M. J. Tooley, Trans.). Oxford: Basil Blackwell. (Original work published 1576).
- Əliyev, N. (2024). *Suverenlik problemi müasir nəzəriyyələr kontekstində*. Bakı: AMEA, 2014.
- Hobbes, T. (1996). *Leviathan* (R. Tuck, Ed.). Cambridge: Cambridge University Press. (Original work published 1651).
- Jabarov, J. (2023). Cultural Relativism Theory and Azerbaijan Democracy. *International Journal of Multiculturalism*. Volume 4, Number 1, 25-38. DOI: 10.30546/2523-4331.2023.4.1.25.
- Jabarov, J. (2023). *Jacques Ellul: Sosyolojik yaklaşımı ve propaganda çözümlemesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Məmmədov, S. (2025). Rəqəmsal suverenlik: Geosiyasi trenddən həyati məsələ statusuna. *Xalq qəzeti*. <https://xalqazeti.az/az/ikt/230260-reqemsal-suverenlik-geosiyasi-trendden-heyati>
- Naghiyeva, R. (2025). The Evolution of Political Consciousness in Azerbaijan Following The Second Karabakh War. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*, (2), 213-220. <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2025-2-26>
- Namazova, G. (2019). *Milli şüur və qloballaşma*. Bakı: TUNA.
- Reach, C., Bauer, R., Demus, A., & Holynska, K. (2023, November 29). The limits of Russian manipulation: National identity and the origins of the war in Ukraine. *RAND*

Corporation.

https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RRA2000/RRA2061-1/RAND_RRA2061-1.pdf

Tağıyev, Ə. (2010). *Qloballaşma və millilik fəlsəfi-siyasi reallıqlar kontekstində*. Bakı: Təknur.

THE YOUTH MOVEMENT IN SOC TRANG DURING THE AUGUST REVOLUTION
OF 1945

Bui Hoang Tan – Trinh Kim Khanh – Le Nha Tran

Can Tho University

<https://orcid.org/0009-0005-0427-9795>

Abstract

The youth movement in Soc Trang province stands out as a prominent example of the local triumph during the August Revolution of 1945. Studying this movement not only clarifies the role of young people in the national revolutionary process but also enriches local historical sources and affirms the multi-ethnic character and spirit of community solidarity in the struggle for independence. From a practical perspective, the research provides profound lessons on revolutionary ideals, a sense of responsibility, and the pioneering role of youth in today's nation-building and defense efforts. This article employs a historical method combined with analytical logic to objectively reconstruct the development of the movement, from its formation to the climax during the seizure of power in August 1945. It highlights the core role of Soc Trang's youth as a vital social force and a symbol of the aspiration for independence and national unity, significantly contributing to the overall success of the August Revolution in Southern Vietnam.

Keywords: Youth of Soc Trang; August Revolution of 1945; National Unity; Local Revolutionary Movement; Revolutionary Ideals

1. INTRODUCTION

The August Revolution of 1945 marked a great turning point in the Vietnamese people's struggle for national liberation, ushering in a new era of independence and freedom. This historic victory was the result of the sound leadership of the Indochinese Communist Party and the resilient spirit of the entire nation, with significant contributions from various localities, including Soc Trang Province. As a multi-ethnic region in the Southwest, Soc Trang early formed revolutionary forces and took proactive steps to seize power during the August Revolution. Despite being under colonial rule by the French and occupation by Japanese fascists, the people of Soc Trang especially the youth demonstrated profound patriotism, national unity, and steadfast determination in the revolutionary struggle. The youth movement in Soc Trang stands as a representative example of the synergy between local initiative and the unified leadership of the Việt Minh, contributing to the overall success of the revolution. However, there remains a lack of in-depth research on the role of individual localities in this monumental event. The study of the topic “*The youth movement in Soc Trang during the august revolution of 1945*” not only enriches the historical documentation of the region but also serves the purpose of historical education, fostering national pride and a sense of responsibility among younger generations in the ongoing cause of national development and defense.

2. LITERATURE REVIEW

Existing studies on the August Revolution of 1945 offer a wide range of perspectives, including political developments, organizational strategies, historical significance, and modern lessons. However, most of these studies remain at the national level, while the specific role of individual localities particularly the youth movement in Soc Trang Province—has not been thoroughly or comprehensively examined.

Domestically, the work of Le Mau Han (2013) titled *The August Revolution of 1945 – A Successful Model of National Uprising*, published in the *Journal of Party History*, presents an overarching view of the revolution's process, from the preparation of revolutionary forces to the historical significance of its victory. The author highlights the emergence and influence of the *Tien Phong (Vanguard) Youth Movement*, notably citing the impressive figure of "1,200,000 members within three months across the Southern region." Nevertheless, the specific role of the youth movement in Soc Trang remains unaddressed.

Similarly, Nguyen Van Thanh (2021), in the article *The August Revolution – An Achievement of National Self-Reliance and Lessons for Today* (published in the *Quang Binh Science & Technology Bulletin*), emphasizes the revolutionary spirit and the enduring will of the Vietnamese people. Although it offers relevant modern connections (e.g., the fight against the COVID-19 pandemic), the article remains general in tone and lacks in-depth analysis of revolutionary activities at the local level.

The study by Thai Van Tho (2024) titled *Tran Van Giau and the Revolutionary Mobilization Toward Seizing Power in the South (1941–1945)* sheds light on the key role played by Tran Van Giau and his efforts in building and expanding revolutionary forces in Southern Vietnam. While this research offers valuable insights into grassroots mobilization strategies, it does not address the youth movement or provide specific details regarding Soc Trang Province.

Ngo Thi Thuy Huyen (2024), in the article *Promoting the Lesson of National Unity from the August Revolution in the Current Nation-Building and Defense Effort*, published in the *Journal of Educational Equipment*, emphasizes the decisive role of national unity in achieving revolutionary success. However, the article does not explore how this unity manifested specifically in local movements such as those in Soc Trang.

In the article *The August Revolution – A Victory of the Aspiration for Independence and Freedom*, Nguyen Van Giang (2024) reaffirms that the aspiration for independence served as a fundamental motivation throughout the national liberation struggle. Still, the article does not delve into the actual revolutionary practices in provinces like those in the Mekong Delta, where youth activism was notably vibrant during this period.

From these domestic studies, it is evident that most literature focuses on the national dimension of the August Revolution, often overlooking local dynamics especially the contributions of youth in Soc Trang. This reveals a notable gap in existing historical scholarship.

Regarding international literature, Huynh Kim Khanh (1971), in *The Vietnamese August Revolution Reinterpreted* (published in *The Journal of Asian Studies*), analyzes the revolution through the lens of political science, with an emphasis on historical context and strategic leadership. However, the study pays limited attention to grassroots movements or local organizations.

In *Vietnam in Turmoil: The Japanese Coup, the OSS, and the August Revolution in 1945*, Edward Tayloe Wise (1991) explores the Japanese coup of March 9, 1945, and the involvement of the OSS and other international actors in the lead-up to the revolution. The study primarily centers on external influences and key leadership figures, rather than on popular mobilization or local revolutionary efforts.

John T. McAlister, Jr. (1968), in his work *Vietnam: The Origins of Revolution (1885–1946)*, provides a broad overview of the development of revolutionary thought and action in Vietnam, positioning the August Revolution as a climax of this historical process. However, his analysis remains focused on national trends and does not explore in detail the role of youth or local movements in areas such as Soc Trang.

In summary, both domestic and international research on the August Revolution has largely overlooked in-depth analysis of youth involvement in the Mekong Delta provinces

regions characterized by unique geography, ethnic diversity, and cultural dynamics. In particular, Soc Trang, a multi-ethnic province with a strong patriotic tradition, deserves to be examined as a specific case study to enrich the overall understanding of the revolution.

This research aims to address that gap by contributing new perspectives and empirical evidence on the active and creative role of youth movements in Soc Trang, and their contribution to the overall success of the August Revolution in 1945.

3. RESEARCH METHODS

This study primarily employs the historical method to systematically and accurately reconstruct the development of the youth movement in Soc Trang during the August Revolution. This method enables the chronological arrangement of events, from the formation of youth organizations (such as the Vanguard Youth in June 1945), propaganda and training activities, to mass demonstrations and the seizure of power on August 25, 1945.

The logical method is also used to analyze causal relationships among various factors: the collapse of the colonial administration after the Japanese coup d'état against the French (March 9, 1945), Japan's surrender (August 1945), and the youth's ability in Soc Trang to seize revolutionary opportunities. This method also supports a comparative analysis between the movement in Soc Trang and those in other provinces such as Can Tho and Vinh Long, thereby highlighting distinctive features of Soc Trang particularly the active involvement of Khmer and Hoa youth. Additionally, this method aids in evaluating the effectiveness of activities such as leaflet distribution, organizing protests, and seizing key institutions, all of which contributed to the collapse of the puppet administration.

4. RESEARCH RESULTS

4.1 The Emergence of the Youth Movement during the August Revolution

In the context of the Second World War breaking out in 1939, both international and domestic situations became increasingly complex, laying the groundwork for the rapid development of Vietnam's revolutionary movement. Notably, from March 1945 when Japan overthrew the French and dismantled the colonial administration in Indochina until August 1945, when Japan surrendered to the Allies, a significant power vacuum emerged. According to Huynh Kim Khanh (1971), this was a "*golden opportunity*" for the revolutionary movement as the enemy had fallen into a state of weakness and lost control (Khanh, H. K., 1971, pp. 761–782).

Simultaneously, the devastating famine of 1945, resulting from Japan's exploitative food policies, caused the death of over two million Vietnamese, further intensifying social contradictions. In this context, the aspiration for national independence and freedom became a powerful motivator for the masses, uniting into a formidable national force in the struggle for power (Giang, N. V., 2024, pp. 12–15). Under the leadership of Nguyen Ai Quoc, the Indochinese Communist Party promptly called upon the entire population to rise up. Among the masses, the youth with their fervent patriotism played a pioneering role. As Ho Chi Minh once emphasized: "*Oh pitiful Indochina! You will perish if your decrepit youth does not soon revive*" (Minh, H. C., 2011, p. 144).

The youth movement in the August Revolution was not a spontaneous phenomenon, but rather the result of a long process of organization and mobilization. In 1925, the Vietnamese Revolutionary Youth Association, founded by Nguyen Ai Quoc, laid the foundation for educating young people in Marxist-Leninist ideology and raising awareness for the anti-colonial struggle. This was followed by the establishment of various youth organizations: the Indochinese Communist Youth Union (1931), the Democratic Youth League (1936), the Anti-Imperialist Youth League (1937), and the National Salvation Youth League (1941). These organizations expanded their influence and gathered youth across both urban and rural areas.

In the 1930 Political Thesis, Ho Chi Minh emphasized: "*The Party must closely associate with the petty bourgeoisie, intellectuals, middle peasants, youth, and the Tan Viet*"

(Minh, H. C., 2000, p. 3). The establishment of the Viet Minh Front in 1941 affirmed the central role of the National Salvation Youth League in mobilizing youth to break into Japanese rice warehouses, carry out propaganda, and organize armed resistance. At the May 1941 Central Party Conference chaired by Nguyen Ai Quoc, the task of national liberation was prioritized. The conference underscored the role of youth in organizing self-defense forces, conducting propaganda campaigns, and preparing for the general uprising. In reality, young people in Hanoi, Hue, and Saigon took the initiative to organize protests, seize government buildings, and overthrow puppet administrations. Despite being poorly armed, youth self-defense units showed tremendous bravery and a willingness to sacrifice for national independence.

In Saigon, on August 25, 1945, during the uprising to seize power, the Vanguard Youth organization under the leadership of Dr. Pham Ngoc Thach played an active revolutionary role. According to Tan Hung and Vu Trung Kien (2024), *“During the uprising in Saigon on August 25, 1945... all members of the Vanguard Youth organization aligned themselves with the revolution... By August 25, 1945, hundreds of thousands of Vanguard Youth members had successfully taken power from the Japanese on behalf of the southern people”* (Hung, T. & Kien, V. T., 2024).

The Vanguard Youth, founded on May 26, 1945, in Southern Vietnam, was a broad-front youth organization that operated publicly and attracted a wide range of social classes regardless of gender, religion, ethnicity, or political affiliation. The organization closely coordinated with the Viet Minh, orchestrating large-scale demonstrations, particularly in Saigon and surrounding provinces. On August 23, 1945, slogans such as *“Bao Dai abdicates,” “Power to the Viet Minh,”* and *“Long live independent Vietnam”* echoed throughout the city, forcing the Nguyen dynasty to abdicate—vividly demonstrating the youth's fighting spirit.

In summary, the youth movement played a pivotal role in fostering patriotism, serving as a vital bridge between the Party and the masses, and fueling the momentum of the revolutionary cause. Their contribution was crucial to the swift victory of the August Revolution. In the early days of the Southern resistance, the Vanguard Youth also played an important role in delaying the French advance, thereby allowing revolutionary forces to retreat safely and prepare for the long-term struggle for national liberation.

4.2 The Youth Movement in Soc Trang Province

The Vanguard Youth organization rapidly expanded in scale after its establishment, extending its influence across the western provinces of Southern Vietnam. According to the Soc Trang Provincial Party Committee (1995), *“In Soc Trang, in June 1945, the provincial branch of the Vanguard Youth was founded, led by Duong Van Den, a member of the Southern Democratic Youth Organization”* (Soc Trang Provincial Party Executive Committee, 1995, p. 41). Soc Trang, a southern province with a long-standing patriotic tradition, had historically demonstrated resistance against foreign domination. While the Hue court capitulated to the French, the people of Soc Trang continuously resisted colonial rule through uprisings led by intellectuals such as Truong Cong Dinh, Nguyen Huu Huan, and Nguyen Trung Truc. Although these rebellions were ultimately unsuccessful, they underscored the deep-rooted patriotic spirit of the local populace.

The collapse of the Japanese-backed puppet administration following Japan's surrender in August 1945 enabled revolutionary forces, particularly the Viet Minh, to establish a strong foothold in Soc Trang (Soc Trang Provincial Party Executive Committee, 1995, p. 41). Harsh Japanese rule had intensified local resentment, further fueling the revolutionary fervor. In this context, the Vanguard Youth a distinctive southern revolutionary organization emerged as a unifying force that drew participation from Kinh, Khmer, and Hoa youths. As noted by the Soc Trang Provincial Party Committee (1995), *“Under the leadership of the Provincial Party*

Committee, the Vanguard Youth movement developed vigorously, attracting various social strata: petty bourgeoisie, intellectuals, students, Khmer monks, Catholic priests, and numerous enthusiastic followers” (Soc Trang Provincial Party Executive Committee, 1995, p. 41).

This diversity underscores the inclusivity of the revolutionary movement in Soc Trang, transcending class, ethnicity, and religion. Motivated by a shared aspiration for national independence, the local youth mobilized for revolutionary action. The region's multiethnic composition featuring Kinh, Khmer, and Hoa communities fostered unity that became a key strength. Fueled by patriotic zeal and the revolutionary momentum, Soc Trang's youth actively engaged in activities ranging from propaganda and military training to direct participation in the uprising.

In the lead-up to the general uprising in August 1945, Soc Trang youth played a prominent role in revolutionary preparations. According to The Military Command of Soc Trang Province (1993), *“In July 1945, the Provincial Party Committee distributed leaflets twice in Soc Trang town, calling on the people to be ready for an uprising. Localities across the province actively organized weapon forging for youth forces, who eagerly trained in preparation for the uprising. The general insurrection was prepared with great urgency, including the production of flags, slogans, leaflets, and banners”* (The Military Command of Soc Trang Province, 1993, p. 20). These efforts not only weakened the existing puppet regime but also galvanized public enthusiasm throughout the province.

At the height of the August Revolution, revolutionary momentum intensified. As stated in The Military Command of Soc Trang Province (1993), *“Receiving news of successful uprisings elsewhere, Soc Trang actively prepared for its own insurrection. On August 20, 1945, at the 'Youth Canteen,' the Provincial Party Committee convened to plan the seizure of power. On August 22, 1945, the Vanguard Youth organized a mass rally at Hai Hinh Square to showcase revolutionary fervor. On August 24, 1945, again at the Youth Canteen, the provisional Provincial Party Committee met as the National Liberation Committee and decided to launch the uprising on August 25, 1945”* (The Military Command of Soc Trang Province, 1993, p. 21).

On August 25, 1945, in coordination with other southern provinces, Soc Trang youth led mass demonstrations and seized key administrative offices, including the police station, post office, and governor's residence. Despite being equipped with rudimentary weapons, the youth self-defense forces, under Viet Minh direction, acted decisively and courageously. The Japanese garrison, demoralized after their surrender, offered little resistance, allowing the uprising to succeed swiftly.

Following the revolution's success, Soc Trang youth remained active in consolidating the new revolutionary government. As recorded by The Military Command of Soc Trang Province (1993), *“National salvation organizations including youth, peasant, and women's groups rapidly developed. Organizational structures extended from the provincial to communal levels. The Front and mass organizations played a core role in mobilizing the population to build the new administration, maintain public order, promote production, and fulfill national defense duties”* (The Military Command of Soc Trang Province, 1993, pp. 29–30). Youth also contributed to public infrastructure projects, cultural campaigns, and relief for famine-affected families, demonstrating a strong sense of civic responsibility and revolutionary commitment.

The Soc Trang youth movement's contributions were pivotal in undermining the puppet regime and facilitating the Viet Minh's rapid assumption of power. While similar youth movements in Can Tho and Vinh Long also gained momentum primarily in urban areas the Soc Trang movement stood out for its inclusivity across ethnic lines. As noted by Tan Hung and Vu Trung Kien (2024), *“The Vanguard Youth in Can Tho organized large demonstrations*

similar to those in Soc Trang, but participants were primarily Kinh” (Hung, T., & Kien, V. T., 2024). In contrast, the Soc Trang movement highlighted strong participation by Kinh, Khmer, and Hoa youth, reflecting the province’s multicultural fabric.

Despite logistical and equipment challenges, the youth in Soc Trang relied on their revolutionary spirit and solidarity. Their determination and unity exemplified the broader ethos of the southern revolutionary movement. The success of the Vanguard Youth in Soc Trang was thus inseparable from the nationwide triumph of the August Revolution. Their activism affirmed the critical role of youth organizations in the national liberation struggle.

In conclusion, the youth movement in Soc Trang offers valuable lessons in patriotism, organizational strategy, and mass mobilization. Beyond its immediate historical impact, the movement also reinforced national unity. The joint efforts of Kinh, Khmer, and Hoa youth embodied ideals of ethnic equality and cooperation, characteristic of Soc Trang’s cultural diversity. Ultimately, the movement’s influence extended beyond provincial boundaries, contributing meaningfully to Vietnam’s historic victory in the August Revolution and affirming Soc Trang’s place in the nation’s revolutionary legacy.

4.3 Some Overall Observations

The youth movement in Soc Trang during the August Revolution of 1945 was a broad-based mass movement that attracted the active participation of young people from various social strata. The core motivation behind this participation was a deep sense of patriotism and a resilient revolutionary spirit, which generated a fervent atmosphere of struggle that spread throughout the province. A striking feature of the movement was its high level of ethnic solidarity, demonstrated by the united participation of Kinh, Khmer, and Hoa youth clearly reflecting the province’s rich cultural diversity.

Furthermore, the movement bore a distinctly revolutionary character, closely aligned with the national liberation strategy led by the Indochinese Communist Party. Its voluntary nature was also noteworthy, as the enthusiasm and engagement of the youth were spontaneous and not driven by administrative coercion. This widespread popular support, combined with the movement’s ability to rapidly mobilize, helped it to gain strong traction across local communities.

The youth movement in Soc Trang also inherited the tradition of patriotism from the Southern region, particularly from earlier uprisings such as the Nam Ky Insurrection (1940). By August 1945, the revolutionary consciousness of the youth had clearly matured, evidenced by their creative methods of struggle, such as organizing public demonstrations and seizing key government institutions. The ethnic element was not only integral to the movement but also played a decisive role, as the solidarity among ethnic groups aimed at the shared goal of national liberation and building a united front of the entire people. The movement also carried strong humanitarian values, with youth engaging in famine relief and community support, thereby strengthening the revolutionary effort holistically.

Another important feature was the strong connection between the youth movement in Soc Trang and the nationwide revolutionary movement. Under the leadership of the Viet Minh, Soc Trang youth coordinated with other provinces in the Southern region, forming a unified force that contributed to the overall success of the August Revolution. Their actions were characterized by a high level of public visibility and strategic responsiveness, especially in seizing the opportunity when Japan surrendered. The movement was not merely a political struggle but also had cultural and educational significance, contributing to the social awareness of local youth. These young people fought not only for revolutionary ideals but also for the practical interests of the people, such as famine relief and participation in establishing revolutionary governance.

The role of the youth movement did not end with the August Revolution. It laid a solid foundation for subsequent revolutionary activities. After 1945, youth forces were consolidated

and developed into the National Salvation Youth Union, and later became the Ho Chi Minh Communist Youth Union playing a core role in the resistance wars against French colonialism and American imperialism. The valuable experience in organization, propaganda, and struggle during this period was inherited and advanced by successive generations of youth. The Indochinese Communist Party and President Ho Chi Minh placed strong trust in young people, viewing them as the vanguard force in the national liberation struggle.

The youth movement in Soc Trang also demonstrated a clear continuity and evolution from earlier patriotic movements in the Southern region. From the Nam Ky Uprising in 1940 to August 1945, the youth of Soc Trang had been tempered through struggle. Their revolutionary awareness became more defined, and their methods of action increasingly creative. This marked a significant turning point, signifying the political and organizational maturity of the local youth movement and opening a new phase in the region's revolutionary journey.

Moreover, the youth movement in Soc Trang extended beyond national significance and carried international resonance. In the broader context of Southeast Asia where countries such as Indonesia and Malaysia were also fighting against colonialism the victory of Vietnam's August Revolution served as a powerful source of inspiration. According to Ngo Thi Thuy Huyen (2024), *"the strength of the great national unity bloc, in which youth played the core role, was the decisive factor in the revolution's success, while also offering invaluable lessons for the current cause of national construction and defense"* (Huyen, N. T. T., 2024, pp. 45–50).

Thus, the triumph of the August Revolution stands as vivid evidence of the significant contributions of youth. It also helped shape the image of the heroic and resilient Vietnamese youth, fighting for freedom, justice, and national independence. The seamless blend of revolutionary ideals and practical action was a defining characteristic of the movement.

However, the movement also faced certain objective limitations. Due to difficult communication conditions, some localities in Soc Trang did not receive timely directives from the Viet Minh. This constraint, though circumstantial, did not diminish the movement's overall positive significance. Youth self-defense units generally lacked formal training and relied primarily on their enthusiasm and patriotism. The shortage of modern equipment, with youth mostly using rudimentary weapons, meant the movement depended more on spiritual strength than material capability. In addition, the potential of certain youth segments, particularly in remote areas, remained underutilized due to limited propaganda and organizational outreach. Notably, the limited participation of young women also affected the movement's inclusiveness and gender balance.

In conclusion, the youth movement in Soc Trang during the August Revolution was a powerful example of patriotism, ethnic unity, and the strength of youth in revolutionary endeavors. It left behind valuable lessons for later stages of national struggle and development.

5. CONCLUSION

The Tien Phong Youth Movement in Soc Trang during the August Revolution of 1945 was an integral part of the nationwide revolutionary movement, making significant contributions to the successful seizure of power at the local level on August 25, 1945. Under the leadership of the Viet Minh, the movement mobilized a large number of Youth from the Kinh, Khmer, and Hoa ethnic groups to actively engage in propaganda, demonstrations, and the occupation of key institutions. This reflected not only a profound patriotic spirit and sense of national unity but also the strong revolutionary determination of the local youth. The movement carried not only political significance but also deep cultural and educational value, enriching the local historical record and affirming Soc Trang's important role in the broader national revolutionary process. In addition, the movement provides valuable lessons for local historical education, particularly in fostering

revolutionary ideals, patriotism, and civic responsibility among younger generations. Stories of ethnic solidarity and the will to fight for national liberation during the uprising in Soc Trang should continue to be widely disseminated as symbols of national unity. This research also opens new directions for further study of the youth movement in Soc Trang after 1945, especially during the resistance war against the French. Key areas for future exploration include the development of youth organizations, the role of young women, and interethnic relations in the post-revolutionary context. Overall, the significant contributions of Soc Trang's youth to the August Revolution serve as powerful evidence of the pioneering role of young people in the cause of national liberation and reconstruction. This is a valuable spiritual legacy that should be preserved and promoted in the education of today's youth, fostering responsible, ideal-driven citizens committed to the sustainable development of the nation.

REFERENCES

1. Giang, N. V. (2024). *The August Revolution: The triumph of the aspiration for independence and freedom*. *Quang Binh Science and Technology Bulletin*, (4), 12–15.
2. Han, L. M. (2013). *The August Revolution of 1945: A successful model of national uprising*. *Journal of Party History*, (8), 5–12.
3. Hung, T., & Kien, V. T. (2024, August 19). *The role of the Vanguard Youth in the uprising to seize power in the South*. *Tay Ninh Newspaper*.
4. Huyen, N. T. T. (2024). *Promoting the lesson of great national unity in the August Revolution for the current cause of national construction and defense*. *Journal of Educational Equipment: Applied Research*, 2(319), 45–50.
5. Khanh, H. K. (1971). The Vietnamese August Revolution reinterpreted. *The Journal of Asian Studies*, 30(4), 761–782.
6. Minh, H. C. (2000). *Complete works* (Vol. 3, 2nd ed.). Hanoi: National Political Publishing House.
7. Minh, H. C. (2011). *Complete works* (Vol. 2, 3rd ed.). Hanoi: National Political Publishing House.
8. Soc Trang Provincial Military Command. (1993). *A brief history of 30 years of resistance by the armed forces of Soc Trang Province*. Soc Trang.
9. Soc Trang Provincial Party Executive Committee. (1995). *History of the Soc Trang Provincial Party Committee, Volume I (1930–1954)*. Soc Trang.

**AMİN MAALOUF VE EDWARD SAİD'İN ARADA KALMIŞ BİREYLER OLARAK
KİMLİK İNŞASI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ÇALIŞMA**

AMIN MAALOUF AND EDWARD SAID'S IDENTITY CONSTRUCTION AS IN-
BETWEEN INDIVIDUALS: A COMPARATIVE STUDY¹

Damla KATLAN

Öğretim Görevlisi, Trabzon Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu Yabancı Diller
Bölümü

ÖZET

Arada kalmış yazarlar olarak Amin Maalouf ve Edward Said, *Ölümçül Kimlikler* (1998) ve *Yersiz Yurtsuz* (1999) adlı çalışmalarında, kültürel, zihinsel ve fiziksel anlamda yerinden edilme ve politik kargaşanın tam ortasında kimlik oluşumunun çetrefilli ve sıkıntılı sürecini aydınlatmaktadır. Bu eserde Maalouf şiddete mahal veren tarihsel ve siyasi güçlerin şekillendirdiği katı kimlik tanımlarını yıkarak, akışkan bir kimlik kavramını yeniden inşa etmeye ve din, milliyet ve etnik yapı gibi kolektif kimlik birimleriyle birlikte bireysel kimlik olgusuna yeni bir bakış açısı getirmeye çalışmaktadır. Öte yandan, farklı kültürler arasında sıkışıp kalmanın bir sonucu olarak ortaya çıkan yabancılaşma ve parçalanma duygusunu gözler önüne seren Edward Said, *Yersiz Yurtsuz* adlı eserinde bir Filistinli olarak kendi yerinden edilme hikâyesini anlatmakta ve kimlik arayışına ışık tutmaktadır.

Bu bağlamda, mevcut çalışma, benzerliklere ve farklılıklara işaret ederek, bu yazarların kimlik arayışlarını karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Bu çalışma, Filistin ve Lübnan'daki siyasi koşullar nedeniyle yazarların ülkelerini terk etmek zorunda kalmalarının kimlik oluşumu üzerine etkilerini açıklamayı amaçlamaktadır. Sömürgecilik, sürgün, göç, küreselleşme ve arada kalmışlık konularını ele alan yazarlar, kimlik arayışlarının, siyasi çalkantılar nedeniyle anavatanlarını terk etme ve Batı'da Hristiyan Araplar olarak yaşama deneyimleriyle nasıl iç içe geçtiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Edward Said, Amin Maalouf, kimlik, Lübnan, Filistin

ABSTRACT

In their respective works *In the Name of Identity: Violence and the Need to Belong* (1998) and *Out of Place: A Memoir* (1999), Amin Maalouf and Edward Said as in-between writers, shed light on the complicated and distressing process of identity formation within the heart of cultural, mental, and physical dislocation and political turmoil. Subverting the rigid definitions of identity, framed by cultural, historical and political forces that give rise to violence, Maalouf in his work, endeavors to develop” a fluid concept of identity, bringing a fresh perspective toward the phenomenon of individual identity along with such collective identity units as religion, nationality, and ethnicity. On the other hand, unveiling the sense of alienation and fragmentation as a result of being stuck between diverse cultures, Edward Said, in *Out of Place* reveals his own story of being uprooted as a Palestinian and offers an insight into his search for identity.

In this context, the current study, pointing to the similarities and differences, aims to compare and contrast these authors' journeys of identity construction within the heart of cultural

¹This paper, including new theories and discussions, is produced by expanding a relevant section from the following MA dissertation carried out by Katlan, Damla titled " *Identity Crisis in Amin Maalouf's In the Name of Identity: Violence and The Need to Belong and Edward W. Said's Out of Place: A memoir*" presented at Atatürk University in 2019.

hybridity and political turmoil. Indulging in such issues as colonialism, exile, migration, globalization, and diaspora, the authors explain how their construction of identity is closely intertwined with their experiences of leaving the homeland and living in the West as Christian Arabs.

Key Words: Edward Said, Amin Maalouf, identity, Lebanon, Palestine

1. INTRODUCTION

Identity is a complicated and multifaceted concept that forms how individuals perceive themselves and how they are recognized by others. Identity, which is mainly defined as the construction of the self, exists in its relation with cultural components, traditions and the environment. In its conventional definition, it embraces such individual characteristics as values, beliefs, and experiences. Besides, it is acquired through external forces like nationality, ethnicity, and culture as well as gender, class, and race (Ghosh et al., 2008, p.57). However, in such an increasingly globalized, expeditiously changing, and intimately interconnected world, the question of identity has become more complex, and it especially has been a controversial phenomenon in the territories, where the intersection of diverse cultures takes place through modernization, colonization and migration. It is not a “clear and fixed concept” as known, but it leads to a “crisis” (Dizayi, 2015, p.1000). Despite the concept of identity is not a recent phenomenon, the problem of identity or identity crisis, referring to an individual's uncertainty about who or what they are, emerges as a product of modern social structures (Şimşek, 2012, p. 31). Concordantly, traditionally recognized as a stable and consistent entity, offering individuals a clear sense of self and belonging, the understanding of identity undergoes a drastic change for the individuals, who feel unhomey, inadequate, and are deprived of the sense of belonging as an inevitable result of being torn between clashing cultures.

Mirroring the life itself, literary texts have been recounted a myriad of stories from human existence so far. Reflecting cutaways from the pace of life, autobiographical works provide a rich ground for exploring the process of constructing identity. Within this context, Amin Maalouf's *In the Name of Identity*, in which, he sincerely transmits his experiences, opinions, and observations on two different cultures, manifests his long journey of constructing his identity. In the similar way, in his *Out of Place*, Edward Said, who is the embodiment of an in-between character with his diverse family roots and background, explicitly elucidates the impact of being grown up between two divergent cultures on the construction of his identity.

Born in Lebanon in 1949, Amin Maalouf, who converges the East and West, has to leave his homeland and migrate to Paris after the Civil War broke out in Lebanon. After working as a columnist and director for various publications in Lebanon, he continues his career in journalism in France. He then channels his writing skills into the field of literature. Written in French, his works have been translated into more than forty languages including novels, articles, and opera librettos. Thanks to his varied family origins, profession and his migration from the East to the West, Maalouf catches the opportunity to get familiar with diverse geographies. Thus, he manages to reflect the multiplicity of his cultural background in his works. Presenting sections out of his biography in snatches, as a diasporic author, who seeks “a new way of being, an emergent mode of perception and engagement with the world” (McLeod, 2010, p.237), he generates his peculiar perception of identity depending on his opinions and observations.

Edward W. Said, an author with Palestinian origin, was born into a Christian family on November 1, 1935. Due to the political upheavals of the time, Said's family temporarily migrates to Egypt in 1948 and he maintains his life there. At this time of turmoil in the Middle East, Said's family leaves Egypt, settling in Lebanon, where Said frequently visits his family and continues his education on philosophy, music and literature in the United States. Along

with being a fluent speaker in Arabic, English and French, he is able to read Italian, Spanish, Latin and German.

As an inevitable result of diverse family roots and migrating to another country where cultural hybridity is perceivable, both authors go through a process of struggling with their identity conflicts. In this regard, this study aims at exploring Amin Maalouf and Edward Said's identity construction as in-between authors, embracing the feelings of continuity and separation in itself, because of being endowed with the Eastern and Western identity units together.

2. AMIN MAALOUF'S IDENTITY CONSTRUCTION

As widely accepted, the concept of identity, which is frequently discussed and defined for centuries, consists of such certain core characteristics as race, gender, nationality, religion, and language. Regarding the details on the identity cards issued to people across the world, it is appropriate to state that these characteristics are deemed sufficient for identifying an individual. However, over time, this traditional understanding of identity begins to be overthrown especially by those who are subjugated to lead a life within cultural hybridity. At this juncture, Maalouf's perspective on the phenomenon of identity catches attention, as he challenges this conventional and stereotypical definition.

From the very outset of his autobiographical work *In the Name of Identity: Violence and the Need to Belong*, Amin Maalouf, having a close intimacy with both French and Lebanese cultures, signals that he has undergone an unusual process of identity construction. Drawing attention on his personal life and providing a range of illustrative examples, he offers a distinctive perspective on the notion of identity. As Sen (2007) puts forward "a great variety of categories to which we simultaneously belong" (p.19), according to Maalouf, such concepts as religion, language, race, gender, and nationality are not sufficient to define identity. Rather, it embraces a lot of values beyond these categories that make an individual unique and distinctive within a larger group, in other words; it is the sum of the qualities that differentiate a person from all others:

My identity is what prevents me from being identical to anybody else. Each individual's identity is made up of a number of elements, and these are clearly not restricted to the particulars set down in official records. Of course, for the great majority of these factors include allegiance to a religious tradition; to a nationality – sometimes two; to a profession, an institution, or a particular social milieu. But the list is much longer than that; it is virtually unlimited (Maalouf, 1998, p.10).

Maalouf believes that his identity conflict begins with his birth since he was born into the Christian faith in the Arab territories. Although he regards this as a conflict in his identity, he explicitly points out that it provides him a privileged position since all these affiliations create connections between him and various people. Besides this, by diversifying his identity units, he explicates his family origins including his Turkish grandmother, his Egyptian Maronite grandfather, his other grandfather, who is a supporter of free thought and strongly opposed to the church, and his great-uncle, who is the first to translate Molière into Arabic and stage his plays in Ottoman theatre. Bearing a positive attitude toward these scattered and quite distant elements that constitute his identity, Maalouf appears to be content with his hybrid identity units. He insistently highlights that all these aspects not only connect him to diverse people around the world, but also form a whole of affiliations that make him unique. He proposes that the units of identity are not merely innate and fixed components that emerge suddenly, but rather identity is a dynamic construct that "is built up and changes throughout a person's lifetime" (Maalouf, 1998, p.23).

While discussing identity, belonging, and the potential difficulties that an individual may face in constructing their identity, Maalouf underlines migration as an effective force on identity. He touches upon the inevitable fact that almost all individuals, who are forced to leave their motherland and then migrate to a foreign country, whether due to a form of oppression,

domination, or another compelling reason, experience a crisis of identity. Having experienced these emotions firsthand as a migrant himself, Maalouf thoroughly explores the problems a migrant might encounter and the efforts they may undertake along with pointing to the paths they might follow to overcome all of these troubles. Alongside revealing the emotions experienced by an individual forced to leave their country, Maalouf foregrounds the sense of guilt and internal feud accompanied by abandoning roots and homeland:

Before becoming an immigrant one is a migrant, an émigré. Before coming to one country one has had to leave another. And a person's feelings about the country he has left things you have gone away, it is because there are things you have rejected – repression, insecurity, poverty, lack of opportunity. But this rejection is often accompanied by a sense of guilt. You are angry with yourself for abandoning loved ones, or the house you grew up in, or countless pleasant memories (Maalouf, 1998, p.38).

According to him, instead of regarding this as an irredeemable and insurmountable situation, such individuals should strive to embrace their hybrid identities in order to live in peace and harmony both with themselves and their surroundings. Depending on his own experiences and opinions, Maalouf concludes his work with an epilogue, summarizing his identity construction through his diverse affiliations, which are both innate and adopted through years. He then gives a strong insight into how he could overcome this crisis by embracing this cultural hybridity brought along his affiliations. From the very beginning of the book, Maalouf emphasizes that he is both Lebanese and French, and he conveys the message that despite the significant differences, he has been able to identify himself with both Eastern and Western cultures by embracing the diversity each affiliation brings. By doing so, he manifests that he neither abandoned his roots nor failed to integrate into the country he migrated. In his epilogue, Maalouf epitomizes his idea on constructing identity, offering a sort of mentorship to those who share a similar fate:

Each of us should be encouraged to accept his own diversity, to see his identity as the sum of all his various affiliations, instead of as only one of them raised to the status of the most important, made into an instrument of exclusion and sometimes into a weapon of war. Especially in the case of those whose culture of origin is not that of the society they live in, people must be able to accept a dual affiliation without too much anguish; which means remaining loyal to their culture of origin and not feeling obliged to conceal it like some shameful disease, and at the same time being receptive to the culture of their adoptive country (Maalouf, 1998, p. 159- 160).

All in all, a comprehensive reading of the work unveils that Amin Maalouf's principal aim is to underscore the challenges relevant to identity that may arise when an individual is compelled to adapt to a foreign culture, which is an experience he personally goes through after leaving Lebanon due to political upheaval. He illustrates how such a transition may pave the way for an uphill battle in constructing identity along with offering a broader reflection on how an identity crisis can be soothed through resilience and open-mindedness. He presents a narrative that is eventually hopeful, providing an alternative vision of coexistence and inner reconciliation.

3. EDWARD SAID'S IDENTITY CONSTRUCTION

The autobiographical work *Out of Place: A Memoir* explores the identity conflict experienced by Edward Said, as an in-between individual caught between clashing cultures. In the year 1935, Said was born into a Christian family in Palestine. This ambiguity of being a Christian with an Arab origin in Palestine, which corrupts Said's sense of belonging to the society he lived in, or even toward the whole world ultimately led him to write his autobiographical work *Out of Place* (Eren, 2011, p.41). In his ten-chapter memoir, which he defines as "a subjective account" of his own life in exile, Said describes the book as "a record of an essentially lost or forgotten world" (Said, 2017, pp. ix). Referring to his life as an uprooted exile and declaring

his dissatisfaction with his existence, he states that from the very first moment he is born into the world, there is something fundamentally wrong in his being. The first conflict that pushes Said into an identity crisis is the discrepancy between his name and surname written on his identity card. He clarifies the dissonance between his Arabic, surname Said and his English first name, Edward, highlighting how this contrast represses him throughout his life. No matter how hard Said endeavors to overcome the contradictory nature of his first and last names, he asserts that his efforts become futile since he cannot prevent people from being astonished by this contradiction. He expresses that people's reaction against the mismatch between his name and surname destroys his "unsettled sense of identities- mostly in conflict with each other" (Said, 1999, p.5).

Another conflict that triggers Said's identity crisis is the problem of language. Said emphasizes his struggle of language in which he hesitates between his native language Arabic spoken by his family at home and English, which is a medium of instruction at the colonial school that he continues. Said accentuates the confusion he experienced between these two completely disparate languages, Arabic and English, to which he was exposed from birth in both his home and school environments. He explicitly focuses light upon that this situation is quite overwhelming for him to overcome:

The basic split in my life was the one between Arabic, my native language, and English, the language of my education and subsequent expression as a scholar and teacher, and so trying to produce a narrative of one in the language of the other – to say nothing of the numerous ways in which the languages were mixed up for me and crossed over from one realm to the other – has been a complicated task (Said, 1999, p.xi –xii).

Said reveals later in his work that his identity conflict is not constricted to his name and language. He gives an insight into his family origins, underlining that his family has diverse backgrounds rather than depending on a single root. Said accepts it quite unusual, and he even considers it a disadvantage for himself. He complains that having multiple roots intensifies "this unsettled sense of many identities", desiring that they could have been "all-Arab, or all-European and American, or all-Orthodox Christian, or all-Muslim, or all-Egyptian, and so on" (Said, 1999, pp.5).

Edward Said, born into the world by a Jewish midwife named Madame Bear, notes that while he continues his life in Cairo; his family also visits to Palestine. Said states that he has few memorable recollections related to Palestine, and it becomes clear that he is kept completely distant from what was happening there by his family. Describing his memories belonging to Palestine as ordinary and unremarkable, Said also admits the reality that he is unable appreciate the meaning of Palestine, where he leads his life together with his friends and families without overthinking and questioning on the existence (Eren, 2011, p.42).

Said's life in Cairo ends temporarily in 1942 when his family rents a summer house in Ramallah, north of Jerusalem. The purpose of this relocation is to keep Said away from the unfolding events of the Battle of El Alamein. This challenging period, which involves fleeing from German forces, being frequently stopped and controlled along the roads, leads Said to become increasingly curious about his Arab identity (Eren, 2011, p.43). The arduous journeys between Cairo and Jerusalem during the tough war years, packed with the threat of the German army, contribute a confusing dimension to Said's perception of world and his formation of identity.

Besides the harsh circumstances of the time, the family pressure particularly exerted by his father, aiming to protect him, occupies a significant place in Said's experience of identity construction. In other words, the paternal figure becomes effective in Said's identity formation, as he clearly states at the beginning of the fourth chapter that his father's "strength, moral and physical" reign over his youth (Said, 1999, p.55). It becomes clear that Said increasingly finds himself trapped in a deadlock under the pressure of his father, emphasizing that he could never

fit into the masculine ideal image as his father embodies. Said's actions reveal the exactly opposite of what his father enforces. He does not comply with the imposed prohibitions; instead, he develops a passion for what is forbidden for himself. Said emerges as a child, who constantly pursues after what is banned and eventually, he becomes "the 'Edward' of punishable offences, laziness, loitering, who was regularly expected to be caught in some specific unlicensed act and punished by being given detentions" (Said, 1999, p.42).

In the fifth chapter of the book, Said recounts his memories of attending the Cairo American College starting in the fall of 1946. After experiencing the strict and disciplined English education during his primary and middle school years, Said enters a new phase of adapting to an American mindset in education. He gradually becomes aware that his habits differ significantly from those of the other students at the school, which promotes his identity crisis. Notwithstanding shifting from the strict English discipline to a more flexible education system at the American school, Said has difficulty in keeping up with this new environment. Unlike the English school, this institution places a great emphasis on teaching Arabic, Said perceives this as merely a rigid imposition of certain fixed patterns (Eren, 2011, p. 45). Additionally, another significant challenge for Said at this school is his American teacher, Miss Clark. Alongside conflicts and even occasional physical altercations with American children, Said feels overwhelmed and oppressed under Miss Clark's authority, which corrupts his "already uncertain sense of self" (Said, 1999, p.83). Later in his life, after settling permanently in the United States for his university education, Said notes that his sense of uncertainty becomes even more complicated due to the political events of the time and the relationship between America and Israel. He draws attention to his struggle with living in America as a Palestinian:

As I returned to the United States a few years later and have lived there ever since, I feel a much sharper sense of dissociation about its relationship with Israel than my Palestinian contemporaries, who see it as a Zionist power pure and simple, but do not acknowledge any contradiction in the fact that they also send their children to college here, or do business with U.S. corporations (Said, 1999, p.140).

Reflecting his memories in a chronological order as of the seventh chapter, he frankly explains how profoundly the sense of being out of place has influenced his identity formation throughout his life. He encapsulates his opinions highlighting that the defining factors in his experience of life are the oscillations between his identity units inherited from or instilled by his family and those, which he strived to acquire himself and due to the endless migrations since his childhood.

4. A COMPARATIVE APPROACH TOWARD THEIR CONSTRUCTION OF IDENTITY

Although both authors share common grounds along their journeys of identity construction, unlike Said's conflict of name and surname, Maalouf does not have this sort of problem. For Edward Said, his Arabic surname, which does not overlap his English name, marks the first contradiction of his life. The disunity between his first and last name, which intensifies his sense of split identity, is one of the key differences between him and Amin Maalouf.

The language problem is common to both Amin Maalouf and Edward Said while their reactions toward this problem differs considerably. The fact that despite being a Christian, his mother tongue is Arabic considered sacred in Islam is one of the basic contradictions that Maalouf has in his identity. While he defines this as a paradox in his sense of self, he also signifies that he regards being a Christian speaking Arabic as a kind of advantage for himself since having Arabic as his native language fosters a sense of affinity with Muslims. Rather than striking an unfavorable attitude, he displays a constructive and reconciliatory perspective toward his native language as a Christian. In addition, just as Edward Said is sent to an English colonial school, Maalouf explains that upon his family's choice to send him to a French school in Lebanon, he speaks French alongside Arabic. Furthermore, he writes his works in French and his perspective toward speaking two languages is more assertive compared to that of Said. In brief, the language

conflict experienced by Said and Maalouf is a commonality between them since both have Christian families speaking Arabic as the mother tongue. While Said does not explicitly address the problem of being a Christian speaking Arabic as the native language, Maalouf retails the issue. Nevertheless, he indicates that he lives in peace with this duality and embraces both affiliations in contentment. Another significant aspect of their language conflict is that both authors, due to their families' decisions, attend colonial schools, receiving education in European languages. Said maintains that speaking two different languages never allows him to feel at home, and he is unable to fully embrace either. In contrast, Maalouf states that each of his affiliations enable him to form meaningful connections with specific groups of people. Concordantly, Said adopts a negative attitude, whereas Maalouf takes a more positive stance. According to both Said and Maalouf, the greatest source of identity crisis stems from the specificity of family roots. The family histories of both authors date back to the diverse cultural backgrounds, which lack a clear sense of unity. Said enunciates that his family tree is quite complex signifying the difficulty of not belonging to a single culture, religion, or geography. The multicultural background evident in Said's life is also strongly perceivable in Amin Maalouf's identity. When Maalouf gives an insight into his identity units, it becomes noticeable that he has ancestors from various regions, embodying affiliations with multiple cultures. At this point, contrary to Said, Maalouf adopts a positive perspective toward this diversity. Regarding himself as a privileged person, he states that each of his affiliations makes him unique, and every component of his identity connects him to different people.

One of the similar points to underline in the lives of these two authors is that both Maalouf and Said eventually leave their home countries and settle in the West. Said names this experience as an exile. On the other hand, Maalouf leaves Lebanon following the outbreak of the war and settles in France. While Said refers to his experience as an exile life, Maalouf defines it as migration. As Said points out, according to Maalouf, individuals, who leave their countries and settle in a foreign country because of certain reasons, encounter with various difficulties such as rejection, repression and humiliation. All these challenges evoke the feelings of homelessness and alienation, which cause trouble in the construction of identity. Besides stressing these hardships, Maalouf points out the sense of guilt that immigrants feel because of having left their countries. To sum up, both Maalouf and Said reflect this experience as a difficult, arduous, and painful process to overcome.

Family pressure appears as a difference between Maalouf and Said. Throughout his work, Said often attracts attention to the pressure exerted on him by his family, especially his father, which remarkably affects Said's identity formation. Said's father, who lives within the frame of certain rules, constantly imposes what he considers as right on Said, striving to shape his son's identity as he desires. Being caught between his true self and his father's expectations inevitably leads to an identity conflict for Edward Said. On the contrary, having a stable relationship with his family, Amin Maalouf does not have to struggle with such a situation and therefore, he becomes successful in developing his identity in a healthy way. Despite Maalouf's extended family having multicultural background, it is discernable that he generates his identity in an environment where family members provide space for free will. Accordingly, as distinct from Said, who grows up under pressure, Maalouf manages to overcome this identity crisis and live in harmony with his multifaceted identity units. He is not subjected to this pressure or forced to fit into a certain frame and he embraces the diversity of his origins, turning this identity conflict from a disadvantage into an advantage.

CONCLUSION

This study, pointing to the similarities and differences, has focused on Amin Maalouf's and Edward Said's journeys of identity construction within the heart of cultural hybridity and political turmoil based on his work *In the Name of Identity* and *Out of Place*. Born and raised in Arab territories with Christian families, and later forced by the conditions of their time to

leave their homelands and settle in the West with their Arab origins, Amin Maalouf and Edward Said reflect the identity conflicts that arise from being uprooted or diverse family roots in their autobiographical works. The study has argued that based on the common experiences, both authors have to struggle with problems such as language, religion, colonial education, forced migration, and multicultural family background in their construction of identity.

Aside from these similarities, along with such differences as family pressure and name-related identity conflicts, the fundamental difference between two is their reactions against the problems in their journeys of identity formation. While Maalouf and Said address similar identity problems, their approaches diverge significantly. Said's description of his life as an exile clearly illustrates that he considers his identity construction as a painful burden. In contrast, Maalouf embraces each of his affiliations, regarding them as the source of his uniqueness, which places him in a privileged position providing him a sort of cultural richness and affinity with diverse people across the world.

REFERENCES

- Eren, G. (2011). Edward Said: Yersiz yurtsuz bir kimlik arasındaki sürgün. *İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Mecmuası*, 19, 39–49.
- Gnosh, R., Abdi, A. A., & Naseem, M. A. (2008). Identity in colonial and postcolonial contexts. In A. A. Abdi & G. Richardson (Eds.), *Decolonizing democratic education: Trans-disciplinary dialogues* (pp. 57–66). Sense Publishers.
- Dizayi, S. A. H. (2015, February 2–4). *The crisis of identity in postcolonial novel* [Conference presentation]. INTCESS15 – 2nd International Conference on Education and Social Sciences, Istanbul, Turkey.
- Maalouf, A. (1998). *In the name of identity: Violence and the need to belong*. Penguin Books.
- McLeod, J. (2010). *Beginning postcolonialism* (2nd ed.). Manchester University Press.
- Said, E. W. (1999). *Out of place: A memoir*. Vintage Books.
- Sen, A. (2007). *Identity & violence: The illusion of destiny*. Penguin Books.
- Şimşek, S. (2002). Günümüzün kimlik sorunu ve bu sorunun yaşandığı temel çatışma eksenleri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(3), 29–39.

ULUĞ BEY'İN EĞİTİM ANLAYIŞININ TÜRK-İSLAM KÜLTÜRÜNE ETKİLERİ*

Duygu Uğun (<https://orcid.org/0009-0009-1414-7824>)

Yüksek Lisans Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı

Hikmet Demirci (<https://orcid.org/0000-0001-8756-5909>)

Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı

ÖZET

Türk-İslam kültürü denildiğinde Türklerin İslamiyet'i kabulünden bugüne kadar devam eden bir süreçte birikimsel gelişen ve değişen süreci ifade etmektedir. Bu süreç içinde kurulan Türk-İslam devletlerinin rolü vardır. Bu Türk-İslam devletlerinden biri de Timurlu Devleti'dir. Timurlu Devleti, kurucusu Emir Timur döneminden başlayarak bilim, kültür ve sanat alanlarında eserler vermeye başladı. Timurlu Devleti'nin bilim, kültür ve sanat alanlarında en parlak dönemi Uluğ Bey zamanında yaşandı. Uluğ Bey, açtığı medreselerde yetiştirdiği yüzlerce bilim insanı ile ülkesinin başkenti Semerkant'ta kurduğu rasathane aracılığıyla yaptığı ve yaptırdığı çalışmalarla ülkesini dönemin bilim, kültür ve sanat merkezi haline getirdi.

Bu bildiri Timurlu hükümdarı Uluğ Bey'in bir bilim insanı kimliğiyle geliştirdiği eğitim anlayışı çerçevesinde Türk-İslam kültürüne yaptığı katkıları ortaya koymaktadır. Bildirinin konusu Uluğ Bey'in kurduğu Semerkant Medresesi ve Rasathanesi'nde matematik ve astronomi alanlarında yaptığı çalışmalar ile geliştirdiği eğitim anlayışının dönemin eğitim ve kültür çalışmalarındaki yerini değerlendirmektir. Bildiride medrese ve rasathane çalışmaları ile bu çalışmalar sonucunda ortaya çıkan Zic-i Uluğ Bey adlı eserin bilim dünyasına yaptığı katkılar üzerinde durulmaktadır. Bildiride sonuç olarak Uluğ Bey'in, döneminin çok ilerisinde olan eleştiren, araştıran ve sorgulayan bir eğitim anlayışıyla ezberci eğitimi yadsıyarak deney ve gözleme dayalı eğitim anlayışını getirdiği ortaya çıkarılmaktadır. Hem Semerkant Medresesi'nde vermiş olduğu derslerde hem de Semerkant Rasathanesi'nde modern rasat aletleri olmadan yapılan gözlemler neticesinde bugünküne yakın bilimsel sonuçlara ulaşmıştır. Bu sonuçları topladığı eseri olan Zic-i Uluğ Bey ile Türk-İslam medeniyetinin gelebildiği noktayı gözler önüne sermiş ve günümüze ulaşmasını sağlamıştır. Öte yandan yüzlerce bilim insanına sunduğu rahat çalışma ortamı sayesinde ortaya çıkan sayısız eserler bağlamında değerlendirildiğinde Türk-İslam kültür dünyasındaki yerinin tartışılmaz büyüklükte olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Timurlu Devleti, Uluğ Bey, Semerkant, Rasathane, Medrese, Zic-i Uluğ Bey.

*Bu bildiri, "Timurlu Hükümdarı Uluğ Bey (1394- 1449)'in Hayatı, Eserleri, Eğitim Anlayışı Ve Bilim Dünyasına Katkıları" isimli Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

ABSTRACT

When we speak of Turkish-Islamic culture, it refers to the cumulative, developing, and changing process that has continued from the Turks' acceptance of Islam to the present day. The Turkish-Islamic states that were established within this process played a role. One of these Turkish-Islamic states was the Timurid State. Beginning with the reign of its founder, Emir Timur, the Timurid State began producing works in the fields of science, culture, and art. The Timurid State's most brilliant period in science, culture, and art occurred during the reign of

Ulugh Beg. Ulugh Beg, through the hundreds of scientists he trained in the madrasas he opened and the observatory he established in Samarkand, his capital, made his country a center of science, culture, and art of the period.

This paper reveals the contributions of the Timurid ruler Ulugh Beg to Turkish-Islamic culture within the framework of the educational approach he developed as a scientist. The paper's focus is on the place of Ulugh Beg's studies in mathematics and astronomy at the Samarkand Madrasa and Observatory, and the educational approach he developed within the educational and cultural frameworks of the period. The paper focuses on the contributions of the madrasa and observatory, and the resulting work, Zic-i Ulugh Beg, to the scientific world. The paper concludes that Ulugh Beg, with a critical, investigative, and questioning educational approach far ahead of his time, rejected rote learning and introduced an educational approach based on experimentation and observation. He achieved scientific results close to those of today through observations conducted without modern observational instruments, both in the courses he taught at the Samarkand Madrasa and at the Samarkand Observatory. With his work, Zic-i Ulugh Beg, which compiled these findings, he demonstrated the progress of Turkish-Islamic civilization and ensured its survival to the present day. Furthermore, when considered in the context of the numerous works that emerged thanks to the comfortable working environment he provided to hundreds of scholars, his place in the Turkish-Islamic cultural world is undeniably significant.

Keywords: Timurid State, Ulugh Beg, Samarkand, Observatory, Madrasa, Zic-i Ulugh Beg.

GİRİŞ

Bildirinin konusu Timurlu hükümdarı ve aynı zamanda bir astronomi bilgini olan Uluğ Bey'in geliştirdiği eğitim anlayışının Türk-İslam kültürüne olan etkileridir. Bilgin hükümdar Uluğ Bey'in geliştirdiği ve uyguladığı eğitim anlayışı çerçevesinde ortaya çıkan bilimsel çalışmalar Türk-İslam kültürüne etki etmiştir. Bu bağlamda Uluğ Bey'in bilimle olan uğraşı, eğitim anlayışı, verdiği eserler ile bilime katkıları bu çalışmada konu edinilmiştir.

Timur Devleti, Emir Timur tarafından kurulmuş ve her dönemde askeri faaliyetler kadar bilimsel faaliyetlere de önem vermiş, devrinin ve bulunduğu coğrafyanın en önemli devletlerinden biri haline gelmiştir. Timur fethettiği topraklar kadar koruduğu alimlerle, kurduğu bilim ortamları ile de tanınan bir komutandır. Sadece Timur değil tüm Timurlu hanedanı devletin ömrü boyunca alimleri korumuş, onlara rahat bir çalışma ortamı sağlamıştır.

Timur'un torunu olan Uluğ Bey'in hem Timur'dan hem de diğer Timurlu hanedan üyelerinden en önemli farkı kendisinin de bir bilim insanı olmasıdır. O, sadece alimleri koruyup onlara rahat bir çalışma ortamı sağlayan bir hükümdar olmakla kalmamış, kendisi de bilimle uğraşıp yaptığı çalışmalarla alimlerin önünü açan, onlara yol gösteren bir alim hükümdardır. Öte yandan onun döneminde devletin başkenti olan Semerkant en parlak devrini yaşamış, yaptırdığı medreselerde alimlerin çalışmalarını desteklemiş ve kurduğu rasathane ile tüm dünyada uzun yıllar astronomi alanının en yetkin eseri olan Zic-i Uluğ Bey'i vücuda getirmiştir.

Bildiride Uluğ Bey'in eğitim anlayışı ve bilim dünyasına katkıları tarihsel araştırma modeli kapsamında ele alınmış; elde edilen veriler titizlikle tek tek incelenmiş ve karşılaştırma metoduyla değerlendirilmiştir. Bilimsel etik ilkelerine bağlı kalınarak yürütülen bu araştırma, Uluğ Bey'in geliştirdiği eğitim anlayışıyla dönemin bilim dünyasına ve kültürüne önemli katkılar sunduğunu gözler önüne sermektedir.

I. BÖLÜM

KÜLTÜR KAVRAMI VE TÜRK-İSLAM KÜLTÜRÜ

I.I. KÜLTÜR KAVRAMI

Sözlüğe göre tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütününe kültür denmektedir.¹ Kültür; yapısı, içeriği, türü, onu oluşturan unsurları (dil, din, tarih, edebiyat, sanat, müzik, coğrafya vb.) açısından bakıldığında yelpazesi oldukça geniş bir konudur.

Kültürün 250'den fazla tanımı yapılmıştır. Bunlardan bazıları şu şekildedir: E.B. Taylor'a göre kültür bilgiyi, imanı, sanatı, ahlakı, hukuku, örf-adeti ve insanın cemiyetin bir üyesi olması dolayısıyla kazandığı diğer bütün maharet ve ihtiyatları ihtiva eden mürekkep bir bütündür. C. Wiesler'e göre ise kültür, bir topluluğun yaşama tarzıdır. E. Sapir kültürü atalardan gelen maddi-manevi değerler toplamı olarak tanımlar. A. Young ise insanın tabiatı ve kendini idare etme yolu ile bizzat meydana getirdiği esere kültür der. R. Thurnwald'a göre ise kültür, bir toplulukta örf ve adetlerden, davranış tarzlarından, teşkilat ve tesislerden kurulu ahenkli bütündür. A.K. Kohen'e göre kültür, genel olarak inançlar, değer hükümleri, örf ve adetler, sevkler, kısaca insan tarafından yapılmış ve yaratılmış herşeydir. F. A. Wolf, bir millet fertlerinin iştirak halinde bulunduğu manevi hayatı kültür olarak tanımlamıştır.² Görüldüğü üzere bu tanımlarda dikkati çeken ortak nokta kültürün her topluluğun kendi doğasına göre şekilleniyor olmasıdır. Nasıl ki her toplumun kendine özel ve öznel kültür tanımları varsa kültürleri de kendine özel ve öznelidir. O halde kültür, genel anlamda bir milletin yüzyıllar boyunca yaşayışları sonucunda ortaya çıkan maddi ve manevi değerler toplamı olup nesilden nesile aktarılan bir mirastır.

Kültür kavramı, yeme-içme alışkanlıklarından, giyim-kuşama, eğlence anlayışından düğün-bayram geleneklerine, yazılan şiirlerden yakılan ağıtlara kadar pek çok şeyi içinde barındırır. O halde kültür, toplumlara özgüdür. Milletleri birbirinden ayıran niteliği ile kültür ve önemli unsurları, o milleti oluşturan bireylerin sevinçte, kederde gösterdikleri söz ve davranışlarla karakteristik özellik kazanır. Dolayısıyla kültür, birleştirici ve bütünleştiricidir. Kültür, ait olduğu toplumun insanlarını birbirine kenetler.³ Bir milleti millet yapan kültürse bu önemli miras nasıl korunmalı ve nasıl gelecek nesillere aktarılmalıdır? Kültür mirasının gelecek nesillere aktarımında, korunması ve geliştirilmesinde eğitimin rolü büyüktür. Okullar ve uyguladıkları açık ve örtük müfredatlar sayesinde var olan kültür, yaşatılmakta ve nesilden nesile aktarılmaktadır.

I.II. TÜRK-İSLAM KÜLTÜRÜ

Türk-İslam kültürü denilince ise Türklerin İslamiyet'i kitleler halinde benimsemeye başladığı 10. yüzyıldan itibaren bugüne kadar, hem İslam inancının hem de Türk gelenek ve göreneklerinin etkisiyle şekillenen ve yüzyıllar boyunca gelmiş geçmiş Türk-İslam devletlerinin katkılarıyla büyüyen, gelişen ve bugün hala zenginleşip gelişmeye devam eden aktif bir yapı akla gelmektedir. İslamiyet öncesi Türklerin belirli bir kültürü vardı. Çevre uygarlıkların da etkisiyle gelişen bu kültür milli özellikler taşımaktaydı. Dinleri, dilleri, gelenek ve görenekleri kendilerine hastı. İslamiyet'in kabulüyle birlikte Türkler, bu eski milli özelliklerini korumakla beraber evrensel boyutlar kazanarak yeni bir kültür ortaya çıkardılar.

¹ <https://sozluk.gov.tr>, erişim tarihi 19.07.2025.

² İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, 15-16.

³ Ali Göçer, "Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine", 52.

Barthold'un da belirttiği üzere İslam medeniyeti o dönem ve coğrafyanın en yüksek kültürünü temsil etmekteydi. Çoğunluğu göçebe olan Türk boylarının İslamiyet'i kabulü, onların kültürel anlamda yükselmesi anlamına gelmekteydi. Spuler, Radloff, Togan ve Köprülü gibi önemli isimlerin de ifade ettiği gibi Türkler, İslamiyet'le birlikte yepyeni bir yüksek kültüre girmiş olup ilim, fikir ve sanat dünyasında kültür seviyeleri ciddi şekilde yükselmeye başlamıştır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki Türklerin İslamiyet'i benimsediği 10. Yüzyılda İslamiyet Medeniyeti artık gerileme dönemine girmiş bulunmaktaydı.⁴ Bu durum Türklerin şanssızlığı gibi görülebilmekle beraber aslında sonuçta İslam Medeniyetinin şansı haline dönüşmüştür. Türkler yepyeni ve dinamik bir ruh getirerek yaptıkları ilmi, fikri ve sanatsal faaliyetlerle İslam medeniyetine taze bir soluk olmuşlardır.

Türkler, İslamiyet'le birlikte eski kültürlerini yeni inançlarıyla yoğurarak ortaya yepyeni bir kültür çıkarmışlardır. Türk-İslam kültürü, temelleri Türk kültürüyle atılmış, katları İslamiyet'in etkisiyle yükselen çok katlı bir yapıdır. Bu yapının hem inşasında hem de büyüüp gelişmesinde eğitimin rolü yadsınamaz bir büyüklüktedir. Kültür ve eğitim arasında oldukça sıkı bir ilişki vardır. Var olan kültürün hem gelişmesi hem de gelecek nesillere taşınması konusunda eğitimin ve eğitim kurumlarının önemi yadsınamaz bir düzeydedir.

Türk-İslam devletlerinde resmi eğitim kurumları olan medreseler, kültür aktarımının en önemli araçlarıdır. Medreselerde verilen eğitimin kalitesi aslında bir kültürün ne denli gelişeceğini ve ne kadar uzun yaşayacağını belirleyen en önemli unsurlardandır. Medrese eğitimi denildiğinde akla belli başlı devletler gelmektedir. Bunlardan biri Selçuklu Devleti ve Nizamiye Medreseleri ise diğeri de Timurlu Devleti ve Semerkant Medresesi'dir. Bu bildiride Timurlu Devleti hükümdarı Uluğ Bey tarafından kurulan Semerkant Medresesi'nde uygulanan eğitim anlayışı ve Türk-İslam kültürü üzerindeki etkileri üzerinde durulmuştur.

II. BÖLÜM

ULUĞ BEY'İN EĞİTİM ANLAYIŞININ TÜRK-İSLAM KÜLTÜRÜNE ETKİLERİ

II.1. ULUĞ BEY KİMDİR?

Timurlu Devleti, 1370 yılında Emir Timur tarafından kurulan bir Türk-İslam devletidir.⁵ Kurulduğu ilk andan itibaren sanata ve bilime verdiği önemle ön plana çıkmış ve yapılan bilimsel çalışmalarla Türk-İslam kültürünün zenginleşmesini sağlamışlardır.

Uluğ Bey, Timurlu Devleti'nin 3. Hükümdarı, Timur'un torunu ve Şahruh'un oğludur. Bilim dünyasında Türk Rönesansı'nın kurucusu olarak tanımlanan Uluğ Bey, Timur'un dördüncü oğlu olan Şahruh'un büyük oğludur. Annesi Çağatay soyundan Gıyasüddin Tarhan'ın kızı Gevherşad Ağa'dır. 22 Mart 1394 tarihinde, Güney Azerbaycan'da bulunan Sultaniye şehrinde dünyaya gelmiştir. Asıl adı Mehmed (Muhammed) Taragay ise de, dedesi Timur hayattayken bile Uluğ Bey adı kullanılmaya başlanmıştır.⁶

Uluğ Bey'in diğer Türk-İslam hükümdarlarından farkı onun hem bir hükümdar hem de bir bilim insanı olmasıdır. Devletşah'a göre Uluğ Bey; adalete önem veren, bilgili bir padişah'tır. Özellikle astronomi biliminde yetkinliği yüksektir. Ayrıca Uluğ Bey, alimlere çok hürmet eden onları koruyan ve kollayan bir hükümdardır. Kendisi de matematik ve astronomi ilimleriyle ilgilenmiştir. Bu nedenle İslam devrinde ve hatta İskender zamanından şimdiye kadar geçen süre içerisinde onun gibi bir padişah görülmemiştir.⁷

⁴ Turgut Akpınar, *Türk Tarihinde İslamiyet*, 201-203.

⁵ Nizamüddin Şami, *Zafername*, 73.

⁶ Lütfi Göker, *Uluğ Bey Rasathanesi ve Medresesi*, 57.; V.W. Barthold, *Uluğ Beg*, 63; Şakir Ülkütaşır, *Uluğ Bey*, 5; Gleb Golubev, *Uluğ Bey*, 1.; Muammer Dizer, *Uluğ Bey*, 25.

⁷ Devletşah, *Tezkire-i Devletşah-III*, 428.

Uluğ Bey'i aktaran en önemli eserlerden birisi, onun en yakınındaki alimlerden biri olan Gıyaseddin Cemşid el-Kaşi'nin babasına yazdığı mektuplardır. Burada Kaşi, Uluğ Bey'in matematiğe özel bir yeteneğinin olduğunu belirttikten sonra şöyle bir örnek aktarmıştır: “Sekiz yüz on sekiz yılının Recep ayının onu ile on beşi arasındaki bir Pazartesi gününe rastladığı bilinen bir tarihin güneş yılına göre senenin hangi gününe isabet ettiğini bu bilgiye dayanarak zihni hesaplama bulmak istedi; bu maksatla, at üzerinde, güneşin o güne tekabül eden boylamını iki dakikaya varan bir teferruat sınırına kadar hesapladı ve attan inince sonucu bana söyledi.”⁸ Bu durum da matematik ve astronomi konularında özel bir yeteneğinin olduğunu ortaya koymaktadır. Aslında astronomiye olan ilgisinin temelinde de matematiğe olan özel yeteneği yatmaktadır. Uluğ Bey, trigonometri bilimi üzerinde de geniş çalışmalar yapmıştır. 1°'lik yayın sinüs değerini hesaplaması, cebir ve geometriye dayalı bir hesaplama esasları tespit ederek trigonometri de yeni bir araştırma konusu açma girişimi bu konudaki yeterliliğini tespit için son derece önemlidir.⁹ Uluğ Bey'in ilme merakının yanı sıra edebiyata ve tarihe olan ilgisi de aşikârdır. Uluğ Bey, her zaman sanata ve sanatçılara değer vermiştir. Bu nedenle onun döneminde birçok değerli şair yetişmiştir ve Çağatay edebiyatı en parlak devirlerinden birini yaşamıştır. Hatta bu dönem şairlerinden biri olan Sekkaki, Uluğ Bey'e sunduğu kasidelerin birinde şöyle demiştir: “Dünya benim gibi bir Türk şairi ve senin gibi alim hükümdar vücuda getirmek için, felek daha birçok seneler dönecektir.”¹⁰

Uluğ Bey, babası Şahruh'un hükümdarlığı döneminde Semerkant valisi olarak atandığı ilk yıldan kendi hükümdarlığı süresince ölümüne kadar geçen ortalama 40 yıllık bir sürede bölgede yaptığı çalışmalar sayesinde ülkesinin başkenti Semerkant'ı şairler, yazarlar ve alimler için bir merkez haline getirmiştir. Uluğ Bey hem Semerkant'ta hem de Buhara'da açtığı medreseler dahil olmak üzere toplam on iki ayrı kurumdaki on binden fazla öğrenciye maddi destek ve bilimsel çalışmaları yapabilecekleri rahat bir ortam sağlamıştır.¹¹ Bu durumu öğrenen çeşitli bölgelerden şair, yazar ve alimler bölgeye gelerek çalışmalarına burada devam etmiş ve kısa sürede Semerkant bir bilim, kültür ve sanat merkezi haline gelmiştir.¹² Bu öğrencilerden büyük bir kısmı matematik alanında uzmanlaşmışlardır. Bu uzmanlar ise Uluğ Bey zamanından sonra çeşitli bölgelere giderek onun eğitim anlayışını tüm dünyaya yaymışlardır.

II.II. ULUĞ BEY'İN EĞİTİM ANLAYIŞI VE BİLİMSEL ÇALIŞMALARI

II.II.I. SEMERKANT MEDRESESİ (1420)

Sözlükte “okumak, anlamak, bir metni öğrenmek ve ezberlemek için tekrarlamak” anlamına gelen ders (dirâse) kökünden bir mekân ismi¹³ olan medrese, Türk-İslam devletlerinin en önemli eğitim kurumlarıdır. Diğer Türk-İslam devletlerinde olduğu gibi Timurlu Devleti'nde de medrese eğitime oldukça önem verilmiştir. Timur döneminden itibaren medrese yapımına başlanmıştır. Ancak en büyük medrese yapısı Uluğ Bey tarafından 1420 yılında Semerkant'ta inşa ettirilmiştir. Giriş kapısındaki kitabesinden medresenin yapımına 1417'de başlanmış olduğu ve 1420'de yapımının tamamlandığı anlaşılmaktadır.¹⁴

Semerkant'ta inşa edilen bu medrese sadece bir medrese değil beraberindeki yapılarla birlikte bir medrese külliyesidir. Burada özellikle matematik ve astronomi alanlarında eğitim verilmiş ve çeşitli ilmi çalışmalar da gerçekleştirilmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde

⁸ Aydın Sayılı, *Uluğ Bey ve Semerkant'daki İlim Faaliyeti Hakkında Gıyasüddin-i Kâşî'nin Mektubu*, 77.

⁹ Lütfi Göker, *Uluğ Bey: Rasathanesi ve Medresesi*, 81.

¹⁰ Lütfi Göker, *Uluğ Bey: Rasathanesi ve Medresesi*, 82-83.

¹¹ S. Frederick Starr, *Kayıp Aydınlanma-Arap Fetihlerinden Timur'a Orta Asya'nın Altın Çağı*, 610.

¹² Fahrettin Olguner, “Uluğ Beg Devri İlim-Felsefe Zihniyeti”, *Uluğ Bey ve Çevresi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, 250.

¹³ <https://islamansiklopedisi.org.tr/medrese> erişim tarihi 20.07.2025.

¹⁴ Yavuz Unat, “Uluğ Bey Medresesi”, 129.

Semerkant Medresesi hem Uluğ Bey'in diğer inşa ettirdiği medreselerden hem de Timurlu Devleti döneminde inşa edilen diğer tüm medreselerden çok daha büyük bir önem taşımaktadır. Semerkand medrese külliyesi iki aşamada inşa edilmiştir. Birinci aşamada şehir içinde bir medrese, mescit, hankâh, kervansaray ve hamam inşa edilmiş; ikinci aşamada ise bir rasathane ve ona bağlı binalar inşa edilmiştir.¹⁵

Kaynaklara göre medresede öğrenci sayısı yüzden fazla idi. Hatta bu sayı XVI. yüzyılda artmış olmalı ki müderrislerin sayısı 10'u bulmuştur.¹⁶ Medresede öğrenciler seviyelerine göre üç gruba ayrılmıştır: Birinci grup âli, ikinci grup evsat ve üçüncü grup ise ednadır. Öğrenciler önce bir seviye belirleme sınavına alınmış ve sonucuna göre uygun bir gruba alınmıştır. Medresede İslami derslerde her bir müderrisin on beş öğrencisi bulunmaktaydı. Bu on beş öğrencinin beşi âli, beşi evsat ve beşi de edna grubundandı. Diğer ilimlerde ders veren müderrislerin gruptan onar toplam otuz öğrencisi bulunmaktadır. Buna dayalı olarak müderrislerin sayısı yaklaşık on kişidir. Medresede haftanın dört günü; Cumartesi, Pazar, Pazartesi ve Salı günleri resmi ders günleri, iki gün Çarşamba ve Perşembe tartışma günleri, Cuma ise tatil günü olarak belirlenmiştir. Medresede ders süresi yedi ay olup 21 Eylül'den 21 Mart'a kadar devam etmektedir. Medresede eğitim tamamı ise sekiz yıldır. Bu süre zarfında öğrencilere maaş verilmiştir. Öğrencilere mezun olurken başarılarını gösteren icazetnameler verilmiş olup bu belge ile isterlerse aynı medresede değilse farklı medreselerde müderrislik yapabilmektedirler.¹⁷

Semerkand çevresinde toplanmış olan bilim adamları, bu medresenin çatısı altında toplanmış ve ilmi toplantılar yapmışlardır. Uluğ Bey, bu toplantıların çoğunda hazır bulunmuş ve ilmi tartışmalara katılmıştır. Burada verilen ders ve konferansların konuları genellikle matematik ve astronomi olmuştur. Derslerde verilen matematik konularının çoğunluğunu da, Kadızâde Rumi ve Gıyasüddin Cemşid'in verdiği bilinmektedir. Yine kaynakların verdiği bilgiye göre Uluğ Bey'in Tuhfe (Kutbüddin-i Şirazi'nin eseri) ve Tezkire (Nasirüddin-i Tûsi'nin eseri) üzerinde ders verdiği ve medresedeki derslerde tartışılacak konuların Uluğ Bey tarafından ortaya atıldığı belirtilmektedir.¹⁸

Uluğ Bey'le çalışan alimlerin hepsi kendi alanında çığır açmış isimlerdir. Bu isimlerden en önemlisi olan ve Semerkant Rasathanesi'nin kurucu alimi olarak kabul edilen Gıyasüddin el-Kaşi'nin babasına yazdığı mektupta bahsettiği üzere; Uluğ Bey bizzat medresede yapılan derslerde hazır bulunmuş ve bu derslerde yapılan bilimsel tartışmaları ilgiyle takip etmiştir. Yine bu mektuptan anlaşıldığı üzere bu tartışmalar oldukça ayrıntılı bir çerçevede gerçekleşmiştir. Kaşi'nin tarif ettiği bu etkinliğe bugün bilimsel seminer veya kollegyum denilebilmektedir.¹⁹ Bu duruma bir diğer kanıt ise Uluğ Bey'in Semerkant medresesinde kurmuş olduğu kütüphanedir. Medreselerdeki dersler buradaki kaynaklar temel alınarak, deney ve gözlem yapılarak verilmiştir. Eğitim öğretim asla sadece müderrisin anlatımıyla tek taraflı ve ezberci bir anlayışla ilerlememiştir.²⁰ Bu durum bugünkü eğitim anlayışıyla paralellik göstermektedir. Uluğ Bey'in eğitim anlayışında eleştirmek, sorgulamak ve araştırmak vardır. Oysaki onun dışındaki alimlerin yaptığı hem İslami ilimlerdeki hem de pozitif bilimlerdeki çalışmalar daha çok kendilerinden önce yapılanları ezberlemek ve tekrarlamak şeklinde idi.

Uluğ Bey ve medresedeki diğer bilim insanları birbirlerinin çalışmalarına ikinci göz olarak bakmakta ve yeniden gözden geçirmektedir. Bu durum da bilimsel anlamda şüphecilik akıllara getirmektedir.²¹ En doğru sonuca ulaşmak için yapılan bu çalışma yine Uluğ Bey'in

¹⁵ Baturhan Valihocayev, *Uluğ Bey Devri Medreseleri*, 22-23.

¹⁶ V.W. Barthold, *Uluğ Beg ve Zamanı*, 156.

¹⁷ Baturhan Valihocayev, *Uluğ Bey Devri Medreseleri*, 30-31.

¹⁸ Lütfi Göker, *Uluğ Bey: Rasathanesi ve Medresesi*, 99-100

¹⁹ Aydın Sayılı, Uluğ Bey ve Semerkanddaki İlim Faaliyeti Hakkında Gıyaseddin-i Kaşi'nin Mektubu, 17.

²⁰ Hüsnü Y. Livatyalı, "Uluğ Bey Zamanında Eğitim ve Öğretim", 235.

²¹ Fahrettin Olguner, "Uluğ Beg Devri İlim-Felsefe Zihniyeti Tarihi Kökleri ve Sebepleri", 144.

çağının çok ötesinde bir eğitim anlayışına sahip olduğunu ve onu çevresindeki herkese aşılama çalıştığını göstermektedir. Ayrıca Uluğ Bey'in kurduğu medreselerde müfredatlı eğitime verdiği önem, onun ezberci ve nakledici zihniyetten uzaklaşıp araştıran, eleştiren ve sorgulayan bir nesil yaratma çabasını gözler önüne sermektedir. Uluğ Bey'in medresesinin müfredatı başta matematik ve astronomi olmak üzere bilim dallarına yoğunlaşmakla birlikte Uluğ Bey'in tarihe, edebiyata ve musikiye de meraklı olduğu bilinmekte ve bu sebeple medrese müfredatında bunlara da yer verdiği düşünülmektedir.²²

Medresenin ne derece entelektüel işler çıkardığını ve seviyesinin dönemine göre ne denli ilerde olduğunu ortaya koyan en önemli kanıtlardan biri de Kaşi'nin çalışmalarıdır. Kaşi medresede yaptığı çalışmalarla Harezmi'nin zamanında başlattığı ondalık sistemi kullanma çabasını devam ettirmiş ve burada yazdığı Risaletü'l Veter ve'l Ceyb (Kiriş ve Sinüs Risalesi) isimli eserinde üçüncü dereceden denklemleri çözmek için yeni bir sistem geliştirmiş ve bir derecelik sinüsü hesaplamıştır. Miftaf'ül Hisab (Hesabın Anahtarı) adlı kitabında ise pi sayısının değerini Yunan ve Çinli bilim adamlarından çok daha doğru bir şekilde tespit etmiştir. Kaşi aynı zamanda bir hesap makinesi geliştirerek lineer enterpolasyon (ara değeri bulma) işlemini gerçekleştirmiştir. Ayrıca herhangi bir gezegenin, herhangi bir zamandaki enlem ve boylamlarını tespit edebilen bir "gezegen ekvatorumu" da icat etmiştir. Bu alet kendinden önceki aletleri gölgede bırakmıştır. Çünkü Kaşi'nin icat ettiği bu alet, en gelişmiş ve en doğru sonuç veren ölçüm aletiydi.²³ Bu durum Semerkant Medresesi'nde yapılan bilimsel faaliyetlerin büyüklüğünü göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Uluğ Bey, yaptırmış olduğu medreselerin mimari planlarıyla da Türk-İslam mimarisine büyük katkılar sunmuştur. Uluğ Bey'in medreselerinde ilk kez görülen dört yönlü köşe dairelerinin daha sonra yapılan birçok mimari eserde de kullanıldığı bilinmektedir. Bahsedilen bu mimari plan ilk olarak, Uluğ Bey'in 1417 ile 1421 yılları arasında hem Semerkant'ta hem de Buhara'da inşa ettirdiği ünlü medreselerinde görülmüştür. Timurîlerin 1426-1446 yılları arasında inşa ettikleri dört ayrı medresenin tasarımında yine bu düzendeki köşe mekanlarına yer verildiği görülmektedir.²⁴ Bu duruma dair en önemli aktarım ise Melih Cevdet Anday'ın seyahat kitabında yazdıklarıdır: "Bu medrese, şaşkınlık verici bir şeydi. Bir dörtgen alana bakan bu yapıların içi dışı mozaik işlemelidir. Her öğrenciye bir oda verilmiştir. Medrese binası iki katlı olup dört köşesinde, dört yüksek kubbe ve minareleri vardır."²⁵ Buradan da anlaşıldığı üzere medrese yapısı da Uluğ Bey dönemine ait özellikler taşımaktadır.

II.II.II. SEMERKANT RASATHANESİ (1421)

Rasathane kavramı Arapça "gözetleme" anlamına gelen rasad ile Farsça "ev" anlamındaki hane kelimelerden oluşur.²⁶ Kısaca gözlemevi olarak çevrilecek olan bu yapı İslam tarihinde sıkça görülen bir yapıdır. Bu durum İslamiyet'te ibadetlerin zamanla sıkı sıkıya ilişki içinde olması gibi sebeplerle açıklanabilmektedir.

Uluğ Bey'in ülkesinin başkentinde kurmuş olduğu Semerkant Rasathanesi de, Türk-İslam tarihinin en gelişmiş rasathanesidir. Uluğ Bey, daha çocukluk çağında astronomiye ilgi duymaya başlamış, yirmi beş yaşında hükümdar olduğunda 1420 veya 1421 yıllarında Semerkant'a bir rasathane yapılmasını emretmiş ve bunun için Gıyasüddin el-Kaşi'ye yetki vermiştir. O da bu amaçla Semerkant Medresesi yanında bulunan Kûhek tepesine bir rasathane yapımına başlamıştır. Üç katlı olarak inşa edilen yapının tüm planı Kaşi'ye aittir.²⁷

²² S. Frederick Starr, *Kayıp Aydınlanma-Arap Fetihlerinden Timur'a Orta Asya'nın Altın Çağı*, 611.

²³ S. Frederick Starr, *Kayıp Aydınlanma-Arap Fetihlerinden Timur'a Orta Asya'nın Altın Çağı*, 611-612.

²⁴ Mehmet Suat Bergil, "Uluğ Bey'in Medreselerindeki Mekanların Geçmişimizdeki Yeri", 79.

²⁵ Melih Cevdet Anday, *Sovyet Rusya, Azerbaycan, Bulgaristan ve Macaristan'dan*, 74-75.

²⁶ <https://turkmaarifansiklopedisi.org.tr/rasathane> erişim tarihi 20.07.2025

²⁷ Seyfettin Kaya, *Ortaçağ İslam Dünyasında Astronomi, Astroloji ve Gözlemevleri*, 117.

Medresenin yanına yapılmış olmasından da anlaşılacağı üzere Semerkant Rasathanesi ve Medresesi birbirini tamamlayan iki ilmi çalışma ve araştırma merkezidir. Özellikle matematik ve astronomi alanlarında dönemin çalışma ve uygulama merkezleri konumundadır. Uluğ Bey'in rasathane kurmasındaki amaç; Semerkant Medresesinde yapılan matematik ve astronomi çalışmalarını teoriden pratiğe dönüştürmektir.²⁸ Yine buradan da anlaşılacağı üzere Uluğ Bey'in eğitim anlayışı kuru anlatımdan oldukça uzak yaparak yaşayarak öğrenme modeline uygun olarak düzenlenmiştir.

Rasathane çalışmalarında kullanılan aletlere dair kaynaklarda yer alan bilgiler göstermiştir ki rasathane çağına göre oldukça ileride çalışmalar yapabilecek bir kapasite ile çalışmaktadır. Uluğ Bey'in emriyle rasat çalışmalarında kullanılmak üzere yeni astronomi aletleri yapılmış, eski aletler geliştirilmiştir. IX. ve X. yüzyılda bir usturlap ile ancak 43 işlem yapılırken, Uluğ Bey zamanında geliştirilen usturlap ile 1000'den fazla işlem yapılmaktadır. Fahri Sekstant veya Süds-i Fahri olarak adlandırılan bu aletin çapı 40 metredir.²⁹ Bilinen astronomi tarihinin en büyük meridyen yayıdır. Rasathanenin yapılmış olduğu Kühek Tepesi'nin yüksekliğini de ölçmek için kullanılmış olan bu araç, rasathanenin bir parçası gibi binaya bitişik halde yapılmıştır. 60°lik üst kısmı toprak üzerinde, 30°lik alt kısmı ise kayanın içine yerleştirilmiştir.³⁰ Yani buradan da anlaşıldığı üzere bina bu kadrarla ortadan ikiye ayrılmıştır. Bu devasa ölçüm aleti onun bilime olan bir katkısının da yeni bilimsel aletler ortaya çıkarmak olduğunu gözler önüne sermiştir. Bu ve buna benzer birçok ölçüm aletinin bulunduğu Semerkant Rasathanesi'nde yapılan ölçümlerin sonucunda ünlü eseri Zic-i Uluğ Bey ortaya çıkmıştır. Bu eserde yer alan ölçüm verileri günümüze oldukça yakın değerler vermiştir. Ayrıca Batlamyus'un Almagest adlı eserinde verdiği yıldız kataloğunda yer alan binden fazla yıldızın enlem ve boylamları doğrulanmış veya düzeltilmiştir.

II.II.III. ZİC-İ ULUĞ BEY

Uluğ Bey, 30 yıl boyunca yapılan gözlemlerin sonucunu bir eserde toplamıştır. Zic-i Uluğ Bey ile eski yıldız kataloglarının eksikliği tespit edilmiş ve yapılan gözlemler ile bilim dünyasındaki büyük bir eksiği tamamlamıştır. Bu eserin meydana gelmesini sağlayan gözlemlere ilk olarak başlayan alim Gıyasüddin Cemşid Kaşi'dir. Fakat kısa süre sonra o ölünce gözlemlere Kadızade-i Rumi devam etmiştir. O da maalesef gözlemleri bitirmeden ölünce görevi Ali Kuşçu tamamlamıştır.³¹ Dolayısıyla bu eser başta Uluğ Bey dahil olmak üzere bu üç önemli bilim insanının ortak ürünüdür.

1437 yılında tamamlanan yıldız kataloğunda tam 1018 gök cisminin konumu ve bilgileri yer almaktadır. Hesaplamaları bugüne oldukça yakındır. Bir yılı 365 gün 6 saat 10 dakika 8 saniye olarak hesaplamayı başarmışlardır. Günümüz hesaplamalarından sadece 62 saniye fazladır. Yani milyonda iki hata ile sonuca ulaşılmıştır.³² Bu durum, rasathanede çalışmaların ne denli titizlikle yürütüldüğünü kanıtlaması açısından ve Zic-i Uluğ Bey'in önemini ortaya koyması bakımından oldukça önemlidir.

Eserin bilim dünyasına katkıları konusunda şu tespit oldukça önemlidir: Eserde, görülen yıldızların koordinatları incelendiğinde, enlemi 39° 37' 23" (kuzey) boylamı ile 99° 15' olan Semerkant şehrinde 1437 yılında gözlemlendiği anlaşılmaktadır. Bugünkü, modern araç ve gereçlerle yapılan rasat ve hesaplamalar sonucu Semerkant şehrinin enlemi 39° 38' 47" (kuzey), boylamı da 64° 37' 54" (doğu) olduğu bilinmektedir. Bu iki ayrı astronomik değer arasında

²⁸ Lütfi Göker, *Uluğ Bey: Rasathanesi ve Medresesi*, 103.

²⁹ Ali Kuzu, *Astronomi Uzmanı Bir Hünkar Uluğ Bey*, 17.

³⁰ Ali Bakkal, "İslam Tarihinde Rasathaneler", 126.

³¹ Aydın Sayılı, *Uluğ Bey ve Semerkanddaki İlim Faaliyeti Hakkında Gıyaseddin-i Kaşi'nin Mektubu*, 20.

³² Abdurrahman Coşkun, "Göklerin Fatih, Bilge Hükümdar Uluğ Bey", 107.; Kishimjan Eshenkulova, "Bilim ve Düşünce Ekseninde Semerkant Rasathanesi", 809.

değerlendirme yapmak gerekirse, Semerkant Rasathanesi tarafından zamanımızdan yüzlerce yıl önce yapılan enlem değeri ile bugünkü modern araç ve gereçlerle yapılan enlem değeri arasında 1' 24" lik gibi küçük bir fark olduğu görülür.³³ Yine bu durumda Semerkant Rasathanesi'nde yapılan çalışmaların büyük bir titizlikle gerçekleştirildiğini gözler önüne sermektedir.

Aslı Farsça yazılan bu eser, daha sonra Arapça ve Türkçeye de çevrilmiştir. Eser, dört ayrı bölüme ayrılmış ve birinci bölüm yedi, ikinci bölüm yirmi iki, üçüncü bölüm on üç ve dördüncü bölüm iki bab olmak üzere toplam 44 babdan oluşmuştur. Ayrıca ilk bölüm bir mukaddimedir.³⁴ Birinci bölümde farklı kimseler tarafından oluşturulan ve farklı milletler tarafından kullanılan takvimler belirtilmiştir. İkinci bölüm ise pratik astronomi bilgilerini içermiştir. Üçüncü bölüm güney yarımkürede bulunan 48 takımyıldızı ve bu takımyıldızlar içinde yer alan 1018 yıldızın koordinat bilgilerini içermektedir. Son bölümde ise astrolojiden bahsedilmektedir.³⁵

Zic-i Uluğ Bey'i Türkçeye çevirerek Türk bilim dünyasına kazandıran Atilla Bir ve Mustafa Kaçar, Uluğ Bey Zici'nin önemine dair bazı tespitlerde bulunmuşlardır. Adı geçen yazarlar kaleme aldıkları makalelerinde eserle ilgili şu bilgilere yer vermektedir: Eserin 2. kitabında Uluğ Bey, sinüs ve kosinüsün tanımına yer verdikten sonra, şu bilgileri de aktarır: "Sinüs ve gölge (tanjant) çizelgelerinin hesabı sinüs 1°nin bulunuşuna dayanır. Bugüne kadar kimse buna ilişkin tam değeri vermeyi başaramamış, bunun karşılığını yeterli doğruluğa ulaştıklarını kabul ettikleri yaklaşık hesap yöntemlerini kullanarak elde etmişlerdir. Ancak, başka bir eserimizde açıkladığımız gibi, bu çok önemli sorunu, sinüs değerini Allah'ın izniyle çok hassas belirledik ve söz konusu çizelgeyi oluşturduk."³⁶ Buradan da anlaşıldığı üzere Uluğ Bey, eserinde elde ettiği sonuçların doğruluğuna son derece güvenmektedir.

Öte yandan Uluğ Bey'in yıldız kataloğunun yapılan analizler sonucunda hata oranı enlemde $\pm 20'$, boylamda ise $\pm 17'$ olarak bulunmuştur. Batlamyus'un yıldız kataloğunda hata oranı enlemde $\pm 21'$, boylamda da $\pm 17'$ olarak hesaplamıştır.³⁷ Buradan da anlaşılabileceği üzere Uluğ Bey, enlemde Batlamyus'a göre daha doğru bir sonuca ulaşmıştır.

Sonuç olarak Uluğ Bey'in uzun emekler sonucunda ulaştığı bu veriler, astronomi alanında yaptığı araştırmalarının kıymetini ve büyüklüğünü göstermektedir. Bu eserde ilkel aletlerle yapılan hesaplamalar, bugün hala kullanılabilir özelliktedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kültür, genel anlamda bir milletin yüzyıllar boyunca yaşayışları sonucunda ortaya çıkan maddi ve manevi değerler toplamı olup nesilden nesile aktarılan bir mirastır. O halde kültür, dinamik bir yapıdır. Daima gelişerek ve değişerek bir süreklilik içinde devam eder. Kültürü oluşturan öğeler açısından bakıldığında bilim ve sanat etkinliklerinin kültürel gelişimdeki rolü büyüktür. Bir milletin kültürünün derinliği ve kalıcılığı verdiği eserlerin büyüklüğü ölçüsündedir.

Türk-İslam kültürü denildiğinde ise İslam medeniyetine Türklerin yapmış olduğu katkılarla ortaya çıkan bir kültür akla gelmektedir. Bu kültürde birçok devletin payı vardır. Onlardan biri de Timurlu Devleti'dir. Timurlu Devleti'ni diğer Türk-İslam devletlerinden ayıran ise yapmış oldukları bilimsel ve sanatsal faaliyetlerdir.

Timurlu Devleti'nin her döneminde bu faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Ancak Uluğ Bey'i diğer hükümdarlardan ayıran en önemli fark onun bizzat bir bilim insanı olarak bu

³³ Lütfi Göker, *Uluğ Bey: Rasathanesi ve Medresesi*, 114-115.

³⁴ Kishimjan Eshenkulova, "Bilim ve Düşünce Ekseninde Semerkant Rasathanesi", 810-811.

³⁵ Yavuz Unat, "Uluğ Bey Medresesi", 400.

³⁶ Atilla Bir, Mustafa Kaçar, "Semerkant Astronomi ve Matematik Ekolünün Osmanlı'ya Etkileri: Uluğ Bey'in Sinüs 1 Dereceyi Yaklaşık Belirleme Yöntemi", 48.

³⁷ Yavuz Unat, "Uluğ Bey Medresesi", 401.

faaliyetlere katılması ve verdiği eserlerle direkt olarak Türk-İslam kültürüne katkılar sağlamasıdır.

Uluğ Bey, Timurlu Devleti'ne henüz babası döneminde Semerkant valisi olarak hizmet vermeye başladığı ilk andan itibaren ölümüne kadar geçen sürede daima sanata ve bilime hizmet etmiştir. Çocukluk yıllarında başlayan bir merakı onun yaşama sebebi haline gelerek bir tutkuya dönüşmüştür. O bir karış toprak fethetmektense gökyüzünün sırlarını fethetmeyi her zaman evla görmüştür.

Semerkant ve Buhara'da açtığı medreselerde on binlerce insanın eğitim almasını sağlayarak onlara daha sonrasında da rahat çalışma ortamları yaratarak ülkesinde bilim ve sanatın gelişmesine ön ayak olmuştur. Başkent Semerkant onun döneminde dünyanın farklı yerlerinden akın akın gelen sanatçı ve alimler sayesinde kısa sürede bir bilim ve kültür-sanat merkezi haline gelmiştir. Denilebilir ki Semerkant bu dönemde bir kültür çağlayanıdır.

Semerkant'ta Uluğ Bey tarafından kurulan medrese sadece bir okuldan ibaret değildir. Semerkant Medresesi birbirini tamamlayan birçok yapıdan oluşan bir külliye'dir. Medresenin yapımında kullanılan dört köşe planlı mimari yapılar sonraki yüzyıllarda da inşa edilen medreselere örnek teşkil ederek mimari alana da hizmet etmiştir.

Semerkant Medresesi'nde yapılan derslerin her biri birer olgunlaşma semineri şeklindedir. Medresede teorik derslerin yanı sıra bazı günler sadece tartışmaya ayrılmıştır. O günlerde alimler tarafından ortaya atılan herhangi bir konu hep birlikte tartışılmış, bilimsel teoriler geliştirilmiş ve bir sonuca varılmıştır. Bu toplantıları zaman zaman yöneten Uluğ Bey olmuştur ve çoğu zaman tartışma konusunu da kendisi belirlemiştir. Burada verilen derslerin belirli bir müfredatının olması ve bu müfredatın sadece İslami ilimleri değil matematik, astronomi, tarih ve coğrafya gibi pozitif bilimleri de içermesi, yapılan derslerde kullanılan çağdaş yaklaşımlar, ezberden uzak daima araştıran, eleştiren ve sorgulayan nesiller yetiştirme arzusu bunlar Uluğ Bey'in kendine has geliştirdiği eğitim anlayışının birer sonucudur. Onun eğitim anlayışı içerisinde ezberle-aktar anlayışı asla yoktur. Medresede işlenen dersler hiçbir zaman kuru bir anlatımla yürütülmemiş daima bilimsel bir seminer gibi ilerlemiştir.

Semerkant Rasathanesi'nde yaptığı ve alimlere yaptırdığı deney ve gözlemler neticesinde ulaştığı sonuçlar bugünkü verilere oldukça yakındır. Bundan neredeyse 600 yıl önce ilkel denilebilecek aletlerle ki bu aletlerin de önemli bir kısmını Uluğ Bey geliştirmiştir alınan sonuçlar muazzamdır. Yapılan gözlemler sonucunda 48 takımyıldızının ve 1018 gök cisminin yeri tespit edilmiş, Dünya'nın kendi etrafındaki dönüş süresinin sadece 62 saniye farkla hesaplanmış, Semerkant şehrinin enlem ve boylamı bugüne yakın olarak hesaplanmıştır. Daha da önemlisi bu verilere bugünkü teknolojik aletler olmadan ulaşmış olmasıdır. Uluğ Bey tüm bu verileri bir eserde toplamış ve günümüze ulaşmasını sağlamıştır.

Zic-i Uluğ Bey adlı bu eser sayesinde bugün Türk-İslam medeniyetlerinin gelebildiği nokta daha iyi görülmektedir. Batı ilminin çok daha ötesinde büyük başarılarla imza atan Doğu ilmidir ve bu ilmin en önemli temsilcilerinden biri Uluğ Bey'dir.

KAYNAKÇA

AKPINAR Turgut, *Türk Tarihinde İslamiyet*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1999.

BAKKAL Ali, "İslam Tarihinde Rasathaneler", *Bilimname*, 2019/3.

BARTHOLD V. Wilhelm, *Uluğ Beg ve Zamanı*, Çev. İsmail Aka, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990.

BERGİL Mehmet Suat, "Uluğ Bey'in Medreselerindeki Dört Yönlü Köşe Mekanlarının Geçmişimizdeki Yeri", *Uluğ Bey ve Çevresi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Yayına Hazırlayan Songül Boybeyi, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1996.

BİR Atilla, KAÇAR Mustafa; “Semerkand Astronomi ve Matematik Ekolünün Osmanlı’ya Etkileri: Uluğ Bey’in Sinüs 1 Dereceyi Yaklaşık Belirleme Yöntemi”, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, XV/I, 2013.

COŞKUN Abdurrahman, “Göklerin Fatihi, Bilge Hükümdar Uluğ Bey”, *Bilim ve Teknik*, Ocak 2010.

DEVLETŞAH, *Devletşah Tezkiresi*, Çev. Prof. Necati Lugal, İstanbul: Kervan Yayın ve Kitapçılık Neşriyat A.Ş., Tercüman 1001 Temel Eser, C.III., 1977.

DİZER Muammer, *Uluğ Bey*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989.

ESHENKULOVA Kishimjan, "Bilim ve Düşünce Ekseninde Semerkand Rasathanesi", *TURAN-SAM* 40/2018.

GOLUBEV Gleb, *Uluğ Bey*, Çev. Abdrasul İsakov, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2021.

GÖÇER, Ali, “Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine”, *Türk Dili Dergisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2012.

GÖKER Lütfi, *Uluğ Bey; Rasathanesi ve Medresesi*, Ankara: Elif Matbaacılık, 1979.

KAFESOĞLU, İbrahim, *Türk Milli Kültürü*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1997.

KAYA Seyfettin, *Ortaçağ İslam Dünyasında Astronomi, Astroloji ve Gözlemeleri*, İstanbul: Selenge Yayınları, 2021.

KUZU, Ali, *Astronomi Uzmanı Bir Hünkar Uluğ Bey*, İstanbul: Paraf yayınları, 2013.

LİVATYALI Hüsnü Y., “Uluğ Bey Zamanında Eğitim Öğretim”, *Uluğ Bey ve Çevresi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Yayına Hazırlayan Songül Boybeyi, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1996.

OLGUNER Fahrettin, “Uluğ Bey Devri İlim-Felsefe Zihniyeti Tarihi Kökleri ve Sebepleri”, *Uluğ Bey ve Çevresi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1996.

SAYILI Aydın, Uluğ Bey ve Semerkanddaki İlim Faaliyeti Hakkında Gıyaseddin-i Kaşi’nin Mektubu, *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, S.48, 1991.

STARR, S. Frederick, *Kayıp Aydınlanma-Arap Fetihlerinden Timur’a Orta Asya’nın Altın Çağı*, Çev. Yusuf Selman İnanc, İstanbul: Kronik Yayınları, 2024.

ŞAMİ, Nizamüddin, *Zafername*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1987.

UNAT Yavuz, “Uluğ Bey Medresesi”, *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.44, Ankara: TDV Yayınları, 1996.

VALİHOCAEV Baturhan, Uluğ Bey Devri Medreseleri, Çev. Kishimjan Eshenkulova, İstanbul: İSAR Vakfı, 2004.

<https://sozluk.gov.tr> erişim tarihi 19.07.2025.

<https://islamansiklopedisi.org.tr/medrese> erişim tarihi 20.07.2025.

<https://turkmaarifansiklopedisi.org.tr/rasathane> erişim tarihi 20.07.2025

OĞUZ KAĞAN DESTANINDA KAHRAMANLIK ve GÜÇLÜ LİDERLİK*
HEROISM and STRONG LEADERSHIP in THE EPIC OF OĞUZ KAĞAN

Elif Kevser FINDIK

Yüksek Lisans Öğrencisi, Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Türk
Tarihi Anabilim Dalı,
ORCID ID: 0009-0005-6051-4964

Hikmet DEMİRCİ

Doç. Dr. Sütçü İmam Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü,
ORCID ID: 0000-0001-8756-5909

ÖZET

Oğuz Kağan destanı, geçmişin izlerini günümüze taşıyıp anlamamıza olanak sağlayan önemli belge ve kaynakların temelini oluşturur. Bildirinin konusu, Türk tarihi ve kültürünün temellerinin yer aldığı Oğuz Kağan'ın kahramanlık ve liderlik vasıflarıdır. Oğuz Kağan Destanı'nda sözlü gelenekte Türk kültürüne ait gelenek görenekler, gündelik yaşam ve Oğuz Kağan'ın kahramanlık ve liderlik vasıfları anlatılmıştır. Bildiride amaç, Oğuz'un cihan hâkimiyeti ve bağımsızlığını kazanmak için ortaya koyduğu kahramanlık ve güçlü liderlik özelliklerini ortaya koymaktır. Kahramanlık teması, Türk toplumsal hafızasında ve kültürel kimliğinde önemli bir rol oynamakta, kahraman figürü yalnızca bireysel başarıları değil, aynı zamanda toplumsal değerlerin ve ideallerin yüceltilmesini de ifade etmektedir. Bildiride, Oğuz Kağan destanının Farsça ve Uygur Türkçesi varyantlarından faydalanılarak analiz edildi. Oğuz Kağan'ın doğumundan itibaren gösterdiği duruş, düşünce ve eylemleri onun kahramanlık özelliklerini ortaya koymaktadır. Oğuz Kağan, sadece Türklerin boy birliğini sağlamakla kalmamış, çocuklarına pay ettiği topraklarıyla onların başarılı olmasına ve Türk töresinin oluşmasına sebep olmuştur. Bildirinin sonucunda, Oğuz Kağan kahraman ve lider görülmesinin sebebi, Türk toplulukları ve boyları içinde faaliyetleriyle saygın, itibarlı, başarılı, disiplinli, adil ve problemleri çözen, olayları ve durumları iyi değerlendirdiği, destan için de birçok örnekle ortaya konmaktadır. Uygur varyantınca Oğuz Kağan daha genç bir yaşta iken halkının başına musallat olan yarattığı zekâsıyla kurduğu tuzakla alt edip halkını büyük bir sorundan kurtarmıştır. Halkına verdiği toy ve ziyafetlerde onların sorunlarını çözerek tek çatı altında toplamayı başarmış ona biat etmeyi reddedenlere karşı ise birlik beraberliğin bozulmaması amacıyla sefere çıkarak fethettiği topraklara beylerini tayin etmiştir. Aynı şekilde ülkeyi oğullarına da adaletli biçimde pay ederek hükümdarlık görevini en iyi şekilde yerine getirmiştir. Oğuz Kağan Destanı'nın ders verici niteliğini ve kahramanlık motiflerinin çağlar boyunca geçerliliğini koruduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Oğuz Kağan, Destan, Kahramanlık, Liderlik, Türk Kültürü.

ABSTRACT

The subject of the declaration is the heroism and leadership qualities of Oğuz Kagan, which includes the foundations of Turkish history and culture. The epic of Oğuz Khan forms the basis of important documents and sources that allow us to carry and understand the traces of the past to the present. Epics, which are a product of oral tradition; In addition to the wars, heroism, struggles in history, the happiness, traditional feasts and feasts, marriage and kinship ties constitute the collective memory and national identity of culture and civilization. The aim of the declaration is to reveal Oğuz's heroism and strong leadership to gain world dominance

*Yüksek Lisans Tezinden Üretilmiştir.

and independence. The theme of heroism plays an important role in Turkish collective memory and cultural identity, and the figure of the hero expresses not only individual achievements, but also the glorification of social values and ideals. In the paper, the Persian and Uyghur Turkish variants of the Oğuz Khan epic were analyzed by making use of them. Oğuz Kagan's stance, thoughts and actions since his birth reveal his heroic qualities. Oğuz Khan not only ensured the unity of the tribe of the Turks, but also caused them to be successful and the formation of Turkish tradition with the lands he shared with his children. As a result of the declaration, the reason why Oğuz Kagan is seen as a hero and leader is revealed with many examples for the epic, as he is respected, respected, successful, disciplined, fair and solves problems with his activities in Turkish communities and tribes, and that he evaluates events and situations well. Mentioned in the Uyghur variant, Oğuz Khan defeated the creature that plagued his people at a young age with the trap he set with his intelligence and saved his people from a big problem. He managed to solve their problems and gather them under one roof in the feasts and banquets he gave to his people, and against those who refused to pledge allegiance to him, he went on an expedition in order not to break the unity and solidarity and appointed his lords to the lands he conquered. In the same way, he fulfilled his duty as ruler in the best way by dividing the country fairly among his sons. It has been observed that the instructive quality of the Oğuz Kağan Epic and the heroic motifs have maintained their validity throughout the ages.

Keywords: Oğuz Kagan, Epic, Heroism, Leadership, Cultural Identity

1. GİRİŞ

Sahip oldukları milletlerin tarihsel ve kültürel miraslarını yansıtan destanlar; dönemin değerlerini halkın istek ve ihtiyaçları doğrultusunda meydana getirdiği canlı soyağaçları,¹ milli-manevi kültürlerdir. Yer yer şiir ve nesrin karışımından oluşan destanlar, Bilhassa geçmişin izlerini günümüze taşıyıp anlamamıza olanak sağlayarak, tarihi ve edebi kaynakların temelini oluştururlar. Çağlar içinde mevcudiyetini devam ettirerek gelecek dönemlere ulaşan destanlar; aynı zamanda geçmişten geleceğe bir köprü vazifesi üstlenerek atalarımızın tarihteki yaşantılarını, verdikleri mücadele ve zorlukları anlamamıza olanak sağlayarak milli gururumuzu pekiştirirler. Kahramanlık, aşk, kültür gibi ne varsa bu konuda destanların içeriğine baktığımızda dönemin insanının hayal gücüne, azmine, imkanlarına, düşünce yapısına kısaca yaşamına dair fikir sahibi oluruz.² Yaşanan savaşlar, verilen mücadele, iyi bir hükümdar liderliğinde, zaferle sonuçlanan büyük kahramanlıklar ve toplumsal bağlara dair ne varsa destanlar bunları anlamamızı sağlar.

Her nesle dair içinde farklı öğretiler barındıran ve daha keşfedilmemiş birçok anlam içeren bu eserler; yıllar boyunca toplumun manevi gıdası olmayı başarmış, insanın kendi düşüncesi etrafında okuyup idrak etmesini gerektirmiştir. Her milletin ve dönemin araştırmacıları kendinden önceki çalışmalardan yararlanarak destanları farklı şekillerde ele almış, yeni bir şeyler bulup keşfetme arzusuyla destanları her zaman çalışmalarına dâhil etmişlerdir. Dolayısıyla bu durum destanları daima gelişmekte olan ve içerisinde yeni, canlı bilgiler barındıran unsurlar haline getirmiştir. Kahramanlık bilincini en hissi duygularla yansıtan ve milli kimliğin en belirgin biçimde ortaya konduğu Oğuz Kağan Destanı, bu anlamda büyük öneme sahiptir. Türk hükümdarı Oğuz'un cihan hâkimiyeti ve bağımsızlığı maksadıyla yaptığı sefer ve mücadeleyi kahramanlık ve güçlü liderlik algısı çerçevesinde, ele alan destanın, Farsça ve Uyğur Türkçesi olmak üzere bilinen iki şekli bulunmaktadır. Bunlar İslamiyet

¹ V, Jirmunskiy. *Türk Kahramanlık Destanları I-II*. Çev. Mehmet İsmail, Gülzar İsmayil, Ayfer Aytaç. TDK Yayınları Ankara: 2011. s.10.

² Jirmunskiy, a.g.e. s.9.

öncesi ve dönem İslami dönemi konu almakla beraber Türkistan bozkırlarında hüküm süren Oğuz boylarının kültür merkezlerini oluşturmuş, yaşamlarından izleri günümüze aksettirerek milli kültür ve kimliğimizi büyük ölçüde meydana getirmişlerdir.

Bu minvalde Oğuz Kağan Destanı'nın hem edebi hem de sosyolojik anlamda incelenmesi, Türk ulusunun kahramanlık idrakinin derin biçimde anlaşılmasına olanak tanır. Oğuz Kağan Destanı, yalnızca Türk mitolojisinin derinliklerine inmekle kalmayıp, aynı zamanda kahramanlık ve güçlü liderlik temalarının nasıl şekillendiği ve bu değerlerin toplum benliğinde nasıl yer ettiği, hususuna da değinmiştir. Türk kültüründeki yeri ve önemi vurgulanarak, destan tarihsel bir perspektiften günümüz algısına katkı sağlayacağı düşüncesiyle çalışmada incelenmiştir. Günümüzde sıkça görülmekte olan Batı hayranlığı, sadece bilimsel veya kültürel birikimden faydalanmakla yetinilmeyip daha aşırı boyutlara ulaşmış bu durum milli kimlik bilincinin önemsiz olarak addedilmesiyle beraber kültürel değerlerimizin unutulmaya yüz tutmasına sebebiyet vermiştir. Tarihi yaşanmışlıklarla dolu bir millet olmanın verdiği övüncün yanı sıra yaşanan tüm savaşlar, bu savaşlarda büyük fedakârlıklarla can veren kahramanlar, vatanın her karış toprağını kutsal sayan büyük liderler ülkesi ve milleti için çaba göstermiştir. Gerek stratejik gerekse askeri alanda ilham kaynağı olan milli destan kahramanları ve bu kahramanların başrolde olduğu gurur verici kahramanlık anlatılarının da toplumsal hafızada yeteri kadar yer edememesi endişesiyle çalışma hazırlanmış, milli kimliğin sürdürülebilirliği amaçlanmıştır.

2. KAHRAMANLIK ve LİDERLİK KAVRAMI

İnsanlığın var oluşundan itibaren dünyanın her kesiminde yaşam süren milletler; savaş, kıtlık, göç gibi tarihe mâl olan birçok olay yaşamıştır. Bu olayların doğurduğu birtakım ihtiyaçlar, asırlar boyu süregelen siyasi yapılanmalar dahilinde, toplumun yerel gereksinimlerine yönelik şekillenen bir unsur olarak kahramanlık hikâyeleri ve bu hikâyelerin ana karakteri olan kahramanlar ortaya çıkmıştır. Bireyin ya da toplumun çoğu zaman kendi canını ve güvenliğini riske atarak başkaları için yüksek bir ideal uğruna gösterdiği olağanüstü cesaret, fedakârlık ve erdemli davranışların genel adı olan kahramanlık; milletin, toplumun refahı için zorlu bir müşkül anında sergilenen çaba ve ahlaki duruşu ifade eder. Geçmişten bu yana tüm milletler şahıs veya toplum olarak türlü güçlükler yaşamış, bu sıkıntılar doğrultusunda olayları akıl veya güç kullanma yoluyla bazen olağanüstü bir şans yahut inanç yardımıyla halletme yoluna gitmiştir. Bu durum kahramanlık kavramının ortaya çıkmasında temel oluşturmaktadır. Varlığı bronz çağa kadar ulaşan fakat net bir kült varlığından arkeolojik olarak söz etmek pek mümkün olmamakla beraber, kahramanlık kültürünün tarihsel varoluşunun “Arkaik Dönemde” ortaya çıktığı sonucuna ulaşılmaktadır.³

Kahramanlık genel algıların başında en ihtiyaç duyulan anda ortaya çıkan, koruyup gözetin, olağanüstü güç ve erdem sahibi davranışlar olarak görülmektedir. Bu anlamdan meydana gelen kavramın gerekliliklerini ifa eden kahraman ise belirli üstün niteliklere sahip olmakla yükümlüdür. Kendinden çok başkalarının bilhassa kendini savunamayacak durumda olanların hakkını savunarak, düşmana karşı korkusuzca göğüs geren, temelde cesaretiyle⁴ ön plana çıkmasıyla bilinen kahraman, aynı zamanda merhamet sahibi bir kişiliktir. Bu yönüyle halkın kalbinde yer ederek aynı zamanda onların desteğini alan bir lider konumundadır. Parçalanmış ve bölünmüş vaziyetteki devletler yabancı kavimlerin boyunduruğu altında yaşamaya başlar ve düşmanları tarafından esaret altında tutulurlar. Bu süreçte kısmen milli benliklerini kaybederek asimile olmaya yüz tutmuş bu devletler direniş göstererek başkaldırıp karşı çıkan kahramanı lider seçerler. Bu kahraman halkına öncü olarak onları tek bayrak altında toplar ve düşman

³ Berna Şirvan, Arkaik Dönem Eski Yunan Dünyasında Kahramanlık Kültü, Ege Üniversitesi Doktora Tezi, İzmir, 2019, s. 120-121.

⁴ Şirvan, a.g.t. s.57.

esaretinden kurtarmak için ilk adım atar.⁵

Milleti ve toplumu bir arada tutarak şerefli amaçlar doğrultusunda yön gösterme, örnek teşkil edip ortak bir hedefe yönlendirme, motive ve rehberlik etme yetisi anlamına gelen liderlik; Halkına ilham ve güven vererek onları yüksek refah seviyesine ulaştıran, koruyup gözetken bir lider etrafında şekillenmektedir. Bir nevi halkının kahramanı olan lider; bu şekilde toplumun ihtiyaçlarını hissetme yeteneğine sahip olduğunda halk onun bu vasfını fark eder ve ona biat etmeyi seçer. Halk üzerinde etkin olan lider, o minvalde toplumu hedeflerine ulaştırma gayesiyle en doğru biçimde donatılmış kişidir.⁶ Dolayısıyla, toplum neyi hak ediyorsa lider de ona göre şekillenmektedir.

Kahramanlığın ve güçlü liderliğin ilk ortaya çıkışında büyük önem arz eden unsur şüphesiz destanlardır. Arkaik dönem destanlarında ilk insan veya ilk ata konumunda bahsedilen kahramanlar genelde evrensel bir amaca hizmet ederler. Kahraman, tüm insanlık veya kendi halkı uğruna bir serüvene atılarak evrensel düzenin kuruculuğuna soyunmuştur. Bu kahramanların birçoğu insanlığı tehdit eden ve somut şekildeki kötülük unsurları ile savaşarak yaşamaya değer bir yer, sebep verme gayesi gütmüştür. E. M. Meletinskiy bu durumu: “Var olan dünya düzenine, ilk ataların ve kültürel kahramanların faaliyetlerinin bir sonucu olarak bakmak gerekir.”⁷ şeklinde ifade etmiştir. Sonraki dönem destanlarına gelindiğinde, kahramanlık evrensellikten ziyade millî amaçlar doğrultusunda evrilmiş ve kahramanlar bu amaçla mücadele etmeye başlamışlardır. Bu döneme gelindiğinde kahramanlık artık halkın özgürlüğe kavuşması, tek çatı altında toplanıp devlet kurma gibi amaçlara hizmet etmeye başlamıştır. Söz konusu artık vatani, milleti toprağı düşmanlardan korumak fikridir. Kahramanların düşmanları artık arkaik destandaki gibi hayal ürünü olağanüstü kötü güçler değil; gerçek, tarihî kişilerdir.⁸

3. DESTANLARDA KAHRAMANLIK

Kahramanlık teriminin varoluşundan itibaren bunu en güzel yansıtan örnekler destanlardır. Destanların oluşmaya başladığı dönem, mitolojide, bünyesinde ilahi güçleri de barındıran olağanüstü niteliklerle donatılmış olan kahramanlar, günümüzde bu olağanüstülüklerden sıyrılıp tamamen insani bir şekle bürünmüştür. Bu süreç içerisinde, kahramanlık yolunda verilen mücadele değişse de kahramanın temel değerleri her dönemde ve her durumda baki kalmıştır.⁹

Tarihteki tüm millet ve boyların destanlarında muhakkak ki kahramanı olan bir destanı mevcuttur. Bu destanlardaki kahramanlar genellikle gençliklerinden itibaren kozmik bir özelliğe sahip olup, çocukluk yıllarında dahi bazen büyüklerin gerçekleştiremedikleri hayret verici olaylarda başarı göstermeleri kahramanlığın belli başlı karakteristik özelliklerdendir.¹⁰ Elbette ki genel algıların aksine kahraman olmak yalnızca güçlü olmaktan ibaret değildi. Kahraman; gücünü vatan, millet, inanç gibi yüce değerler uğruna ortaya koymak, şahsi çıkarları için değil milleti ve vatani için mücadele etmek, dürüst ve adil olmak gibi birçok ahlaki değeri benimsemiş olmalıdır. Eski dönem destan ve şiirlerin konusunu oluşturan, çoğu zaman üstün yetenekleriyle ön planda olan kahramanlar, mitolojik öğelerin ışığında tarihsel bir gerçekliğe sahiptir. Misal Homeros’taki kahramanlık anlayışında, kahraman şanı için yaşar ve bu uğurda

⁵ V, Jirmunskiy. *Türk Kahramanlık Destanları III.-IV. Çev. Mehmet İsmail, Gülzar İsmayil, Ayfer Aytaç*. TDK Yayınları Ankara: 2020. s.53.

⁶ Erol Göka, *Türklerde Liderlik ve Fanatizm*, Timaş Yayınları. İstanbul: 2009, s.82.

⁷ Ülkü Kara Düzgün, “Türk Destanlarında Merkezi Kahraman Tipinin Tipolojisi.” *folklor/edebiyat*, cilt:18, sayı:69, 2012, s. 28.

⁸ Şakir İbrayev, *Destanın Yapısı*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları. 1998, s.81.

⁹ Esra Saldız Gök, *Türk Dili ve Edebiyatı Eğitiminde Kavram Çalışması Tanzimat’tan Cumhuriyet’e (1860-1923) Şiirde “Kahraman” ve “Kahramanlık” Kavramının İncelenmesi*, Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019. s. 4.

¹⁰ Jirmunskiy, a.g.e. s.43.

savaşarak can verirdi. Savaş ve mücadelelerde kazanılan zafer, özellikle de askeri başarı kahraman için bir onur meselesidir.¹¹

Her kesimin kahramanlık destanlarında belli başlı benzerlikler olmakla birlikte esas konu genelde çocuğu olmayan bir ailenin yakarıları sonucu meydana gelen mucize olarak görülen çocuğun dünyaya gelmesiyle başlar. Örneklerini pek çok Destan'da gördüğümüz haliyle kahraman, genellikle anne babasının çocuğu olmamasına karşı dualar ederek Allah'tan bir evlat dilemeleri sonucu dünyaya gelir. Manas Destanının kahramanı Manas'ın doğumu, Dede Korkut Destanı'nda Bamsı Beyrek ve Boğaçhan'ın anne babalarının Tanrı'ya yakarıları sonucu dünyaya geldikleri görülür. Orta çağın doğu klasik edebiyatında Orta Asya Türk halk hikâyelerinde bilhassa Fars ve Arap kaynaklarında da benzer durumlar görünür. Bu motif destan ve masallarda kahramanın mucizevi doğumu ile ilgili karakteristik tasavvurlar bakımından sıra dışı bir nitelik arz eder.¹² Toplumun lideri olarak ailesine ve halkına karşı sorumluluklarını yerine getiren ve onlar için savaşarak mücadele eden kahramanın en belirgin özelliği ise cesarettir. Daha sonra olağanüstü bir hızla büyüyen bu çocuk hayret verici becerileriyle büyük işler yapar. Gençlik döneminden itibaren ise o artık bir yetişkin olmuştur ve her yetişkin gibi evleneceği kişiyi seçme yoluna gider. Elbette evlilik bile kahraman için büyük bir imtihan gerektirir. Sevdiği kızı alma yolunda birtakım yolculuklar gerçekleştiren kahraman vardığı noktada amacına ulaşmak için güç ve akıl gerektiren bir dizi sınavlardan geçmelidir. Ardından başarıyla sonuçlanan evlilik, dönürlük yoluyla kurulan akrabalık ve kahramanlık kazanma yolunda yarışlar sürerken, mücadele sonucu kahramanın uzun yıllar esir olması bu esareten yıllar sonra kurtularak düşmanlarını bozguna uğratmasıyla hâsıl olan bir dizi olaylar silsilesi kahramanlığın meydana geliş yolundaki anlatımlarını oluşturur.¹³ Bilhassa orta Asya'daki kahramanlık destanlarında eski motifler de belirtilen kahramanın mucizevi doğuşu ve çocukluğu hakkında bazı görüşler mevcuttur. Manas destanında Semetey'in yanına gelen dişi bir dağ koyununun sütü ile beslenmesi, Dede Korkut destanında Basat'ın aynı şekilde aslanlar tarafından bakılıp büyütülmesi ve onun doğaüstü kişiliğinin ortaya çıkmasını sağlaması açısından önemlidir.¹⁴

Türk boylarının eski tasavvurlarında en önemli noktalardan biri kahramanın kimliğinin belirleyici noktası olan ad koyma geleneğidir. Tanrı katından gönderildiğine inanılan merkezi kahramanın dünyada gerçekleştirdiği bütün eylemlerde öncelikli gayesi Tanrı'nın arzularını yerine getirmek ve nam sahibi olmaktır. Bu açıdan bakıldığında, namı adıyla beraber yürüyecek olan kahramana verilecek adın ve bu adın verilmesi ile ilgili ritüellerin Türk destanlarında kazandığı önem daha iyi anlaşılır.¹⁵ Kahraman çocukluk döneminden çıktığını olağanüstü bir kahramanlık göstererek ispat eder. Bu ispatından sonra kahramanlığına yakışır bir ad alır, bu ad ona genellikle kutlu biri tarafından verilir. Bazen de Oğuz Kağan örneğinde olduğu gibi kahraman kendi adını kendi koyar.

Oğuz boylarının rivayetlerinde bey oğluna veya halk kahramanına bu kutlu adı, boyun saygın ve keramet sahibi kişisi Korkut Ata vermektedir.¹⁶ Kahraman bu ismiyle yaşar ve ismine yakışır zaferler kazanarak şanını yüceltirdi. Ad almanın önemi bu yüzden birçok destanda kahramanın kimliğinin oluşması dolayısıyla mevzu bahis konusudur. Türk destanlarında sıkça geçen kahramanlık örnekleri ve kahramanın fiziki gücü doğumundan itibaren olağanüstü betimlemelerle anlatılmış hatta zaman zaman yırtıcı hayvanlarla mukayese edilerek tasvir edilmiştir. Bunun en bariz örneği olan destanın İslamiyet öncesi Uygur metninde Oğuz

¹¹ Şirvan, a.g.t. s.56.

¹² Jirmunskiy, a.g.e. s.41.

¹³ Jirmunskiy, a.g.e. s.165.

¹⁴ Jirmunskiy, a.g.e. s.99.

¹⁵ Düzgün, a.g.m. s. 20.

¹⁶ Jirmunskiy, a.g.e. s. 42.

Kağan'ın bilekleri kurt bileği, omzu samur omzu şeklinde ifade edilmiştir.¹⁷ Bu durum aslında destan kahramanlarının heybetli kişiliklerini, normal insanlardan daha güçlü olmalarını ve düşmanlarına korku salacak bir görünüme sahip olmalarından kaynaklanmaktadır.

Türk boylarının belli başlı destanları içinde kahramanın çocukluğundan itibaren halkın ileri gelen bilge kişisinden, bir çoban yahut bir büyüğün yanında eğitim görmesi karakteristik bir özelliktir. Manas Destanı'ndaki geleceğin hükümdarı olan Manas çocukluğunu bir çoban ve ailesiyle birlikte geçirerek sosyal hayatı öğrenir. Babasının bu kararı vermesinde, onun halkla kurduğu dostluk bağının gelecekte kendi tebaasına olan sevgisinin gerekçesini oluşturur ve merhametli bir hükümdar olma düşüncesi etkili olmuştur.¹⁸ Bu durum tarihteki her devlette, sonraki dönemlerde bile geleceğin kahraman liderini yetiştirmek adına verilen bir karar olmuş, bu sayede çocukluğundan itibaren türlü eğitimlerle yetişen kahraman sosyal, siyasi, askeri her alanda kendini geliştirerek halkın sempatisini de kazanmıştır.

Kahraman verdiği mücadele ve kazandığı zaferlerde her zaman tek başına değildir. Genellikle ona destek olup mücadelesinde yardım eden yardımcı bir karakter mevcuttur. Bu bazen yiğit Alpieri, bazen eşi yahut annesi çoğu zaman ise ona yoldaş, sırdaş olan atı, uğruna verdiği tüm savaşlarda kahramanın yanında yer alır.¹⁹ Aynı şekilde Dede Korkut Destanlarındaki Kazan Bey oğlu Uruz 'un esir olduğu boyda annesi Burla Hatun'un yanındaki kızları da alarak oğlunu kurtarmaya gitmesi, Kanglı Koca oğlu Kan Turalı'nın eşi Selcen Hatun'un düşmana karşı eriyle kılıç sallaması ve Salur Kazan'ın düşmana tutsak olduğu vakit tüm beylerin birlik olup onu kurtarmaya gelmesinin yanında kahramanın her işinde başarı göstermesi aynı zamanda inançlı olmasıyla da anlaşılmaktadır. Oğuz Kağan Destanı'nda Oğuz, Dede Korkut kitabında Bayındır Han ve diğer destan kahramanı hükümdarlar etrafındaki muhafızları yahut beyleri ile birleşmiş bir ideal bir merkez rolünü oynarlar. Ana kahramanın yanında savaşa ve mücadeleye dâhil olan bu kahramanlardan her biri bile bağımsız olarak kendi başlarına birer destan kahramanıdır. Kahramanlık destanlarında olaylar kahramanın doğumu ile başlar çocukluğu, gençliği, evlenmesi ardından itaatsiz beylerin isyanlarını bastırması sonrasında barış ve huzur dolu şenlikler, toylar ve merasimleri ardından diğer düşman devletlere olan fetih seferleri mücadeleleri ve en sonunda kahramanın ölümü etrafında şekillenmektedir.²⁰

4. OĞUZ KAĞAN DESTANI

Türk tarihinin hatta edebiyatının hiç şüphesiz en kıymetli hazinelerinden birisi Oğuz Kağan Destanı, diğer bir deyişle Oğuznamelerdir. Muhtevasında köklü bir tarih ve kültür unsuru barındıran Oğuz Kağan Destanı, bilindiği üzere tarihi Türk destan kahramanı ve hükümdarı Oğuz Kağan'ın cihanı yurt edinme seferlerini anlatır.²¹ Türk milleti tarihî gelişim sürecinde millî benliklerinin imzasını taşıyan destanlar meydana getirmiştir. Milli Türk destanları içerisinde en mühimlerinden ve en tanınanlardan biri Oğuz Kağan Destanı'dır. Destanının, günümüzde bilinen iki farklı hali mevcuttur. Bunlardan ilki, İslamiyet'ten önceki döneme ait şeklidir. Paris Milli Kütüphanesi'nde olduğu bilinen²² bu Uygur metni, mitolojik bir unsur barındırarak Oğuz Kağan'ın doğaüstü özelliklere sahip bir lider olmasını vurgular. Bu nüsha ilk olarak Rıza Nur tarafından keşfedilmiştir. 1932 yılında W. Bang ve R. Rahmeti tarafından Almanca olarak yayımlanmış, daha sonra 1936 yılında Oğuz Kağan Destanı adıyla Türkçe olarak yayımlanmıştır.²³ Bir diğeri Oğuz Kağan Destanının İslamiyet'in kabulüyle şekillenmiş

¹⁷ Mehmet Kaplan, "Oğuz Kağan-Oğuz Han Destanı", Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar III, Dergâh Yayınları, İstanbul: 2001, s.28.

¹⁸ Jirmunskiy, a.g.e. s. 42-43.

¹⁹ Düzgün, a.g.t. s. 11.

²⁰ Jirmunskiy, a.g.e. s.39.

²¹ Saadettin Gömeç, Türk Destanlarına Giriş, Akçağ Yayınları, Ankara 2009, s. 17.

²² Necati Sepetçioğlu, *Türk Destanlar*, Toker Yayınları. İstanbul: 1986. s.118-119.

²³ Yasemin Kurtlu, Büşra Koçak Oğuz Kağan Destanı'nda Hükümdar Tasarımı, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 2016, s. 878.

olan Tarihçi Reşîdüddîn'in Câmî-üt Tevârih adlı eseriyle Ebûlgâzi Bahadır Han'ın Şecere-i Terâkkime adlı eserinde mevzu bahis olunan kayıdır.²⁴ “Câmîü't-Tevârih” adlı, 14. yüzyılda kaleme alınmış olan eserde yer alan “Oğuznâme”, Oğuz Kağan Destanı'nın yazılı kaynaklardan biri olarak özellikle Oğuz Türkleri'nin kökeni, tarihi ve efsanevi geçmişiyle ilgili önemli bilgiler içerir.

Bilhassa İslami etkilerle şekillenmiş hem tarihî hem de mitolojik unsurları bir arada barındırması sebebiyle de mühim bir versiyondur.²⁵ Oğuz Kağan Destanı'nın kaynak olarak değerlendirilmesi, birden fazla yazılı varyantının olması ve bu varyantlarda bazı farklılıkları beraberinde getirmiştir. Uygurca metinde, İslami dönem izlerine rastlanmaz ancak burada Oğuz'un babası Ay Kağan olarak adlandırılırken, İslami dönem anlatışlarında Kara Han'dır. Bu nüshada Oğuz'un babasıyla mücadelesi söz konusudur, Uygurca metinde ise böyle bir mücadele görülmez. Yine İslami Oğuz Kağan destanında, Oğuz Kağan Çin, Hindistan, İran, Azerbaycan, Irak, Suriye, Mısır, Anadolu, Rus ve Frank ülkelerini fethettiğini anlatırken, Uygurca metinde sadece Urum (Roma), Hint, Tangut (Tibet), Mısır ülkeleri geçmektedir.²⁶ İki varyant arasında bahsedilen yer yer farklılıklar olmakla beraber, temelde cihan hâkimi Oğuz'un kahramanlığını ve Müslüman oluşuyla birlikte İslamiyet'i savunarak babasına bile karşı durduğunu bir nevi dinin koruyuculuğunu üstlendiğini göstermektedir. Oğuz'un doğumu, kahramanlıkları, cihan hâkimiyeti ve bağımsızlığı maksadıyla yaptığı fetih ve mücadeleyi konu alan bu Milli destan; tarihin en mühim şecerelerindendir. Destanının bilinen bu iki şekli Türk milletinin farklı dönemlerini yansıtmakla beraber genel olarak benzer bir kavram dâhilinde Oğuz Kağan'ın kahramanlık serüvenini ortaya koymaktadır. Her iki metinde de Türklerin lideri konumunda bulunan Oğuz Kağan'ı toplumun kahramanı haline getiren birtakım özellikleriyle ön plana çıkarmaktadır. İki nüshadan birlikte yararlanmak birbirlerinin eksik kaldıkları bazı noktalarda bütüncül bir bakış açısı sunarak Oğuz Türklerinin kahramanlık ve güçlü liderlik algılarına dair daha fazla bilgi sahibi olmamıza olanak sağlamaktadır. Destanın bu iki ana şekli birbirinden birebir farklı olmamakla beraber, temelde Türklerin ve Türk hükümdarı Oğuz Kağan'ın kahramanlıklarını ve ideal bir lider tipini anlatmaktadır.

4.1. Oğuz Kağan Destanında Kahramanlık Özellikleri

Türk destanlarında kahramanın dünyaya gelişi, efsanelere büründürülmüş ve kutsal bir olay olarak anlatılmıştır. Büyük Türk kahramanlarının, genel olarak ilahi bir şekilde anlatılan doğumu bile böyle kutsallaştırılır iken elbette ki Oğuz Kağan gibi, bütün Türk kavminin atası olan kutsal bir kişinin menşei de Tanrıya bağlandırılmıştır.²⁷ Destan metninde; “*Ay Kağan'ın gözleri parladı bir oğlan doğurdu oğlan ay parçası gibiydi.*” İfadesiyle kahramanın genellikle doğumunda bile ona atfedilen bir takım muntazam güzellikler dile getirilmektedir. Nitekim Uygurların Oğuz Kağan destanında; yüzü gök, ağzı ateş gibi kızıl, gözleri ela; saçları ve kaşları kara idi.²⁸ Betimlemelerle Oğuz'un doğumuyla birlikte ona yüklenen kahramanlık özelliklerine büyük atıfta bulunulmuştur. Öyle ki onun evliliği bile gökten inen ve ağaç kovuğunda²⁹ gördüğü kız ile olağanüstü bir şekilde gerçekleşmiş, bu kadınlardan Gök, Dağ, Deniz; Gün, Ay ve Yıldız olmak üzere Oğuz'u yeryüzü ve gökyüzünün temsilcisi konumuna getiren altı oğlu dünyaya gelmiştir. Buradan örnekle Oğuz'un önceki ve sonraki oğullarının yer ve gökle olan ilişkilendirilmesi onun bir ağaç gibi sağlam temelleri olan, gölgesiyle halkına refah ve esenlik sağlayan büyük bir kahraman olduğu izlenimini yansıtmaktadır.

²⁴ Zeki Velidi Togan, “Oğuz Destanı, Reşideddin Oğuz-namesi Tercüme ve Tahlili,” Enderun Kitabevi, İstanbul 1982. s. 13.

²⁵ Togan, a.g.e. s. 13-14.

²⁶ Hikmet Demirci, Selime İnan, “Oğuz Kağan Destanı'nda İskân: Yaylak ve Kışlaklar,” *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.3, S.6, Temmuz 2021, s.202.

²⁷ Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi-I*. TTK Basımevi, Ankara: 2010. s.1.

²⁸ W., Bang, G. R Rahmeti, *Oğuz Kağan Destanı*, İstanbul: Burhaneddin Basımevi, 1936, s 11.

²⁹ W. Bang-G.R. Rahmeti, a.g.e. s. 15-17.

Kahraman birtakım olağanüstü kerametlere sahiptir ve çok küçük yaşlarda yürüyüp konuşarak kahramanlığın belirtilerini erken yaştan itibaren göstermektedir. Nitekim Uygur metninde; Oğuz Kağan doğduğunda annesinin sütünü bir defa içti, bir daha içmedi. Çiğ et, çorba ve şarap istedi. Ardından yürüdü, kısa süre sonra ata bindi, ava çıktı. Günler, geceler sonra yiğit oldu. Anlatımlarıyla kahramanın doğaüstü niteliklere sahip olduğu belirtilmiş; ayağı öküz ayağı, omzunun samur omzu, bileklerinin ise kurt bileği³⁰ şeklinde tasvir edilen rivayetleriyle de yine onun gücüne atıfta bulunulmuştur. Görüldüğü gibi onun başarılarının dayanağı ilahi kaynaklıdır.

Türk mitolojisinde büyük kahramanların, çocukluk ile gençlik evresini birbirinden ayıran, bazı önemli, hususlar mevcuttur. Bunlardan en muayyeni çocuğun ad alabilmesi için büyük işler başarıp, kahramanlıklar meydana getirmesiydi.³¹ Ancak bu sayede kimliğini kazanması mümkün olmaktadır. Dede Korkut destanında Boğaçhan, Bayındır Han'ın boğasını tek yumrukla devirdiği için bu adı almış, kahramanlığın ilk aşamasını tamamlamıştır. Altay efsanelerinde daha çok “Ad koyma” töreni ile gerçekleşen bu durum kahramanın saygınlığı açısından da büyük bir gereklilik arz etmektedir. Tıpkı yine Dede Korkut'ta olduğu gibi Kazan Bey'in oğlu Uruz'a ; “*Baş kesmedin, kan dökmedin, güçlü Oğuz içinde yararlık gösterip ödül almadın.*”³² şeklinde söylediği gibi, Oğuzlar arasında kahramanlık göstermek önemlidir. Çocuğa ad koymak, yurtluk almak veya bey olmak, hep kahramanlıkla ilişkilendirilmektedir. Kazan Bey de oğlu Uruz'dan kendi tahtına oturup beyliğini devam ettirebilmesi için böyle bir kahramanlık göstermesinin gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu gelenek kahramanlığın önemli şartlarından olup; adı olmayan bir çocuk, yetişkin bir genç ve gerçek anlamda bir kahraman sayılmazdı. Bu durumun aksine Oğuz Kağan'ın ad alması için, böyle bir kahramanlık yapmasına gerek kalmamıştı. Zira o, kendi adını kendi vererek zaten keramet sahibi bir kahraman olduğunu kanıtlamıştı ve bütün Oğuz milleti de onun bu arzusuna uymuşlardı.³³ Gençliğine ilk adımı attığı sırada halkının başına bela olup sürüleri yiyen yaratığı akı ve bilgeliği sayesinde tuzağa düşüren Oğuz Kağan, büyük bir cesaretle gücünü göstermiş, yaptığı bu kahramanlıkla halkına karşı ilk başarısını kazanarak kendini kanıtlamıştır.³⁴ Elbette ki Oğuz'un kahramanlıkları bununla sınırlı değildir. Bu kahramanlıkların temelinde Oğuz Kağan'ın cihanı yurt edinme arzusunu gerçekleştirmek gelmektedir.³⁵

Türk destan kahramanları, devletin; millî varlığını koruyan, yaşatan ve geliştiren vazgeçilmez bir kurum olduğunun daima farkında ve bilincinde olmuşlardır. Kahramanlık, sadece fiziksel güç ve cesaretle sınırlı kalmayıp aynı zamanda stratejik zekâ, adalet anlayışı ve kutsal bir amaca hizmet etme bilinciyle bütünleşmektedir. Oğuz Kağan'ın kahramanlık modelinin diğer Türk destan kahramanları ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesiyle de bu anlatının Türk kültüründeki yeri ve önemi ortaya konmuştur. Türk milletinin tarihsel hafızasında kahramanlık olgusunu şekillendiren temel karakterlerden biri olan Oğuz Kağan uzun yıllar boyu kahramanlık vazifesini tamamlamış vefatından sonra bile sevgi ve minnetle anılarak ideallerini kendinden sonraki nesillere naksetmeyi başarmıştır. Onun övgüler, methiyeler düzülerek ağızdan ağıza dolaşan kahramanlık hikâyeleri cihanın dört bir yanına ulaşarak onun adını kahraman kişiliğini ve büyük Türk kimliğini yaşatmayı başarmıştır.

4.2. Oğuz Kağan'ın Liderliği

Eski Türk tarihinde hükümdarların doğumundan itibaren kut sahibi olduğu inancı yaygındır. Elbette ki doğumuyla ve kişisel özellikleriyle bu denli lütuflarda bulunan Oğuz Kağan'ın

³⁰ Kaplan, a.g.m. s.28.

³¹ Ögel, a.g.e. s.8.

³²Orhan Şaik Gökyay, Dede Korkut Hikayeleri, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2003. s.651.

³³ Ögel, a.g.e. s.11.

³⁴ Jirmunskiy, a.g.e. s.43.

³⁵ İbrahim Onay, Türk Kültür “Tarihi Bakımından Oğuz Kağan Destanı ve Önemi.” Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2013. s.29

ileride ihtiras ve ideolojisinin bütün dünyayı kendi hâkimiyeti olarak büyük bir lider olacağını bir göstergesi olmuştur.³⁶ Oğuz Kağan tam da bu noktada başlı başına kut sahibi biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaradılıştan itibaren taşıdığı kut onun güçlü bir lider olması için ona bahşedilmiş; Onu, Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi konumuna erdirmişti.³⁷ Bu hâkimiyet anlayışının Asya Hun Devleti döneminden itibaren Türk devlet anlayışının temelini oluşturduğu görülmektedir.³⁸ Nitekim Oğuz Kağan kırk masa ve sıra yaptırarak düzenlemiş olduğu kurultayda; beylerine ve halkına türlü ikramlarda bulunarak onlara yarlık (ferman) verdi. Onlara; devlet yönetimindeki ideallerinden bahsederek, cihan hakimiyeti ülküsüne yönlendirmeyi hedeflemiştir. Bu anlamda *"Ben sizlere oldum Kağan; alalım yay ile kalkan, nişan olsun bizlere buyan."*³⁹ Sözleriyle dünyanın dört bir yanına emirler göndermiş, kendini yeryüzünün hükümdarı ilan etmiştir.

Güçlü bir liderliğin ilk gerekliliği olan toylar ve bu toylarda verilen ziyafetlerle beylerinin gözündeki saygınlığını korumayı başarmış olan Oğuz Kağan, göstermiş olduğu kahramanlıkların yanı sıra Türklerin düşüncesinde kağanın asli görevlerinden biri olan halkını gözetme vazifesini de en iyi biçimde yerine getirmiştir. Bu durum Oğuz Kağan'ın kahramanlıklarıyla sınırlı kalmayıp aynı zamanda milli karakteristik özelliğini de temsil etmektedir. Bu anlayışın en güzel örneklerine Bilge kağan yazıtında rastlamak mümkündür: *"Babam kağan vefat ettiğinde sekiz yaşındaydım. Töreye göre amcam Hakan olarak tahta oturdu. Tahta oturup Türk halkını yeniden düzenledi ve yeniden besleyip doyurdu. Yoksulu zengin kıldı, azı çok kıldı."*⁴⁰ Bu kesit Türk kültür ve töresinin kahraman-lider anlayışını da apaçık gözler önüne sermektedir. Eski Türk inanışında hükümdarlık Tanrı'nın iradesine göre verilen bir vazife olarak görülürdü. Gök Tanrı, Türk ulusu yok olmasın diye kağan gönderirdi. Kağan; Tanrı ile kendi arasındaki uyumu, aynı zamanda halkına karşı tesis etmekle de yükümlüdür. Yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için Tanrı kağana buyrukların yer aldığı yarlık verir. Kağan da kendisine verilen bu yarlık ile milleti yönetir ve millet de kağanın buyruklarına uyduğu sürece devlet selametini ve sürekliliğini korurdu.⁴¹ Bu sayede Oğuz Kağan, çıktığı seferlerin hepsinden galibiyetle dönerek, çıktığı seferlerden toprak ve ganimet elde etmeyi başarmıştır. Burada elde ettiği başarılar elbette ki tek başına olmamıştır. Kahramanın olayların merkezinde bulunmasıyla birlikte, mücadelesinin başından sonuna kadar onun yanında olup, halkını ve yurdunu korumak uğruna girdiği mücadelelerden başarıyla çıkmasını sağlayan yardımcı kahramanlar bulunmaktadır. Başkahraman, kendi niteliklerini, ona yardım eden kişilerin özellikleriyle bir araya getirerek tüm savaşlardan galip gelmektedir.⁴² Destanda emirlerine baş eğmeyenlere karşı sefere çıkmaya hazırlanan Oğuz'un çadırına gökten bir ışıkla gök tüylü, gök yeleli büyük bir erkek kurt indi.⁴³ Ve ona yolculuğunda öncülük etti. Bu sayede düşmanlarını bozguna uğratarak seçilmiş büyük bir lider olduğunu gösterdi. Yolculuğun devamında ordularıyla batıya ilerlerken İtil Nehrini beylerinden birinin yaptığı bir ağaç salın üzerinde geçtiler. Cürcet hükümdarını yendikten sonra elde ettikleri ganimetleri ağaçtan yaptıkları bir kağıt ile taşıdılar. Bu durumdan hoşnut olan Kağan; ona "içi boş ağaç" manasına gelen "Kıpçak" ismini verdi ve bu bölgenin idaresini ona tayin etti.⁴⁴ Bu yolculukta Oğuz Han'ın çok sevdiği bir atı vardı yolculuk esnasında gözden kayboldu ve bölgede bulunan yüksek bir dağa kaçtı. Tepesi daima karlı olduğundan buraya "Buz Dağ" derlerdi. Oğuz atının

³⁶ Kaplan, a.g.m s.28

³⁷ Düzgün, a.g.m. s.14.

³⁸ Koçak, Kurtlu, a.g.m. s.880.

³⁹ W. Bang-G.R. Rahmeti, a.g.e. s. 17.

⁴⁰ Talat Tekin, Orhon Yazıtları, Yıldız Yayınları, İstanbul:2003, s.67.

⁴¹ Dursun Yıldırım, "Köktürk Çağında Tanrı mı Tanrılar mı Vardı?", Türk Bitiği, Ankara, 1998, s. 114-116.

⁴² Pınar Zaloğlu, Orta Asya ve Güney Sibirya Türklerinin Kahramanlık Destanlarında Yardımcı Tipler, Balıkesir Üniversitesi, Yüksek lisans Tezi, Balıkesir, 2011, s. 6.

⁴³ W. Bang-G.R. Rahmeti, a.g.e. s.19.

⁴⁴ W. Bang-G.R. Rahmeti, a.g.e. s. 23.

kaçmasına çok kederlendi. Bunun üzerine beylerinden biri bu yüksek dağa çıkarak atını Oğuz'a geri getirdi. Her tarafı karla bembeyaz olduğundan, Oğuz ona birçok hediyelerle beraber "Karluk" adını verdi.⁴⁵ Ve bu bölgenin yönetimini ona devretti. Bu isimlerden birer Türk boyu meydana gelmiştir. Hiç kimsenin faydasını göz ardı etmeden adil bir biçimde ödüllendirerek beylerinin sevgi ve saygılarını kazanmış, onları cihana hükmetme yolculuğu esnasında moral ve motive etmeyi başarmıştır.

Eski Türkler yeryüzünü Türk devleti, Oğuz Kağan'ı da tüm insanlığın bir hükümdarı olarak görüyorlardı. Türk tarih ve mitolojisinde önemli bir yere sahip olan Oğuz Kağan, bu minvalde güçlü bir liderlik sergileyerek Türk milletinin sembolü haline gelmiştir. Oğuz Kağan'ın savaşları, düşmanları karşısındaki yiğitliği ve liderlik özellikleri, yalnızca bireysel başarılar olarak değil, aynı zamanda bir milletin birliğini ve gücünü simgeleyen unsurlar olarak değerlendirilmektedir. Oğuz Kağan'ı diğer herkesten ayıran en belirgin özellik; Tanrının onu kutsal bir amaç uğruna gönderdiği düşüncesidir. Oğuz'un büyük bir cihan imparatoru olma idealini hissetmesi, gücünü bu amaç için kullanması da bu konudaki önemli bir husustur.⁴⁶ Öyle ki O, kutsal hükümdarlık vazifesini başarıyla tamamladığında bile devletin geleceğini düşünerek ülkeyi oğulları arasında adil biçimde üleştirmiş, hükümdarlığın sembolü olan altın yayı büyük oğullarına ve üç gümüş oku da küçük oğullarına vererek Türk devlet geleneğindeki ikili yönetim şeklinin de temelini oluşturmuştur. Kadim inanışlara göre ilahi bir seçilmişlikle veya farklı bir kişilikle özdeşleştirilen liderlik, çoğu algıda babadan oğula geçse de bu durum kişinin büyük mücadeleler vermesi, adil ve merhametli olması, zaman zaman fedakârlık göstermesi güçlü bir duruş sergileyerek, zekâsıyla ve cesaretiyle düşmanlarını bozguna uğratması gibi vasıfları taşımasıyla mümkündür.

Türk destanlarında Kahramanlık olgusu ile ilişkilendirilebilecek bir kavram olarak liderliğin önemli bir özelliği, başkalarına ilham vermeleri ve insanların yaşamlarında bir amaç sunmalarıdır.⁴⁷ Oğuz Kağan'da bu amaca ulaşarak, gerektiğinde ordusunu tek vücut haline getirip örgütlemiş ve büyük fetihler yolculuğunda orduya bozkurt öncülüğünde liderlik ederek her durumda üstün nitelik ve becerilerini sergilemiştir. Yaşamına sayısız fetih ve kahramanlık sıgıdirmış olan Oğuz Kağan şüphesiz en önemli liderlik vasfı olan halkını tek çatı altında, bir arada tutma vazifesini başarıyla tamamlamış, yaptığı son kurultayda yurdunu oğulları arasında pay ederek adil bir bey olma gerekliliğini gerçekleştirmiştir. İleri görüşlülüğüyle devletin bekasını düşünen Oğuz Kağan, milletin kendinden sonraki yönetim sistemini de belirlemiştir. *"Ey oğullarım! Çok yaşadım, çok savaşlar gördüm. Çıda ile çok ok attım. Aygır ile çok yürüdüm. Düşmanları ağılattım. Dostlarımı ben güldürdüm. Gök Tanrı'ya borcumu ödedim."*⁴⁸ İfadeleriyle son liderlik vazifesini de yerine getirmiştir.

6.SONUÇ

İlk çağlardan itibaren sözlü geleneğin bir ürünü olan destanlar, her millette varlık göstermiş ve bu sahip oldukları milletlere kahramanlık bilincini en derin hislerle aşılamıştır. Her kesimin gereksinimi halinde, olağanüstülükler barındırarak ortaya çıkan kahramanlık, milletlerin ihtiyacı olan güç ve inanç duygusunu pekiştirmiş ve onlara güvenebilecekleri kahraman bir lider vermiştir. Birbirini hemen hemen tamamlayan bu iki kavram, güçlü bir toplum ve devlet oluşumunda büyük önem arz eder. Şüphesiz Türk milleti de bu hususta oldukça kadim bir tarihe ve bu tarihin bir parçası olan Oğuz Kağan Destanı gibi birçok kahramanlık destanlarına sahiptir. Bu destanlar, devlet yöneticiliğinden, sosyal hayata, askeri savaşlardan siyasi başarılarla dair

⁴⁵ W. Bang-G.R. Rahmeti, a.g.e. s. 25.

⁴⁶ Kaplan, a.g.m. s.112.

⁴⁷ İbrahim Sani Mert, Kahramanlığı Anlamak: Kahramanlık Olgusu Üzerine Bir Literatür Araştırması, Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi, C.31, S.1. s. 133.

⁴⁸ Nihad Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1983s.21.

hemen her konuda zengin içeriğe sahiptir.

Oğuz Kağan Destanının kahramanlık ve güçlü liderlik teması, Türk toplumsal hafızasında ve kültürel kimliğinde önemli bir rol oynamaktadır. Destanda bahsedilen kahraman figürü, yalnızca bireysel başarıyı değil, aynı zamanda toplumsal değerlerin yüceltilmesini de ifade etmektedir. Yalnız bir tarih anlatısı olmanın ötesinde destan, ideal Türk hükümdar tipinin, askerî dehanın ve toplumsal değerlerin sembolü olarak karşımıza çıkan Oğuz Kağan üzerinden kahramanlık ve güçlü liderlik kavramlarını ele almaktadır. Oğuz Kağan, yalnızca fiziksel gücü ve savaşçılığıyla değil, aynı zamanda toplumsal düzen kurma ve koruma becerisi, stratejik düşünme kabiliyeti ve adil devlet idaresiyle de örnek bir lider olarak tasvir edilir. Destanda sıkça vurgulanan ideal liderlik profili Türk-İslam öncesi devlet anlayışının ve bozkır kültürünün temel ilkeleriyle uyumlu bir biçimde şekillenmiştir. Oğuz Kağan'ın küçük yaştan itibaren gösterdiği olağanüstü kahramanlıklar, çıktığı seferler ve kurduğu düzen üzerinden; liderin sadece askerî başarılarla değil, halkına karşı sorumluluk bilinciyle de tanımlandığı vurgulanmıştır. Ayrıca, liderlik modelinin ilahi bir güçle desteklenmesi, Oğuz Kağan'ın kut anlayışı çerçevesinde değerlendirilmesine de imkân tanımaktadır. Bu yönleriyle destan, Türk liderlik ideallerinin tarihsel ve kültürel temellerini ortaya koyan önemli bir metin olarak analiz edilmektedir.

Türk kahramanlık destanlarının hemen hepsinde merkezî kahramanın öne çıkan en önemli özellikleri akıl, yiğitlik, cesaret ve güçtür. Bu iki mühim kavram bireysel ve toplumsal düzeyde önemli roller üstlenir. Aynı şekilde kahramanlık; özveri ve fedakârlık gösteren bireyleri tanımlar ve genellikle zorlu koşullara, tehlikelere veya adaletsizliklere karşı durarak başkalarına yardım etme mücadelesini kapsar; ilham verme ve sorumluluk özellikleri taşır. Öte yandan güçlü liderlik, bir toplumun doğru amaç ve ideallerine, hedeflerine ulaşabilmesi için öncülük etme, cesaret vererek yüreklendirme ve destek olma faaliyetlerini içerir. Liderlik etkili iletişim, zor anlarda doğru kararlar verme ve halkını motive etme yeteneklerini kapsar. Birbirinin tamamlayıcısı olan bu iki kavramdan kahramanlık; zor anlarda insanlara umut olarak toplumu bir araya getirebilirken, liderlik ise bu eylemlerinin stratejik biçimde planlanmasını sağlar. Bu iki önemli niteliğe sahip olan Oğuz Kağan, yaptığı olağanüstü planlar ve bu planların neticesinde kazandığı başarılarla tarihte yer etmiş, doğaüstü yetkinliklerinin yanında insani vasıflarıyla da halkının gözünde güçlü bir lider büyük bir kahraman olarak kendini ispatlamıştır. Destanın, kahramanlık ve liderlik özelliklerini olağanüstü yetkinliklerle, kozmik bir biçimde gerçekleşen evlilik ve bozkurt rehberliğinde çıkılan yolculukla Tanrının kutsal iradesi şeklinde betimlediği kahramanın fiziksel heybetinin yanında hayret verici derecede güçlü olması, azınlığa rağmen sayıca üstün olan birliği yenebilecek zekası ve herkese karşı merhametle yaklaşım adil bir duruş sergilemesi gibi özellikleri ile halkın gözünde büyük bir sempati kazanmış, derin bir saygı ve sevgi duyulmasının yanı sıra kutsallaştırılmıştır. Bu açıdan bireysel ve toplumsal değerler arasındaki ilişkiyi en iyi biçimde yansıtan destan, Oğuz Kağan'ı cesaret, adalet, strateji ve fedakârlık gibi erdemler ile donatılmış bir figür olarak tasvir etmektedir.

KAYNAKLAR

- Banarlı, N. S. (1983). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Bars, M. E. (2008). Oğuz Kağan Destanı Üzerine Yapılan Çalışmalar. *Turkish Studies*, 224-240.
- Bars, M. E. (2013). Metinlerarası İlişkiler Bağlamında Oğuz Kağan Destanı'na Bir Bakış. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, C. 2 S. 4, s.181-197.
- Bayat, F. (2002). *Oğuz Kağan Destanı Üzerine Yeni Düşünceler*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

- Bayat, F. (2006). *Oğuz Destan Dünyası Oğuznamelerin Tarihi, Mitolojik Kökenleri Ve Teşekkülü*. Ankara : Ötüken Yayınları.
- Bayat F. (2016). *Mitten Tarihe Sözden Yazıya Dede Korkut Oğuznameleri*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Demirci, H. İnan, S. (2021). Oğuz Kağan Destanında İskan: Yaylak ve Kışlaklar. *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi* Cilt:3 Sayı: 6, 199-212.
- Düzgün, Ü. K. (2018). Türk Destanlarında Kahraman ve İktidar Olgusu. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi* Cilt: 10 Sayı: 18,, 279 - 288.
- Ercilasun, A.B. (1998). Oğuz Kağan Destanı Üzerine Bazı Düşünceler. *Türk Dili Araştırmalar Yıllığı*, Cilt: 34, Sayı: 13, s. 13-16.
- Ergin, M. (1970). *Oğuz Kağan Destanı*, İstanbul: 1000 Temel Eser.
- Gömeç, S. (2000). İslam Öncesi Türk Tarihinin Kaynakları Üzerine. *Tarih Araştırmaları Dergisi* Cilt: 20 Sayı: 31, 51 - 92.
- Gömeç, S. (2009). *Türk Destanlarına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- İnan, A. (1998). Destanlar. *Makaleler Ve İncelemeler* (s. 165-240). içinde Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Jirmunskiy, V. (2011). *Türk Kahramanlık Destanları I.II. çev. Mehmet İsmail, Hülya Arslan Erol*. Ankara: TDK Yayınları.
- Jirmunskiy, V. (2020). *Türk Kahramanlık Destanları III.-IV. çev Mehmet İsmail, Gülzar İsmayil, Ayfer Aytaç*. Ankara: TDK Yayınları .
- Kafesoğlu, İ. (1997). *Türk Milli Kültürü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Kalaycı, E. (2019). Oğuz Kağan Destanında Türklerin Lider Anlayışı Üzerine Bazı Tespitler. *Rumeli Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 198-214.
- Kaplan, M. (2001). *Oğuz Kağan Destanı-Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar III*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kavas, İ. (2017). Oğuz Kağan Destanındaki İktidar Yapısı. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 183-192.
- Nur, R. (2022). *Uğuz Kağan Destanı*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Onay, İ. (2013). İbrahim Onay, Türk Kültür “Tarihi Bakımında Oğuz Kağan Destanı ve Önemi Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 29-44.
- Ögel, B. (2010). *Türk Mitolojisi 1.cilt*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Özarlan, M. (1991). Oğuz Kağan Destanı’nda Tarihî, Dinî, Beşerî ve Tabiatüstü unsurlar. *Uluslararası Türk Tarih Kongresi Bildirileri*.
- Özçelik, S. (2020). Dede Korkut Oğuznameleri Üzerine. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Samed Alizade, A. H. (1992). *Oğuzname XVI. YY.da Yazılmış Türk Atasözleri Kitabı*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Sepetçioğlu, M. N. (1986). *Türk Destanları*. İstanbul: Toker Yayınları.
- Sepetçioğlu, M. N. (1998). *Karşılaştırmalı Türk Destanları*. İstanbul: İrfan Yayınevi.
- Sümer, F. (1999). *Oğuzlar* . İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Şirvan, B. (İzmir, 2019). Arkaik Dönem Eski Yunan Dünyasında Kahramanlık Kültü. *Ege Üniversitesi Doktora Tezi*.
- Togan, Z. V. (1982). *Reşideddin Oğuznâmesi, Tercüme Ve Tahlili*. İstanbul: Enderun Yayınları.
- W.Bang, G. R. (1936). *Oğuz Kağan Destanı*. İstanbul: Burhaneddin Basımevi.
- Yasemin Kurtlu, B. K. (2016). Oğuz Kağan Destanında Hükümdar Tasarımı. *Türkiyat Araştırmalar Enstitüsü*, 875-901.
- Zaloğlu, P. (2011). Orta Asya ve Güney Sibirya Türklerinin Kahramanlık Destanlarında Yardımcı Tipler. *Balıkesir Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi*.

A REVIEW OF NIGERIA'S CULTURAL DIVERSITY AND DEMOCRATIC PROCESS

Fatunmbi Joel Oluwafemi

The Federal Polytechnic Ilaro, Ogun State, Nigeria.

General Studies Department

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-5210-437X>

Abstract

Nigeria's cultural diversity, expressed through over 250 ethnic identities, festivals, and indigenous governance systems, is central to its democratic experience. Cultural expressions such as the Hausa-Fulani Durbar, Yoruba Eyo and Osun-Osogbo festivals, and Igbo village assemblies demonstrate communal participation, consultation, and leadership accountability—values that resonate with democratic ideals. These practices show how art and culture shape political engagement and offer models of representation and inclusion, yet diversity also poses challenges as ethnic loyalties often intersect with politics, fueling electoral conflicts, religious tensions, and regional rivalries that threaten democratic consolidation. This study adopts a qualitative approach via the use of an interpretative approach, for which some documents were analyzed, and it critically examines how specific cultural institutions and artistic traditions influence democratic processes. The study concludes that Nigeria's democracy will be strengthened when cultural heritage is not only celebrated but effectively integrated into governance structures, thereby transforming diversity from a potential source of division into a vital force for national cohesion and inclusive democratic growth.

Keywords: Nigeria, cultural diversity, democracy, festivals, governance

Introduction

Cultural diversity remains one of the most defining and complex features of the Nigerian state. With over 250 ethnic groups and more than 500 languages, Nigeria is a mosaic of cultural identities, shaped by a rich blend of histories, traditions, and social systems. This cultural pluralism is often celebrated as a symbol of national richness and identity, reflecting the country's potential for inclusive growth, creativity, and intercultural collaboration. However, beneath this celebratory narrative lies a more complicated reality—one in which cultural diversity has frequently posed serious challenges to national integration, political stability, and democratic consolidation.

Since independence in 1960, Nigeria's political development has been significantly influenced by ethnoreligious cleavages and regional rivalries. Electoral behavior, political party formation, access to public resources, and even national policymaking have often been dictated by primordial affiliations rather than ideological convictions or merit-based considerations. As such, the country has repeatedly struggled to evolve a truly national political culture that transcends ethnic and sectional interests. The dominance of identity-based politics has not only reinforced societal divisions but also weakened the legitimacy and functionality of democratic institutions.

Understanding the intersection of culture and democracy in Nigeria is, therefore, not merely academic—it is central to the broader project of nation-building and democratic governance. This paper critically examines how Nigeria's cultural diversity shapes, supports, and sometimes undermines democratic processes. It explores the historical evolution of identity

politics, the role of cultural institutions in democratic participation, and the challenges posed by ethnoregionalism in modern governance. Ultimately, it argues for a more inclusive and culturally integrative approach to democratic development—one that leverages diversity as a strength rather than allowing it to remain a source of fragmentation.

The Conceptual Framework: Culture, Diversity, and Democracy

Culture, in its broadest sense, encompasses the way of life of a people, including beliefs, values, customs, traditions, arts, and institutions. Diversity, meanwhile, implies variation and multiplicity. When applied to democracy, these concepts raise questions about inclusion, representation, and participation. A democratic society ideally draws strength from its cultural diversity, ensuring that every group has a voice in the political process. This study anchors its discourse on the notion that democracy in a pluralistic society like Nigeria must be reimagined through the lens of cultural inclusion.

Cultural Festivals and Their Democratic Values

Cultural festivals in Nigeria are not mere celebrations but profound expressions of communal identity, social cohesion, and political structure. The Yoruba Eyo Festival and Osun-Osogbo Festival, for instance, provide platforms for community dialogue and engagement. The Hausa-Fulani Durbar showcases traditional leadership and coordination, while the Igbo village assembly system emphasizes collective decision-making and accountability. These institutions and events reflect values that democracy upholds—participation, consensus, and leadership responsibility.

Hausa-Fulani Durbar Festival: Traditional Durbar parade symbolizing heritage, order, and ceremonial leadership.

Yoruba Osun-Osogbo Festival: Cultural spirituality and collective celebration as a model for democratic unity.

The Role of Indigenous Institutions in Democratic Development

Beyond festivals, indigenous governance systems offer models for democratic engagement. The Igbo village assembly promotes egalitarian deliberation, the Yoruba traditional council structures provide administrative order, and the Northern emirate system illustrates hierarchical yet consultative rule. Though these systems are rooted in pre-colonial traditions, they embody mechanisms of public participation, justice administration, and communal consensus which modern democratic institutions could learn from.

Igbo Village Assembly — Caption: Community deliberation and inclusive governance in the Igbo traditional setting.

Challenges of Cultural Diversity in Nigeria's Democracy

Despite its immense potential, Nigeria's cultural diversity has frequently served as a source of political fragmentation. Ethnic and regional affiliations heavily influence voting behaviour, with political loyalty often aligning more with ethnic identity than with national ideology. During the First Republic, the country's political architecture clearly mirrored regional and ethnic divisions. For instance, the Action Group (AG) drew most of its support from the Western Region, the Northern People's Congress (NPC) was dominant in the Northern Region, and the National Council of Nigeria and the Cameroons (NCNC) held sway in the Eastern Region. Each of these major parties primarily represented the interests of the ethnic majorities in their respective regions, often placing parochial considerations above national unity. This ethnoregional orientation fostered mistrust among Nigeria's diverse groups, eroded a cohesive national identity, and intensified electoral tensions. The legacy of this fragmented political foundation continues to shape the country's democratic experience today.

From Regionalism to National Integration: Historical Insights

The introduction of the elective principle by the Clifford Constitution in 1922 marked the dawn of modern political party formation in Nigeria, leading to the emergence of the Nigerian National Democratic Party (NNDP), led by Herbert Macaulay. However, early political parties, including the NNDP, were largely confined to regional and urban centers—especially Lagos—and did not have a nationwide base. The regionalization of politics deepened with the Richards Constitution of 1946 and the Macpherson Constitution of 1951, both of which reinforced the federal structure and encouraged political alignment along ethnic and regional lines (Osaghae, 1998).

By the 1950s, three dominant regionally based parties had emerged: the Action Group (AG) in the Western Region, the Northern People's Congress (NPC) in the North, and the National Council of Nigeria and the Cameroons (NCNC) in the East. These parties, though occasionally attempting national coalitions, were primarily ethnic in outlook and function. For example, the NPC formed an alliance with the NCNC to form the government after the 1959 federal elections, a pragmatic but fragile coalition that failed to erase deep-seated ethnic distrust (Joseph, 1991).

The first substantive attempt at building a national political party came during the regime of General Yakubu Gowon (1966–1975), particularly after the Nigerian Civil War (1967–1970), when the need for national unity was prioritized. However, it was under General Olusegun Obasanjo's military regime (1976–1979) that concrete efforts were made to institutionalize national integration through political party regulation. The 1979 Constitution, under the transition to the Second Republic, mandated that political parties must have a “national character”—meaning they must reflect federal character in their membership, leadership, and spread. This gave birth to relatively national-oriented parties like the National Party of Nigeria (NPN) and the Unity Party of Nigeria (UPN) (Diamond, 1988).

Despite these constitutional efforts, tribal loyalty and ethnic affiliations remained strong. During subsequent transitions to civil rule—including the Third Republic (early 1990s) and the Fourth Republic (since 1999)—identity-driven politics continued to manifest in voting patterns, political appointments, and party loyalty. While national parties now exist in form, in function many still reflect ethnoregional dominance, especially in electoral strongholds and political bargaining.

Therefore, a genuine reimagination of Nigeria's political culture—through deep cultural integration, inclusive political institutions, and the de-ethnicization of political platforms—is essential to mitigating identity-driven politics and fostering a stable democratic order.

From Ethnic-Based Parties to National Political Platforms: A Contemporary Appraisal

To address Nigeria's history of ethnoregional politics, the 1979 Constitution introduced the requirement that political parties must reflect a national character, with support across at least two-thirds of the states (Suberu et al., 2001). This aimed to curb the dominance of regionally based parties like those of the First Republic.

The People's Democratic Party (PDP), formed in 1998, ruled from 1999 to 2015 and promoted zoning and power rotation as strategies for national unity. However, its internal politics often reflected elite and ethnic calculations (Agbaje et al., 2006; Ibeanu et al., 2007).

The All Progressives Congress (APC), created in 2013 from a merger of regionally strong parties, also claimed national identity. Yet its structure mirrored the ethno-regional strengths of its components, such as ACN in the Southwest and CPC in the North (Omotola et al., 2014).

The 2023 general elections reaffirmed the persistence of identity politics. APC's Muslim-Muslim ticket and PDP's abandonment of zoning sparked debates about national inclusion. Voting patterns again followed ethnic and religious lines (Iroanusi et al., 2023; Onapajo et al., 2023).

Though labeled as national parties, PDP and APC still operate largely along identity lines. Strengthening civic education and political reforms is essential for building truly inclusive, issue-based platforms.

Culture as a Tool for National Unity and Democratic Deepening

Reimagining cultural diversity as a resource rather than a liability is key to democratic transformation. Cultural education, inter-ethnic dialogue, and inclusive governance are necessary tools. When properly harnessed, cultural heritage can foster a sense of belonging and collective responsibility. Policies that support cultural festivals, indigenous languages, and traditional leadership—without undermining constitutional democracy—can build bridges across ethnic divides.

Conclusion

Nigeria's democratic evolution has been deeply intertwined with its cultural and historical realities. From the introduction of the elective principle in 1922, which marked the beginning of modern political engagement, to the experiences of the First Republic, and the constitutional reforms of the Fourth Republic, each phase of the nation's history has reflected a gradual but significant attempt to manage diversity through democratic structures. While early political parties were largely ethnoregional in character, efforts at national unity gained momentum under regimes such as General Olusegun Obasanjo's transition programme, which laid the foundation for constitutionally-recognized national political parties.

Parties like the People's Democratic Party (PDP) and the All Progressives Congress (APC) emerged as national platforms with a mandate to transcend ethnic, religious, and regional divides. Although imperfect, they have contributed meaningfully to unifying Nigeria's diverse populations and promoting national dialogue. Their existence demonstrates the possibility—and the necessity—of building political institutions that reflect Nigeria's plural identity while advancing democratic governance.

However, for democracy in Nigeria to become truly resilient and inclusive, there must be a deliberate integration of cultural heritage into political development. The values embedded in

traditional systems—such as communal accountability, rotational leadership, inclusive deliberation, and respect for consensus—offer indigenous frameworks for democratic governance. Rather than viewing Nigeria’s cultural diversity as a hindrance, it should be harnessed as a strategic asset for fostering national unity, social trust, and citizen participation. Moving forward, strong political will, civic education, and inclusive policymaking are required to institutionalize cultural integration at all levels of governance. Only by weaving together the threads of its rich cultural heritage with democratic principles can Nigeria build a stable, inclusive, and truly national democracy—one that reflects the aspirations of all its peoples and stands the test of time.

References

- Achebe, C. (1983). *The trouble with Nigeria*. Heinemann.
- BB Agbaje, A., Adejumobi, S., & Ayoade, J. A. A. (2006). Do votes count? The travails of electoral politics in Nigeria. *Africa Development*, 31(3), 25–44.
- Ayoade, J. A. A. (1998). The cultural context of Nigerian federalism. *Publius: The Journal of Federalism*, 28(4), 111–120.
- Diamond, L. (1988). *Class, ethnicity, and democracy in Nigeria: The failure of the First Republic*. Syracuse University Press.
- Diamond, L. (1999). *Developing democracy: Toward consolidation*. Johns Hopkins University Press.
- Ekeh, P. P. (1975). Colonialism and the two publics in Africa: A theoretical statement. *Comparative Studies in Society and History*, 17(1), 91–112.
- Falola, T. (2001). *Culture and customs of Nigeria*. Greenwood Press.
- Ibeanu, O., Mohammed, A., & Omotola, J. S. (2007). Elections and the paroxysmal future of democracy in Nigeria. *Nigerian Journal of International Affairs*, 33(1), 17–29.
- Iroanusi, Q., Yusuf, S., & Ojo, J. (2023). Nigeria’s 2023 elections: Identity politics and regionalism. *Premium Times*. <https://www.premiumtimesng.com>
- Iroegbu, P. (2005). *Enwisdomization and African philosophy*. Saesprint Publishers.
- Joseph, R. A. (1991). *Democracy and prebendal politics in Nigeria: The rise and fall of the Second Republic*. Spectrum Books.
- Nnoli, O. (1978). *Ethnic politics in Nigeria*. Fourth Dimension Publishers.
- Omotola, J. S., Adigun, A., & Falade, D. (2014). The Fourth Republic in Nigeria: Democratic consolidation or deconsolidation? *Journal of African Elections*, 13(2), 65–87.
- Onapajo, H., Okeke, C., & Abubakar, M. (2023). Ethno-religious dynamics in the 2023 Nigerian elections. *African Affairs*, 122(487), 79–98.
- Osaghae, E. E. (1995). Structural adjustment and ethnicity in Nigeria. *Nordic Journal of African Studies*, 4(1), 15–33.
- Osaghae, E. E. (1998). *Crippled giant: Nigeria since independence*. Indiana University Press.
- Suberu, R. T. (2001). *Federalism and ethnic conflict in Nigeria*. United States Institute of Peace Press.
- Suberu, R. T., Diamond, L., & Elaigwu, J. I. (2001). Ethnic minority conflicts and governance in Nigeria. In R. T. Suberu & L. Diamond (Eds.), *Democracy and development in Nigeria* (pp. 109–132). Spectrum Books.
- Udogu, E. I. (2005). Nigeria’s Third Republic: The problems and prospects of political transition to civil rule. *Africa Today*, 52(3), 91–112.

**KADINA YÖNELİK DÜŞMANLIK VE CİNSİYETÇİLİK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ
SOSYAL BİLİMLERDE İSTATİSTİK**

Irmak Dönmez
Yrd. Doç. Dr. Hakan Yağcı
Kıbrıs Aydın Üniversitesi
İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi
Psikoloji Lisans Programı

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, kadın düşmanlığı ve cinsiyetçilik kavramlarını incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden tarama yönteminden hazırlanmıştır. İlişkisel tarama modelinden de yararlanılan bu çalışmada tanımlayıcı istatistik de sunulmuştur. Araştırma 2025 yılı Mayıs-Haziran ayları arasında gerçekleştirilmiştir. Basit rassal örnekleme yönteminin kullanıldığı bu çalışmada 76 katılımcı örneklem olarak seçilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak kadına yönelik düşmanlık ölçeği ve cinsiyetçilik ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları göstermiş ki; demografik gruplar arasında anlamlı farklılık yaygın şekilde görülmüş ve kadına yönelik düşmanlık ve cinsiyetçilik algısı arasında negatif korelasyon tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadına yönelik düşmanlık, Cinsiyetçilik, Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, Ayrı

ABSTRACT

The purpose of this research is to examine the concepts of misogyny and sexism. The research was prepared using the screening method from quantitative research methods. Descriptive statistics were also presented in this research, which also used the relational screening model. The research was conducted between May and June 2025. In this research, where the simple random sampling method was used, 76 participants were selected as a sample. The hostility towards women scale and sexism scale were used as data collection tools in the research. The findings of the research showed that; significant differences were widely seen between demographic groups and a negative correlation was determined between the perception of hostility towards women and sexism.

Keywords: Hostility towards women, Sexism, Gender inequality, Discrimination

GİRİŞ

1.1.Giriş

Kadına yönelik düşmanlık, aslında cinsiyete dayalı şiddet olarak da adlandırılır. Yani, bu tür şiddet ve düşmanlık kadın olmanın getirdiği bir hedefe doğru gerçekleşir. Bu düşmanlık ve şiddet, sadece fiziksel bir zararla sınırlı değildir; aynı zamanda psikolojik, sosyal, cinsel gibi durumları da olumsuz etkiler.

Toplumsal eşitsizliğin en belirgin ve en güçlü yansımasıdır. Kadına yönelik düşmanlık ve şiddetin bu kadar yaygın olmasının en önemli sebeplerinden biri, toplumsal cinsiyetçiliğin eşitsizliğinin devam etmesidir. Yani, kadınlarla erkekler arasındaki eşitsiz güç ilişkileri ve

toplumsal statüler, bu tür düşmanlığın varlığını sürdürmesine sebep olur. Ayrıca, toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadınların şiddet karşısındaki tutumlarını ve davranışlarını da etkiler.

Aile içindeki şiddet ile kadınların bu şiddete karşı verdiği davranışlarda cinsiyetler arası eşitsizlikle bağlantılıdır. Bu bağlamda, şiddeti ve düşmanlığı durdurmak çözüm değildir, toplumsal yapıları ve eşitsizlikleri dönüştürmekle ilgilidir (WHO, 2005, s.22).

Kadın düşmanlığı, toplumsal rollerine dayalı olarak kadınlara karşı kullanılan olumsuz davranışları ifade eder. Bu durumlar genellikle kadının toplumdaki yerini ve rolünü yanlış bir şekilde belirler. Kadınlar çoğu zaman belirli normlara ve beklentilere uymaları beklenen bireyler olarak görülür. Bu durumda, toplumun getirdiği kalıp yargılar ve ön yargılar, kadınları hem toplumsal hem de bireysel olarak sınırlayan bir etki yaratır. Kadın düşmanlığı, önyargılı davranışların ilerisine giderek, bazen doğrudan nefret ve düşmanlık içerebilir. Kadınlara yönelik bu tür düşmanlık, çoğu zaman onların güçsüz, zayıf ve bağımlı oldukları yönündeki toplumsal algıya dayanır. (Baydar, 2013, s. 152).

Kadına yönelik düşmanlık ve şiddet sadece kadının bedenine değil, onun psikolojisine, ruh haline, duyguların değişmesine, toplumsal alanlarda moralinin düşük olmasına aynı zamanda nasıl tepkiler veremeyeceğine, konuşma yapar iken her cümleden korkmasına, neye ve nasıl tepki vermekte zorlanmasına, özgüvenin ve öz saygıyı yitirmesine neden olur. Kadınlar bu durumlarla karşılaştığında, kalabalık ortamlarda kendi sesini duyurmakta zorlanırlar ve çoğu zaman kendi fikirlerini paylaşamazlar. Kadın düşmanlığının ortadan kaldırılması, toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışının gelişmesiyle mümkün olabilir.

Cinsiyetçilik, bir cinsiyetin diğerinden üstün olduğuna inanmak ve bu inanç nedeniyle ayrımcılık yapmaktır. Genellikle cinsiyetçilik anlamı kadınlara yönelik olsa da, erkeklere yönelik de olabilir. Cinsiyetçilik, toplumsal cinsiyet rolleri ve stereotiplerinden kaynaklanır. Örneğin, “kadınlar duygusaldır” veya “erkekler güçlüdür” gibi genellemeler cinsiyetçi düşüncelere örnektir. (Glick ve Fiske, 1996, s. 491; Liss ve ark., 2019). Cinsiyetçilik, bir cinsiyetin diğerinden üstün olduğuna inanmak ve bu inanç nedeniyle ayrımcılık yapmaktır. Bu ayrımcılık açıkça da görülebilir (açık cinsiyetçilik). Bazen de gizli bir şekilde (örtük cinsiyetçilik) olabilir. Açık cinsiyetçilikte, cinsiyetçilik yapan kişi, ne yaptığının farkında olup bunu bilinçli yapar. Örtük cinsiyetçilikte ise insanlar bazen bilinçsizce, farkında olmadan cinsiyetçi davranabilir bu da kadına zarar verebilir. Her iki tür cinsiyetçilik de, insanların davranışlarını engelleyebilir ve toplumda eşitsizliklere neden olabilir. Bu nedenle, cinsiyetçiliğin farkında olmalı ve toplumsal cinsiyet eşitliğini savunmalıyız (Swim ve Cohen, 1997, s. 104; Benokraitis ve Feagin, 1999). Cinsiyetçiliğin diğer bir türleri ise gelenekçi ve modern cinsiyetçiliktir. Gelenekçi cinsiyetçilik, açık açık yapılan ve herkesin görebildiği ayrımcılık türüdür. Örneğin bir kadının sırf kadın olduğun için işe alınmaması ve bu gibi durumlar gelenekçi cinsiyetçiliğe girer. Modern cinsiyetçilik ise daha gizli ve fark edilmesi zordur. İnsanlar bazen farkında olmadan cinsiyetçi davranabilirler. Örneğin, birinin “kadınlar duygusaldır” gibi bir genel bir şey söylemesi modern cinsiyetçiliğe girer. Bu kişi, kötü bir niyet taşımasada, bu tür genellemeler kadına olumsuz etkileyebilir. Yani, gelenekçi cinsiyetçilik açıkça yapılan bir durum içerdiği için açık cinsiyetçiliği yansıtırken; modern cinsiyetçilik daha çok gizli ve fark edilmesi zor bir durum olup örtük ve gizli cinsiyetçiliği yansıtmaktadır. (Swim ve ark., 1995, s. 199-201; Else-Quest ve Hyde, 2018). Cinsiyetçilik konusunda bir diğer bakış açısı, korumacı ve düşmanca kavramlarını ortaya koyuyor. Korumacı cinsiyetçilik, kadınları zayıf ve korunmaya muhtaç olarak görmektedir. Sanki kadınları sürekli bir erkeğe bağılıymış gibi görür. Düşmanca cinsiyetçilik ise kadınlara karşı olumsuz ve saldırgan tutumlar görülür. Bu, geleneksel cinsiyet rollerini savunan ve kadınları ikinci plana atan ataerkil bir zihniyettir. Yani, bir yanda kadınları koruyan ama aslında onları güçsüzleştiren bir anlayış, diğer yanda ise kadınlara bariz bir şekilde düşmanca davranan bir anlayış var. (Glick ve Fiske, 1996, 1997, 2001) Kadına yönelik şiddet, toplumumuzda sıkça karşılaştığımız üzücü bir durum. Bu şiddetin temelinde, cinsiyetler arasında eşitsizlik olduğunu düşünen ve erkekleri daha güçlü gören bir

düşünce yatıyor. Ataerkil toplumlarda, erkekler kadınlardan itaat, bağlılık ve bakım gibi beklentilere sahip olabiliyorlar. Kadınların bu beklentileri karşılamaması ise şiddete yol açabiliyor. Yani, aslında toplumsal cinsiyet rolleri dediğimiz, toplumun kadınlardan ve erkeklerden beklediği tutumlardır. Bu durum, cinsiyetçiliğin sadece ayrımcılık olmadığını aynı zamanda şiddeti de tetikleyebildiğini gösterir (Korkut-Owen ve Owen, 2008, s. 31).

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, kadın düşmanlığı ve cinsiyetçilik kavramlarını incelemektir. Kadın düşmanlığı, kadınlara karşı olumsuz duyulan nefret ve olumsuz tutumları ifade ederken; açan inanç ve davranışları tanımlar. Araştırmamda, kadın düşmanlığı ve cinsiyetçiliğin toplumu nasıl etki ettiği, bu durumun günlük yaşamda nasıl kendini gösterdiği ve kadınlar üzerinde nasıl olumsuz etkiler yarattığı ele alınacaktır. Ayrıca, bu iki kavramın tarih boyunca geliştiği ve günümüzde nasıl şekillendiğini anlamaya çalışacağım. Araştırmanın sonunda, bu olgulara karşı toplumsal farkındalık yaratmak ve çözüm önerileri sunmak amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmanın önemi, kadın düşmanlığı ve cinsiyetçilik, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sebebi olan durumlar ve kadınların hayatını doğrudan etkileyen önemli sorunların etkilerini inceleyerek psikoloji alanına önemli katkılar sunmayı amaçlamaktadır. Kadınların sadece tarihsel olarak değil günümüzde çeşitli şekillerde ayrımcılığa uğraması, onların sosyal, ekonomik ve psikolojik açıdan düşük durumlara gelmesine neden olmaktadır. Bu araştırma, kadın düşmanlığının ve cinsiyetçiliğin toplumu nasıl etkilediğini anlamaya yardımcı olacak ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı mücadele farkındalık yaratmayı amaçlayacaktır. Ayrıca, kadınların karşılaştığı bu olumsuz davranışların nedenlerini incelemek, bu konuda çözüm geliştirmek açısından büyük önem taşımaktadır. Bu araştırmanın sonuçları, kadınların hakları ve toplumsal eşitlik için yapılacak çalışmaların temelini atmaya katkı sağlayabilir. Araştırmanın önemi, kadınlara olan düşmanlık, kadınların yaşadığı travmaların ve zorlukların etkilerini anlamak ve bu etkilerin nasıl üstesinden gelinebileceği konusunda rehberlik etmektir. Özellikle, araştırma bulguları, psikolojik destek ve müdahale stratejilerinin geliştirilmesinde önemli bir bilgi kaynağı olarak kullanılabilir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Katılımcıların Dürüst Yanıtlar Verdiği Varsayımı: Araştırmada yer alan anket ve ölçeklerin, katılımcılar tarafından dürüst ve doğru bir şekilde yanıtlandığı varsayılmaktadır. Katılımcılar kişisel deneyim ve algıların içtenlikle paylaştıkları kabul edilmiştir.

- Örneklemenin Evreni Temsil Ettiği Varsayımı: Araştırmanın örneklemini, çalışmanın genelleştirmeye çalışıldığı grubun özelliklerini (örneğin, belirli bir yaş grubundaki bireyler veya belirli bir toplumsal kesim) özelliklerini yeterince yansıtmaktadır. Bu nedenle elde edilen bulguların daha geniş bir gruba, özellikle kadına yönelik düşmanlık ve cinsiyetçilik konularındaki toplumsal tutumları yansıtan gruplara uygulanabilir olduğu varsayılmaktadır.
- Veri Toplama Araçların Geçerliliği ve Güvenirliği: Araştırmada kullanılan anket ve ölçeklerin, kadına yönelik düşmanlık ve cinsiyetçilikle ilgili davranışları doğru bir şekilde ölçtüğü kabul edilmiştir.
- Dış Etkilerin Kontrol Edilmesi: Katılımcıların kişisel yaşantıları gibi dış etkenlerin araştırmanın sonuçlarını etkilemeyecek şekilde sabit olduğu kabul edilmektedir. Yani bu etkenlerin, araştırmanın temel bulgularını değiştirecek kadar etkisi olmayacaktır.
- Katılımcıların İçten ve Doğru Cevap Vermesi: Katılımcıların araştırma sırasında, kişisel görüşleri ve düşüncelerini dürüstçe ve doğru bir şekilde paylaştığı varsayılmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Örneklem Sınırlamaları: Araştırma, belirli bir grup insanla yapıldığı için, sonuçlar tüm toplumu yansıtmayabilir. Farklı yaş ve kültürlerden gelen katılımcılar farklı sonuçlar verebilir.
- Katılımcıların öznel yanıtları: Anketler katılımcıların kişisel davranış ve düşünmeye dayandığı için, yanıtlar objektif olmayabilir ve sosyal istekli cevap verme etkisi olabilir.
- Zaman Kısıtlamaları: Araştırma sınırlı bir zaman diliminde yapıldığı için, uzun vadeli gözlemlerle daha doğru sonuçlar elde edilebilir.
- Yöntemsel Kısıtlamalar: Kullanılan araçlar kadına yönelik düşmanlık ve cinsiyetçilik gibi karmaşık kavramları tam olarak yansıtmayabilir.
- Toplumsal ve Kültürel Farklılıklar: Farklı kültürlerdeki toplumsal dinamikler araştırma sonuçlarını etkileyebilir.

1.6. Tanımlar

Kadına yönelik düşmanlık: Kadına yönelik düşmanlık, kadınları küçümseme, aşağılayıcı bir şekilde değerlendirme ve cinsiyetleri nedeniyle olumsuz tutumlar geliştirme halidir. Bu genellikle kadınların toplumsal hayatta eşit haklar ve fırsatlar elde etmelerini engelleyen bir bakış açısını ifade eder (Nussbaum, 1999; Farrell, 2005).

Cinsiyetçilik: Cinsiyetçilik, bireylerin cinsiyetleri nedeniyle onlara yönelik olumsuz tutumlar, ayrımcılık ve eşitsizlik uygulamaktır. Genellikle erkekler ve kadınlar arasında toplumsal roller ve fırsatlar açısından dengesizlik yaratır (Glick & Fiske, 1996; Bakan, 1967).

İKİNCİ BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kadına Yönelik Düşmanlık

Tarihe bakıldığında, kadına yönelik düşmanlık ve şiddet ilk olarak toplumlar arasındaki kavga ve savaşlarla başlamış, zamanla dini, etnik ve siyasi nedenlerle devam etmiştir (Walby, 2012). Kadına yönelik düşmanlık ve şiddet, insanın olduğu her yerde var olmakta ve olmaya devam etmektedir. Kadına olan düşmanlık ve şiddet, geçmişten günümüze hayatın her yerinde bulunmuştur; yaş, cinsiyet, eğitim, statü, coğrafi sınır tanımadan her türlü toplumsal düzende varlığını sürdürmüş bir durumdur (Balcıoğlu, 2001, s. 27). Kadınlara yönelik düşmanlık ve şiddet, insanın olduğu her yerde mevcut olan ve maalesef her zaman var olmaya devam eden bir durumdur. Kadına yönelik düşmanlık, sadece toplumlar arasında değil, daha yakın çevremizde de farklı şekillerde kendini gösterebilir. Örneğin, aile içi şiddet, özellikle kadına yönelik şiddet, oldukça yaygın bir durumdur. Bu tür şiddet, hem fiziksel hem de psikolojik açıdan kadının sağlığını olumsuz etkiler ve aile yapısındaki dengeyi bozar. Çocuklar, okulda ya da sosyal ortamlarda birbirlerine sözlü zarar verebilir, bu da uzun vadede psikolojik travmalara yol açabilir. Ayrıca, iş yerlerinde de mobbing adı verilen psikolojik şiddet türü sıkça görülür. İş yerinde çalışan bireylere yönelik yapılan bu tür zorbalık, hem ruhsal sağlıklarını bozar hem de iş verimliliğini etkiler. Bu olaylar farklı alanlarda karşımıza çıksa da tüm bu durumlar, bireylerin fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan zarar görmesine yol açar ve toplumsal bir sorun olur. Kadınlara yönelik düşmanlık insanların sosyal, ekonomik, psikolojik, biyolojik ve cinsel açıdan zarar gördüğü ciddi bir toplumsal sorundur. Yalnızca bireylerin bedenini değil, aynı zamanda ruhsal sağlıklarını da etkileyebilir. Bu durum, kişilerin yaşam kalitesini düşürür ve onları hem fiziksel hem de duygusal açıdan olumsuz şekilde etkiler. Yani, kadınlara olan düşmanlık ve şiddet sadece kişisel bir sorun olmaktan çıkıp, toplumsal bir sorun haline gelmiştir. Bu yüzden, şiddet hem bireyler hem de toplumlar için büyük bir tehdit oluşturur. İnsanlar şiddete uğradığında, sadece bedensel zararlar görmezler; aynı zamanda psikolojik sorunlarla da karşılaşır. Bu durum, kişilerin günlük yaşamlarını, ilişkilerini ve genel yaşam standartlarını etkiler. Kısacası, şiddet bir toplumun sağlığına zarar veren büyük bir sorun olup, bu sorunun çözülmesi için toplumsal farkındalık ve önlemler alınması gerekmektedir (WHO, 2005).

Kadına yönelik düşmanlık, insan ilişkilerinin olduğu her yerde karşımıza çıkabilir ve insanların ahlaki, psikolojik, cinsel, ekonomik ya da kültürel değerlerine zarar verebilir (Michaud, 1991). Özellikle kadına yönelik düşmanlık, kadınları kontrol altına almak ve onların özgürlüklerini sınırlamak amacıyla yapılır. Fiziksel değil, psikolojik ve duygusal şiddet de vardır. Aile içi şiddette, kadın genellikle çocuklarıyla tehdit edilir, korkutulur ve küçümsenir. Kadın, ekonomik açıdan zor durumda bırakılır ve sosyal yaşamı engellenir, bu da onu çaresiz hale getirir. Böylece, kadın üzerinde sürekli bir baskı oluşturulur (KorkutOwen ve Owen, 2008).

Kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı düşmanlık, kadınların sadece kadın oldukları için incitilmeleri ya da zarar görmeleri anlamına gelir. Bu zarar fiziksel, cinsel ya da psikolojik/duygusal olabilir ve kadının özgürlüklerini keyfi bir şekilde kısıtlar. Kadınlar, bu tür davranışlar nedeniyle hem özel hem de sosyal yaşamlarında kısıtlamalarla karşılaşabilirler. Yani, kadınların sadece cinsiyetleri nedeniyle hakları ihlal edilir ve özgürlükleri kısıtlanır (WHO, 1996).

Örneğin, sözlü taciz ve tehditler de şiddet olarak kabul edilir. Bir kişinin kişiliği, bedeni veya duygusal sözlü davranışlar aşağılayıcı yorumlar da duygusal istismardır ve bu da bir şiddet türüdür. Kadınlar, genellikle kocaları veya partnerlerinin yanı sıra, kardeşleri, babaları, kayınpederleri, kayınvalideleri gibi yakın aile üyeleri tarafından da fiziksel, duygusal, finansal veya sözlü şiddete uğrayabilmektedirler (Sheafor ve Horejsi, 2011).

2.1.1. Kadına Yönelik Düşmanlık ve Şiddetin Nedenleri

Kadına yönelik düşmanlık ve şiddet, birey ve toplum üzerinde büyük sorunlara yol açan bir çeşit olgudur. Şiddet, birine, bir gruba ya da topluma yöneltilmiş olabilir ve sadece bir sebebe dayanarak açıklanamaz. Hem şiddetin kendisi hem de özellikle kadına yönelik şiddet birçok farklı durumlardan kaynaklanır. Kadına yönelik düşmanlık, toplumsal cinsiyet rolleri, erkek egemenliği ve eşitsizliklerden kaynaklanır. Bu durum, kadının alt konumda görülmesine, kadının özsayı ve özgüveninin yitirmesine ve ona karşı olumsuz davranışların artmasına yol açar. Şiddetin sebepleri; biyolojik, psikolojik, duygusal ve toplumsal gibi pek çok açıdan incelenmektedir.

2.1.2. Kadına Yönelik Şiddet Türleri

Kadına yönelik şiddet, sadece kadınlar için değil, aynı zamanda aileleri için de çok olumsuz sonuçlar doğurur. Fiziksel şiddet, sadece bedensel sağlık sorunlarıyla kalmaz, aynı zamanda kadının ruhsal sağlığını da derinden etkiler. Şiddet, kadının üzerinde büyük ve ciddi hasarlar bırakır ve bu, hemen çözülemeyecek psikolojik sorunlara neden olabilir. Fiziksel yaralanmalar bir süre sonra iyileşir, ancak şiddetin psikolojik etkileri çok daha uzun süre devam edebilir. Bu tür şiddet toplumda yaygın olduğu için toplumsal bir sorun olarak da görülmelidir. Psikolojik şiddet, kadının üzerinde fiziksel şiddet kadar olumsuz etkiler bırakabilir. Ancak fiziksel şiddet gözle görülür ve kalıcı olduğu için toplumda daha fazla dikkat çeker ve genellikle psikolojik şiddetten önce gelir (Ediz ve Altan, 2017).

2.1.3. Kadına Yönelik Şiddet ve Nefret

Kadınlara karşı duyulan nefret ve onlara yönelik aşağılayıcı tutumlar, kadınların sadece cinsiyetleri nedeniyle değersiz görülmeleri, cinsel açıdan nesneleştirilmeleri ve cinsiyete dayalı şiddetin normalleştirilmesi gibi pek çok şekilde kendini gösterebilir. Bu tür davranışlar, erkek egemenliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Kadınları ikincilleştirir ve onları daha düşük bir konumda tutar. Kadın düşmanlığı, erkek egemen toplumların bir sonucu olarak ortaya çıkar. Bu tür tutumları anlamak için, geçmişte kadın ve erkeğe biçilen rollerin ve cinsiyetçi bakış açılarının nasıl geliştiğini incelemek gerekir.

2.2. Cinsiyetçilik

Cinsiyetçilik herhangi bir cinsiyete karşı ayrımcı tutum ve kötü davranışlar olarak nitelendirilir. (Glick ve Fiske, 1996; Else-Quest ve Hyde, 2018; Liss ve ark., 2019, s. 76). Önyargılar, bir grup insan hakkında daha önceden edindiğimiz, genellikle yanlış olan düşüncelerdir. Bu düşünceler, insanları tanımadan onlara karşı olumsuz bir tutumla yaklaşmamıza neden olur. Ön

yargılar kişiye karşı bilmeden düşündüğümüz nedenler olduğu için ayrımcılığa yol açar ve insanlara karşı haksız olmamıza neden olur. (Taylor ve ark., 2006, Bölüm 6). Cinsiyet yönünden de ön yargı ise ayrımcılık içerdiği için erkeklerin kadınlardan üstün olduğu düşüncesine dayanır. (Liss ve ark., 2019, s. 70-71). Cinsiyetçilik için cinsiyet ayrımcılığı denildiğinde öncelikle kadına yönelik ön yargılar taşır (Dökmen, 2010, s. 29). Bu önyargılı yaklaşım insanların temel hakları, yaşayış ve sosyal açılardan erkeklere göre kadınları ikinci plana atar. (Sakallı-Uğurlu, 2002, s.48). Cinsiyetçilik ayrımcılığın bir türü olup genellikle kalıp yargılardan başlar. Kalıp yargılar, bir grup insan hakkında genellemeler yapmak demektir. Bu genellemeler sorunludur çünkü bir grubun tüm üyeleri aynı olmaz ve insanlardan ne beklediğimizi ve onlarla nasıl iletişim kurduğumuzu etkiler. Yani bir kişiye sırf cinsiyetinden dolayı bile farklı yaklaşırlar. (Liss ve ark., 2019, s. 70).

İnsanları gruplara ayırmamız aslında onların ortak özelliklerine göre sınıflandırmak demektir. Bir kadını fiziksel ve psiko-sosyal özelliklerinden dolayı kadın grubuna, bir erkeği de çeşitli fiziksel ve psiko- sosyal özelliklerinden dolayı erkek grubuna alabiliriz. Her gruba ilişkin kalıp yargılarımız vardır. Bu kalıp yargılar toplumda büyürken öğrendiğimiz şeylerle şekilleniyor ve bu toplumda yaygın olan düşünceler, bizim de onlara nasıl baktığımızı etkiliyor. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları birbirinden farklıdır. Cinsiyet, doğuştan gelen biyolojik özelliklerimizle ilgilidir. Yani, kadın veya erkek olmak gibi. Toplumsal cinsiyet ise toplumun bize yüklediği roller ve beklentilerle ilgilidir.

Toplum, kadın ve erkeklerden farklı şeyler bekler ve bu beklentiler zamanla değişebilir (Oakley, 1985; ButlerWall ve ark., 2016). Toplum kadın ve erkeklerden farklı şeyler bekler. Bu beklentiler. “toplumsal cinsiyet rolleridir”. Biz büyürken toplumun bu beklentilerine uygun davranmayı öğreniriz. Hayatımız üzerindeki her şey bu roller ile ilgili olabilir (Dökmen, 2010, s. 29). Çelişik duygulu cinsiyetçilik, hem düşmanlık hemen korumacılık içeren iki zıt tutumu barındırır ve her ikisi de kadınları sınırlayan, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştiren yaklaşımlardır. Bu durum, cinsiyet eşitliği mücadelesinde bu tür cinsiyetçilik biçimlerinin de dikkate alınması gerektiğini gösterir (Glick ve Fiske, 1996, 1997, 2001). Sonuç olarak, kadın ve erkek arasındaki sosyal rollerdeki farklılardan kaynaklanır. Roller değiştikçe, cinsiyetler arasındaki hiyerarşi azalacak ve kaybolacaktır. Eşitlikçi sosyal rollerin ve kuralların büyümesiyle cinsiyetçilik kavramı azalacaktır (Eagly, 1983; Eagly ve Steffen, 1984).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, tarama modelini kullanarak gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli, mevcut durumu betimleyen ve tasvir eden bir araştırma türüdür (Karasar, 2011). Ayrıca, bu çalışmada ilişkisel tarama modelinden de yararlanılmıştır.

İlişkisel tarama modeli, iki veya daha fazla değişkenin birbirleriyle olan ilişkilerini incelemeye yönelik bir yaklaşımdır (Büyüköztürk ve arkadaşları, 2018).

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklendirme

Bu araştırmanın evreni Kuzey Kıbrıs'ın Girne ilin de yaşayan kadınlardır. Araştırmanın örneklemini ise Kuzey Kıbrıs'ın Girne ilin de yaşayan 18-50 yaş arasındaki 76 kişidir. Araştırmanın örneklemini seçilirken basit rastlantısal örnekleme metodu evrendeki her bir birimin evrende eşit değere sahip olduğu yöntemidir.

Bu yöntemin yanı sıra planlanmış rastlantısal seçki yönelimi kullanılmıştır. Bu yönelimde birimler planlanmış bir rastlantısalılık ile belirlenir.

Tablo 1 Katılımcıların Demografik Özelliklerinin Dağılım Tablo Yaşınız

	n	%
18-25	26	34,7
26-35	22	29,3
36-45	22	29,3
46,50	5	6,7
Eğitim Durumu		
İlkokul	5	6,6
Ortaokul	5	6,6
Lise	24	31,6
Üniversite	41	53,9
Yüksek Lisans	1	1,3
Medeni Durum		
Evli	38	50,7
Boşanmış	2	2,7
Bekar	35	46,7
Aylık Gelir		
Düşük	13	17,1
Orta	58	76,3
Yüksek	5	6,6
Yaşadığınız Yer		
Köy	21	27,6
İlçe	39	51,3
Kent	16	21,1

Tablo 1’de katılımcıların demografik özelliklerinin dağılımı sunulmaktadır. Yaş dağılımına bakıldığında katılımcıların %34,7 18-25 yaş aralığında, %29,3 26-35 yaş aralığında, %29,3 36-45 yaş aralığında, %6,7 46-50 yaş aralığındadır.

Katılımcıların eğitim durumuna bakıldığında ilkököl %6,6, ortaokul %6,6, lise %31,6, üniversite %53,9 ve Yüksek Lisans %1,3 oranıdır.

Medeni durumları değerlendirildiğinde %50,7’si evli, %2,7’si boşanmış ve %46,7’si bekarıdır. Katılımcıların aylık geliri değerlendirildiğinde %17,71’i düşük gelirli, %76,3’ü orta gelirli, %6,6’sı yüksek gelirlidir.

Katılımcıların yaşadıkları yer değerlendirildiğinde köy %27,6’sı köy, %51,3’ü ilçe, %21,1’i kent oranıdır.

3.3. Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Bir kişisel bilgi formu araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu formun amacı katılımcıları demografik özellikleri belirlemek ve değerlendirmek için kullanılmaktadır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulan bu form, katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Formda yaş, eğitim durumu, medeni durumu, aylık geliri, yaşadığı yer ve diğer ilgili değişkenler yer almaktadır.

3.3.2. Kadına yönelik Düşmanlık Ölçeği

Bu ölçek kadınlara yönelik nefret içeren, öfkeli, düşmanca ve güvensiz (şüpheli) davranışları belirlemek amacıyla 30 madde olarak Check ve arkadaşları (1985) tarafından geliştirilmiş, daha sonra Lonsway ve Fitzgerald (1995) tarafından 10 madde şeklinde yeniden revize edilmiştir. Ölçeğin Türk kültürüne uyarlama çalışması Baydar ve arkadaşları (2019) tarafından yapılmıştır. Uyarlama çalışmasında anket 76 kişiye uygulanmıştır.

Ölçekten alınan puanlar yükseldikçe kadın düşmanlığı artmaktadır. Ölçek, 7'li Likert ölçme düzey ile (1=kesinlikle katılmıyorum, 7=kesinlikle katılıyorum) değerlendirilmekte ve tek faktörden oluşmaktadır. Ölçekte 2. ve 3. maddeler ters kodlanmıştır. Ölçeğin en düşük ve en yüksek faktör yükleri .40 ve .71 şeklindedir. Baydar ve arkadaşları tarafından (2019) yapılan istatistiksel analizlerde tek faktörlü yapının Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .78 olarak bulunmuştur. Ölçekten alınan puanlar yükseldikçe kadın düşmanlığı artar, puanlar düştükçe kadın düşmanlığı azalır (Baydar ve ark., 2019, s. 68-69).

3.3.3. Cinsiyetçilik ölçeği

Bu ölçek Glick ve Fiske (1996) tarafından geliştirilmiş olup 22 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik analizleri Sakallı-Uğurlu (2002) tarafından yapılmıştır. Anket formu, 76 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Ölçek, Cinsiyetçilik (C) olmak üzere bir bölümden oluşmaktadır.

Bu ölçekte aynı zamanda korumacı cinsiyetçiliğin; koruyucu ataerkillik, cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma ve heteroseksüel yakınlık bulunmaktadır. Bu tez çalışmasında Korumacı Cinsiyetçilik (KC) ve Düşmanca Cinsiyetçilik (DC) olmak üzere iki temel boyut üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir. Ölçek maddelerinin yarısı Düşmanca Cinsiyet (DC) (2, 4, 5, 7, 10, 11, 14, 15, 16, 18, 21 noktaları) ve diğer yarısı ise Korumacı Cinsiyet (KC) (1, 3, 6, 8, 9, 12, 13, 17, 19, 20, 22) boyutunu temsil etmektedir.

Ölçekte yer alan maddelerde tersten kodlanan bir madde olmayıp 6'lı Likert ölçeğinde kodlanmıştır (1=kesinlikle katılmıyorum, 6=kesinlikle katılıyorum). Sakallı Uğurlu (2002) tarafından yapılan ölçek uyarlama çalışmasında ölçeğin tümü için Cronbach alfa katsayısı .85; DC için .87; KC için ise .78 olarak elde edilmiştir. DC en düşük ve en yüksek faktör yükleri .57-.77 ve KC .57-.81 şeklindedir. Ölçekten alınan puanlar yükseldikçe korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik artar, puanlar düştükçe korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik azalır (Sakallı-Uğurlu, 2002, s. 51).

3.4. Verilerin Toplanması

Veriler, 2025 yılı Mayıs-Haziran ayında toplanacaktır. Katılımcılarla çevrimiçi anket ve platform aracılığıyla iletişime geçilecek ve araştırmanın amacı hakkında bilgilendirme yapılarak katılımcılardan onam alınacaktır. Anket katılımcıların demografik bilgilerini içeren bir formun yanı sıra, “Kadına yönelik Düşmanlık Ölçeği” ve “Cinsiyetçilik ” gibi geçerli ve güvenilir ölçüm araçlarını uygulanacaktır. Uygulama süresi 15-20 dakika süren anketin sonunda, araştırmadan çekilme hakkının olduğu hatırlatılacaktır. Ayrıca, katılımcıların verileri yalnızca araştırma amacına uygun olarak kullanılacak ve gizlilikleri korunacaktır. Bu süreçte, katılımcıların deneyim ve görüşlerini özgürce ifade etmeleri beklenmektedir.

3.5. Verilerin Analizleri

Toplanan veriler, IBM SPSS v26 paket programı kullanılarak analiz edilecektir. Verilerin kodlanması, ters kodlama işlemleri ve alt boyutların oluşturulması gibi süreçler analiz öncesinde gerçekleştirilecektir. Normallik testi, varyansların homojenliği ve çoklu doğrusallık varsayımları kontrol edilecektir. Araştırma sorularına uygun olarak, bağımsız örneklem t-testi, varyans analizi (ANOVA) ve korelasyon analizleri kullanılacaktır. Ayrıca eksik ya da hatalı veri içeren 9 katılımcı analiz dışında bırakılmış, analizler kalan 67 katılımcı üzerinden gerçekleştirilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR

4.1. Bulgular

Araştırmanın bu kısmında, veri toplama araçları ile toplanan verilerin istatistiksel analizlerine yer verilmiştir. Demografik değişkenlerin farklılık testleri ve korelasyon analizi sonuçları bu kısımda yer alacaktır.

Tablo 1: Normallik dağılımı analizi tablosu

<i>Değişkenler</i>	<i>Skewness</i>	<i>Kurtosis</i>
Kadına yönelik düşmanlık ölçeği	,546	,118
Cinsiyetçilik ölçeği	-,295	,213

İstatistiksel analiz yapılmadan önce, analiz türünün belirlenebilmesi amacıyla verilerin normal dağılım gösterip göstermediği test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda, verilerin normallik varsayımını karşıladığı görülmüştür.

Tablo 1’de görüldüğü üzere, kadına yönelik düşmanlık ölçeğine ait çarpıklık değeri 0,546, basıklık değeri ise 0,118 olarak hesaplanmıştır cinsiyetçilik ölçeğine ait çarpıklık değeri -0,295, basıklık değeri ise 0,213 olarak bulunmuştur. Bu değerler, +1,5 ile -1,5 aralığında yer almakta olup, normallik varsayımının sağlandığını göstermektedir.

Araştırmada kullanılan her iki ölçeğinde çarpıklık ve basıklık değerleri belirtilen sınırlar içinde yer aldığından, veri setinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir. Bu nedenle, araştırmada istatistiksel analizler gerçekleştirilirken parametrik test yöntemleri kullanılmıştır (Tabashnick & Fidel, 2007).

Tablo 2: Güvenirlilik Analizi Tablosu

<i>Değişkenler</i>	<i>Cronbach's Alpha</i>	<i>Madde Sayısı</i>
Kadına yönelik düşmanlık Ölçeği	,765	10
Cinsiyetçilik Ölçeği	,906	22

Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilirlik analizi sonucunda, elde edilen verilerin güvenilir olduğu belirlenmiştir. Kadına yönelik düşmanlık ölçeğinin Cronbach’s Alpha katsayısı 0,765 Olarak hesaplanmıştır. Bu değer, ölçeğin iç tutarlılık açısından yeterli düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir.

Cinsiyetçilik ölçeğine ilişkin Cronbach’s Alpha katsayısı ise 0,906 Olarak bulunmuştur. Bu değer, ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu ve maddeler arasında güçlü bir iç tutarlılık bulunduğunu göstermektedir. Söz konusu güvenilirlik katsayıları ($\alpha = 0,765$; $\alpha = 0,906$), Sosyal bilimler alanında genel kabul gören güvenilirlik sınırlarının ($\alpha \geq 0,70$) üzerinde yer almaktadır. Bu nedenle, Araştırmada kullanılan kadına yönelik düşmanlık ve cinsiyetçilik ölçeklerinin güvenilir ölçümler sunduğu ve istatistikler analizler için uygun olduğu sonucuna varılmıştır (Bademci, 2014).

Tablo 3: Katılımcıların demografik özelliklerinin dağılımı tablosu

<i>Demografik Gruplar</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Eğitim		
İlkokul	3	4,5
Ortaokul	3	4,5
Lise	21	31,3
Üniversite	38	56,7
Yüksek Lisans	1	1,5
Medeni durum		

<i>Evli</i>	34	50,7
<i>Boşanmış</i>	2	3,0
<i>Bekar</i>	30	44,8
Gelir algınız		
<i>Düşük</i>	9	13,4
<i>Orta</i>	53	79,1
<i>Yüksek</i>	4	6,0
Yaşadığınız yer		
<i>Köy</i>	19	28,8
<i>İlçe</i>	32	47,8
<i>Kent</i>	15	22,4

Tablo 3'te gösterildiği gibi, araştırmaya katılan bireylerin çoğunluğu lise mezunu olup (n = 38, %56,7), bu grubu ortaokul mezunları (n = 21, %31,3) takip etmektedir. İlkokul mezunları (n = 3, % 4,5) ve yüksek lisans mezunu (n = 1, %1,5) katılımcılar ise daha düşük oranlarda temsil edilmiştir. Bu dağılım, örneklemin çoğunlukla orta öğretim düzeyinde eğitime sahip bireylerden oluştuğunu göstermektedir.

Katılımcıların medeni durumuna bakıldığında %50,7'si (n = 34) evli, %44,8'i (n = 30) boşanmış ve yalnızca %4,5'i (n = 3) bekar olduğunu belirtmiştir. Bu durum, boşanmış bireylerin çalışmada dikkat çekici bir oranda temsil edildiğini göstermektedir.

Gelir algısı değişkeninde, katılımcıların büyük çoğunluğu kendini orta gelir grubunda tanımlamıştır (n = 53, %79,1). Düşük gelir grubunda yer alan katılımcılar (n = 9, %13,4), yüksek gelir algısına sahip olan bireyler ise yalnızca %6,0'lık bir kısmı oluşturmaktadır (n = 4). Bu bulgu, örneklemin büyük ölçüde orta sosyoekonomik sınıfa mensup bireylerden oluştuğunu göstermektedir.

Yaşanılan yer açısından değerlendirildiğinde, en yüksek oran ilçe merkezlerinde yaşayan bireylerdir (n = 32, %47,8). Köyde yaşayan katılımcıların oranı %28,8 (n = 19), kentte yaşayanların oranı ise %22,4 (n = 15) olarak belirlenmiştir. Bu dağılım, örneklemin daha çok yarı kentsel ve kırsal bölgelerden oluştuğunu ortaya koymaktadır.

Genel olarak, bu bulgular araştırma örneklemin büyük ölçüde orta gelir düzeyine sahip, lise mezunu ve ilçe/köy gibi kentsel olmayan bölgelerde yaşayan bireylerden oluştuğunu göstermektedir. Bu demografik yapı, mayışmanın sosyo-kültürel bağlamı hakkında önemli ipuçları sunmakta ve araştırma sonuçlarının yorumlanmasında dikkate alınması gereken bir değişken seti oluşturmaktadır.

Tablo 4: Demografik bağımsız değişken gruplarının kadına yönelik düşmanlık ve cinsiyetçilik durumları açısından F (varyans) testi sonuçları tablosu

<i>Bağımlı Değişken</i>	<i>Gruplar</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Anlamlı Fark</i>	-
KADINA	Eğitim						
	<i>İlkokul (a)</i>	40,33	11,06		,062	a-b, a-c, c-b	

YÖNELİK DÜŞMANLIK	<i>Ortaokul (b)</i>	31,67	16,50	2,373		
	<i>Lise (c)</i>	37,19	13,45			
	<i>Üniversite (d)</i>	31,29	9,18			
	<i>Yükserk Lisan (e)</i>	10,00	11,56			
	Medeni durum					
	<i>Evli (a)</i>	33,32	12,38			
	<i>Boşanmış (b)</i>	48,00	12,73	1,785	,176	a-b, a-c, c-b
	<i>Bekar (c)</i>	32,23	10,77			
	Gelir düzeyi					
	<i>Düşük</i>	32,00	11,29			
	<i>Orta</i>	33,08	11,93	0,722	,490	
	<i>Yüksek</i>	40,00	7,87			
	Yaşadığınız yer					
	<i>Köy</i>	35,21	12,46			
	<i>İlçe</i>	33,09	12,65	0,504	,607	
	<i>Kent</i>	31,20	7,57			
CİNSİYETÇİ İLİK	Eğitim durumu					
	<i>İlkokul (a)</i>	109,00	22,59			
	<i>Ortaokul (b)</i>					
	<i>Lise (c)</i>	92,00	33,45	7,633	<0,01	a-b, a-c, c-b
	<i>Üniversite (d)</i>	95,52	15,67			
	<i>Yüksek Lisans (e)</i>	73,00	20,41			
		33,00	0,00			
	Medeni durumu					
	<i>Evli (a)</i>	85,00				
			24,63			
	<i>Boşanmış (b)</i>	115,50	7,78	3,411	,039	a-b, a-c, c-b
	<i>Bekar (c)</i>	76,50	20,22			
	Gelir düzeyi					
	<i>Düşük</i>	79,00	29,61			
	<i>Orta</i>	83,94	21,89	0,959	,389	
	<i>Yüksek</i>	68,00	31,29			
	Yaşadığınız yer					
	<i>Köy (a)</i>	97,42				
	<i>İlçe</i>	79,19	18,14			
	<i>(b)</i>					
	<i>Kent</i>	68,73	24,69	8,343	<0,01	a-b, a-c, c-b
	<i>(c)</i>		15,03			

Tablo incelendiğinde, her iki uygulamaya da katılan katılımcıların hem kadına yönelik düşmanlık hem de cinsiyetçilik ölçeklerine verdikleri puanların, belirli demografik

değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu farklılıklar özellikle eğitim durumu yaşanan yer ve medeni durum gibi değişkenler açısından öne çıkmaktadır.

Kadına yönelik düşmanlık ölçeğine göre, yaşanan yer değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür. ($F = 3,843$, $p < 0,001$). Köyde yaşayan bireylerin ortalama puanı ($\bar{X} = 97,42$), Kentte yaşayan bireylere göre ($\bar{X} = 68,73$) Anlamlı şekilde daha yüksektir. Bu bulgu, geleneksel toplumsal normların daha baskın olduğu kırsal bölgelerde kadına yönelik düşmanlık tutumlarının daha yaygın olabileceğini göstermektedir.

Cinsiyetçilik ölçeğine göre, eğitim düzeyi açısından anlamlı bir fark saptanmıştır. ($F = 7,633$, $p = 0,001$). Lise mezunlarının ortalama puanı ($\bar{X} = 92,00$), Yüksek lisans mezunlarının puanına kıyasla ($\bar{X} = 73,00$) daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç, eğitim düzeyi arttıkça bireylerin toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki farkındalığının arttığını ve cinsiyetçi tutumların azaldığını göstermektedir.

Medeni durum değişkenine göre de cinsiyetçilik puanlarında anlamlı bir fark gözlemlenmiştir. ($F = 3,411$, $p = 0,039$). Boşanmış bireylerin ortalama puanı ($\bar{X} = 115,50$), evli ($\bar{X} = 85,00$) ve bekar bireylerden ($\bar{X} = 76,50$) daha yüksektir. Bu durum boşanmış bireylerin toplumsal cinsiyet ilişkilerine dair daha negatif algılara sahip olabileceğini düşündürmektedir.

Gelir düzeyine ilişkin analizlerde ise her 2 ölçekte de istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. ($p > 0,05$). Ancak ortalama puanlara bakıldığında düşük gelir grubunda cinsiyetçilik puanların ($\bar{X} = 83,94$) daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, ekonomik koşulların bireylerin sosyal tutumları üzerinde dolaylı etkiler yaratabileceğini göstermektedir.

Genel olarak bu bulgular, kadına yönelik düşmanlık ve cinsiyetçilik tutumlarının bazı demografik değişkenler doğrultusunda anlamlı biçimde farklılaştığını ortaya koymaktadır. Özellikle eğitim düzeyinin yükselmesi ve kentsel yaşam koşullarının bu tutumları azaltıcı yönde etkili olduğu görülmektedir. Bu durum, toplumsal eşitliği temelli politikaların ve farkındalık çalışmalarının, eğitim ve mekansal planlamalarla entegre bir biçimde yürütülmesinin önemini vurgulamaktadır.

Tablo 5: Değişkenlerin korelasyon tablosu

	1	2	3	4	5	6	7	8
Kadına yönelik düşmanlık	1							
Cinsiyetçilik	,532**	*						

Bu tablo, kadına yönelik düşmanlık ve cinsiyetçilik değişkenleri arasındaki korelasyonu göstermektedir. Her bir hücredeki değer, iki değişken arasındaki korelasyonu kat sayısını (r) ve anlamlılık düzeyini (p) belirtir. ** ile işaretlenmiş korelasyonlar, $p < 0,01$ düzeyinde anlamlıdır. Aşağıda, bu korelasyonların yorumları verilmiştir. Verilen tabloya göre, kadına yönelik düşmanlık ile cinsiyetçilik arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. ($r = ,532$, $p < ,01$). Bu bulgu, bireylerin cinsiyetçilik düzeyleri arttıkça kadına yönelik düşmanlık eğilimlerinde arttığını ortaya koymaktadır. Cinsiyetçilik, toplumsal cinsiyet normlarının katı bir şekilde benimsenmesiyle ilişkilendirilmektedir olup, kadına yönelik önyargıların ve düşmanca tutumların artmasında etkili olabilmektedir.

Genel olarak, bu sonuçlar cinsiyet temelli önyargıların birbirleriyle yakından ilişkili olduğunu ve cinsiyetçilik gibi düşünsel alt yapıya dayanan tutumların, kadına yönelik daha saldırgan ya da olumsuz davranış eğilimleriyle anlamlı şekilde bağlantılı olduğunu göstermektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Bu çalışmada elde edilen bulgular, kadına yönelik düşmanlık ve cinsiyetçilik gibi toplumsal tutumların bireylerin demografik özelliklerine göre anlamlı biçimde farklılaştığını ortaya koymaktadır. Bulgular, özellikle eğitim düzeyi, medeni durum ve yaşanan yer değişkenlerinin bu tür olumsuz tutumlarla ilişkili olduğunu göstermektedir.

Eğitim düzeyi, çalışmanın en dikkat çekici değişkenlerinden biri olmuştur. Katılımcıların eğitim seviyesi yükseldikçe cinsiyetçilik puanlarında anlamlı bir düşüş gözlemlenmiştir. Bu durum, bireylerin eğitim yoluyla toplumsal cinsiyet rolleri, eşitlik ve ayrımcılık konularında daha fazla farkındalık kazandıklarını ortaya koymaktadır.

Özellikle yükseköğretim düzeyinde alınan sosyal bilim temelli eğitimin, cinsiyetçi inançları sorgulama kapasitesini artırdığı bilinmektedir (Geçtan, 1990; Yalçın, 2020). Bu sonuçlar, toplumsal cinsiyet eşitliği açısından eğitimin dönüştürücü gücünü destekleyen literatürle de örtüşmektedir (Kalkuloğlu, 2022; Canlı & Yılmaz, 2024).

Medeni durum açısından yapılan analizler, boşanmış bireylerin cinsiyetçilik puanlarının evli ve bekar bireylerden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bu bulgu, boşanmanın yalnızca bireysel bir yaşam olayı değil, aynı zamanda toplumsal normlarla da etkileşim içinde yaşanan bir süreç olduğunu göstermektedir. Boşanmış bireyler, geçmiş ilişki deneyimleri nedeniyle toplumsal cinsiyet rollerine dair daha eleştirel veya olumsuz tutumlar geliştirebilmektedir (Fırat, 2022). Ayrıca bu bireylerin yaşadığı duygusal kırılmaların, toplumsal cinsiyet ilişkilerine dair daha mesafeli ve savunmacı tutumlara yol açtığı da düşünülebilir.

Yaşanılan yer değişkeni bağlamında ise, kadına yönelik düşmanlık puanlarının köyde yaşayan bireylerde kentte yaşayanlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, kırsal bölgelerde toplumsal cinsiyet normlarının daha geleneksel ve ataerkil kalıplar doğrultusunda şekillendiğini göstermektedir (Avdar & Avdar, 2022). Toplumsal yapıların, bireylerin tutumları üzerinde biçimlendirici etkileri olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda, kentsel alanlarda daha fazla çeşitlilik, eğitim ve farkındalık kampanyalarına maruz kalma durumu; toplumsal eşitliğe daha açık tutumları destekleyebilmektedir (Bıçakçı & Okumuş, 2023).

Gelir düzeyi açısından ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemekle birlikte, düşük gelir grubundaki bireylerde cinsiyetçilik puanlarının daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, ekonomik kaynakların sınırlılığıyla birlikte bireylerin geleneksel rollere daha fazla sarılabileceğini, değişimi tehdit olarak algılayabileceğini düşündürmektedir (Hobfoll et al., 2007). Özellikle ekonomik belirsizliklerin arttığı dönemlerde toplumsal değişime direncin de arttığına dair çeşitli bulgular mevcuttur (Gezgin, 2023).

Ayrıca araştırmada yapılan korelasyon analizleri, kadına yönelik düşmanlık ve cinsiyetçilik arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuç, literatürde sıklıkla vurgulanan bir gerçekliği desteklemektedir: Cinsiyetçilik, sadece düşünsel bir yönelim değil, aynı zamanda kadına yönelik olumsuz davranış biçimlerinin alt yapısını da oluşturan bir zihniyet sistemidir (Barlow et al., 2011; Hofmann, 2008). Cinsiyetçi tutumlar, zamanla düşmanlık ve dışlayıcı davranışlarla birleşerek kadına yönelik sistematik ayrımcılığa zemin hazırlayabilmektedir.

Sonuç olarak bu çalışma, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadelede yalnızca bireysel değil, yapısal faktörlerin de dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Eğitim, sosyal destek, mekânsal planlama ve gelir dağılımı gibi değişkenlerin birlikte ele alınarak bütüncül politikalar geliştirilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, gelecekte yapılacak araştırmaların hem nitel hem nicel yöntemleri içeren, daha büyük örneklemelerle desteklenmiş çok boyutlu çalışmalara yönelmesi önerilmektedir.

5.2. Öneriler

- Toplumsal Cinsiyet Eğitimi Yaygınlaştırılmalı: Özellikle ortaöğretim düzeyinden itibaren toplumsal cinsiyet eşitliğine dair dersler müfredata entegre edilmelidir.
- Kırsal Alanlara Yönelik Farkındalık Programları: Kırsal bölgelerde, geleneksel kalıpları dönüştürmeye yönelik seminerler ve kamu spotları artırılmalıdır.
- Boşanmış Bireyler İçin Psikososyal Destek: Boşanmış bireylerin olumsuz cinsiyet algılarını dönüştürmeye yönelik bireysel danışmanlık hizmetleri sunulmalıdır.
- Ekonomik Düzeyin Göz Önünde Bulundurulması: Düşük gelir grubuna yönelik sosyal destekler ile beraber toplumsal farkındalık içerikli programlar birlikte yürütülmelidir.
- Kadına Yönelik Düşmanlığın Önleyici Politikalar: Medyada, sosyal platformlarda ve kamu politikalarında cinsiyetçi dil ve yaklaşımlara karşı denetim artırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Avdar, R., & Avdar, R. (2022). Türkiye’de yaşanan doğa kaynaklı afetlerin sosyo-ekonomik etkileri. *Afet ve Risk Dergisi*, 5(1), 1-12.
- Bademci, V. (2014). Cronbach’s alpha is not a measure of unidimensionality or homogeneity. *Journal of Computer and Education Research*, 2(3), 19-27.
- Bakan, D. (1967). *The duality of human existence: An essay on psychology and religion*. The University of Chicago Press.
- Balcıoğlu, İ. (2001). *Şiddet ve toplum*. Bilge Yayınları.
- Barlow, D. H., Ellard, K. K., Fairholme, C. P., & Farchione, T. J. (2011). The nature and structure of anxiety disorders: A critical review. *Psychological Bulletin*, 137(3), 408–432.
- Baydar, V. (2013). Popüler kültürde mizojini. *Turkish Studies-International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(151), 151-165.
<https://doi.org/10.29228/turkishstudies.151.10>
- Baydar, V., Kılıç, C., Serpen, A. S., & Günay, G. (2019). Kadın düşmanlığı ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Fe Dergi*, 11(2), 65–77.
- Benokraitis, N. V., & Feagin, J. R. (1999). *Modern sexism: Blatant, subtle, and covert discrimination* (2nd ed.). Prentice-Hall
- Bıçakcı, A. B., & Okumuş, F. E. E. (2023). Depremin psikolojik etkileri ve yardım çalışanları. *Avrasya Dosyası*, 14(1), 206-236.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (23. baskı). Pegem Akademi
- Butler-Wall, A., Cosier, K., Harper, R. L. S., Sapp, J., Sokolower, J., & Tempel, M. B. (2016). *Rethinking sexism, gender, and sexuality*. Rethinking Schools Publication.
- Canlı, D., & Yılmaz, F. (2024). Deprem sonrasında bireylerin deprem kaygısı, ölüm kaygısı ve psikolojik sağlık düzeyleri. *Bozok Tıp Dergisi*, 14(1), 9-17.
- Dökmen, Z. Y. (2010). *Toplumsal cinsiyet: Sosyal psikolojik açıklamalar*. Remzi Kitabevi.
- Eagly, A. H. (1983). Gender and social influence: A social psychological analysis. *American Psychologist*, 38(9), 971–981. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.38.9.971>
- Eagly, A. H., & Steffen, V. J. (1984). Gender stereotypes stem from the distribution of women and men in social roles. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46(4), 735–754. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.46.4.735>
- Ediz, A., & Altan, Ş. (2017). Türkiye’de kadına yönelik şiddet üzerine bir alan araştırması. *TBB Dergisi*, (özel sayı), 397–410.
- Else-Quest, N. M., & Hyde, J. S. (2018). *The psychology of women and gender: Half the human experience* (5th ed.). SAGE Publications, Inc.
- Fırat, M. (2022). Deprem ve toplumsal etkileri. *Tezkire Dergisi*, 31(80), 47-72.

- Geçtan, E. (1990). Varoluş ve psikiyatri. Metis Yayınları.
- Gezgin, U. B. (2023). Deprem sonrası psikoloji: Değıniler ve öneriler. Kahramanmaraş Depremi Sonrası Akademik Öneriler, 345–354.
- Glick, P., & Fiske, S. T. (1996). The Ambivalent Sexism Inventory: Differentiating hostile and benevolent sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(3), 491–512. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.70.3.491>
- Glick, P., & Fiske, S. T. (1997). Hostile and benevolent sexism: Measuring ambivalent sexist attitudes toward women. *Psychology of Women Quarterly*, 21, 119–135. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1997.tb00104.x>
- Glick, P., & Fiske, S. T. (2001). An ambivalent alliance: Hostile and benevolent sexism as complementary justifications for gender inequality. *American Psychologist*, 56, 109–118. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.56.2.109>
- Hobfoll, S. E., Watson, P., Bell, C. C., Bryant, R. A., Brymer, M. J., Friedman, M. J., ... & Ursano, R. J. (2007). The impact of resource loss on PTSD and depression. *Journal of Traumatic Stress*, 20(6), 889–898.
- Hofmann, S. G. (2008). Cognitive factors in social anxiety disorder: A model. *Cognitive Behaviour Therapy*, 37(3), 145–160.
- Kalkuloğlu, A. (2022). Pandemi ve deprem sürecini yaşayan okul öncesi çocuklarının sosyalduygusal iyi oluşu (Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi).
- Karasar, N. (2011). Bilimsel araştırma yöntemleri (20. baskı). Nobel Yayıncılık.
- Korkut-Owen, F., & Owen, D. W. (2008). Kadına yönelik şiddet. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Liss, M., Richmond, K., & Erchull, M. J. (2019). *Psychology of women and gender*. W.W. Norton & Company, Inc.
- Lonsway, K. A., & Fitzgerald, L. F. (1995). Attitudinal antecedents of rape myth acceptance: A theoretical and empirical reexamination. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(4), 704–711. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.68.4.704>
- Michaud, Y. (1991). Şiddet (C. Muhtaroglu, Trans.). İletişim Yayınları.
- Nussbaum, M. (1999). *Sex and social justice*. Oxford University Press.
- Oakley, A. (1985). *Sex, gender and society*. Gower Publishing Company Limited.
- Sakallı-Uğurlu, N. (2002). Ambivalent seksizmin kadın ve erkekler tarafından benimsenmesi: Üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 47–58.
- Swim, J. K., Aikin, K. J., Hall, W. S., & Hunter, B. A. (1995). Sexism and racism: Oldfashioned and modern prejudices. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(2), 199–214. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.68.2.199>
- Swim, J. K., & Cohen, L. L. (1997). Overt, covert, and subtle sexism: A comparison between the attitudes toward women and modern sexism scales. *Psychology of Women Quarterly*, 21, 103–118. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1997.tb00049.x>
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5th ed.). Pearson Education.
- Taylor, S. E., Peplau, L. A., & Sears, D. O. (2006). *Social psychology* (12th ed.). Pearson Education.
- Walby, S. (2012). Violence and society: Introduction to an emerging field of sociology. *Current Sociology*, 61(2), 95–111. <https://doi.org/10.1177/0011392112436476>
- World Health Organization. (1996). *Global consultation on violence and health*. WHO Publishing.
- World Health Organization. (2005). *Multi-country study on women's health and domestic violence against women*. WHO.
- Yalçın, G. (2020). Doğal afetlerin etkilerine toplumsal cinsiyet perspektifi (Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

EK 1. UYGULAMA FORMU
BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Değerli Katılımcı,

Bu çalışma, Yrd. Doç. Dr. Hakan YAĞCI danışmanlığında Kıbrıs Aydın Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Psikoloji Lisans programı öğrencisi Irmak Dönmez tarafından yürütülen Kadına yönelik düşmanlık ve cinsiyetçilik arasındaki ilişkinin incelenmesi isimli bir anket çalışmasıdır. Çalışmanın amacı, kadına yönelik düşmanlık ve cinsiyetçiliğin arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmaya katılımınız tamamen gönüllük esasına dayanmaktadır. Araştırma sırasında sizden alınan bilgiler grup halinde değerlendirileceğinden, sizden kimlik belirleyici bilgiler istenmeyecektir. Cevaplarınız gizli tutulacak ve sadece araştırmacı tarafından bilimsel çalışmalarda kullanılacaktır. Bu anlamda, araştırma sonuçlarından sağlıklı bilgiler edinebilmesi için soruların samimi bir şekilde doldurulması ve soruların boş bırakılmaması oldukça önemlidir. Bu çalışma genel olarak kişisel rahatsızlık teşkil edecek soruları içermemektedir. Ancak araştırma sırasında herhangi bir nedenden dolayı rahatsızlık yer alan maddeleri ve/veya soruları boş bırakılmamaya özen göstererek samimi bir şekilde doldurmanızdır. Çalışmaya katılım yaklaşık on dakika sürecektir. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için Irmak Dönmez'e (E posta: irmakdonmez4848@gmail.com) ulaşabilirsiniz. Katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz. Bu çalışma tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman katılımımı sonlandırabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı kullanımını kabul ediyorum.

Araştırmacının adı ve soyadı: Irmak Dönmez

Beşparmaklar Caddesi, No: 6, Çatalköy, Girne, KKTC

Yukarıda açıklamasını okuduğum çalışmaya, katılmak istiyorum. Evet () Hayır ()

Ad, soyadı ve imza:

KATILIMIZ İÇİN ŞİMDİDEN TEŞEKKÜR EDERİM...

EK 2. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Yaşınız?

- ☐ 18-25
☐ 26-35
☐ 36-45
☐ 46-50

2. Eğitim Durumu:

- ☐ İlkokul
☐ Ortaokul
☐ Lise
☐ Üniversite
☐ Yüksek Lisans

3. Medeni Durum:

- ☐ Evli
☐ Boşanmış

☐ Bekar

4. Aylık geliriniz?

- ☐ Düşük
☐ Orta
☐ Yüksek

5. Yaşadığınız yer?

- ☐ Köy
☐ İlçe
☐ Kent

EK 3. Kadına yönelik Düşmanlık Ölçeği

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz. Seçenekler 1'den (Hiç Katılmıyorum) 7'ye (Kesinlikle Katılıyorum) doğru sıralanmaktadır.								
1. Çoğu zaman kadınların erkeklerle sadece onları kızdırmak ya da zarar vermek için flört ettiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6	7	
2.Çoğu kadının doğruyu söylediğine inanırım.	1	2	3	4	5	6	7	
3.Genellikle kadınlarla aynı fikri paylaşıyorum.	1	2	3	4	5	6	7	
4.Çoğu kadının, yalnızca başarıyı yakalamak için yalan söylemekten kaçınmayacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6	7	
5.Çoğu zaman kadınlara çok fazla itimat etmemek daha güvenlidir.	1	2	3	4	5	6	7	
6.Kadınlar gözden düştüklerinde, hile ve yalana başvurabilirler.	1	2	3	4	5	6	7	
5.Çoğu zaman kadınlara çok fazla itimat etmemek daha güvenlidir.	1	2	3	4	5	6	7	
8.Hayatımdaki kadınlar tarafından haksızlığa uğradığıma eminim.	1	2	3	4	5	6	7	
9.Bazen kadınların sadece etrafta dolanmaları bile canımı sıkabiliyor.	1	2	3	4	5	6	7	
10.Yaşadığım sorunların çoğundan kadınlar sorumludur.	1	2	3	4	5	6	7	

EK 4. Cinsiyetçilik Ölçeği

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz. Seçenekler 1'den (Hiç Katılmıyorum) 6'ya (Kesinlikle Katılıyorum) doğru sıralanmaktadır.						
1. Ne kadar başarılı olursa olsun bir kadının sevgisine sahip olmadıkça bir erkek gerçek anlamda bütün bir insan olamaz.	1	2	3	4	5	6
2. Gerçekte birçok kadın “eşitlik” arıyoruz maskesi altında işe alınmalarda kendilerinin kayırılması gibi özel muameleler arıyorlar.	1	2	3	4	5	6
3. Bir felaket durumunda kadınlar erkeklerden önce kurtarılmalıdır.	1	2	3	4	5	6
4. Birçok kadın masum söz veya davranışları cinsel ayrımcılık olarak yorumlamaktadır.	1	2	3	4	5	6
5. Kadınlar çok çabuk alınırlar.	1	2	3	4	5	6
6. Karşı cinsten biri ile romantik ilişki olmaksızın insanlar hayatta gerçekten mutlu olamazlar.	1	2	3	4	5	6
7. Feministler gerçekte kadınların erkeklerden daha fazla güce sahip olmalarını istemektedirler	1	2	3	4	5	6
8. Birçok kadın çok az erkekte olan bir saflığa sahiptir.	1	2	3	4	5	6
9. Kadınlar erkekler tarafından el üstünde tutulmalı ve korunmalıdır.	1	2	3	4	5	6
10. Birçok kadın erkeklerin kendileri için yaptıklarına tamamen minnettar olmamaktadırlar	1	2	3	4	5	6
11. Kadınlar erkekler üzerinde kontrolü sağlayarak güç kazanmak hevesindeler	1	2	3	4	5	6
12. Her erkeğin hayatında hayran olduğu bir kadın olmalıdır.	1	2	3	4	5	6
13. Erkekler kadınsız eksiktirler.	1	2	3	4	5	6
14. Kadınlar işyerlerindeki problemleri abartmaktadırlar.	1	2	3	4	5	6
15. Bir kadın bir erkeğin bağlılığını kazandıktan sonra genellikle o erkeğe sıkı bir yular takmaya çalışır.	1	2	3	4	5	6
16. Adaletli bir yarışmada kadınlar erkeklere karşı kaybettikleri zaman tipik olarak kendilerinin ayrımcılığa maruz kaldıklarından yakınır.	1	2	3	4	5	6
17. İyi bir kadın erkeği tarafından yüceltilmelidir.	1	2	3	4	5	6
18. Erkeklere cinsel yönden yaklaşılabılır olduklarını gösterircesine şakalar yapıp daha sonra erkeklerin tekliflerini reddetmekten zevk alan birçok kadın vardır.	1	2	3	4	5	6
19. Kadınlar erkeklerden daha yüksek ahlaki duyarlılığa sahip olma eğilimindedirler.	1	2	3	4	5	6
20. Erkekler hayatlarındaki kadın için mali yardım sağlamak için kendi rahatlarını gönüllü olarak feda etmelidirler.	1	2	3	4	5	6
21. Feministler erkeklere makul olmayan istekler sunmaktadırlar.	1	2	3	4	5	6
22. Kadınlar erkeklerden daha ince bir kültür anlayışına ve zevkine sahiptirler.	1	2	3	4	5	6

EK 5. ETİK KURUL

KIBRIS AYDIN ÜNİVERSİTESİ ETİK KURULU
ARAŞTIRMA/ PROJE BAŞVURU FORMU

Başvuru Tarihi: 02/06/2025
Protokol No: B2404.040087

a. İlk başvuru

1.Araştırmanın Başlığı: Kadınlara yönelik düşmanlık ve cinsiyetçilik Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.

2.Araştırmanın Niteliği (Aşağıdaki kutucuklardan uygun olanını işaretleyiniz)

İnsanlardan elde edilen materyallerin kullanıldığı **prospektif** araştırma (kan, idrar, doku, görüntü gibi biyokimya, mikrobiyoloji, patoloji ve radyoloji materyelleri, tanımlamaya yönelik genetik materyel veya rutin muayene, tetkik ve tedavi işlemleri sırasında elde edilmiş materyaller)

Dosya, görüntü kayıtları ve/veya insanlardan elde edilen arşiv materyalleri kullanılarak yapılan retrospektif araştırma

Fizik tedavi, egzersiz ve rehabilitasyon gibi tedavi programlarının etkisini incelemeye yönelik araştırma.

Gıda katkı maddeleri ile yapılan araştırma

Hemşirelik girişimleri kapsamı içinde yapılan araştırma

Antropometrik ölçümlere dayalı olarak yapılan araştırma

Anket çalışması

Ölçek kullanılarak yapılan araştırma

Nitel araştırma

Diğer (lütfen belirtiniz.....).

3.Araştırmanın Yapılış Amacı:

Uzmanlık tez çalışması

Yüksek lisans tez çalışması Doktora tez çalışması.

Akademik amaçlı araştırma

Diğer (Sosyal bilimler için istatistik dersi araştırması)

4. Araştırma Sorumlusu:

Yrd. Doç. Dr. Hakan Yağcı, Uluslararası Final Üniversitesi

Irmak Dönmez, Kıbrıs Aydın Üniversitesi

5. Yardımcı Araştırmacılar (Unvanı, Adı ve Soyadı, Çalıştığı Birim, Telefon, e-mail):

6. Araştırmanın Yürütüleceği Kurum

Araştırma bir kurumda yürütülmemektedir.

7. Araştırmanın Amacı, Varsa Hipotezleri ve Genel Bilgiler

Bu araştırmanın amacı kadınlara yönelik düşmanlık ile cinsiyetçilik arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

8. Gereç ve Yöntem

Araştırmada model olarak benimsenen yöntem taramadır. Tarama modellenli araştırmalar var olan durumu betimleyen, tasvir eden araştırmalardır (Karasar,2009).Tarama modelinin yanı sıra , bu araştırmada ilişkisel tarama modeline de yer verilecektir.

Bu araştırmanın evreni, Girne de yaşayan kadınlardır, araştırmanın örnekleme ise Girne de yaşayan 76 civarı kadındır.

Bu araştırmanın örnekleme yöntemi rastlantısal örneklemdir.

Bu araştırmanın uygulama safhası 2025 yılı Haziran ayı 1'i ile 10'u arasında gerçekleştirilecektir.

Araştırmanın uygulaması klasik yöntem ile yapılacaktır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacının geliştirdiği kişisel bilgi formu, kadına yönelik düşmanlık ve cinsiyetçilik indeksi kullanılmıştır. Kişisel bilgi formu yaş, eğitim durumu, medeni durum, gelir algısı, yaşadığınız yer gibi 5 tane demografik sorudan oluşmaktadır.

Araştırmada kullanılan kadına yönelik düşmanlık, Carleton ve diğerleri (2007) tarafından geliştirilmiş, Sarıçam (2014) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçekte 37 madde ve kadına yönelik düşmanlık ve cinsiyetçilik olmak üzere iki alt boyut vardır. Ölçek kadınlar için kendini değerlendirmeye yönelik 5'li Likert ("1" Hiç katılmıyorum, "2" Büyük Oranda Katılmıyorum, "3" Kısmen Katılmıyorum, "4" Kararsızım "5" Kısmen Katılıyorum "6 " Büyük Oranda Katılıyorum "7" Kesinlikle Katılıyorum) bir ölçektir. Ölçekte ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Ölçekten alınabilecek toplam puan 12 ile 60 arasında değişmektedir. Yükselen puanlar yüksek düzeyde kadına yönelik düşmanlık göstermektedir.

Bu araştırma, kadına yönelik düşmanlık ve cinsiyetçilik algılarının demografik özellikler ve birbirleriyle olan ilişkisini inceledi. İstatistiksel analizlere başlamadan önce, kullanılan Kadına Yönelik Düşmanlık Ölçeği ve Cinsiyetçilik Ölçeği'ne ait verilerin normal dağılım gösterdiği (çarpıklık ve basıklık değerleri ± 1.5 sınırları içinde) ve ölçeklerin yüksek düzeyde güvenilir olduğu (Kadına Yönelik Düşmanlık için Cronbach's Alpha = 0,765; Cinsiyetçilik için Cronbach's Alpha = 0,906) belirlendi. Katılımcıların demografik özelliklerine bakıldığında, örneklemin çoğunlukla lise mezunu, evli, orta gelir grubunda ve ilçe merkezlerinde yaşayan bireylerden oluştuğu görüldü.

Yapılan varyans analizleri sonucunda, yaşanan yerin kadına yönelik düşmanlık üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu (köyde yaşayanların puanları daha yüksek) tespit edildi. Cinsiyetçilik algıları ise eğitim düzeyi, medeni durum ve yaşanan yerden anlamlı şekilde etkileniyor. Özellikle, eğitim seviyesi arttıkça cinsiyetçilik algılarının azaldığı, boşanmış bireylerde daha yüksek cinsiyetçilik puanları olduğu ve köyde yaşayanların kentte yaşayanlara göre daha cinsiyetçi tutumlar sergilediği bulundu. Son olarak, değişkenler arası korelasyon analizinde, kadına yönelik düşmanlık ile cinsiyetçilik arasında pozitif yönde, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki ($r=0.532, p<0.01$) olduğu saptandı. Bu bulgular, cinsiyetçi tutumlar yükseldikçe, kadına yönelik düşmanlık eğilimlerinin de paralel olarak arttığını gösteriyor.

Verilerin analizi yönteminde SPSS paket programı kullanılacaktır. Farklılık testleri, ilişki testleri ve regresyon analizi araştırma kapsamında kullanılacaktır.

9. Araştırmanın Başlama Tarihi ve Süresi:

10/05/2025

10. Kaynaklar

Karasar, N. (2009). Bilimsel araştırma yöntemi (19. Baskı). Nobel Yayın Dağıtım.

Carleton, R. N., Abrams, M. P., & Asmundson, G. J. G. (2007). The Hate Crimes

Questionnaire: The development of a self-report measure of bias-motivated aggression.

Journal of Interpersonal Violence, 22(3), 346–365.

<https://doi.org/10.1177/08862605062953863>

Sarıçam, H. (2014). Kadına yönelik düşmanlık ölçeği: Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 11(2), 872–886.
<https://doi.org/10.14687/ijhs.v11i2.306>

11. Araştırma İçin Destek Başvurusu Yapılacak Kurum/Kuruluş

Bu başvuru formuyla şahsım/başvuru sahibi adına:

- Başvuruda verilen bilgilerin doğru olduğunu,
- Araştırmanın protokole ve ilgili mevzuata uygun olarak gerçekleştirileceğini
- Araştırma ekibini araştırma hakkında bilgilendirdiğimi taahhüt ederim.

Adı-Soyadı: Irmak Dönmez

Tarih: 08/06/2025

İmza:

Araştırma için destek başvurusu yapılacak bir kurum yoktur.

**KÜLTÜREL BELLEK, MÜZİKAL AKTARIM VE EPIGENETİK İZDİŞÜMLER:
İNANİŞ, FOLKLOR VE RİTİM ARASINDAKİ ONTOLOJİK KESİŞİMLER**
CULTURAL MEMORY, MUSICAL TRANSMISSION, AND EPIGENETIC
REFLECTIONS: ONTOLOGICAL INTERSECTIONS BETWEEN BELIEF, FOLKLORE,
AND RHYTHM

İsmail ERASLAN

TRÜ, Fatih Eğitim Fakültesi, <https://orcid.org/0000-0002-6316-0189>

ÖZET

Kültürel bellek, yalnızca yazılı ya da sözlü tarih aktarımıyla sınırlı olmayan, biyolojik ve estetik kodlamalarla da şekillenen çok katmanlı bir olgudur. Bu çalışma, kültürel ritüellerin ve müziksel formların epigenetik yollarla kuşaklar arası nasıl aktarılabilceğini tartışarak, müzik ile inanç pratikleri arasındaki etkileşimsel örüntüleri analiz etmeyi amaçlamaktadır. Özellikle inanç merkezli müziklerdeki ritmik yapıların ve melodik kalıpların bireysel psikolojik yapı ile ilişkisi, kültürel belleğin hem bilişsel hem biyolojik olarak nasıl işlediğine dair ipuçları sunmaktadır. Bu çerçevede çalışma, geleneksel halk müziği örnekleri, ritüel ses formları ve folklorik ezgiler üzerinden yürütülen teorik bir çözümlemeye dayanmaktadır. Epigenetik biliminden yararlanarak, belirli kültürel ortamların bireyin gen ifadesi üzerindeki dolaylı etkileri incelenmekte; kültürel ritimlerin ruhsal sağlık, davranış örüntüleri ve kimlik inşası üzerindeki rolü tartışılmaktadır. Müzikal aktarım yalnızca estetik değil, aynı zamanda kültürel bir hafıza taşıyıcısıdır. Bu bağlamda, halk inançlarının içinde şekillenen ezgilerin taşıdığı kültürel motifler, hem bireysel kimliğin oluşumunda hem de kolektif hafızanın sürekliliğinde işlevseldir. Çalışma, kültür kuramlarının sunduğu kuramsal zemine oturtularak; disiplinlerarası bir yorumla, müzik, kültür ve biyolojik hafıza arasında yeni bir teorik açıklama geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İnanç ve kültür, folklor, iletişim ve kültür, kültür kuramları, sağlık ve kültür

ABSTRACT

Cultural memory is a multilayered phenomenon that extends beyond written or oral historical transmission; it is also shaped by biological and aesthetic codifications. This study aims to explore how cultural rituals and musical forms may be transmitted intergenerationally through epigenetic mechanisms, focusing on the interactive patterns between music and belief practices. Especially in faith-centered musical traditions, rhythmic structures and melodic motifs offer insights into how cultural memory functions both cognitively and biologically. The study relies on theoretical analysis of traditional folk music, ritual sound forms, and folkloric melodies. Drawing from epigenetics, it investigates how certain cultural environments may indirectly influence gene expression, examining the role of cultural rhythms in mental health, behavioral patterns, and identity formation. Musical transmission is not merely aesthetic but serves as a carrier of cultural memory. In this context, the musical motifs embedded within folk beliefs function not only in constructing individual identity but also in preserving collective memory. Grounded in the frameworks of cultural theory, this study seeks to develop a new interdisciplinary model that theorizes the interplay between music, culture, and biological memory.

Keywords: Cultural Memory, musical transmission, epigenetics, belief and folklore, rhythm and identity, biocultural theory

1. GİRİŞ

Kültürel bellek, bireylerin ve toplumların tarihsel deneyimlerini, değerlerini ve kolektif kimliğini kuşaklar boyunca sürdürebilmesini sağlayan çok katmanlı bir yapıdır. Bu yapı yalnızca sözlü ya da yazılı anlatılarla değil, aynı zamanda semboller, ritüeller, sesler ve bedenlenmiş pratikler yoluyla da işlerlik kazanır. Özellikle müzik, bu belleğin taşıyıcısı ve dönüştürücüsü olarak işlev görmektedir; inanç sistemleriyle iç içe geçmiş melodik yapılar, ritmik örüntüler ve tonal hafıza katmanları aracılığıyla bireyde estetik bir hafıza zemini inşa etmektedir. Ancak kültürel belleğin müzik aracılığıyla aktarımı yalnızca sosyolojik ya da estetik düzeyde değil; son dönem biyolojik kuramlar ışığında değerlendirildiğinde, epigenetik mekanizmalar üzerinden de açıklanabilecek bir süreç halini almaktadır.

Epigenetik, organizmanın kalıtsal olmayan ancak gen ekspresyonunu etkileyen çevresel faktörlerle nasıl biçimlendiğini ortaya koyan bir biyolojik yaklaşımdır. Kültürel çevre, ses, ritim, tekrar ve duygu durumları gibi unsurların epigenetik izler bırakabileceğine dair güncel araştırmalar, kültürel aktarımın yalnızca öğrenme ve alışkanlık temelli değil, aynı zamanda biyolojik düzeyde gerçekleşebileceği fikrini güçlendirmektedir. Bu bağlamda, özellikle dinsel ya da ritüel içerikli müziklerin taşıdığı melodik kalıplar, sadece bir geleneksel form değil, aynı zamanda genetik ifadenin düzenlenmesine aracılık eden duygusal ve nörobiyolojik tetikleyiciler olarak da işlev görmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, kültürel bellek ile müzik arasındaki ilişkinin epigenetik bir düzlemde yeniden yorumlanmasıdır. Halk inançlarına bağlı olarak sürdürülen müziksel pratiklerin yalnızca kültürel kimliği değil, aynı zamanda bireysel ve toplumsal davranışları da şekillendirebilecek genetik eğilimleri nasıl etkileyebileceği üzerine kuramsal bir tartışma yürütülecektir. Çalışma, müziğin bir bilgi değil bir bellek formu olarak da işlediği varsayımıyla yola çıkarak, ritim ve tekrarın biyolojik etkilerine odaklanacak; folklorik ses örüntülerinin epigenetik etkiler üzerinden ele alınmasına imkân tanıyacaktır.

Günümüzde müzikoloji, kültürel çalışmalar ve biyoteknoloji arasında giderek belirginleşen kesişim noktaları, disiplinlerarası yeni araştırma modellerinin doğmasına zemin hazırlamaktadır. Bu çalışma da bu doğrultuda, epigenetik kuramı, kültürel bellek ve müzik ilişkisinde açıklayıcı bir araç olarak değerlendirmekte; özellikle Anadolu folklorunda yer alan inanç temelli ezgiler üzerinden örneklendirme yoluna gitmektedir. Böylece çalışmanın özgün katkısı, müziksel aktarımın yalnızca estetik değil, aynı zamanda genetik düzeyde de kodlanabileceğine dair kuramsal bir çerçeve sunmasıdır.

Bu bağlamda, “inanç ve kültür”, “folklor” ve “iletişim” gibi kavramlar yalnızca sosyal bilimlerin konusu olmaktan çıkarılıp, biyokültürel bir açıklama düzeyine taşınmakta; kültürün yalnızca dışsal değil, aynı zamanda içsel, yani bedensel ve hücresel bir formda da yaşatılabileceği öne sürülmektedir. Çalışma bu yönüyle, kültürel hafızanın ses aracılığıyla yalnızca duyulmadığını, aynı zamanda genetik belleğe de işlenebileceğini savunmaktadır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Kültürel bellek kavramı, bireylerin yalnızca kendi yaşam deneyimlerine değil, geçmiş kuşakların bilgi, değer ve sembolik dünyalarına da erişebilmesini sağlayan bir epistemolojik alan sunar. Jan Assmann’ın (1995) kültürel bellek kuramı, bu belleğin kolektif olarak inşa edildiğini ve ritüeller, simgeler, mekânlar ve özellikle müzik aracılığıyla canlı tutulduğunu öne sürer. Assmann’a göre müzik, yalnızca bir sanat formu değil; aynı zamanda zamanlararası bir aktarım aracıdır. Bu noktada müziksel kalıplar, belleğin yalnızca temsil araçları değil, aynı zamanda taşıyıcılarıdır.

Cognitive musicology alanında ise David Huron (2006), melodik beklenti, duyuşal örüntü tanıma ve müzikal hafızanın işleyişini açıklarken; müziğin duyuşal tetikleyiciler yoluyla uzun süreli bellekte daha güçlü izler bıraktığını ileri sürmektedir. Özellikle tekrara dayalı ritüel müziklerin, bireyin hafızasında sabitlenmesi, duyuşal eşiklerin ötesine geçen bir

belleksel süreklilik yaratmaktadır. Bu durum, kültürel belleğin yalnızca sosyo-kültürel değil, aynı zamanda nörobiyolojik bir düzlemde de kodlandığını göstermektedir.

Bu bağlamda, müziksel belleğin biyolojik temellerine ilişkin en güncel açılım, epigenetik kuram üzerinden gelmektedir. Epigenetik, DNA dizisinde herhangi bir değişiklik olmaksızın, gen ifadesinin çevresel etkilerle değişebileceğini ifade eder (Jablonka & Lamb, 2005). Bu mekanizmalar genellikle DNA metilasyonu ve histon modifikasyonu gibi süreçlerle işler; ancak daha önemlisi, bu etkilerin bazı durumlarda kuşaklar arası aktarılabilir olmasıdır. Yapılan çalışmalar, stres, travma, sürekli tekrarlanan sesler veya ritmik uyaranların epigenetik izler bırakabileceğini ortaya koymuştur (Meaney, 2010).

Müziksel uyaranların da benzer şekilde bireyin nörohormonal sisteminde kalıcı değişikliklere yol açabileceği; özellikle çocuklukta duyulan belirli ezgilerin bireyin duygusal düzenleme sistemlerini etkileyebileceği öne sürülmektedir. Dolayısıyla, bir halk ezgisi ya da dinsel bir müzik parçası, yalnızca kültürel olarak içselleştirilmiş bir unsur değil; aynı zamanda nörobiyolojik olarak “iz bırakmış” bir deneyim olabilir. Bu durum, müziksel hafızanın bir tür epigenetik belleğe dönüşebileceğini ima etmektedir.

Biyokültürel kuramlar ise bu iki düzlemi biyolojik ve kültürel olanı birleştirerek yeni bir epistemoloji önerir. Edward Slingerland (2008) gibi araştırmacılar, kültürel pratiklerin insan beyninin biçimlenmesinde doğrudan etkili olabileceğini savunur. Bu görüş, kültürel ritimlerin yalnızca duyumsal değil, aynı zamanda yapısal etkiler taşıyabileceğini; kültürün, bedende iz bırakan bir yaşantı olduğunu ileri sürmektedir. Böylece kültür, yalnızca dışsal olarak öğrenilen bir yapı değil, içselleştirilen ve biyolojik kodlara işleyen bir form kazanır.

Sonuç olarak, bu kuramsal çerçeve içinde kültürel bellek, müzik ve epigenetik arasındaki bağ giderek daha açık hale gelmektedir. Özellikle inanç pratikleri çerçevesinde şekillenen müziksel ifadeler, sadece kolektif hafızayı değil, aynı zamanda bireysel biyolojik düzeni de etkileyebilecek potansiyele sahiptir. Bu çalışma, söz konusu potansiyeli Anadolu halk inançlarına ait müzikal örnekler bağlamında teorik olarak analiz ederek, kültürün biyolojik bir taşıyıcıya nasıl dönüşebileceğini tartışmaktadır.

3.ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Bu bölümde, Anadolu halk inançlarına bağlı müziksel örüntüler incelenerek, söz konusu müziklerin epigenetik bağlamda nasıl bir iz bıraktığı kuramsal olarak tartışılacaktır. Bulgular, alanyazında yer alan epigenetik mekanizmalarla kültürel ritüellerin etkileşimi temelinde yorumlanmakta; özellikle tekrar, ses frekansı ve duygusal yoğunluk gibi unsurların bireyin gen ifadesi üzerindeki etkileri müziksel motifler üzerinden kavramsallaştırılmaktadır.

3. 1. Folklorik Ritimlerin Epigenetik Etkisi: Bir Modelleme Denemesi

Anadolu’da, özellikle Alevi-Bektaşî geleneğinde yer alan semah formları, belirli ritmik yapıların tekrarına dayanır. Bu müzikler, yalnızca bir ibadet biçimi değil, aynı zamanda transa geçişi kolaylaştıran nöroakustik desenler içerir. Yapılan çalışmalarda, bu tür tekrarlı müziksel yapıların beyindeki gama dalgalarını artırdığı, bu sayede stres regülasyonu ve duygu işleme merkezlerinde epigenetik düzeyde etkiler oluşturabileceği belirtilmektedir (Porges, 2011). Bu açıdan bakıldığında, kültürel ritim yalnızca toplumsal bir yapı değil; aynı zamanda bireysel biyolojik hafızaya işlenen bir unsur olarak değerlendirilmelidir.

3.2. Ezgi ve Hafıza: Melodik Kodların Nöral Kalıcılığı

Bir diğer örnek, Karadeniz bölgesine ait ağıt formlarıdır. Bu ağıtlar genellikle mikrotonal iniş-çıkışlarla doludur ve duygusal yoğunluğu artıran bir ezgi yapısına sahiptir. Özellikle çocukluk döneminde sıkça duyulan bu tür ezgilerin, bireyin limbik sistemi üzerinde belirleyici etkiler yarattığı bilinmektedir. Bu bağlamda, ezginin yalnızca işitsel bir deneyim olmadığı; aynı zamanda beyinde, özellikle amigdala ve hipokampus gibi hafıza merkezlerinde epigenetik izler bıraktığı ileri sürülebilir (LeDoux, 2015). Bu durum, kültürel motiflerin nörohormonal yolla kalıtsal olmayan ama biyolojik etkili izler taşıyabileceğine işaret eder.

3. 3. Beden ve Ses: Ontogenetik Bir Aktarım Biçimi

Müzik, aynı zamanda bedenın hafızasıdır. Sufi zikirlerinde ya da Mevlevî ayinlerinde olduğu gibi, bedenin ritmik hareketiyle eş zamanlı işleyen müzikler, bedensel belleği harekete geçirir. Bu hareket-müzik eşleşmesinin uzun süreli tekrarında, özellikle kas hafızası ve duygusal eşleşmeler arasında kalıcı nörobiyolojik bağlar kurulur. Epigenetik literatürde bu tür tekrarların, beyindeki BDNF (Brain-Derived Neurotrophic Factor) düzeylerini artırdığı ve sinaptik plastisiteyi güçlendirdiği gösterilmiştir (Meaney, 2010). Bu da, müziksel ritüellerin beden-zihin bütünlüğünü kuran epigenetik bir aktarım aracı olabileceğini göstermektedir.

3. 4. Figüratif Analiz: Epigenetik İzlerin Müzikal Haritalanması

Çalışma kapsamında oluşturulan teorik figür aşağıdaki yapıyı göstermektedir:

Kültürel Ritüel → Müzikal Yapı → Duygusal Uyarım → Hormonel Yanıt → Epigenetik İz → Gen Ekspresyonu

Bu model, kültürel olarak tekrarlanan müziksel formların, bireysel biyolojik yapıda da değişim yaratabileceğini varsayar. Bu değişimler genetik düzeyde olmasa da, genlerin ne zaman ve ne düzeyde ifade edileceğine dair epigenetik düzeyde iz bırakabilir.

Bu teorik bulgular, kültürel hafızanın yalnızca kolektif düzlemde değil, aynı zamanda bireysel biyolojik yapıda da nasıl inşa edildiğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Özellikle inanca dayalı müziksel ifadeler, yalnızca estetik değil, aynı zamanda biyolojik anlam taşıyan çok katmanlı yapılarıdır.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışma, kültürel belleğin yalnızca sosyal ve sembolik düzeyde değil, aynı zamanda biyolojik ve nöroepigenetik düzeyde de biçimlendiği yönündeki çok katmanlı bir varsayımı merkeze alarak; müzik aracılığıyla iletilen kültürel kodların bireysel ve kolektif düzeyde nasıl iz bıraktığını kuramsal olarak tartışmıştır. Bulgular, belirli ritmik örüntüler, melodik yapıların duygusal yoğunluğu ve tekrara dayalı ritüel müziklerin, bireyin nörohormonal yapısında kalıcı etkilere neden olabileceğini ve bunun da gen ekspresyonunu etkileyen epigenetik süreçlerle ilişkili olabileceğini göstermektedir.

Bu bağlamda, kültürel ritüellerin ve halk inançlarına dayalı müziklerin, yalnızca bir estetik pratik değil; aynı zamanda bir tür “biyokültürel kodlama” aracı olduğu ileri sürülebilir. Özellikle semah, zikir, ağıt gibi müziksel formlar, bireyin duygu dünyasını şekillendirmekte, bedensel deneyimle bütünleşmekte ve bir noktada genetik potansiyelin ne yönde işleyeceği konusunda belirleyici olmaktadır. Bu, müziğin yalnızca hatırlanan bir şey değil, beden tarafından da hatırlatılan bir yaşantı olduğunu ortaya koymaktadır.

Tartışmanın merkezinde yer alan önemli bir husus da, kültürel aktarımın salt öğrenme ve taklit mekanizmalarıyla açıklanamayacak kadar derin bir süreci içerdiğidir. Epigenetik kuram, bu noktada kültürün yalnızca dışsal değil, aynı zamanda hücresel bir boyut taşıyabileceğini ortaya koyarak yeni bir bakış açısı sunmaktadır. Kültürel belleğin müzik yoluyla genetik düzeyde iz bırakabileceği düşüncesi, disiplinlerarası araştırmalarda yeni alanlar açmakta; müzikoloji, nörobilim, antropoloji ve eğitim bilimleri arasında güçlü bağlar kurmaktadır.

Bu çerçevede çalışmanın önerdiği kuramsal açılım, kültürün sadece sosyal bir yapı değil; aynı zamanda bedende yankılanan, zihinde iz bırakan ve biyolojik düzeyde işlem gören bir gerçeklik olduğudur. Müzik, bu açıdan yalnızca bir anlatı değil; aynı zamanda bir “taşıyıcı sistem”, bir “epistemolojik ortam” ve bir “biyokimyasal hafıza mekânı” olarak değerlendirilmektedir. Birey bu müziksel hafızayla yalnızca kültürel değil, biyolojik olarak da şekillenir; çünkü müzik, sesin dokusuyla bilinci örer.

Sonuç olarak bu çalışma, kültürün geleceğe yalnızca sözle, yazıyla ya da imgelerle değil; sesin titreşimiyle, ritmin tekrarında yankılanan duyguyla; genetik olmayan ama biyolojik olan bir düzlemde de aktarılabilmesini savunmaktadır. Bu yaklaşım, geleneksel kültür kuramlarını zorlayan, müzikolojiye epigenetik bir derinlik kazandıran ve belleği yalnızca zihinsel değil,

aynı zamanda bedenlenmiş bir olgu olarak yeniden yorumlayan bir paradigmayı temsil etmektedir.

KAYNAKÇA

- Assmann, J. (1995). *Collective memory and cultural identity*. *New German Critique*, (65), 125–133.
- Huron, D. (2006). *Sweet anticipation: Music and the psychology of expectation*. MIT Press.
- Jablonka, E., & Lamb, M. J. (2005). *Evolution in four dimensions: Genetic, epigenetic, behavioral, and symbolic variation in the history of life*. MIT Press.
- LeDoux, J. (2015). *Anxious: Using the brain to understand and treat fear and anxiety*. Viking.
- Meaney, M. J. (2010). *Epigenetics and the biological definition of gene × environment interactions*. *Child Development*, 81(1), 41–79.
- Porges, S. W. (2011). *The polyvagal theory: Neurophysiological foundations of emotions, attachment, communication, and self-regulation*. W. W. Norton & Company.
- Slingerland, E. (2008). *What science offers the humanities: Integrating body and culture*. Cambridge University Press.

SİHİRLİ MASALLARDAKİ BÜYÜCÜ KARAKTERLERİNİN KÖKENİ ÜZERİNE
ON THE GENESIS OF THE WITCH IMAGES IN MAGIC TALES

Kamala ISLAMZADEH

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Baku State University, Faculty of
Philology, Department of Azerbaijani Oral Folk Literature
//orcid.org/0000-0002-2343-232X

ÖZET

Masal türünün önemli bir kısmını oluşturan sihirli masallar kuramsal açıdan değişik yönlerden incelenmiştir. Onların kahramanlar sistemine giren mitik ve gerçek karakterler bile az da olsa araştırılmıştır. Sihir ve büyüü yöneten, sıra dışı, gizemli Büyücü karakterinin incelenmesininse yüzeysel olduğu kanısındayız. Hem kadın hem de erkek cinsli bu karakter monoteist dinlere kadar olan dönemlerde kutsal bilgiye, doğa güçlerine çıkışı olan, bitki ve hayvanların dilinden anlayan, bilgin bir zat olarak kabul edilmiştir. İnsanlar sorunları ve dertleriyle ondan imdat diler ve çare bulurlardı. Monoteist dinlerin gelişiyile bu kişiler din adamlarına birer rakip olarak görülerek olumsuz belirtili, şeytana hizmet eden varlıklara dönüşmüşler. Karakterin bu değişimi Azerbaycan halk biliminde bugüne kadar izlenilmediğinden konu oldukça günceldir. Araştırmanın amacı karakteri dünya folkloru düzleminde incelemektir. Onun adının farklı halklardaki etimolojisi, kadın ve erkek Büyücülerin özellikleri, simgeleri, mistik ritüeller sırasında kullandıkları nesneleri, onların meskenleri, toplaşma mekânları, gece ve gündüze yaklaşımları vs. araştırmanın odağında tutulan konulardır. Büyücülerin sözlerden, büyülerinden objeyi etkileme aracı olarak kullanması da ilgi alanıdır. Büyücünün hem sıra dışı özelliklere sahip insan hem de insan kılığında görünen şeytani varlık gibi görülmesi, onun dönergeliği (kılıktan kılığa girmesi) de açıklanması gereken konulardandır.

Azerbaycan halk biliminde şimdiye kadar bu karakter, genelde olumsuz açıdan sunulmuş, onun ambivalentliği es geçilmiştir. Araştırmamızda genellikle masallarda rastlanan Büyücü onun ilkin temelinde yatan, mit, efsane, hatta paremik birimlerde izleri sezilen pro-karakterleri göz önünde bulundurulmakla öğrenilmiştir. Dinlere kadarki dönemlerde özel otoriteye sahip kâhin, tabip, şaman, lokman karakterleri ile genetik bağı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Büyücü, Masal, Ritüel, Dönergelik, Ambivalentlik

ABSTRACT

Magic tales, which constitute a significant part of the fairy tale genre, have been theoretically studied from various aspects. Also, the mythical and real characters included in their system of images have been studied to a greater or lesser extent. The study of the Witch image, which controls magic and sorcery, with an unusual and mysterious character, has been, in our opinion, superficial. This image both female and male, was perceived as a knowledgeable person who had access to sacred knowledge and the forces of nature in the pre-monotheistic religions. People would seek help from him with their problems and troubles and find a solution/ With the advent of monotheistic religions, these individuals were seen as rivals to religious figures and turned into beings with a negative connotation and serving the devil. Since this transformation of the image has not been traced in Azerbaijani folklore to this day, the topic is relevant.

The purpose of the study is to examine the image in the context of the world folklore. The etymology of its name in different nations, the characteristics and attributes of female and male Witches, the tools they use during magical rituals, their dwellings, gathering places, their

attitude to night and day, ect. are the issues in the focus of the study. The use of words and spells by witches as a means of influencing an object is also of interest. The fact that the witch acts as both a human with unusual characteristics and a demonic being appearing in human guise, and her reversibility are also problems awaiting explanation.

In Azerbaijani folklore studies, this image has usually been presented in a negative perspective, and its ambivalence has been ignored. In this study, the Witch, who is mainly found in fairy tales, has been studied taking into account the proto-images that lie at its initial foundation, traces of which are noticeable in myths, legends, and even paremic units. Its genetic relationship with the images of the priest, shaman, and healer, who had special influence in pre-religious periods, has been determined.

Keywords: Witch, Fairy Tale, Ritual, Reversibility, Ambivalence.

Giriş

Sihirli masallar türünü diğer guruplarından farklı kılan önemli özellikler içerisinde en belirginleri bu örneklerde mucizeli olayların, sıra dışı nesne, hayvan ve yaratıkların olmasıdır. Başkahramana yaklaşımı fonunda o güçler olumsuz ve olumlu olarak sunulur. Sihirli güçler masallarda dış görüntüsü açısından bazen gerçekçi, bazense fantastik, mitik karakterde görülebilirler. İşte anlatmak istediğimiz Büyücü karakterinin dış görüntüsü açısından insanlardan farkı olmasa bile olağanüstü yeteneklerine göre şeytani güçlere, şeytani yaratıklara yakındır. İnsanlar arasında böyle bir fikir dolaşmaktadır ki onların bedeninde iki ruh var: şeytani ve insani. Hem kadın hem de erkek Büyücülerin olduğu bilinmektedir.

Genellikle onlar kendi sıra dışı özelliklerine göre atalarına borçlular. Diğer bir deyişle, onlara yetenekleri nine ve dedelerinden kalıtsal olarak geçmekte. Köylülerinin Büyücü hakkında kendi aralarında fısıldayarak birbirleriyle paylaştıklarıysa bu kişinin sihir, büyü, tılsım, öteki dünyayla bağlantı kurmak, medyumluk, kılıktan kılığa girme gibi marifetlerinin ruhunu şeytana satıp onunla anlaşma yapmakla elde etmesi fikridir. Yani onlar şeytanın uşağıdır. Şeytansa Allah'ın lanetlediği asi yaratık olduğundan insanlar Büyücünün gözüne takılmamaya çalışır, ondan uzak dururlardı. Fakat bazen ondan zorluğa çözüm, derdine çare, hastalığına şifa umanlar da olurdu.

Adların Etimolojisi

Büyücünün önemli silahı sözdür. O, söz ve kelime birleşmelerini, onların belirli sıralanmasını, periyodik tekrarlamalarını, özünde sıcaklık ve enerji taşıyan ünlemleri kullanmakla edindiği amacına ulaşır. O konuşma parçaları halk arasında *efsun*, *tılsım*, *büyü*, *lanet* vs. adlarla bilinmektedir. Fakat o sözlerin anlamı, sırası çevredeki sıradan insanlarca bilinmemektedir. Hatta bazı halklarda Büyücünün işlevlerini yerine getiren kişilere verilen adın çevirisi *karışık konuşan*, *açık konuşmayan*'dır. Örneğin, Rusların *volkva* adlandırdıkları Hristiyanlığa kadarki putperest kâhinleri bu türdendir. Onlar kendi adlarını zaten başkalarına karanlık kalan, gizemli efsunlarından almışlar. Fakat *volkva* alışılmış Büyücü tiplemesinden belirli yönleriyle farklıdır. Şöyle ki *volkva* putperest Rus taifelerinin değişik amaçlarla düzenlenen törenlerinin sunucusu ve icracısıdır. O, gelecekte baş verecek olayları önceden haber vere, doğa güçlerini etkileyebilir. Bunların dışında o, putperestlerin kutsal saydıkları kült ve ruhların şerefine seslenen duaları, bu bağlamda kurban etme törenlerini gerçekleştiren kişidir. Onun yaptığı ayinlere, ettiği tavsiyelere taifenin ihtiyacı vardı. Çünkü sıradan insanlardan farklı olarak *volkva* kutsal ve gizli bilgiye ulaşabilen biridir. Buna göre de bazı durumlarda bu özelliklere sahip kişi bir tek tören icracısı, sorun çözen birisi olmakla kalmaz hem de taifeye liderlik yapar. Bütün manipülasyon fırsatları onun elindedir [3, s.107-110]. İngiliz etnografı James George Frazer'in *Altın Dal* eserinde büyü, sihir, ruhlarla bağlantı kurma gibi marifetleri olan hem de törenleri, kurban etme ayinini düzenleyen Hükümdar Kâhin anlatılmıştır. Frazer'e göre, ilkel insanların fikrinde,

dünya insan kılıklı olağanüstü yaratıklar tarafından yaratılmıştır ve doğa güçlerini, hava durumunu değişik yöntemlerle etkilemek için insanların her türlü imkânı vardır [5,s.17-19]. Olağanüstü yetenekleri, sihir ve büyüyle ilgili bilgileri olan kişi insanların yararına doğa güçlerini *etkileyebildiğinden* soydaşları ona hem korku hem de güvenle yaklaşırlardı. Odur ki böyle insanlar çoğu zaman taife lideri statüsüne sahiplenirlerdi [5,s.103-111].

Genellikle, tarihin farklı dönemlerinde, farklı taife ve halkların dilinde bu olağanüstü kişilere verilen adların etimolojisi hem onların işlevleri hem toplumun onlara yaklaşımı hem de genezisi hakkında değerli bilgi vermektedir. Böylesine sıra dışı özelliklere sahip olanların Rus halkı içerisinde çok yaygın diğer adı *Vedun*'dur. Sözü anlamı *haberdar olan, bilen*'dir. Vedun putperest dinlerin kâhinlerine verilen addır. Halk onu sıra dışı yeteneği olan ermiş insan olarak görür, ondan akıl alırdı. Yani halkın ona saygılı yaklaşımı vardı. Fakat Hristiyanlık yayıldıktan sonra olağanüstü yetenekleri olan bu adamlar *Koldun*, yani *Büyücü* adlanmağa başladılar ve kötülüğe hizmet eden kişi gibi olumsuz kişiler olarak görülmeye başladılar.

Türk halklarının kültür tarihinin çok önemli ideoloji-felsefi katını oluşturan Şamancılık da ağız edebiyatındaki Büyücü karakteri genezisinde duran olay gibi görülebilir. Bundan önce sözü edilen *volkva*, *vedun*, Hükümdar Kâhin gibi şaman da benzeri işlevlere sahipti. O, doğa güçlerini, dağların ve nehirlerin ruhlarını duyan, onlarla toplum arasında aracı olan, yalnız başına yaşayan bir kişidir. Fuzuli Bayat şamanın işlevlerini şöyle sıralamıştır: 1) Hastaları tedavi etmek; 2) Merhumun ruhunu ahiret dünyasına uğurlamak; 3) Evladı olmayanların kısırlık sorununu çözmek; 4) Uğurlu avlama sağlamak; 5) Fal bakıp gelecek olayları önceden bilmek; 6) Kötü ruhları evden uzaklaştırmak; 7) Kurban etme ve dini özellikli diğer ayinler düzenlemek; 8) Mevsimi karakter taşıyan ritüelleri yönetmek; 9) Ev hayvanlarının ölümüne neden olan ruhları def etmek; 10) Kayıpların yerini belirleyip bulmak vs.” [6, s. 23].

Ritüeller

Büyücülük becerilerinin kazanılması, kabul edilmesi özel bir ritüeldir. Süreç hamam ortamında yapılır. Zaman olarak gece yarısı seçilir. Gelecek büyücü eğer Hristiyan'sa – haçı, diğer dine aitse, onun kutsal kitabını ayağı altına atarak çiğniyor ve böylece, Tanrıya arka çevirdiğini, ona karşı olduğunu gösterir. Ritüel belli efsunlarla, sözler eşliğinde yapılır [2, s. 14-28].

Büyücüler dönergelik, yani kılıktan kılığa girme yeteneğini de belirli bir ayın aracılığıyla kazanırlar. 12.yüzyılda Kiev'de yazıya alındığı düşünülen salnameye göre *Igor Destan*'ında da adı geçen Knyaz Vseslav Polotski (1044-1101) *volkva* adlanan kâhinlerin efsun ve sihirleri sonucu doğmuştur. Sonra kâhinler Knyaz'ın başına sihirli düğüm bağlamakla ona farklı hayvanların kılığına girme yeteneği vermişler [1, s.528-529]. Oysa tarihi kişi olan bu Knyaz'ın takma adı *Çarodey* idi. Anlamı *sihirbaz* veya *büyücü* olan bu ad Vseslav Polotski'ye o nedenle verilmişti ki onun zaferlerini yalnız kahramanlığı ile değil hem de sihir ve büyü ile elde ettiği düşünülmüştü. Çevresinde dolaşan efsane ve rivayetlere göre o, kâhinlerin efsunları sonucu doğmak dışında hem de bedeninde anadan doğma benek varmış. Onun *gömlükte doğduğu*, yani plasenta ile birlikte doğması söylenilir ve bu plasentadan bir parçanı kâhinlerin tavsiyesi üzerine amulet, tılsım gibi boynundan astığı, daim üzerinde taşıdığı denilir. Vseslav Bryaçislaviç'in düşmanlarına karşı acımasız, amansız olduğu, onlara ansızın saldırdığı, bazen bu sıralarda hayvan kılığına girdiği hakkında efsaneler bilinmektedir.

Sihir, efsun ve büyü merasimleri aracılığıyla insan ve hayvanların sağlığına, ürüne zarar vermek, insanlar arasındaki ilişkileri bozmak, hastalık yaymak vs. Büyücünün olanaklarına girmektedir. Erkek ve kadın Büyücülerin işlevlerinde farklar görülmektedir. Örneğin, Batı İslav halklarında (Lehler, Çekler, Slovaklar, Kaşuplar vs.) büyü yapmak, genellikle, kadın büyücülerin işidir. Erkek büyücülerin çalışmalarıysa belirli meslekler kapsamında kısıtlanabilir. Örneğin, çobanlık yaparken veya avlanma zamanı büyüden yararlanmak mümkünmüş [1, s. 528].

Büyücülerin ölümü de sıradan insanlardan farklıdır. Dünyasını değişmeden önce Büyücü ıstırap ve acı çeker. Çünkü yeteneklerini varislerinden birine aktarmadan onun ruhu bedenini terk edemez. Büyücünün ölümü ve defni sırasında fırtına, yağış, tufan, kasırga olur. Öldükten sonra geceler mezarından çıkıp hayvan ve insanların kanını içmesin diye, Büyücünün tabutuna akkavak kazıkları çakarlardı [4, s.289].

Masallarda Büyücü

İnsanların hayatına ve düşüncesine derinden nüfuz etmiş bütün bu inançlar sonuç olarak folklorda Büyücü karakterinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. O, bazen olumlu, çoğu zamansa olumsuz özellikleriyle belirtilmektedir. Azerbaycan folklorunda Büyücü derviş karakterine yansımaktadır. İlk Orta Çağ Sufi dervişleri kâmil ibadeti, Allah'a kavuşma isteği, minimal yaşam şekli, nefsinin efendisi olması ile halk arasında saygı kazandığı halde, daha sonraki yüzyıllarda bütün bu değerlerden uzaklaşmasıyla eski saygınlığını kaybetmiştir. Bu dönemde dilenci ve dolandırıcı imajını kazanmış dervişlerin Büyücü karakterinde gösterilmesi bir rastlantı değildi. Örneğin, *Üç Bacının Masalı*'nda üç kız kardeşle birer evlilik yapan şehvet düşkün ve yamyam gibi anlatılan derviş büyüyle soğan kabuğundan gömlek yaparak amacına ulaşır [7, s. 111-119].

Karakaş'ın Masalı'ndaki derviş kendi ağız suyunu oduncunun karısına içirmekle onun hamile kalmasına ve bir çift karakaş doğmasına neden olur. O, sihir ve büyüyle insanları taş ve çeşitli yaratıklara çevirebilir [7, s. 5-20].

Gül Senaver'e Ne Yaptı, Senaver Gül'e Ne Yaptı masalında derviş evlatsız padişaha üç elma verip haremliyle birer bölüp yemesini tavsiye eder. Fakat böyle bir koşulu daha var, çocuklarından birini ona verecek. Padişah sözünden cayınca derviş oğlanı kaçırıp onun bedeninden altın elde etmek ister. Bunun için onun şehzadeyi tandırda yakması gerekiyormuş [7, s. 85].

Masallarda kahramanı sihirli eşya ile donatarak (*Sabuncunun Oğlu* Fars masalında olduğu gibi) onun mutluluğa ermesini başaran iyi Büyücü karakterine de rastlıyoruz [8, s. 16-17].

Alâeddin'in Sihirli Lambası Arap masalındaki Büyücü de kendi sihirlerini kötü amaçla kullanır. Lambayı ele geçirip onun içindeki Cin'e sahiplenmekle bütün amaçlarına ulaşmaya çalışır.

Sonuç

Her bir halk bu karaktere birer eklemeler katmakla onun orijinal, milli koloritli olmasını sağlamıştır. Özgülük karakterin görüntüsü dışında, konuşmasına, davranış ve tavırlarına yansımıştır.

Büyücü karakteri kendi prototiplerini gerçek hayattan almıştır. Şöyle ki dinlere kadarki dönemlerde taifeleri yönetenler zaten olağanüstü özelliklere sahip olan kâhinlermiş.

Farklı halkların analoji karakterlerini izleyince onların yaptığı işlevlerin, özelliklerinin genel olduğu gözlemlenmektedir.

Büyücü karakteri hem olumsuz hem de olumlu olabilir. Başka bir deyişle, onun kendi imkânlarını iyi amaçlar doğrultusunda da kullandığı örneklerle rastlıyoruz.

Genezisi açısından Büyücü karakterinin kökünde her halkın kendi dilinde adlandırdığı kâhin, taife lideri, merasim icracısı durur. Volkva, Vedun, Çarodey, Şaman dayanır.

Dinlere kadarki dönemde taifenin bilgini olan bu kişilere yaklaşım tek anlamda olumludur. Hatta onlar taifenin *olmazsa olmaz* ılar. Bütün sorunlar onun efsun ve merasimleri aracılığıyla çözülür.

Monoteist dinlerin oturmasıyla din adamları bu insanlar örneğinde rakiplerini görerek onların otoritesini düşürmeye çalışmış, onlara *dinden sapmış, kâfir, şeytana uymuş* damgası vurmuşlar. Onlar Engizisyon tarafından takip edilmiş, edam olunmuşlar.

Bütün bunlara göre halk edebiyatındaki Büyücü karakterinde olumsuz tonlar daha yoğundur.

KAYNAKÇA

1. Левкиевская Е.Е. Колдун //Славянские древности. Этнолингвистический словарь: в 5 томах, т.2 (под общей редакцией Н.И.Толстого; Институт славяноведения РАН М: Международные отношения, 1999, 680 с.
2. Бобров А. Баня в древнерусской литературе: //Летняя школа по русской литературе . 2013., Том 9, №1 с. 14-28.
3. Рудаков В.Е. Волхвы // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона: в 86 томах. VII т. Типо-Литография И.А.Ефрона, СПб. 1892, 480 с.
4. Колдуны // Мифологический словарь. гл. ред. Е.М.Мелетинский. М: Советская энциклопедия, 1990. 672 с.
5. Фрэзер Дж.Дж. Золотая ветвь. М: ОГИЗ – Московский рабочий, 1931, 333с.
6. Bayat F.Ana hatlarıyla Türk şamanlığı. İstanbul, Ötüken neşriyyat, 2017, 304 s.
7. Azərbaycan nağılları. 5 cildə. II c. Bakı: Şərq-Qərb, 2005, 296 s.
8. İran masalları (tərcümə edən Sevrin Sarıyer) İstanbul, Karakarga yayımları, 2018, 142 s.

**ACTIVITIES OF SUBJECT TEACHERS AND PARENTS THAT CONTRIBUTED
TO THE BUILDING OF PARTNERSHIP RELATIONSHIPS: EXAMPLES OF GOOD
PRACTICE OF TEAMWORK FROM THE TEACHER'S PERSPECTIVE**

Nedeljko M. Milanović

University of Kragujevac

Faculty of Education in Jagodina, Serbia

Department of Humanities and Social Sciences

This paper deals with the activities of subject teachers and parents who contribute to building partnership relationships. 233 subject teachers participated. A descriptive method was applied. Subject teachers respond that they do not sufficiently and continuously devote themselves to the aspect of parental involvement, whereby some of the activities that the teachers organized and involved the parents are the following: healthy food fair and promotion of healthy habits, math quiz, geography workshops and knowledge quiz, music workshops, literary evenings and book exchanges, talks with writers, humanitarian actions, organized visits to theaters, museums and themed evenings, traditional marking of historical events as well as other activities. The largest percentage of teachers responded that the response of parents to the activities was high and that the teachers were satisfied with the response, while the findings suggest that parents have a desire to be involved in the various activities that the teachers have implemented.

Keywords: partnership, modern models of parental involvement, modern teachers and parents.

INTRODUCTION

This paper directs its attention to *partnership*, a highly researched topic, where we focus on the activities that the teachers of the subject classes implemented with parents - team work, examples of good practice to building a partnership relationship.

If a good relationship and successful partnership with parents is established, better, two-way and more useful communication will be enabled, whereby parents can provide advice, support the school's ideas, help materially when necessary and give children moral support, all of which together contributes to a more successful educational process and overcoming problems (Bara, 2015).

Research shows „that teachers recognize that they need support in realizing the educational function of teaching from various relevant actors of the educational process. The largest number of teachers state that they need help from professional associates and parents” (Kokeza & Gagić, 2024: 130). Research findings show that „in the practice of elementary schools, the most common are parent meetings, individual conversations with the head of the department, and attendance at ceremonies and performances in the department” (Jević & Urošević, 1990: 313). The research results show that „according to the data obtained, the cooperation between the elementary school and the students' parents is insufficient, and the contents and forms that are established are poor” (Trifunović, 2008: 83).

The possibilities of direct involvement of parents in the educational process are numerous (Bećar, 1990), where the focus of our research is directed towards the activities of subject teachers and parents who contribute to building partnership relationships.

METHODOLOGY

The subject of this research is the activities of subject teachers and parents that contribute to building partnership relations, with a focus on examples of good teamwork

practices from the teachers' perspective. The aim of this paper is to examine subject teachers regarding the activities they have carried out that contribute to building partnerships with parents. The following research tasks were formulated: to examine subject teachers on how frequently and which activities they have implemented in the recent period through the involvement of parents; to examine subject teachers' satisfaction with the level of parental participation in these activities; to determine whether subject teachers conducted evaluations with parents following the implemented activities; to assess, from the teachers' perspective, how satisfied parents were with involvement in the realized school activities; and to investigate whether subject teachers have so far implemented activities related to the characteristics of a happy family, the creation of a happy family, and healthy family relationships. A descriptive method was applied. Using relevant literature, we developed an instrument for this research. The study involved subject teachers from the Republic of Serbia. A total of 233 subject teachers participated, teaching the following subjects in primary school: Serbian language and literature, mathematics, foreign languages, geography, biology, history, physics, visual arts, music education, physical and health education, computer science and informatics, technology and engineering, chemistry, and elective subjects. Of the total number of participants, 67.81% were female teachers and 32.19% were male teachers.

RESULTS AND DISCUSSION

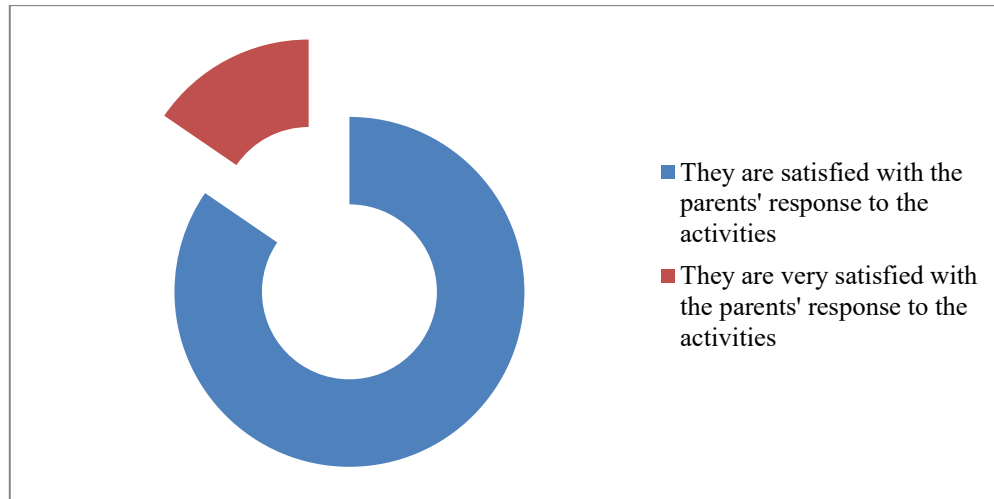
The results show that subject teachers do not dedicate sufficient attention to activities involving parental engagement in contemporary schools, as the majority of them (82.83%) responded that they believe they are not adequately involved in activities with parents. The results of the empirical research show that „the general assessment, both of students and teachers, is that the cooperation between the school and parents at the levels of *parental education for the more successful realization of the family's educational role and the realization of certain tasks and parts of the school's work program* takes place in an unsatisfactory manner - the percentage of cooperation is small“ (Trifunović, 2008: 79).

The question regarding which activities subject teachers had carried out together with parents in the previous period was open-ended. The responses received were categorized. The activities that subject teachers organized involving parents include the following:

- Fair of healthy food and promotion of healthy habits;
- Math quiz;
- Geographical workshops and geography knowledge quiz;
- Music and art workshops, as well as the integration of these contents;
- Literary evenings and book exchange, conversations with writers;
- Evenings dedicated to writers and artists;
- Humanitarian actions;
- Organized visits to theaters, museums and themed evenings;
- Traditional marking of historical events;
- Scientific games - teachers, parents and students in the role of scientists;
- Traveling around the world and getting to know other cultures and customs;
- Preparing food from different parts of the world with a focus on play and language learning;
- Old crafts;
- Sports days and sports events at school;
- Sport and art, through the integration of content.

Based on the presented activities that reflect examples of good practice in parental involvement, it is evident that more frequent implementation of such activities is necessary, as subject teachers themselves acknowledge that they do not dedicate enough attention to this aspect. The activities presented are highly engaging and closely related to the subjects that the teachers deliver in school.

The next research task was to ask the subject teachers if they were satisfied with the parents' response to the activities.

Graph 1. Subject teacher satisfaction with parents' response to activities

The teachers answered that the response of the parents was great and even 84.55% of them were satisfied with the response of the parents, while 15.45% of them were very satisfied with the response of the parents to the activities they implemented. The obtained results indicate that parents have a desire to get involved and be part of school events, but we get the impression that parents expect subject teachers to initiate invitations and activities. Some of the teachers' responses are shown in Table 1.

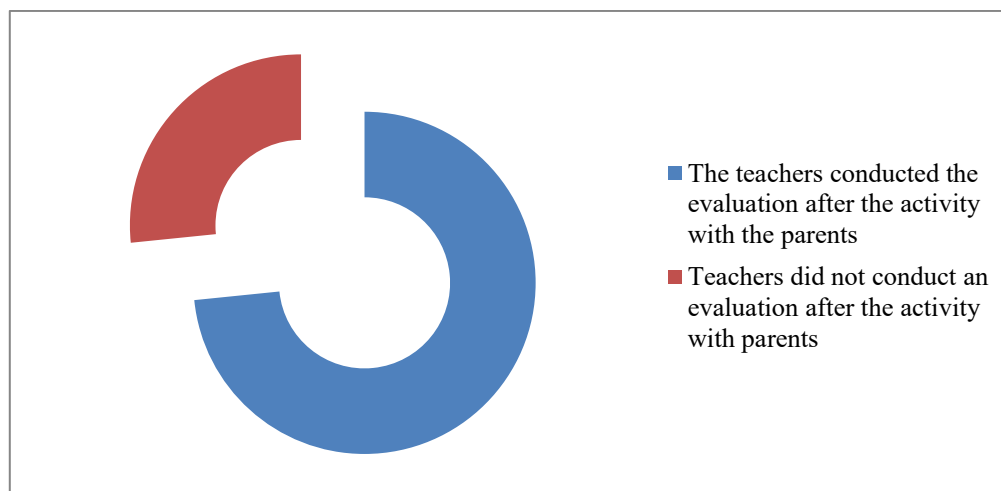
Table 1. Some of the subject teachers' answers about parents' response to school activities

<i>„We didn't expect so many parents to respond to the invitation. I was very pleased“.</i>	<i>Some of the teachers' responses about the parents' participation in school activities that were implemented</i>
<i>„I thought the math quiz would be boring for the children and the parents, but there was a lot of interest“.</i>	
<i>„Many parents attended the activity. As expected, most of them were mothers, but there were also quite a few fathers who supported the implementation of the activity and actively participated“.</i>	
<i>„I involved a group of parents in preparing the activity. We prepared food from different parts of the world. We coordinated the necessary materials and shared ideas. Honestly, the parents made me truly happy with how motivated and willing they were to work together on making this activity happen“.</i>	
<i>„Before carrying out the activity, I asked the parents—through a short survey—which day and time would suit them best for holding music and art workshops. I wanted to choose a day and time that would work for most of them, so I expected a higher turnout“.</i>	
<i>„A colleague, another teacher, and I organized geography workshops and a geography quiz. Both the workshop and the quiz went very well. The parents told us they felt great and that they would like to participate again“.</i>	

Based on the results shown in Table 1, we can see the positive responses of subject teachers regarding parents' response to school activities. The results of the research

(Milanović, 2023) show very positive impressions of parents from the implemented activities that concerned the promotion and development of students' reading habits.

The next research task was to ask the subject teachers whether they conducted an evaluation with the parents after the activities.

Graph 2. Answers of subject teachers whether they conducted an evaluation with parents after the implemented activities

73.39% of subject teachers conducted evaluations with parents after the activities with parents. The results of one study show that „the obtained findings indicate that 80% of teachers evaluate the level of achievement of the educational function of teaching“ (Kokeza & Gagić, 2024: 129). Ask subject teachers how satisfied parents are with involvement in realized school activities.

Table 2. Answers of subject teachers about how satisfied parents are with involvement in realized school activities

„Although I don't have much teaching experience, the parents' feedback was excellent. I was truly pleased when I read the evaluations they filled out“.	Some of the teachers' responses about the parents' satisfaction with involvement in the realized school activities
„The parents expressed a desire to participate again“.	
„The parents felt like an important part of the group. It was pleasant and rewarding for all of us to collaborate together and make the school events interesting for the parents“.	
„They were proud and grateful for the opportunity to participate, and everyone contributed to the organization according to their abilities“.	
„They were thrilled with the creative ideas and the opportunity to participate“.	

From the responses shown in Table 2, we can see that, from the perspective of subject teachers, parents are satisfied with the school activities, which is very important in order to see the cooperation and partnership between parents and subject teachers.

Ask the subject teachers whether they have so far implemented activities related to the characteristics of a happy family and the creation of a happy family and healthy family relationships.

93.56% of subject teachers have so far not implemented activities with parents that concern the characteristics of a happy family, as well as the creation of a happy family and healthy family relationships, while the rest of the subject teachers answer that they did not directly organize activities that concern a happy family, but that through some of the activities

they organized, they promoted this idea and consider it very important in today's value system. Mostly, the teachers answered that they need the support of the professional service in implementing the activities of this important topic.

CONCLUSION

This paper focuses on the activities of subject teachers and parents that contribute to building partnerships. By surveying subject teachers (Serbian language and literature, mathematics, foreign languages, geography, biology, history, physics, visual arts, music education, physical and health education, computer science and informatics, technology and engineering, chemistry, and elective subjects) we want to contribute to this important topic, because we believe that subject teachers can implement many activities with parents and not base their professional work solely on teaching. The largest number of subject teachers answered that they think that they do not devote enough time to activities with parents, but some of the activities that they have implemented are different and are thematically related to the subject taught by the teachers. The results show that subject teachers are satisfied with the parents' response to the activities, which further implies that parents want to attend and that a modern school should offer parents activities and contents in terms of parental involvement. The largest number of subject teachers conducted an evaluation with parents after the activities with parents. Future research could deal with the evaluation of subject teachers about the activities with parents, the advantages of evaluation and receiving feedback that teachers can use to plan the next activities. The largest number of subject teachers did not organize activities with parents regarding the characteristics of a happy family and the creation of a happy family and healthy family relationships, which indicates that future research can also deal with this important topic.

REFERENCES

- Bara, P. G. (2015). The Partnership between the School and Parents. *International Journal of Scientific and Research Publications*.
- Bećar, J. (1990). Neki oblici i sadržaji saradnje sa roditeljima učenika mlađih razreda osnovne škole. *Pedagoška stvarnost*, 357-360.
- Jević, V. & Urošević, L. (1990). Saradnja škole sa roditeljima u planu i programu osnovnog vaspitanja i obrazovanja u vaspitnoj praksi. *Pedagoška stvarnost*, 309-320.
- Kokeza, I., & Gagić, D. (2024). Vaspitna uloga nastave-šta kažu nastavnici?. U: Stančić, M., Mitranić Marinković, N., Ovesni, K. (ur.), *Susreti pedagoga Nacionalni naučni skup: Kuda se kreće vaspitanje i obrazovanje: vrednosti kao putokaz-Zbornik radova*, (str. 125-133), Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, Institut za pedagogiju i andragogiju, Pedagoško društvo Srbije.
- Milanović, N. (2023). Action Research in the Function of Encouraging Reading Habits in Students: Joint Family and School Activities. *Godišnjak za pedagogiju*, 61-72.
- Trifunović, V. (2008). Roditelji i funkcije kulture škole. *Zbornik radova nastavnika i saradnika Pedagoškog fakulteta u Jagodini*, 77-84.

LEARNING AND TEACHING IN MULTICULTURAL EDUCATIONAL SETTINGS:
A LITERATURE REVIEW

Ünal Deniz

Assoc. Prof. Dr., Manisa Celal Bayar University, Department of Educational Sciences,
ORCID ID: 0000-0001-7447-6050

Gökhan Kayır

Assoc. Prof. Dr., Manisa Celal Bayar University, Department of Educational Sciences,
ORCID ID: 0000-0002-9830-0006

ABSTRACT

This literature review examines current research on learning and teaching processes in multicultural educational settings, analyzing how cultural diversity can be leveraged to enhance educational outcomes and create more equitable learning environments. The study synthesizes theoretical frameworks, instructional strategies, teacher competencies, and curriculum adaptation approaches that support effective multicultural education practices. The theoretical foundation reveals a paradigm shift from deficit-based models toward asset-based approaches that recognize cultural diversity as a valuable educational resource. The analysis demonstrates that effective multicultural education requires sophisticated instructional approaches including cultural bridging techniques, differentiated instruction, culturally responsive assessment methods, and inclusive classroom management strategies that integrate cultural perspectives throughout teaching and learning processes. Teacher cultural competence emerges as a critical factor, requiring comprehensive preparation that addresses cultural awareness, knowledge, skills, and actions while challenging unconscious biases through programs that integrate competence development with extensive field experiences and ongoing professional development support. Curriculum and material adaptation is fundamental to creating inclusive educational experiences, with evidence supporting progression from superficial cultural additions toward transformation and social action approaches that authentically incorporate diverse perspectives. The synthesis reveals that successful multicultural education requires coordinated efforts across multiple dimensions simultaneously, demanding significant shifts in traditional educational practices, sustained institutional support, and systemic policy changes. The literature review shows that when educational systems authentically embrace cultural diversity as a resource, all students benefit through enhanced academic achievement, improved intercultural competence, and better preparation for participation in diverse democratic societies.

Keywords: Multicultural education, culturally responsive pedagogy, teacher competencies, cultural diversity

1. INTRODUCTION

The demographic transformation of educational institutions worldwide has created unprecedented cultural diversity in contemporary classrooms. This shift challenges traditional educational paradigms that were designed for culturally homogeneous student populations (Banks & Banks, 2019; Nieto & Bode, 2018). As globalization intensifies and migration patterns continue to evolve, educational systems must adapt to serve increasingly diverse student bodies effectively (Suárez-Orozco et al., 2010). Multicultural education, defined as an educational reform movement designed to change the total educational environment so that students from diverse racial, ethnic, language, and social-class groups will experience equal

educational opportunities (Banks, 2019), has emerged as a critical framework for addressing these challenges. However, the implementation of effective multicultural education practices remains complex, requiring fundamental shifts in pedagogical approaches, teacher preparation, and institutional policies (Sleeter & Grant, 2009).

The significance of this issue extends beyond mere demographic considerations. Research consistently demonstrates that culturally responsive educational practices not only improve academic outcomes for students from diverse backgrounds but also enhance the educational experience for all learners (Gay, 2018; Hammond, 2015). Moreover, preparing students for an increasingly interconnected and diverse world requires educational approaches that develop intercultural competence and global citizenship skills (Byram & Wagner, 2018). Despite decades of research and policy initiatives, significant gaps persist between multicultural education theory and practice. Many educators report feeling unprepared to teach in diverse classrooms, while students from non-dominant cultural backgrounds continue to experience academic achievement gaps (Sleeter, 2017; Villegas & Lucas, 2002). These challenges underscore the need for comprehensive reviews of current knowledge and evidence-based recommendations for improving multicultural educational practices.

This literature review aims to synthesize current research on learning and teaching processes in multicultural educational settings, with particular attention to theoretical foundations, instructional strategies, teacher preparation, and curriculum adaptation. The review addresses three primary research questions: (1) What theoretical frameworks most effectively guide multicultural educational practices? (2) Which instructional and assessment strategies have proven most effective in diverse classroom settings? (3) What competencies and preparation do educators need to succeed in multicultural environments? This comprehensive synthesis has the potential to contribute to the field by identifying evidence-based practices, highlighting gaps in current knowledge, and providing practical recommendations for educators, policymakers, and teacher preparation programs. The findings may inform the development of more effective multicultural education policies and practices, ultimately improving educational outcomes for all students in increasingly diverse learning environments.

2. LITERATURE REVIEW

2.1. THEORETICAL FRAMEWORK

The theoretical foundation of multicultural education has evolved significantly over the past three decades, moving from deficit-based models that viewed cultural differences as obstacles to asset-based approaches that recognize diversity as a resource for learning. Contemporary theoretical frameworks provide essential conceptual guidance for understanding how cultural diversity can be systematically leveraged to enhance educational outcomes and create more equitable learning environments (Banks, 2019; Gay, 2018; Paris & Alim, 2017). These frameworks share common principles while offering distinct perspectives on implementation strategies, assessment approaches, and institutional transformation processes.

Gay's (2018) culturally responsive pedagogy represents one of the most influential theoretical frameworks in multicultural education. This approach defines culturally responsive teaching as "using the cultural knowledge, prior experiences, frames of reference, and performance styles of ethnically diverse students to make learning encounters more relevant and effective for them" (Gay, 2018, p. 31). This framework recognizes that students' cultural backgrounds serve as valuable resources rather than barriers to learning (Gay, 2018; Paris & Alim, 2017). The approach emphasizes five key characteristics: validating cultural diversity, using cultural knowledge as a conduit for learning, incorporating multicultural information and resources, caring and building meaningful relationships, and facilitating academic success through cultural connections (Gay, 2018). For example, teachers might incorporate students' home languages into instruction or use culturally familiar examples to explain abstract concepts (Hammond, 2015). When teachers implement culturally responsive practices, students show increased

engagement, improved academic achievement, and stronger connections to school (Aronson & Laughter, 2016; Byrd, 2016). However, critics argue that this approach may inadvertently reinforce cultural stereotypes if not implemented thoughtfully (Sleeter, 2012).

Ladson-Billings' (2014) culturally relevant pedagogy provides another foundational framework, emphasizing three critical criteria: academic success, cultural competence, and critical consciousness. Academic success involves maintaining high expectations and providing rigorous instruction for all students, regardless of their cultural backgrounds. Cultural competence requires that students maintain their cultural integrity while succeeding academically, fostering pride in their heritage while developing skills to navigate dominant culture contexts (Ladson-Billings, 2014; Paris & Alim, 2017). Critical consciousness involves developing students' ability to recognize and critique social inequities, empowering them to challenge systemic barriers (Ladson-Billings, 2014). Practical implementations include having students analyze historical events from multiple cultural perspectives or engage in community-based projects that address local social issues (Duncan-Andrade, 2009). Ladson-Billings' (2014) framework has been particularly influential in addressing achievement gaps and promoting educational equity (Morrison et al., 2008; Young, 2010), though some scholars note challenges in balancing academic rigor with cultural relevance in high-stakes testing environments (Sleeter, 2012).

Banks' (2019) comprehensive model provides a systematic approach to transforming educational institutions. This model conceptualizes multicultural education through five dimensions: content integration, knowledge construction, prejudice reduction, equity pedagogy, and empowering school culture. Content integration involves incorporating diverse cultural perspectives into the curriculum, while knowledge construction helps students understand how knowledge is created and influenced by cultural factors (Banks, 2019). Prejudice reduction focuses on developing positive attitudes toward different cultural groups, and equity pedagogy ensures that teaching methods accommodate diverse learning styles and cultural orientations (Banks, 2019; Grant & Sleeter, 2011). The empowering school culture dimension emphasizes creating institutional environments that support all students' academic and social development (Banks, 2019). For instance, schools might implement multicultural literature circles or establish partnerships with community cultural organizations (Bennett, 2015). This multidimensional approach has been widely adopted in educational reform efforts and provides a comprehensive framework for institutional transformation (Bennett, 2015), though implementation can be challenging in schools with limited resources or administrative support (Gorski, 2008).

Vygotsky's (1978) sociocultural theory provides important theoretical underpinnings for multicultural education by emphasizing the social nature of learning and the role of cultural tools in cognitive development. This perspective recognizes that learning occurs through social interaction and is mediated by cultural artifacts, language, and practices (Nasir & Hand, 2006). The concept of "funds of knowledge," developed by Moll et al. (2005), extends this framework by recognizing the valuable knowledge and skills that students bring from their home and community experiences. This approach challenges deficit-based perspectives and positions students' cultural backgrounds as resources for learning (González et al., 2005). While these sociocultural perspectives have been influential, recent scholarship has pushed the field toward more dynamic understandings of culture and identity. Building on these foundations, Paris and Alim's (2017) culturally sustaining pedagogy advances the field by advocating for educational practices that not only respond to but actively sustain and foster linguistic and cultural pluralism. This newer framework emphasizes the dynamic nature of culture and challenges static notions of cultural preservation (Paris & Alim, 2017). For example, teachers might encourage students to use translanguaging practices or create multimedia projects that blend traditional and contemporary cultural expressions (García & Wei, 2014). Research

demonstrates that when educators build upon students' funds of knowledge, academic engagement and student success improve significantly (Hogg, 2011; Zipin, 2009). However, successful implementation requires substantial teacher preparation and ongoing professional development to avoid superficial cultural celebrations (Sleeter, 2012).

These theoretical frameworks represent a paradigm shift from traditional assimilationist approaches to education toward more inclusive, culturally affirming practices. While distinct in their emphases and methodological approaches, they share fundamental principles: viewing cultural diversity as an educational asset rather than a deficit, emphasizing the importance of connecting academic learning to students' lived experiences and cultural knowledge, and advocating for educational practices that promote both academic achievement and cultural affirmation. Collectively, these frameworks provide a robust theoretical foundation for understanding how multicultural education can fundamentally transform teaching and learning processes, moving beyond superficial cultural celebrations toward deep, meaningful educational reform that addresses systemic inequities and promotes academic excellence for all students.

2.2. INSTRUCTIONAL STRATEGIES AND ASSESSMENT

The translation of multicultural education theories into effective classroom practices requires sophisticated instructional strategies that acknowledge and leverage cultural diversity while maintaining academic rigor (Gay, 2018; Hammond, 2015). Educational scholarship emphasizes that successful multicultural instruction goes beyond surface-level cultural references to incorporate deep understanding of how cultural backgrounds influence learning processes, communication patterns, and knowledge construction (Gay, 2018; Vygotsky, 1978). Effective assessment in multicultural contexts demands approaches that recognize diverse ways of knowing and demonstrating competence while avoiding cultural bias that may misrepresent student abilities (Solano-Flores, 2008; Gottlieb, 2016). Cultural bridging techniques represent one of the most promising approaches to multicultural instruction, helping students connect their home cultural experiences with academic content to facilitate deeper understanding and engagement (Lee, 2007). Warren et al. (2020) identify four key categories: utilizing everyday life experiences as entry points for academic concepts, integrating cultural examples and narratives into curriculum content, drawing upon family and community knowledge systems, and implementing multilingual approaches that value students' linguistic resources. For instance, mathematics teachers might incorporate traditional cultural practices involving geometric patterns, while science educators could explore indigenous knowledge systems alongside Western scientific methods (Civil & Khan, 2001). Effective implementation of cultural bridging strategies leads to increased student motivation, improved conceptual understanding, and stronger connections between home and school learning (González et al., 2005).

Differentiated instruction approaches in multicultural settings require teachers to consider not only individual learning differences but also cultural variations in learning styles, communication patterns, and knowledge organization (Tomlinson & Moon, 2013). Hammond (2015) extends this framework by advocating for culturally responsive differentiation that recognizes how culture influences cognitive processing, attention patterns, and information organization, including understanding cultural variations in collectivist versus individualist orientations, direct versus indirect communication styles, and oral versus written knowledge transmission traditions (Gay, 2018). Practical implementations include offering multiple ways to engage with content, providing various options for demonstrating learning, and incorporating cooperative learning structures that align with students' cultural values (Johnson & Johnson, 2014). Equally important, assessment strategies in multicultural educational contexts must address the challenge of fairly evaluating student learning while recognizing diverse cultural approaches to knowledge demonstration. Traditional assessment methods often embed cultural

assumptions that may disadvantage students from non-dominant cultural backgrounds (Solano-Flores, 2008). Gottlieb (2016) advocates for comprehensive assessment approaches that include multiple measures, culturally responsive assessment tools, incorporation of students' home languages, and performance-based evaluation methods. Portfolio assessment has emerged as particularly effective in multicultural contexts, allowing students to demonstrate learning through diverse formats while showcasing cultural knowledge and experiences (Valdez Pierce, 2003). Formative assessment strategies that incorporate cultural funds of knowledge enable teachers to better understand student thinking and adjust instruction accordingly (Heritage, 2008), while peer assessment and self-reflection practices that honor different cultural perspectives on learning can provide valuable insights into student progress (Black & Wiliam, 2009). However, successful implementation requires teachers to develop cultural competence in assessment interpretation and to recognize how their own cultural biases might influence evaluation processes (Popham, 2017).

Classroom management in multicultural settings demands understanding of cultural differences in authority relationships, communication styles, and conflict resolution approaches. Traditional classroom management strategies may conflict with students' cultural values and expectations, leading to misunderstandings and disciplinary disparities (Weinstein et al., 2004). Culturally responsive classroom management emphasizes building relationships, understanding cultural communication patterns, and creating inclusive environments that honor diverse perspectives (Brown, 2004). This approach involves recognizing cultural variations in eye contact, personal space, verbal participation, and respect for authority while establishing clear expectations that are negotiated with students and families (Cartledge & Milburn, 1996). Restorative justice practices have shown particular promise in multicultural contexts, emphasizing community healing and relationship building rather than punitive approaches (Wachtel, 2016). In parallel with these management considerations, contemporary research highlights the importance of technology integration in multicultural education, particularly in addressing digital divides and leveraging technology to support diverse learning needs through digital storytelling, multimedia projects, and online collaboration platforms that provide culturally relevant contexts for learning while developing 21st-century skills (Lambert, 2013). However, successful technology integration requires attention to equity issues, cultural appropriateness of digital resources, and varying levels of technology access across different cultural communities (Warschauer, 2003).

The synthesis of these instructional approaches reveals that effective multicultural education requires a comprehensive, integrated framework that addresses multiple dimensions of teaching and learning simultaneously. Success depends on teachers' ability to seamlessly integrate cultural bridging techniques, differentiated instruction, culturally responsive assessment, and inclusive classroom management while leveraging technology to support diverse learning needs. This multifaceted approach demands significant shifts in traditional educational practices, requiring educators to move beyond one-size-fits-all approaches toward more nuanced, culturally informed pedagogies. Collective and consistent implementation of these strategies creates learning environments that are both academically rigorous and culturally responsive, leading to improved educational outcomes for all students regardless of their cultural backgrounds (Gay, 2018; Hammond, 2015). However, successful implementation requires substantial institutional support, ongoing professional development, and systemic changes in educational policies and practices. Teachers need comprehensive preparation that includes cultural competence development, exposure to diverse instructional strategies, and ongoing support for implementing these approaches in their specific contexts. Furthermore, the effectiveness of these strategies depends on broader institutional commitment to multicultural education principles, adequate resources for implementation, and recognition that creating truly

inclusive learning environments requires sustained effort and continuous refinement of practices.

2.3. TEACHER COMPETENCIES AND PREPARATION

The development of effective multicultural educational practices fundamentally depends on teachers' cultural competencies and the quality of their preparation for diverse classroom settings. Educational literature demonstrates that teacher beliefs, attitudes, and skills significantly influence student outcomes in multicultural contexts, making teacher preparation a critical component of educational equity initiatives (Sleeter, 2008; Villegas & Lucas, 2002). Current theoretical frameworks emphasize that culturally responsive teaching requires more than good intentions; it demands systematic development of specific competencies that enable teachers to understand, appreciate, and effectively utilize cultural diversity in their instructional practices (Cochran-Smith et al., 2015; Gay & Kirkland, 2003). Cultural competence in education encompasses multiple dimensions including cultural awareness, cultural knowledge, cross-cultural communication skills, and the ability to create inclusive learning environments that honor diverse perspectives and experiences (Villegas & Lucas, 2002). Gay and Kirkland (2003) identify four essential components of teacher cultural competence: cultural awareness involves teachers' understanding of their own cultural identity and how it influences their teaching practices; cultural knowledge requires deep understanding of students' cultural backgrounds, learning styles, and community contexts; cultural skills encompass the ability to effectively communicate across cultural boundaries and adapt instruction to meet diverse needs; and cultural action involves implementing culturally responsive practices that promote both academic achievement and cultural affirmation. This multidimensional approach to cultural competence recognizes that effective multicultural teaching requires ongoing development and reflection rather than one-time training experiences.

Teacher preparation programs play a crucial role in developing these cultural competencies, yet many programs continue to inadequately prepare teachers for diverse classrooms (Sleeter, 2008). Effective multicultural teacher preparation requires comprehensive approaches that integrate cultural competence development throughout the curriculum rather than confining it to single courses or isolated experiences. Cochran-Smith et al. (2015) advocate for teacher preparation programs that include systematic cultural self-reflection activities, extensive field experiences in diverse settings, mentorship with culturally responsive teachers, and ongoing assessment of cultural competence development. These programs must also address the challenge of preparing predominantly white, middle-class teacher candidates to work effectively with students from diverse backgrounds while avoiding deficit-based thinking and cultural stereotyping (Sleeter, 2017). Professional development for in-service teachers presents both opportunities and challenges for developing cultural competencies. Traditional one-shot workshops have proven ineffective for fostering deep cultural understanding and sustainable practice changes (Darling-Hammond et al., 2017). Instead, effective professional development programs incorporate extended learning opportunities, collaborative inquiry processes, mentoring relationships, and ongoing support for implementing culturally responsive practices. Nieto (2013) emphasizes that meaningful professional development must create opportunities for teachers to examine their own cultural biases, engage with diverse communities, and develop authentic relationships with students and families from different cultural backgrounds. Overcoming cultural biases and stereotypes represents one of the most challenging aspects of developing teacher cultural competence. Unconscious biases among teachers can influence their expectations, interactions, and instructional decisions in ways that may disadvantage students from non-dominant cultural backgrounds (Tatum, 2017). Sue et al. (2022) identify several strategies for addressing these biases: systematic self-assessment using cultural competence instruments, participation in cross-cultural immersion experiences, engagement with diverse literature and media, development of cultural mentorship relationships, and

participation in bias interruption training. These approaches recognize that bias reduction requires intentional, sustained effort rather than superficial awareness-raising activities. The development of cultural competence also requires teachers to understand the intersection of culture with other identity factors such as race, ethnicity, socioeconomic status, language, and ability, recognizing that students' experiences are shaped by multiple, intersecting identities rather than single cultural categories (Crenshaw, 1989). Institutional support mechanisms play a vital role in sustaining teacher cultural competence development beyond initial preparation programs. Schools and districts must create cultures that value and support multicultural education through policy development, resource allocation, leadership commitment, and ongoing professional learning opportunities (Banks, 2019). This includes providing teachers with access to culturally relevant curriculum materials, opportunities for family and community engagement, and support for implementing innovative instructional strategies that honor diverse learning styles and cultural preferences.

The synthesis of research on teacher competencies and preparation reveals that developing culturally responsive educators requires comprehensive, sustained approaches that address both individual and institutional factors. Effective preparation programs must move beyond superficial cultural awareness activities toward deep engagement with issues of power, privilege, and systemic inequities in education while simultaneously developing practical skills for creating inclusive, academically rigorous learning environments. Educational literature shows that teachers who develop strong cultural competencies are more effective in promoting student success among diverse student populations, creating positive classroom climates, and building meaningful relationships with students and families from different cultural backgrounds (Cochran-Smith et al., 2015; Gay & Kirkland, 2003). However, the development of these competencies requires ongoing commitment from individual teachers, preparation programs, and educational institutions to challenge traditional approaches and embrace more inclusive, culturally responsive practices. Success in this endeavor depends on recognizing that cultural competence is not a destination but an ongoing journey of learning, reflection, and growth that requires continuous attention and refinement throughout teachers' careers. Furthermore, the effectiveness of these efforts depends on broader systemic changes that address structural barriers to educational equity and create conditions that support and sustain culturally responsive teaching practices across diverse educational contexts.

2.4. CURRICULUM AND MATERIAL ADAPTATION

The transformation of educational curricula and materials to reflect multicultural perspectives represents a fundamental requirement for creating inclusive learning environments that honor diverse cultural backgrounds and promote educational equity (Nieto & Bode, 2018). Traditional curricula often perpetuate monocultural perspectives that marginalize non-dominant cultural groups while presenting knowledge as culturally neutral rather than recognizing its socially constructed nature (Bishop, 1990; Loewen, 2007). Effective multicultural curriculum development requires systematic approaches that move beyond superficial additions of cultural content toward comprehensive restructuring that integrates diverse perspectives throughout all subject areas and grade levels (Bennett, 2015). Inclusive curriculum design involves multiple dimensions including content selection, knowledge construction processes, pedagogical approaches, and assessment methods that collectively challenge dominant cultural assumptions while promoting critical thinking about cultural diversity and social justice issues (Sleeter & Grant, 2009). Banks (2019) identifies four progressive approaches to multicultural curriculum integration: the contributions approach focuses on adding heroes, holidays, and discrete cultural elements to existing curricula; the additive approach incorporates cultural content and perspectives without changing the basic curriculum structure; the transformation approach fundamentally restructures curricula to present multiple cultural perspectives on concepts and issues; and the social action approach enables students to make decisions and take action on

important social issues. Transformation and social action approaches prove most effective in promoting both academic achievement and cultural competence among diverse student populations, though implementation requires significant changes in teacher preparation, instructional materials, and institutional support systems (Banks, 2019; Gorski, 2008; Sleeter & Grant, 2009).

The development and selection of culturally responsive instructional materials presents both opportunities and challenges for educators seeking to create inclusive learning environments. Traditional textbooks and educational resources often reflect cultural biases, stereotypes, and omissions that can negatively impact students from non-dominant cultural backgrounds while reinforcing misconceptions among all students (Loewen, 2007). Effective multicultural materials must meet several criteria: accurate and authentic representation of diverse cultural groups, avoidance of stereotypes and oversimplifications, inclusion of multiple perspectives on historical and contemporary issues, and connection to students' lived experiences and cultural backgrounds (Bishop, 1990). The concept of "mirrors and windows" in multicultural literature exemplifies this approach, where students need both materials that reflect their own cultural experiences (mirrors) and those that provide insights into other cultures (windows). Digital resources and technology platforms offer new possibilities for accessing diverse cultural content while creating opportunities for students to produce and share their own culturally relevant materials (García & Wei, 2014). However, the digital divide and varying levels of technology access across different cultural communities create equity concerns that must be addressed through comprehensive technology integration strategies. Moreover, the rapid pace of technological change requires ongoing evaluation and updating of digital resources to ensure continued relevance and accessibility for diverse learners.

Language considerations play a crucial role in curriculum and material adaptation, particularly in contexts with significant linguistic diversity. Effective multicultural curricula must address the needs of multilingual learners while recognizing linguistic diversity as a valuable resource rather than a barrier to learning. This involves incorporating students' home languages into instructional materials, providing multilingual resources and supports, and implementing translanguaging practices that allow students to draw upon their full linguistic repertoires (Cummins, 2008). The development of culturally and linguistically responsive curricula requires understanding of how language and culture intersect to influence learning processes, communication patterns, and knowledge construction. Curricula that incorporate students' linguistic and cultural resources lead to significantly improved academic engagement and learning outcomes across all subject areas (García & Kleyn, 2016). Additionally, effective curriculum adaptation must consider the varying levels of English proficiency among students while maintaining high academic expectations and avoiding the tracking or ability grouping practices that can perpetuate educational inequities. Professional development for educators must therefore include training on how to adapt curricula and materials to support multilingual learners while promoting both academic success and cultural affirmation.

Assessment and evaluation of multicultural curricula and materials require comprehensive approaches that examine both academic outcomes and cultural responsiveness indicators. Traditional assessment methods may inadequately capture the effectiveness of multicultural approaches, necessitating the development of new evaluation frameworks that consider multiple measures of success including student engagement, cultural identity development, critical thinking skills, and intercultural competence (Nieto & Bode, 2018). Effective evaluation processes must involve multiple stakeholders including students, families, community members, and educators in ongoing assessment of curriculum relevance, cultural authenticity, and educational effectiveness. This participatory approach recognizes that cultural responsiveness cannot be determined solely by educators but requires input from the communities being served. Furthermore, the evaluation of multicultural curricula must consider

long-term impacts on students' academic achievement, cultural identity development, and preparation for civic participation in diverse democratic societies.

The synthesis of research on curriculum and material adaptation reveals that creating truly inclusive educational experiences requires comprehensive, sustained approaches that address content, pedagogy, assessment, and institutional support simultaneously. Effective multicultural curriculum development demands significant investments in teacher preparation, professional development, resource development, and community engagement while challenging traditional assumptions about knowledge, learning, and academic achievement. Curricula that authentically integrate diverse cultural perspectives and experiences benefit all students through exposure to multiple ways of knowing, enhanced critical thinking skills, and improved preparation for civic and professional engagement in multicultural societies. However, successful implementation requires addressing systemic barriers including limited resources, inadequate teacher preparation, resistance to change, and the pressure of standardized testing that may discourage innovative multicultural approaches. The transformation of curricula and materials represents not merely an educational improvement strategy but a fundamental commitment to social justice and educational equity that requires sustained effort, adequate resources, and institutional support at all levels of the educational system. Success in this endeavor depends on recognizing that curriculum development is an ongoing process that must continuously evolve to reflect changing demographics, emerging scholarship, and evolving understanding of effective multicultural educational practices.

3. CONCLUSION AND IMPLICATIONS

This comprehensive literature review has examined the multifaceted nature of learning and teaching in multicultural educational settings, revealing both the complexity and the promise of culturally responsive educational practices. The synthesis of literature demonstrates that effective multicultural education requires coordinated efforts across multiple dimensions including theoretical understanding, instructional strategies, teacher preparation, and curriculum development. The evidence consistently shows that when educational systems authentically embrace cultural diversity as a resource rather than a challenge, all students benefit through enhanced academic achievement, improved intercultural competence, and better preparation for participation in diverse democratic societies. The theoretical foundations examined in this review reveal a clear evolution from deficit-based models toward asset-based approaches that recognize cultural diversity as a valuable educational resource. Gay's (2018) culturally responsive pedagogy, Ladson-Billings' (2014) culturally relevant pedagogy, Banks' (2019) multicultural education model, and Paris and Alim's (2017) culturally sustaining pedagogy collectively provide robust frameworks for understanding how multicultural contexts can enhance learning and teaching processes. These theoretical perspectives share common principles while offering distinct approaches to implementation, emphasizing the importance of connecting academic learning to students' lived experiences, maintaining high expectations for all students, and promoting both academic success and cultural affirmation. The integration of sociocultural learning theory and funds of knowledge concepts further strengthens the theoretical foundation by demonstrating how students' cultural backgrounds serve as valuable resources for learning rather than barriers to overcome.

The examination of instructional strategies and assessment practices reveals that effective multicultural education requires sophisticated approaches that go beyond surface-level cultural references toward deep integration of cultural perspectives throughout teaching and learning processes. Cultural bridging techniques, differentiated instruction approaches, culturally responsive assessment methods, and inclusive classroom management strategies collectively demonstrate how educators can create learning environments that honor diverse backgrounds while maintaining academic rigor. The research consistently shows that when teachers implement these strategies systematically and consistently, students demonstrate increased

engagement, improved learning outcomes, and stronger connections to school. Equally important, teacher competencies and preparation emerge as critical factors in the successful implementation of multicultural education practices. The development of cultural competence requires comprehensive approaches that address teachers' cultural awareness, knowledge, skills, and actions while challenging unconscious biases and stereotypes that may influence educational practices. Effective teacher preparation programs must integrate cultural competence development throughout the curriculum while providing extensive field experiences in diverse settings and ongoing support for implementing culturally responsive practices. The research demonstrates that teachers who develop strong cultural competencies are more effective in promoting academic achievement among diverse student populations and creating positive classroom climates that support all learners.

Curriculum and material adaptation represents a fundamental requirement for creating inclusive educational experiences that reflect diverse cultural perspectives and experiences. The progression from Banks' (2019) contributions approach through transformation and social action approaches illustrates how curricula can evolve from superficial additions to comprehensive integration of multicultural perspectives. The development of culturally responsive instructional materials, attention to linguistic diversity, and implementation of comprehensive assessment approaches collectively demonstrate how educational content and processes can be transformed to serve diverse learners more effectively. The evidence suggests that when curricula authentically integrate diverse cultural perspectives, all students benefit through exposure to multiple ways of knowing and enhanced critical thinking skills. Furthermore, effective assessment in multicultural contexts requires approaches that recognize diverse ways of demonstrating competence while avoiding cultural bias, incorporating multiple measures, culturally responsive tools, and performance-based evaluation methods that allow students to showcase their cultural knowledge and experiences.

The implications of this research for educational practice, policy, and future research are significant and multifaceted. At the classroom level, educators must move beyond good intentions toward systematic implementation of culturally responsive practices that are grounded in solid theoretical foundations and supported by ongoing professional development. Educational institutions must create supportive environments that value cultural diversity while providing adequate resources, policies, and leadership support for multicultural education initiatives. Teacher preparation programs must fundamentally restructure their approaches to include comprehensive cultural competence development while addressing the challenge of preparing predominantly white, middle-class teacher candidates for diverse classrooms. Policymakers must recognize that effective multicultural education requires sustained investment in teacher preparation, professional development, curriculum development, and institutional support rather than superficial policy mandates or short-term initiatives. Success in implementing multicultural education practices depends on coordinated efforts across all levels of the educational system, from individual classrooms to institutional policies to broader societal commitments to educational equity and social justice.

Future research directions should focus on examining the long-term impacts of multicultural education approaches on student outcomes, investigating effective strategies for scaling up successful practices across diverse educational contexts, and exploring how emerging technologies can support culturally responsive teaching and learning. Additionally, research must continue to examine the intersection of culture with other identity factors while investigating how multicultural education practices can address persistent achievement gaps and educational inequities. The field would benefit from more longitudinal studies that track the development of cultural competence among both teachers and students over time, as well as comparative studies that examine the effectiveness of different multicultural education approaches across various cultural contexts and educational settings. Moreover, research should

investigate the sustainability of multicultural education initiatives and the factors that support or hinder their long-term implementation across diverse educational contexts. The ultimate goal of this research agenda should be to develop evidence-based practices that promote educational equity, academic excellence, and intercultural competence for all students in increasingly diverse educational environments.

References

- Aronson, B., & Laughter, J. (2016). The theory and practice of culturally relevant education: A synthesis of research across content areas. *Review of Educational Research*, 86(1), 163–206.
- Banks, J. A. (2019). *An introduction to multicultural education* (6th ed.). Pearson.
- Banks, J. A., & Banks, C. A. M. (2019). *Multicultural education: Issues and perspectives* (9th ed.). Wiley.
- Bennett, C. I. (2015). *Comprehensive multicultural education: Theory and practice* (8th ed.). Pearson.
- Bishop, R. S. (1990). Mirrors, windows, and sliding glass doors. *Perspectives: Choosing and Using Books for the Classroom*, 6(3), ix–xi.
- Black, P., & Wiliam, D. (2009). Developing the theory of formative assessment. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 21(1), 5–31.
- Brown, D. F. (2004). Urban teachers' professed classroom management strategies: Reflections of culturally responsive teaching. *Urban Education*, 39(3), 266–289.
- Byram, M., & Wagner, M. (2018). Making a difference: Language teaching for intercultural and international dialogue. *Foreign Language Annals*, 51(1), 140–151.
- Byrd, C. M. (2016). Does culturally relevant teaching work? An examination from student perspectives. *SAGE Open*, 6(3), 1–10.
- Cartledge, G., & Milburn, J. F. (1996). *Cultural diversity and social skills instruction: Understanding ethnic and gender differences*. Research Press.
- Civil, M., & Khan, L. H. (2001). Mathematics instruction developed from a garden theme. *Teaching Children Mathematics*, 7(7), 400–405.
- Cochran-Smith, M., Villegas, A. M., Abrams, L., Chavez-Moreno, L., Mills, T., & Stern, R. (2015). Critiquing teacher preparation research: An overview of the field, part II. *Journal of Teacher Education*, 66(2), 109–121.
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *University of Chicago Legal Forum*, 1989(1), 139–167.
- Cummins, J. (2008). BICS and CALP: Empirical and theoretical status of the distinction. In B. Street & N. H. Hornberger (Eds.), *Encyclopedia of language and education: Volume 2. Literacy* (2nd ed., pp. 71–83). Springer Science + Business Media.
- Darling-Hammond, L., Hyler, M. E., & Gardner, M. (2017). *Effective teacher professional development*. Learning Policy Institute.
- Duncan-Andrade, J. M. R. (2009). Note to educators: Hope required when growing roses in concrete. *Harvard Educational Review*, 79(2), 181–194.
- García, O., & Kleyn, T. (2016). *Translanguaging with multilingual students: Learning from classroom moments*. Routledge.
- García, O., & Wei, L. (2014). Translanguaging, bilingualism, and bilingual education. In W. Wright, S. Boun, & O. García (Eds.), *The handbook of bilingual and multilingual education* (pp. 223–240). Wiley-Blackwell.
- Gay, G. (2018). *Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice* (3rd ed.). Teachers College Press.

- Gay, G., & Kirkland, K. (2003). Developing cultural critical consciousness and self-reflection in preservice teacher education. *Theory Into Practice*, 42(3), 181–187.
- González, N., Moll, L. C., & Amanti, C. (2005). *Funds of knowledge: Theorizing practices in households, communities, and classrooms*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Gorski, P. C. (2008). Good intentions are not enough: A decolonizing intercultural education. *Intercultural Education*, 19(6), 515–525.
- Gottlieb, M. (2016). *Assessing multilingual learners: A month-by-month guide*. ASCD.
- Grant, C. A., & Sleeter, C. E. (2011). *Doing multicultural education for achievement and equity* (2nd ed.). Routledge.
- Hammond, Z. (2015). *Culturally responsive teaching and the brain: Promoting authentic engagement and rigor among culturally and linguistically diverse students*. Corwin Press.
- Heritage, M. (2008). *Learning progressions: Supporting instruction and formative assessment*. Council of Chief State School Officers.
- Hogg, L. (2011). Funds of knowledge: An investigation of coherence within the literature. *Teaching and Teacher Education*, 27(3), 666–677.
- Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2014). Cooperative learning in 21st century. *Anales de Psicología*, 30(3), 841–851.
- Ladson-Billings, G. (2014). Culturally relevant pedagogy 2.0: A.k.a. the remix. *Harvard Educational Review*, 84(1), 74–84.
- Lambert, J. (2013). *Digital storytelling: Capturing lives, creating community* (4th ed.). Routledge.
- Lee, C. D. (2007). *Culture, literacy, and learning: Taking bloom in the midst of the whirlwind*. Teachers College Press.
- Loewen, J. W. (2007). *Lies my teacher told me: Everything your American history textbook got wrong*. Atria Books.
- Moll, L. C., Amanti, C., Neff, D., & González, N. (2005). Funds of knowledge for teaching: Using a qualitative approach to connect homes and classrooms. *Theory Into Practice*, 31(2), 132–141.
- Morrison, K. A., Robbins, H. H., & Rose, D. G. (2008). Operationalizing culturally relevant pedagogy: A synthesis of classroom-based research. *Equity & Excellence in Education*, 41(4), 433–452.
- Nasir, N. S., & Hand, V. M. (2006). Exploring sociocultural perspectives on race, culture, and learning. *Review of Educational Research*, 76(4), 449–475.
- Nieto, S. (2013). *Finding joy in teaching students of diverse backgrounds: Culturally responsive and socially just practices in U.S. classrooms*. Heinemann Publishing.
- Nieto, S., & Bode, P. (2018). *Affirming diversity: The sociopolitical context of multicultural education* (7th ed.). Pearson.
- Paris, D., & Alim, H. S. (2017). *Culturally sustaining pedagogies: Teaching and learning for justice in a changing world*. Teachers College Press.
- Popham, W. J. (2017). *Classroom assessment: What teachers need to know* (8th ed.). Pearson.
- Sleeter, C. E. (2008). Preparing white teachers for diverse students. In M. Cochran-Smith, S. Feiman-Nemser, & D. J. McIntyre (Eds.), *Handbook of research on teacher education* (3rd ed., pp. 559–582). Routledge.
- Sleeter, C. E. (2012). Confronting the marginalization of culturally responsive pedagogy. *Urban Education*, 47(3), 562–584.
- Sleeter, C. E. (2017). Critical race theory and the whiteness of teacher education. *Urban Education*, 52(2), 155–169.
- Sleeter, C. E., & Grant, C. A. (2009). *Making choices for multicultural education: Five approaches to race, class, and gender* (6th ed.). Wiley.

- Solano-Flores, G. (2008). Who is given tests in what language by whom, when, and where? The need for probabilistic views of language in the testing of English language learners. *Educational Researcher*, 37(4), 189–199.
- Suárez-Orozco, C., Suárez-Orozco, M. M., & Todorova, I. (2010). *Learning a new land: Immigrant students in American society*. Belknap Press.
- Sue, D. W., Sue, D., Neville, H. A., & Smith, L. (2022). *Counseling the culturally diverse: Theory and practice* (9th ed.). Wiley.
- Tatum, B. D. (2017). *Why are all the Black kids sitting together in the cafeteria? And other conversations about race* (Rev. ed.). Basic Books.
- Tomlinson, C. A., & Moon, T. R. (2013). *Assessment and student success in a differentiated classroom*. ASCD.
- Valdez Pierce, L. (2003). *Assessing English language learners*. National Education Association.
- Villegas, A. M., & Lucas, T. (2002). Preparing culturally responsive teachers: Rethinking the curriculum. *Journal of Teacher Education*, 53(1), 20–32.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
- Wachtel, T. (2016). *Defining restorative*. International Institute for Restorative Practices. https://www.iirp.edu/images/pdf/Defining-Restorative_Nov-2016.pdf
- Warren, B., Vossoughi, S., Rosebery, A. S., Bang, M., & Taylor, E. V. (2020). Multiple ways of knowing: Re-imagining disciplinary learning. In N. S. Nasir, C. D. Lee, R. Pea, & M. McKinney de Royston (Eds.), *Handbook of the cultural foundations of learning* (pp. 277–293). Routledge.
- Warschauer, M. (2003). *Technology and social inclusion: Rethinking the digital divide*. MIT Press.
- Weinstein, C. S., Tomlinson-Clarke, S., & Curran, M. (2004). Toward a conception of culturally responsive classroom management. *Journal of Teacher Education*, 55(1), 25–38.
- Young, E. (2010). Challenges to conceptualizing and actualizing culturally relevant pedagogy: How viable is the theory in classroom practice? *Journal of Teacher Education*, 61(3), 248–260.
- Zipin, L. (2009). Dark funds of knowledge, deep funds of pedagogy: Exploring boundaries between lifeworlds and schools. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 30(3), 317–331.

**CULTURE AND COGNITION IN LEARNING: HOW CULTURAL BACKGROUNDS
SHAPE EDUCATIONAL PROCESSES**

Ünal Deniz

Assoc. Prof. Dr., Manisa Celal Bayar University, Department of Educational Sciences,
ORCID ID: 0000-0001-7447-6050

Gökhan Kayır

Assoc. Prof. Dr., Manisa Celal Bayar University, Department of Educational Sciences,
ORCID ID: 0000-0002-9830-0006

ABSTRACT

This literature review examines how cultural backgrounds influence learning processes, cognitive development, and educational outcomes across diverse educational settings. The study synthesizes research on theoretical foundations, cognitive variations, learning preferences, and language-culture interactions that shape how students from different cultural contexts engage with educational content. The theoretical foundation reveals that culture profoundly influences learning through social interaction patterns and cultural tool use, with Vygotsky's sociocultural theory and cross-cultural psychology providing essential frameworks for understanding culture-learning relationships. Cultural backgrounds create systematic variations in cognitive processes including attention patterns, memory organization, and problem-solving strategies that directly impact academic performance. Cultural orientations significantly affect learning preferences, with individualism-collectivism dimensions influencing collaborative versus independent learning approaches and communication patterns. Multilingual students possess cognitive advantages that enhance learning when properly recognized, with translanguaging approaches offering valuable pedagogical frameworks for supporting linguistic diversity. The synthesis reveals that effective education must recognize and leverage cultural influences on learning rather than treating cultural differences as obstacles, requiring systematic changes in teacher preparation, instructional strategies, and institutional policies. When educational systems acknowledge cultural variations in learning processes, students demonstrate improved academic engagement, enhanced cognitive flexibility, and better educational outcomes across diverse populations.

Keywords: Cultural learning differences, cognitive development, learning styles, educational outcomes

1. INTRODUCTION

Cultural backgrounds profoundly influence how students process information, engage with academic content, and develop cognitive skills, yet educational systems often overlook these fundamental differences in favor of one-size-fits-all approaches (Nisbett, 2004; Rogoff, 2003). As classrooms become increasingly diverse due to global migration patterns and the rise of

international education, understanding cultural variations in learning processes has become critical for educational equity and effectiveness. Recent data shows that over 280 million people worldwide are international migrants, with many students navigating educational systems that may not align with their cultural learning preferences and cognitive patterns (UN, 2022). The COVID-19 pandemic has further emphasized the importance of understanding cultural differences in learning, as remote learning environments revealed how students from different cultural backgrounds varied in their adaptation to online learning modalities and digital collaboration tools.

Culture shapes learning through multiple mechanisms including attention patterns, memory organization, problem-solving strategies, and social interaction preferences (Nisbett, 2004; Rogoff, 2003). For example, cross-cultural studies show that students from East Asian educational contexts often demonstrate different cognitive processing patterns compared to students from Western educational systems, particularly in tasks involving analytical versus holistic thinking approaches (Nisbett, 2004). Despite extensive research documenting these cultural influences on learning, significant gaps persist between research evidence and educational practice. Many teacher preparation programs provide minimal training on cultural differences in learning processes, leaving educators unprepared to recognize and respond to diverse cognitive styles and learning preferences (Sleeter, 2017). Furthermore, standardized assessment practices often fail to account for cultural variations in knowledge demonstration and problem-solving approaches, potentially misrepresenting the abilities of students from non-dominant cultural backgrounds (Solano-Flores, 2008).

This literature review examines how cultural backgrounds influence learning processes across cognitive, social, and linguistic dimensions, with particular attention to implications for contemporary educational practice. The review addresses four primary research questions: (1) How do theoretical frameworks explain the relationship between culture and learning processes? (2) What cultural variations exist in basic cognitive processes that affect academic learning? (3) How do cultural orientations influence learning styles and educational preferences? (4) What role does language play in mediating cultural influences on learning outcomes? By synthesizing current evidence and identifying practical applications, this review aims to bridge the gap between cultural learning research and educational practice, providing evidence-based recommendations for creating learning environments that recognize and leverage cultural diversity as an educational resource rather than a challenge to overcome.

2. LITERATURE REVIEW

2.1. THEORETICAL FOUNDATIONS OF CULTURE AND LEARNING

The theoretical understanding of how culture influences learning processes has evolved significantly over the past several decades, moving from viewing culture as an external factor to recognizing it as fundamentally embedded in cognitive development. Vygotsky's (1978) sociocultural theory provides the foundational framework for understanding culture-learning relationships, proposing that cognitive development occurs through social interaction within cultural contexts. This theory emphasizes that higher-order thinking skills develop through

culturally mediated activities, with cultural tools such as language, symbols, and practices serving as mediators in cognitive development (Vygotsky, 1978). The concept of the zone of proximal development illustrates how cultural contexts shape learning potential, suggesting that what students can achieve varies depending on the cultural resources and social support available in their learning environments. For example, students from cultures that emphasize collective problem-solving may perform better in collaborative learning tasks, while those from individualistic cultures might excel in independent work (Rogoff, 2003).

Building on Vygotsky's foundation, cultural-historical activity theory provides a more comprehensive framework for understanding how cultural practices influence learning across different contexts. Engeström (2001) emphasizes that learning occurs through participation in activity systems that are culturally and historically situated, with cultural tools, community practices, and division of labor all influencing how learning unfolds. This framework helps explain why students from different cultural backgrounds may approach learning tasks differently, as their participation in various cultural activity systems has shaped their cognitive development and learning strategies (Cole, 1996). Cross-cultural psychology research complements this understanding by identifying systematic variations in cultural values that affect learning preferences. Hofstede's (2001) cultural dimensions theory, including individualism-collectivism and power distance, influences classroom behavior, teacher-student relationships, and approaches to academic tasks in predictable ways. Students from collectivistic cultures often prefer collaborative learning approaches and may be less likely to challenge authority figures, while students from individualistic cultures may excel in competitive individual activities and direct questioning (Triandis, 2001).

The synthesis of these theoretical perspectives reveals that culture influences learning through multiple interconnected mechanisms including social interaction patterns, cultural tool use, value systems, and community practices. Rather than viewing culture as a barrier to overcome, these frameworks position cultural diversity as a resource that enriches learning environments when properly understood and leveraged (Cole, 1996; Rogoff, 2003). Understanding these theoretical foundations is essential for educators seeking to create learning environments that recognize and build upon cultural differences rather than treating them as deficits. These theoretical insights provide the foundation for examining how cultural variations manifest in specific cognitive processes, learning preferences, and educational behaviors, which will be explored in the following sections.

2.2. COGNITIVE PROCESSES AND CULTURAL VARIATIONS

Cultural backgrounds significantly influence fundamental cognitive processes including attention, perception, memory, and problem-solving strategies, creating systematic variations in how students from different cultural contexts engage with academic content. These cognitive differences are not simply surface-level variations but reflect deep-seated patterns of information processing that develop through cultural experiences and practices (Nisbett, 2004). It is important to note that these patterns represent general tendencies rather than absolute differences, with considerable variation existing within cultural groups. Understanding these

cognitive variations is essential for educators seeking to create learning environments that accommodate diverse thinking styles and leverage cultural differences as educational resources rather than viewing them as obstacles to overcome.

Attention and perception patterns show notable cultural variations that directly impact learning processes in educational settings. Comparisons between individuals from East Asian and Western cultural contexts reveal tendencies toward different visual attention and scene processing patterns, with East Asian participants often demonstrating greater attention to contextual information and relationships between objects, while Western participants tend to focus more on focal objects and their attributes (Masuda & Nisbett, 2001). These attention patterns may translate into classroom behaviors where students from different cultural backgrounds focus on different aspects of instructional materials or learning tasks. Memory organization and retrieval strategies also show cultural variations, with some cultural contexts emphasizing episodic and contextual memory while others prioritize categorical and abstract memory structures (Wang, 2001). These differences can affect how students encode, store, and retrieve academic information, influencing their study strategies and assessment performance in ways that educators should recognize and accommodate.

Problem-solving approaches and reasoning patterns demonstrate cultural variations that affect academic performance across different subject areas. Students from cultures emphasizing dialectical thinking tend to be more comfortable with contradictions and ambiguity, often seeking middle-ground solutions and considering multiple perspectives simultaneously (Peng & Nisbett, 1999). In contrast, students from cultures emphasizing formal logical reasoning may prefer clear, linear problem-solving approaches and definitive conclusions. These differences manifest in mathematics education, where students from different cultural backgrounds may approach the same problem using entirely different strategies, both of which can be valid and effective (Leung, 2001). Language structure also influences cognitive processing patterns, with speakers of different languages showing variations in spatial reasoning, time perception, and numerical cognition that affect academic learning (Boroditsky, 2001). Understanding these cognitive variations enables educators to provide multiple pathways for students to demonstrate their knowledge and skills, requiring diverse assessment approaches and instructional strategies that accommodate different thinking patterns while maintaining high academic standards for all learners.

2.3. LEARNING STYLES AND CULTURAL ORIENTATIONS

Cultural orientations significantly shape learning preferences and educational behaviors, influencing how students prefer to engage with content, interact with peers and teachers, and demonstrate their knowledge and understanding. These learning style variations reflect deeper cultural values and social practices that students bring from their home and community environments into educational settings (Hofstede, 2001). Understanding these cultural influences on learning preferences is crucial for educators seeking to create inclusive learning environments that accommodate diverse approaches to education while maintaining high academic expectations for all students. When educators recognize and respond to culturally

influenced learning styles, student engagement and academic achievement improve across diverse populations (Gay, 2018; Hammond, 2014).

One of the most significant cultural dimensions affecting learning styles is the individualism-collectivism orientation, which influences preferences for collaborative versus independent learning approaches. Students from collectivistic cultural contexts often prefer group-based learning activities, collaborative problem-solving, and shared responsibility for learning outcomes, demonstrating engagement through peer interaction and collective knowledge construction (Triandis, 2001). For example, these students may excel in cooperative learning structures such as literature circles, group science investigations, or peer tutoring arrangements where success depends on group coordination and mutual support. In contrast, students from individualistic cultural backgrounds may prefer independent learning tasks, individual accountability, and opportunities to distinguish themselves through personal achievement. These students might thrive in independent research projects, individual presentations, or competitive academic activities. However, effective multicultural classrooms provide opportunities for both collaborative and independent learning, allowing students to engage with content through their preferred modalities while also developing skills in alternative approaches that prepare them for diverse future educational and professional contexts.

Communication patterns and teacher-student relationship expectations also vary across cultural contexts, affecting classroom participation and learning engagement. Students from high power distance cultures may demonstrate respect through attentive listening and careful observation rather than direct verbal participation, preferring to process information thoroughly before responding (Hofstede, 2001). These students may show engagement through non-verbal cues, written responses, or one-on-one interactions with teachers rather than large group discussions. Conversely, students from low power distance cultures may expect more egalitarian relationships with teachers and demonstrate engagement through active questioning, debate, and immediate verbal participation (Matsumoto & Juang, 2016). For instance, some students may feel comfortable interrupting lessons to ask clarifying questions, while others may view such behavior as disrespectful and prefer to seek clarification through private conversations or written communications. Understanding these communication variations enables educators to recognize different forms of student engagement and create multiple pathways for participation, such as offering both verbal and written response options, providing think-pair-share opportunities, and using varied assessment formats that honor diverse cultural approaches to demonstrating knowledge and understanding.

2.4. LANGUAGE, CULTURE, AND ACADEMIC ACHIEVEMENT

Language serves as both a medium of instruction and a cultural tool that profoundly influences learning processes, cognitive development, and academic achievement across diverse educational contexts. The relationship between language, culture, and learning is complex and multifaceted, involving not only linguistic competence but also cultural ways of knowing, communicating, and constructing meaning (García & Wei, 2014). For multilingual students, navigating educational systems requires managing multiple linguistic and cultural resources

while developing academic proficiency in the language of instruction (Cummins, 2000). Understanding these language-culture interactions is essential for educators seeking to support diverse learners and create inclusive educational environments that recognize linguistic diversity as an asset rather than a barrier to academic success (Baker, 2011).

Multilingual students possess cognitive advantages that can enhance learning processes when properly recognized and leveraged in educational settings (Bialystok, 2017). These cognitive benefits stem from the constant management of multiple language systems, which strengthens attention control, working memory, and problem-solving abilities that transfer to academic tasks across subject areas (Baker, 2011). For example, multilingual students may excel at tasks requiring perspective-taking, pattern recognition, and creative problem-solving due to their experience navigating different linguistic and cultural frameworks. However, these advantages may not be immediately apparent in traditional educational assessments, particularly when students are still developing academic language proficiency in the language of instruction. Educational approaches should recognize that students may demonstrate sophisticated thinking in their home languages while developing equivalent expression in the school language, requiring pedagogical strategies that build bridges between linguistic resources rather than viewing multilingualism as a deficit (García & Wei, 2014).

The concept of translanguaging has emerged as a valuable framework for understanding how multilingual students naturally use their complete linguistic repertoire to make meaning and demonstrate knowledge. Translanguaging refers to the flexible use of multiple languages by multilingual speakers to enhance communication and learning (García & Wei, 2014). This approach recognizes that multilingual students do not simply switch between separate language systems but rather draw fluidly from their full linguistic knowledge to express ideas and understand content. When educators allow students to use translanguaging practices, learners can access their complete linguistic and cultural knowledge base to engage with academic content, leading to deeper comprehension and more sophisticated expression of ideas (Creese & Blackledge, 2010). For instance, students might discuss complex concepts with peers in their home language, use bilingual dictionaries to understand technical terms, or write initial notes in their stronger language before developing ideas in the school language. Such flexible language use supports both academic achievement and cultural identity development (García & Kleyn, 2016). However, successful implementation requires teacher preparation and institutional support to move beyond traditional monolingual approaches and embrace pedagogical practices that value linguistic diversity as an educational resource for all students (May, 2014).

3. CONCLUSION AND IMPLICATIONS

This comprehensive literature review has examined how cultural backgrounds influence learning processes across cognitive, social, and linguistic dimensions, revealing the complex and multifaceted nature of culture-learning relationships in educational settings. The synthesis of research demonstrates that cultural influences on learning are not superficial variations but fundamental differences in cognitive processing, learning preferences, and educational

engagement that must be recognized and addressed in contemporary educational practice. When educational systems acknowledge and leverage these cultural differences, students demonstrate improved academic engagement, enhanced cognitive flexibility, and better educational outcomes across diverse populations. The theoretical foundations reveal that culture and learning are inextricably linked through social interaction patterns, cultural tool use, and activity system participation, with Vygotsky's sociocultural theory and cross-cultural psychology perspectives providing essential frameworks for understanding these relationships. Cognitive processes show systematic cultural variations in attention patterns, memory organization, and problem-solving strategies that directly impact academic engagement. Cultural orientations significantly affect learning preferences, particularly regarding collaborative versus independent approaches and communication patterns, while multilingual students possess cognitive advantages that enhance learning when properly recognized through translanguaging and other inclusive pedagogical approaches.

The implications for educational practice require systematic changes across multiple levels of the educational system. At the classroom level, educators must recognize and accommodate diverse cognitive processing patterns, learning preferences, and communication styles through multiple pathways for learning and assessment that honor different approaches to knowledge construction and demonstration. This includes implementing collaborative and independent learning opportunities, providing various assessment formats, and creating inclusive environments that value diverse forms of student engagement (Villegas & Lucas, 2002). Teacher preparation programs must integrate comprehensive training on cultural influences on learning processes, moving beyond surface-level cultural awareness to deep understanding of how culture shapes cognition and educational behavior (Sleeter & Grant, 2007). Educational institutions must develop supportive policies that recognize linguistic diversity as an asset, implement translanguaging approaches, and provide ongoing professional development that enables educators to create truly inclusive learning environments. Policymakers must recognize that effective culturally responsive education requires sustained investment in teacher preparation, curriculum development, and institutional support rather than superficial mandates or short-term initiatives.

Future research should focus on longitudinal studies examining the long-term effects of culturally responsive educational approaches on student outcomes and investigating the sustainability of interventions that recognize cultural learning differences. Additionally, research must explore how emerging technologies can support diverse learning styles and cultural approaches to education while continuing to examine the intersection of culture with other identity factors. The field would benefit from more collaborative research involving educators, students, and families from diverse cultural backgrounds to ensure that educational approaches authentically reflect cultural learning differences. Moreover, research should investigate within-group variations and individual differences that exist alongside cultural patterns to avoid oversimplification of complex cultural phenomena. The ultimate goal should be to develop evidence-based practices that create inclusive educational environments where

diverse approaches to learning are recognized as valuable educational resources that enrich the learning experience for all students.

REFERENCES

- Baker, C. (2011). *Foundations of bilingual education and bilingualism* (5th ed.). Multilingual Matters.
- Bialystok, E. (2017). The bilingual adaptation: How minds accommodate experience. *Psychological Bulletin*, 143(3), 233–262.
- Boroditsky, L. (2001). Does language shape thought? Mandarin and English speakers' conceptions of time. *Cognitive Psychology*, 43(1), 1–22.
- Cole, M. (1996). *Cultural psychology: A once and future discipline*. The Belknap Press.
- Creese, A., & Blackledge, A. (2010). Translanguaging in the bilingual classroom: A pedagogy for learning and teaching?. *The Modern Language Journal*, 94(1), 103–115.
- Cummins, J. (2000). *Language, power, and pedagogy: Bilingual children in the crossfire*. Multilingual Matters.
- Engeström, Y. (2001). Expansive learning at work: Toward an activity theoretical reconceptualization. *Journal of Education and Work*, 14(1), 133–156.
- García, O., & Kleyn, T. (2016). *Translanguaging with multilingual students: Learning from classroom moments*. Routledge.
- García, O., & Wei, L. (2014). *Translanguaging: Language, bilingualism and education*. Palgrave Macmillan.
- Gay, G. (2018). *Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice* (3rd ed.). Teachers College Press.
- Hammond, Z. (2014). *Culturally responsive teaching and the brain: Promoting authentic engagement and rigor among culturally and linguistically diverse students*. Corwin Press.
- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations* (2nd ed.). Sage Publications.
- Leung, F. K. S. (2001). In search of an East Asian identity in mathematics education. *Educational Studies in Mathematics*, 47(1), 35–51.
- Masuda, T., & Nisbett, R. E. (2001). Attending holistically versus analytically: Comparing the context sensitivity of Japanese and Americans. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81(5), 922–934.
- Matsumoto, D., & Juang, L. (2016). *Culture and psychology* (6th ed.). Cengage Learning.
- May, S. (2014). Introducing the “multilingual turn.” In S. May (Ed.), *The multilingual turn: Implications for SLA, TESOL, and bilingual education* (pp. 1–6). Routledge.
- Nisbett, R. E. (2004). *The geography of thought: How Asians and Westerners think differently... and why*. Free Press.
- Peng, K., & Nisbett, R. E. (1999). Culture, dialectics, and reasoning about contradiction. *American Psychologist*, 54(9), 741–754.

- Rogoff, B. (2003). *The cultural nature of human development*. Oxford University Press.
- Sleeter, C. E., & Grant, C. A. (2007). *Making choices for multicultural education: Five approaches to race, class, and gender* (5th ed.). Wiley.
- Sleeter, C. E. (2017). Critical race theory and the whiteness of teacher education. *Urban Education*, 52(2), 155–169.
- Solano-Flores, G. (2008). Who is given tests in what language by whom, when, and where? The need for probabilistic views of language in the testing of English language learners. *Educational Researcher*, 37(4), 189–199.
- Triandis, H. C. (2001). Individualism-collectivism and personality. *Journal of Personality*, 69(6), 907–924.
- UN. (2022). *World Migration Report 2022*. United Nations Department of Economic and Social Affairs. <https://digitallibrary.un.org/record/3951157?v=pdf#files>
- Villegas, A. M., & Lucas, T. (2002). Preparing culturally responsive teachers: Rethinking the curriculum. *Journal of Teacher Education*, 53(1), 20–32.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
- Wang, Q. (2001). Culture effects on adults' earliest childhood recollection and self-description: Implications for the relation between memory and the self. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81(2), 220–233.

**KÜLTÜREL BELLEK NESNESİ OLARAK TAKIDA İNANÇ VE SEMBOLİZM:
GELENEKSELDEN GÜNCELE, ANLAMIN DÖNÜŞÜMÜ ÜZERİNE
BELIEF AND SYMBOLISM IN JEWELRY AS A CULTURAL MEMORY OBJECT:
ON THE TRANSFORMATION OF MEANING
FROM TRADITION TO THE CONTEMPORARY**

Dr. Öğr. Üyesi Z. Özge ERBİLEN YALÇIN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Sanatlar Bölümü
ORCID: 0000-0001-9089-0518

ÖZET

Takılar, tarih boyunca yalnızca estetik bir süsleme unsuru değil, aynı zamanda kültürel belleğin taşıyıcısı ve inanç sistemlerinin sembolik dili olarak işlev görmüştür. Bireyin toplumsal kimliğini, inançlarını ve aidiyetini görünür kılan somut hafıza nesneleri olarak konumlanan geleneksel takılar; nazar, koruma, kutsama, bereket, doğurganlık gibi anlamlarla, ölüm/yaşam döngüsü, evlilik gibi geçiş ritüelleriyle donatılmıştır. Bu bağlamda nazarlık, tılsım ve muskalar, kültürel belleğin ve inanç sistemlerinin devamlılığını sürdüren en bilindik örnekler arasında yer almaktadır.

Öte yandan, 1960’lardan günümüze uzanan süreçte, çağdaş sanat pratikleriyle eş zamanlı biçimde gelişen güncel takı örneklerinde, takının geleneksel işlevlerinden uzaklaşarak bireysel anlatı, eleştirel yaklaşım ve kavramsal sorgulama aracı haline geldiği; küresel bir dille diyalog kurmaya başladığı gözlemlenmektedir. Bu noktadan hareketle araştırma, özellikle küreselleşme ve sanat pratiklerindeki dönüşüm bağlamında, takının kültürel ve inanç temelli işlev ve anlamlarının estetik, politik ve bireysel bir anlam evrenine dönüştüğünü ortaya koymayı; ayrıca bedenle kurulan kişisel ve toplumsal ilişkilerin yeniden düşünülmesini sağlayan bir araç haline gelişini tartışmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda araştırma, takının güncel sanatta kavramsal olarak nasıl yeniden üretildiğini odağa alarak bulgulara ulaşmayı hedeflemektedir. Çalışmanın temel problemi, “Takı, kültürel belleğin taşıyıcısı olmaktan çıkarak yalnızca biçimsel bir estetik öğeye mi dönüşmüştür, yoksa çağdaş takı tasarımı bu belleği yeni biçim ve söylemlerle yeniden mi üretmektedir?” sorusu etrafında şekillenmektedir.

Araştırmanın kuramsal temelini oluşturmak ve konunun tarihsel, kültürel ve sanatsal bağlamını ortaya koymak amacıyla literatür taraması yapılmış; amaca uygun örneklem seçimleri üzerinden görsel analizler gerçekleştirilerek inanç temelli kültürel sembollerin çağdaş takı tasarımındaki estetik ve düşünsel dönüşümü değerlendirilmiştir. Diğer taraftan bu araştırmada “kültürel belleğin taşıyıcısı ve geçmişi bugüne bağlayan sembolik bir form olarak ele alınan takı” Jan Assmann’ın kültürel bellek kuramına temellendirilmiştir. Bu yönüyle araştırmanın, bireyi takının kültürel bellekteki yerini yeniden düşünmeye teşvik etmesinin yanı sıra, takının çağdaş tasarım anlayışıyla kurduğu ilişkiyi ortaya koyarak alana yeni bir bakış açısı sunacağı öngörülmektedir. Ayrıca araştırmanın, kavramsal sanatın takı üzerinden okunmasına yönelik çalışmalara katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Takı, İnanç, Sembolizm, Kültürel Bellek

ABSTRACT

Throughout history, jewelry has functioned not only as an aesthetic adornment but also as a carrier of cultural memory and the symbolic language of belief systems. Traditional jewellery, positioned as concrete objects of memory that make visible the social identity, beliefs and belonging of the individual, is equipped with meanings such as evil eye, protection, blessing,

abundance, fertility, and transition rituals such as the death/life cycle and marriage. In this context, evil eyes, talismans and amulets are among the most well-known examples that maintain the continuity of cultural memory and belief systems.

On the other hand, in contemporary jewelry examples that have developed simultaneously with contemporary art practices from the 1960s to the present, it is observed that jewelry has moved away from its traditional functions, becoming a tool for individual narrative, critical approach, and conceptual inquiry, and has begun to engage in a dialogue with a global language. From this perspective, the research aims to reveal that, particularly in the context of globalization and the transformation of art practices, the cultural and belief-based functions and meanings of jewelry have transformed into a universe of aesthetic, political, and individual meanings. It also aims to discuss how jewelry has become a tool that enables the rethinking of personal and social relationships established with the body. In this context, the research aims to reach findings by focusing on how jewelry is conceptually reproduced in contemporary art. The study's fundamental problem is shaped around the question, "Has jewelry ceased to be a carrier of cultural memory and become merely a formal aesthetic element, or does contemporary jewelry design reproduce this memory with new forms and discourses?"

A literature review was conducted to establish the theoretical basis of the research and to reveal the historical, cultural, and artistic context of the subject. Visual analyses were conducted using appropriate samples to evaluate the aesthetic and intellectual transformation of faith-based cultural symbols in contemporary jewelry design. On the other hand, in this research, "jewelry, which is considered as a carrier of cultural memory and a symbolic form connecting the past to the present," is based on Jan Assmann's theory of cultural memory. In this respect, it is anticipated that the research will not only encourage individuals to reconsider the place of jewelry in cultural memory but also offer a new perspective to the field by revealing its relationship with contemporary design. In addition, it is thought that the research can contribute to studies on reading conceptual art through jewelry.

Keywords: Jewelry, Belief, Symbolism, Cultural Memory

1. GİRİŞ

Takı, tarih boyunca yalnızca bir süsleme nesnesi değil; aynı zamanda kimliğin, inancın, aidiyetin ve toplumsal statünün görsel bir temsilcisi olarak kullanılmıştır. İnsan bedenine doğrudan temas eden bu nesneler, bireyin kültürel kökenine ve inanç sistemine dair çok katmanlı anlamlar barındırır. Özellikle geleneksel toplumlarda takılar, doğum, evlilik ve ölüm gibi geçiş ritüellerinde yer alarak; nazardan korunma, bereket sağlama ya da kutsal varlıklarla bağ kurma gibi işlevler üstlenmiş, böylece bireyin kolektif hafızasını görünür kılarak kültürel bellekte önemli bir yer edinmiştir.

Binlerce yıldır, insanlar günlük yaşamda karşılaştıkları tehlikeler karşısında, kendilerine güven hissi sağlayacak koruyucu nitelikte nesneler kullanmayı tercih etmişlerdir. Bu nesneler, kültürel bağlama göre muska, uğur veya nazarlık gibi adlarla anılmıştır. (Morris, 1999:8) Kişinin olumsuz ya da zararlı bir etki altında olduğuna inanıldığı durumlarda, söz konusu etkiyi bertaraf etmek amacıyla dini inançlara dayalı ritüeller uygulanmış; benzerin benzeriyle mücadele edeceği düşüncesinden hareketle, doğaüstü tehditlere yine doğaüstü yöntemlerle karşı konulmuştur. (Morris, 1999:214)

Ritüeller, geçmişten günümüze sözlü ve uygulamalı biçimde, toplumsal katılım yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılan; standart ritmik hareketler ve sembolik bir dil aracılığıyla ifade edilen toplumsal olgular olarak tanımlanabilir. Dini ya da seküler anlamlar taşıyabilen ritüeller, bireysel veya toplumsal düzeyde gerçekleştirilebilir; ancak bireysel nitelikli olanlar dahi toplumsal bağlayıcılık özelliğine sahiptir. Etkileri yalnızca icra edildikleri zamanla sınırlı

olmayan ritüeller, içinde var oldukları toplumda kuşaklar boyunca aktararak süreklilik kazanır. Bu özellikleriyle ritüeller, toplumsal devamlılığın ve kültürel belleğin korunmasında temel işlevler üstlenir. (Mora, 2011:5)

Bellek üzerine yürüttüğü kültürel çalışmalar ile bilinen Alman din bilimci Jan Assmann kültürel belleği, geçmişin anlamlarının ritüeller, yazı sistemleri, nesneler ve pratiklerle nesilden nesile aktarıldığı bir hafıza alanı ve yapısal bir sistem olarak nitelendirmektedir. Kültürel bellek, büyük ölçüde bir topluluk ya da grup içinde ortak anlam dünyasını oluşturan, üzerinde uzlaşılan ve kolektif kimliğin inşasında işlev gören unsurlarla özdeştir. (Assmann, 2018: 29) Bu bellek, paylaşılan değerler, ritüeller, semboller, anlatılar ve maddi kültür öğeleri aracılığıyla korunur, aktarılır ve yeniden üretilir. Bu bağlamda da takıların toplulukların hafızasını somutlaştıran ve belleğin taşıyıcısı olarak işlev gören önemli objeler olarak yorumlanmasını mümkün kılmaktadır.

İnsanoğlu varoluşundan bu yana, giysi ve takı gibi gündelik ve özel kullanıma yönelik nesnelerden çok daha fazlasına kadar uzanan maddi kültür unsurlarıyla çevrelenmiştir. Amaca uygunluk, işlevsellik, konfor ve estetik gibi ölçütler temelinde biçimlenen bu nesneler, aynı zamanda bireyin kimliğini, yaşam biçimini ve değer dünyasını yansıtır. Çevresini kuşatan bu maddi kültür öğeleri, yalnızca işlevsel varlıklar değil; bireyin geçmişini, atalarını ve kolektif hafızasını hatırlatan kültürel bellek taşıyıcılarıdır. Böylece, insanın içinde yaşadığı nesneler dünyası, şimdiki zaman deneyimini farklı geçmişlerle ilişkilendiren bir zaman dizini işlevi görür. (Assmann, 2018:27)

Modernleşme, küreselleşme, tüketim kültürü ve çağdaş sanat anlayışlarının etkisiyle, birlikte takının geleneksel işlevlerinin dönüşüme uğradığı; taşıdığı kavramsal, politik ve estetik söylemlerle kimlik, aidiyet, tüketim ve toplumsal hafıza üzerine yeni sorular ürettikleri izlenmekte, bireyselleşen estetik yaklaşımlar, kavramsal sanat ve moda pratikleriyle farklı bir anlam evrenine taşındığı dikkat çekmektedir.

2. AMAÇ VE YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı, takının tarihsel süreçte kültürel bellek nesnesi olarak üstlendiği inanç temelli ve simgesel işlevlerin gelenekselden günümüze nasıl bir dönüşüm geçirdiğini incelemek; bu dönüşümün çağdaş sanat, tasarım ve bireysel ifade alanlarında takıya yüklenen yeni anlam katmanlarını nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaktır.

Bu çalışma nitel araştırma yöntemi temelinde yürütülürken, tarihsel, kültürel ve görsel analiz yaklaşımları bir arada kullanılmıştır. Araştırma kapsamında öncelikle literatür taraması yapılmış, kültürel bellek, takı tarihi, inanç temelli nesneler ve çağdaş/güncel takı üzerine yazılmış yerli ve yabancı kaynaklar incelenmiştir. Araştırmanın teorik altyapısı özellikle Jan Assmann'ın kültürel bellek kuramı ve yaklaşımı doğrultusunda desteklenmiştir.

Geleneksel/klasik takıların geçmişten günümüze taşıdıkları inanç temelli sembolik anlamlar temel alınarak, çağdaş takıların estetik, bireysel ifade ve sanat nesnesi bağlamında geçirdikleri dönüşümler analiz edilmiştir. Araştırmanın temel problemi odağında; çağdaş takı örnekleri belirli sanatçılar üzerinden incelenerek, evrensel genellemelerden ziyade anlam dönüşümünü göstermek amacıyla örnek odaklı gerçekleştirilmiştir. Amaca uygun örneklem seçimleri toplamda 6 Sanatçının 9 çalışması üzerinden ele alınarak, inanç temelli kültürel sembollerin çağdaş takı tasarımındaki estetik ve düşünsel dönüşümü değerlendirilmiştir. Bu yöntem sayesinde hem takıların görsel dil çözümlemesi yapılmış hem de taşıdıkları kültürel, sembolik ve inanç temelli anlamlar sorgulanmıştır.

3. İNANÇ TEMELLİ KÜLTÜREL SEMBOLLERİN ÇAĞDAŞ TAKI TASARIMINDAKİ ESTETİK VE DÜŞÜNSEL DÖNÜŞÜMÜNE DAİR ÖRNEKLEMLER

Elmas klasik anlamda bilinen sekliyle aşkın, bağlılığın, saflığın ve sınıfsal statünün göstergesi olarak konumlanmaktadır. Özellikle nişan/evlilik yüzüğü bağlamında ritüelize edilmiş bir nesne olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çeşitli kültürlerin geçiş törenleri üzerine yaptığı çalışmalarla bilinen Fransız antropolog ve halk bilimci Arnold van Gennep, geçiş ritüelleri kuramında, bireylerin farklı toplumsal statüler arasında geçiş yaptığı süreçleri ve bu süreçteki sembolleri inceler. Gennep'in "ayrılma/eşiksellik öncesi", "geçiş/eşiksellik" ve "bütünleşme/eşiksellik sonrası" aşamalarından oluşan üçlü modeli bağlamında değerlendirildiğinde (Yılmaz, 2020: 49-51); evliliğin ilk aşamasında kişi, bekârlık statüsünden ayrılır. Hem ailesinden hem de bireysel kimliğinden geçici bir uzaklaşma yaşar. Nişan yüzüğü ya da tektaş bu aşamanın simgesel ilk takısı olarak düşünülebilir. Bütünleşme aşamasında ise kişi, evli kimliğiyle toplumsal hayata yeniden katılır ve yeni bir sosyal statü ile toplumda yer edinmiştir. Evlilik yüzüğü olan alyans ise bu sürecin kalıcı sembolü olarak okunabilir. Bu noktada alyansın sürekli takılması, sosyal aidiyetin ve statü değişiminin görünür kılınması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda takılar; toplumsal kimliğin dönüşüm işareti, statü belirleyicisi, bellek taşıyıcısı ve kültürel anlamın maddi bir nesnesi haline dönüşmektedir.

Danimarkalı sanatçı Kim Buck'ın çalışmasında elmasın aşırı büyütülmüş geometrik temsili ise, neredeyse ironik bir parodi gibidir. Değerli taşın yerine, bir metal malzemenin geometrik yüzeylerle simüle edilmesi, görünürlük ile değer arasındaki kültürel bağlantıyı sorgulamaktadır. Buck, bu çalışmasıyla bir yandan insanların mücevher tasarımının geleneklerini sorgulamalarına neden olurken, diğer yandan değer-sembol-inanç ekseninde gelişen takı kültürünü yüzleşmeye açarak insanların beklentilerini altüst etmiştir. (Dougherty, 2008: 80)

Şekil 1. Kim Buck, "Diamond Ring" yüzük, metal, 2005. (Dougherty, 2008: 81)

Tiffany Parbs ise, Melbourne Avustralya'da yaşayan ve kavramsal takı çalışmalarıyla bilinen bir sanatçıdır. Parbs deneysel çalışmalarla uygulamalarına yenilikler getirirken, algılara meydan okuyarak takının genişleyen ve değişen tanımlarını aramaktadır. Sanatçı, sol elinin yüzük parmağına sıcak balmumu dökerek deride bir kabarcık (blister) oluşturmuş, bu geçici ve biyolojik iz aracılığıyla beden üzerinde adeta bir "yüzük" yaratmıştır. (URL 1)

Şekil 2. Tiffany Parbs, "Blister Ring", 2005. (URL 1)

Takı burada fiziksel formundan ziyade, beden üzerinden yazılan bir hafıza nesnesi olarak işlev görür. Acı, iz ve bedenin kendi dokusu üzerinden biçimlenen “takı”, kurban verme, katlanma, bedensel sınırları aşma gibi arkaik inanç sistemlerinin çağdaş bir izdüşümü olarak okunabilir. Parbs, cildinin şişmesi ve su toplamasıyla birlikte aynı zamanda fedakârlık ve arzu kavramlarını vurgulayarak evlilik yüzüğünü bedeninde bu yolla hacimli bir şekilde görünür kılmıştır. (URL 1) Parbs’ın yüzüğü, evlilik, aidiyet ve toplumsal cinsiyet gibi kültürel kodların geleneksel yüzük formuyla taşınmasına da eleştirel bir göndermede bulunmaktadır. İspanyol sanatçı Marc Monzó, klasik anlamda sadakat ve sınıfsal statüyü simgeleyen, ritüelleşmiş bir kültürel nesne olan tektaş elmas yüzüğü alışıldık bağlamından çıkararak aşırı boyutlandırılmış broş formunda yeniden yorumlamıştır. (Dougherty, 2008: 260)

Şekil 3. Marc Monzo, “Big Solitaire Brooch”, broş, gümüş, zirkon, çelik, 2006. (Dougherty, 2008: 261)

Monzó’nun tasarımında abartılı form aracılığıyla hem bu simgenin kültürel bellekteki yerini vurguladığından hem de onu ironik ve eleştirel bir nesneye dönüştürerek takıyı kişisel anlamın ötesinde toplumsal belleğin biçimsel bir sorgulama aracına dönüştürdüğünden söz etmek mümkündür.

İnci ise, tarihsel olarak hem Batı hem de Doğu kültürlerinde kadınlık, masumiyet ve sosyal statü sembolü olarak yer alırken özellikle Barok ve Rokoko dönemlerindeki resimlerde, portrelerde ve dini temsillerde yoğun biçimde kullanılmıştır. Farklı kültürlerde saflık, doğurganlık, kutsallık, kadınlık, bereket, zenginlik ve statü gibi ritüel temelli anlamlarla ilişkilendirilen inci takı kültüründe güçlü bir sembol olarak karşımıza çıkmaktadır. (Landman, 2001: 13-19)

Hollandalı sanatçı Ted Noten’in Turbo Princess adlı çalışmasında ise inci dizisi şeffaf akrilik bir blok içerisinde, ölü bir farenin boynunda konumlandırılmıştır. Bu çalışma estetik ve kavramsal düzeyde çarpıcı bir kontrast yaratmaktadır. Geleneksel olarak zarafet, saflık ve kadınsılıkla özdeşleştirilen inci, ölü bir kemirgenle yan yana getirilerek güzellik, değer ve kültürel anlamların sorgulanmasına imkân tanımaktadır. Bu bağlamda inci, idealize edilmiş dişiliğin simgesi olmaktan çıkarak, ölümle iç içe geçmiş “absürt güzelliği” temsil eden bir objeye dönüşmektedir. Noten’in eseri, takının kültürel bellekteki geleneksel anlamlarını korumak yerine, onları eleştirel bir perspektifle dönüştürmekte ve yeniden üretmektedir. Farenin kullanımı, mücevherin taşıdığı anlamı paradoksal bir düzeye taşımakta; değerli ile değersiz, güzel ile iğrenç, yaşam ile ölüm kavramları aynı formda bir araya getirilmektedir.(URL2)

Şekil 4. Ted Noten, “Turbo Princess”, pendentif, akrilik, fare, inci, gümüş, çelik tel, 1998.
(URL 2)

Kim Buck’ın “String of Pearls with gold clasp brooches” çalışması, incinin fiziksel varlığını ortadan kaldırarak, malzemenin yokluğu üzerinden eleştirel bir anlam üretir. Tasarımda yalnızca incilerin izleri yer alır; bu izler, belleği harekete geçirerek izleyicinin eksik olanı zihninde tamamlamasını bekler. Bu da takının “ne olduğu değil, neyi eksilttiğiyle” anlam kazandığı bir düzeneği işaret eder. Böylece değerli malzemenin yokluğu, onun temsil ettiği inanç, gelenek ve kültürel aktarım gibi kavramlara sorgulama alanı açar.

Şekil 5. Kim Buck, “String of Pearls with gold clasp brooches”, broşlar, gümüş, 18 karat altın, 2003.
(Dougherty, 2008: 83)

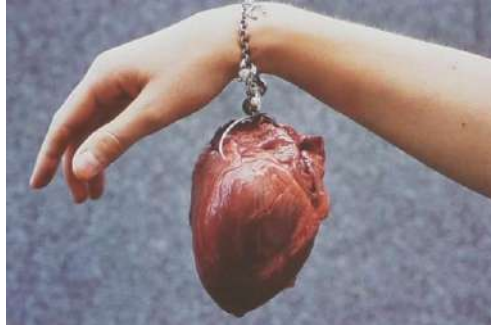
Malzeme, fiziksel değil sembolik bir unsur hâline gelir ve kültürel normların dönüşümünü yansıtır. İncinin, değer yargılarının ve kültürel normların dönüşümü, incinin yokluğuyla şekillenen bu form üzerinden güçlü biçimde temsil edilir. Tarihsel süreçte statü göstergesi olan incinin yokluğu, aynı zamanda maddi değer ve gösterişli nesnenin tüketim toplumdaki eleştirisini de içerir.

Kim Buck’ın inci kolyeye altın kaplama domuz figürü eklediği “Pearls and swine necklace” tasarımı ise, estetik görünümlü ancak derin bir kültürel eleştiri içeren sembolik bir yapı sunar. Geleneksel olarak saflık ve kutsallıkla özdeşleştirilen inci ile İbrahimî dinlerde kirli ve yasaklı kabul edilen domuz figürü bir araya getirilerek, kültürel belleğin yerleşik değer yargıları sorgulanır. Domuz figürünün altınla kaplanması, hem estetik hem de sembolik bir ironi yaratırken, takı nesnesi bu bağlamda yalnızca süs değil, anlamların çarpıştığı ve dönüştüğü bir eleştiri alanı hâline gelir.

Şekil 6. Kim Buck, “Pearls and swine necklace”, kolye, inci, altın, 2007. (Dougherty, 2008: 87)

Bir diğer sembol olan kalp, tarih boyunca kültürel belleğin en güçlü simgelerinden biri olarak yaşamın merkezi, ruhun ve duyguların taşıyıcısı olarak, aşk, bağlılık ve sonsuzluk gibi anlamlarla ilişkilendirilmiştir. Norveçli sanatçı Nanna Melland’ın “Heart Charm” adlı çalışması ise, kalbin bu köklü simgeselliğini çağdaş sanatta şok edici, bedensel ve maddi bir biçimde görünür kılmaktadır. (Skinner, 2013: 72) Eser, bedeni ters yüz ederek, hem inanç temelli kültürel geçmişe hem de günümüz beden politikalarına göndermelerde bulunmaktadır. Gerçek bir domuz kalbi kullanılarak üretilen bu çalışma, modern insanın nesne ve bedenle kurduğu ilişkiye dair eleştirel bir okuma sunmaktadır.

Şekil 7. Nanna Melland, “Heart Charm” bileklik, domuz kalbi, metal, 2000. (Skinner, 2013: 72)

Geçmişten günümüze aktarılan inanç sistemleri, bireylerin yaşam biçimlerini şekillendirmiş ve toplumların kültürel yapılanmasında belirleyici bir rol oynamıştır. İnsan, kimi zaman açıklayamadığı ya da kontrol edemediği durumların etkilerinden korunmak amacıyla çeşitli nesnelere sembolik güçler atfetmiştir. Bu bağlamda, kökeni Paleolitik döneme uzandığı varsayılan “kem göz” inancına karşı geliştirilen koruyucu nesnelerin başında göz boncuğu ve sembolü gelmektedir. (Özay, 1998: 176-177) Farklı kültürlerde biçimsel çeşitlilik gösterse de göz boncuğu ve benzeri göz sembolleri, nazardan korunma amacıyla yaygın biçimde kullanılmaya devam etmektedir. Takılarda yer alan göz motifi, kültürlerarası bellekte tarih boyunca tanrısal bakış, koruma, nazar ve kutsal bilgelik gibi anlamlarla yüklenmiştir. Tarih, mitoloji ve dini bağlamlarda göz simgesi; yaratılışın sembolü, ruha açılan pencere, bilincin hareketini izleme aracı, kutsal geometrinin bir unsuru ve eski Mısır’da her şeyi gören Horus’un Gözü olarak yorumlanmıştır. (Strauss, 2007: 204) Eğer kişi kötü bir etki altında ise, dini inançlar ve uygulanan ritüeller ile etkisiz hale getirmeye çalışır. Benzer benzeriyle mücadele eder, doğaüstü tehditlere doğaüstü yöntemlerle karşı konulur. Mısır’da Horus’un Gözünden, Türkiye’deki nazarlığa, Hindistan’daki deniz kabuklarından Afrika’daki boynuzlara kadar insanlar kem gözün nazarını üzerlerinden uzaklaştıracak yollara başvurmuşlardır. (Morris, 1999: 214)

Mücevher sanatçısı ve heykeltıraş Bruno Martinazzi, uzun sanat yaşamı boyunca, bireysel beden parçalarını birer iletişim ve bilgi aktarım aracı olarak kullanmaya odaklanmış, mücevher ve heykellerinde göz temasını sürekli çalışmalarına dâhil etmiştir. Sanatsal formlarında algılanan sadelik, çok katmanlı anlamlara işaret eden derin nüansları ve duygusal yoğunluğu örtük biçimde barındırmaktadır. Eserlerine içkin semboller ve diğer görsel göstergeler, çalışmalarının felsefi yönelimlerini olduğu kadar bilimsel ve matematiksel temellerini de görünür kılar. (Strauss, 2007: 204)

Şekil 8. Bruno Martinazzi, “Aquila Brooch”, broş, sarı ve pembe altın, mermer, 1990. (Strauss, 2007: 206)

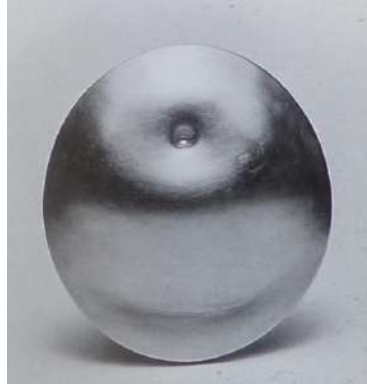
Bruno Martinazzi’nin Aquila Brooch adlı çalışması, kültürel belleğin taşıyıcısı olarak göz ve bakış metaforunu merkeze alarak, insan gözünü kartal bakışıyla özdeşleştirir ve böylece inanç, güç, bilgelik ile denetim gibi çok katmanlı kültürel ve tarihsel anlamları hem koruyucu hem de denetleyici bir üst bakış sembolü üzerinden yeniden üretir. “Aquila” kelimesinin Latince’de “kartal” anlamına gelmesi, esere yalnızca biçimsel değil, aynı zamanda kavramsal bir derinlik kazandırır. Çalışma, insan gözünü bir kartal bakışıyla özdeşleştirerek hem koruyucu hem de denetleyici bir üst bakışı simgelemektedir.

Sanatçının Aquila broşu, derin bakışlı ve genişlemiş göz bebeğine sahip tasarımıyla, mitolojide Zeus’a ait kartal Aquila’nın gözünü temsil eder. Martinazzi, bu eserinde mitolojiye yönelik derin farkındalığını, her şeyin kâhini olarak göz motifine duyduğu ilgiyi bütünleştirerek yansıtmaktadır. Kalın kaş formu ve belirgin alt göz kapağı çizgisi, gözün delici ve yoğun bakış etkisini güçlendirmektedir. (Strauss, 2007: 204)

Venüs heykelcikleri ise, insanlık tarihinin en eski görsel kültür nesneleri arasında yer almaktadır. Özellikle Paleolitik Dönemdeki Willendorf Venüsü gibi heykelciklerin işlev olarak dilek- büyü -inanç ile ilişkili formlar oldukları bilinmektedir. Neolitik dönemde ise Kybele gibi figürlerin kadın bedeni, doğurganlık, bolluk ve bereket temalarıyla ilişkilendirilmeye başladıkları düşünülmektedir. (Özden, 2022: 3,4) Bu dönemde kadın, bereketin simgesi ana tanrıça olmuştur. Onu yüceltmek için heykelcikler yapılmış ve üzerlerine geometrik desenler de yapılarak anlatım güçlendirilmiştir. (Aslıtürk, 2011: 135) Bu heykelcikler, kültürel belleğin erken dönemlerinden itibaren inanç sistemleri, sembolik temsil biçimleri ve toplumsal hafızayla yakından ilişkilidir; dolayısıyla çok katmanlı kültürel anlamların taşıyıcısı olarak kabul edilebilir.

Farklı kültürlerle ilgili hoşgörüyü açığa çıkartacak ve kültürlerarası iletişim yetisini geliştirecek disiplinlerden bir tanesi mitolojidir. Genellikle insanların zihninde mitos, geçmişte yaşamış halklar tarafından uydurulmuş gerçeküstü öyküler olarak görülür. (Mora, 2011: 5) Bruno Martinazzi’nin “Venus Brooch” çalışması da, kültürel belleğin en kadim ve evrensel imgelerinden biri olan kadın bedeni ve doğurganlık teması üzerine inşa edilmiştir. Eser, biçimsel olarak kadın bedenine ait bir detaya odaklanarak yaşamın başlangıcına ve doğurganlık mitosuna göndermede bulunur. “Venüs” yalnızca antik figürlere değil, tarih

boyunca kadın bedeniyle ilişkilendirilen bereket, üretkenlik ve yaşam döngüsüne dair anlamlara da göndermede bulunmaktadır. Martinazzi'nin broşu ise bu kavramları minimal bir bedensel detaya dönüştürerek, doğa, kadın ve üretkenliğin kutsallığına ilişkin kültürel belleği çağdaş bir sanat nesnesi aracılığıyla yeniden yorumlamaktadır. (Dormer, ve Turner, 1985:120)

Şekil 9. Bruno Martinazzi, “Venus Brooch”, broş, altın, 1980. (Kaynak: Dormer, ve Turner, 1985:135)

4. BULGULAR

Bu araştırmada elde edilen bulgular, takının gelenekselden güncel geçirdiği anlam dönüşümünün çok katmanlı bir yapıya sahip olduğuna işaret etmektedir. Geleneksel takı nesneleri, kültürel belleğin sürekliliğini sağlayan somut hafıza nesneleri olarak, bireyin toplumsal aidiyetini, inancını ve kimliğini görünür kılmış; aynı zamanda toplumsal yapının bir parçası olarak işlev görmüştür. Ancak günümüzde takının işlevi ve taşıdığı anlamlar bireyselleşmiş, estetik ve kavramsal boyutlar kazanmıştır.

Malzeme ve Anlam İlişkisinin Dönüşümü: Geleneksel anlamda altın, gümüş, inci gibi malzemeler doğrudan anlam taşıyan öğelerken; güncel örneklerde görünmeyen, sentetik, işlevsiz ya da ironik malzemeler kullanılmaktadır. Bu durum, takının görünür işlevinden çok kavramsal ve söylemsel boyutunu ön plana çıkarmaktadır.

Beden ve Kimlik İlişkisinin Sürekliliği: Takının bedenle olan ilişkisi hem geçmişte hem günümüzde kimlik, aidiyet ve hafıza üretiminde temel bir araç olarak kalmıştır. Ancak anlamın taşıyıcılığı değişmiş; geleneksel anlamda koruma ve toplumsal statü vurgusu ön plandayken, çağdaş örneklerde bireysel kimlik, eleştiri ve kavramsal sanat söylemleri öne çıkmıştır.

Kültürel Bellekte Anlamın Sürekliliği ve Dönüşümü: Araştırma sonuçları, takının kültürel bellek içerisinde köklü bir yere sahip olduğunu; ancak bu yerin estetikten bireysel anlatıya, inançtan kavramsal sorgulamaya doğru dönüşüm geçirdiğini göstermektedir. Geleneksel takıların taşıdığı anlamlar günümüzde kimi zaman nostaljik, kimi zaman eleştirel, kimi zaman estetik bir yeniden üretimle varlığını sürdürmektedir.

Bu bulgular doğrultusunda;

- Geleneksel takı, kültürel belleğin bir uzantısı olarak kolektif hafızaya hizmet etmiş; günümüzde ise bireysel hafızanın, eleştirinin ve kimlik ifadesinin bir aracı hâline gelmiştir.
- Geleneksel anlamların çağdaş sanat ve tasarım pratiklerinde yeniden üretimi bazen ironik, bazen de eleştirel biçimde sürmektedir.
- Takının estetikten çok kavramsal bir anlam evrenine taşınması, kültürel belleğin güncel sanat ve tasarım anlayışıyla nasıl dönüştüğünü gözler önüne sermektedir.

5. SONUÇ

Takı, çağlar boyunca inanç temelli sembollerin en doğrudan taşıyıcısı olarak kültürel belleği beden aracılığıyla görünür kılmıştır. Bu çalışma göstermektedir ki çağdaş takı tasarımı, yalnızca estetik bir nesne yaratmakla kalmaz; aynı zamanda geçmişten gelen inanç sistemlerini sorgulayan, yeniden yorumlayan ve evrensel bir dil ile görünür kılan bir ifade biçimi sunmaktadır. Çağdaş takı sanatçıların geleneksel kodlara göndermede bulunarak ürettikleri işler, bedeni kültürel bir hafıza alanına dönüştürür. Böylece takı, geçmişle bağ kuran, kimliği yeniden tanımlayan ve inancı bireysel/kavramsal düzlemde temsil eden bir aracı nesne haline gelir.

Jan Assmann'ın belirttiği üzere kültürel hafıza, “geçmişin imgeler, ritüeller ve nesneler aracılığıyla bugüne taşınmasıdır.” Bu bağlamda, kültürel belleğin nesneleri yalnızca geçmiş hatırlatmakla kalmayıp, aynı zamanda yeni anlatıların inşasında da etkin bir rol oynamaktadır. Çalışmada, takıların hem kültürel belleği koruyan bir araç hem de bu belleği eleştirel bir bakışla sorgulayan ve yeniden kurgulayan bir alan olduğu vurgulanmakta; böylece takının kültürel bellekteki işlevinin yalnızca geçmişe ait bir gelenek olmanın ötesinde, güncel sanat ve tasarım pratiği içinde yasayan dinamik bir ifade biçimi olduğu ortaya konulmaktadır.

Malzeme seçimi ve tasarım dili, çağdaş takı pratiğinde salt estetik kaygıların ötesine geçerek, derinlikli bir kültürel ve felsefi anlatımın aracı haline gelmektedir. Diğer çağdaş sanat pratiklerinde olduğu gibi, takı da bireysel anlatıyı, eleştirel yaklaşımı ve kavramsal sorgulamayı içeren bir ifade biçimine dönüşmüş; küresel düzeyde anlam üretme ve diyalog kurma potansiyeli kazanmıştır. Bu bağlamda çağdaş takılar, yalnızca biçimsel özellikleriyle değil, aynı zamanda taşıdıkları kavramsal, politik ve estetik söylemler aracılığıyla kimlik, aidiyet, tüketim kültürü ve toplumsal hafıza gibi olgular üzerine yeni sorular ortaya koyan düşünsel bir platform sunmaktadır.

Sonuç olarak, takı tasarımının hem kültürel belleği koruyan bir araç, hem de bu belleği eleştiren ve yeniden kuran bir alandır. İnanç ve kültüre dair yerleşik kodlar, çağdaş takı tasarımında yalnızca yeniden temsil edilmekle kalmayıp, çoğu zaman sorgulanan, dönüştürülen ya da evrensel dile taşınan unsurlar haline gelmektedir. Çağdaş takı sanatçıların geleneksel kodlara göndermede bulunarak ürettikleri işler, bedeni kültürel bir hafıza alanına dönüştürür. Böylece takı, geçmişle bağ kuran, kimliği yeniden tanımlayan ve inancı bireysel/kavramsal düzlemde temsil eden bir aracı nesne haline gelir.

KAYNAKLAR

1. Assmann, J. (2018), Kültürel Bellek, Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik, Çev: Ayşe Tekin, Ayrıntı Yayınları, Kayhan Matbaacılık, İstanbul
2. Aslıtürk, G. E. (2011), “Çağlar Boyu Anadolu’da Ritüel Törenlerinde Kullanılan Malzemenin Çağdaş Türk Seramik Sanatına Yansımaları”, Kültürlerarası İletişim Bağlamında İnsana Dair Duygular ve Ritüeller, Nobel Akademik Yayıncılık, Atalay Matbaacılık, Ankara
3. Desmond, M. (1999), Koruyucu Tılsımlar, Uğurlar, Muskalar, Nazarlıklar, Çeviren: Mehmet Harmancı, İnkılap Yayınevi, İstanbul
4. Dormer, P. ve Turner, R. (1985), The New Jewelry: Trends and Traditions, Thames & Hudson
5. Dougherty, C. K. (2008), Jewelry Design, Ralf Daab Publucation, London
6. Landman, N. H. (2001), Paula Mikkelsen, Pearls: A Natural History, Harry N. Abrams Publishing, New York

7. Mora, N. (2011), Kültürlerarası İletişim Bağlamında İnsana Dair Duygular ve Ritüeller, Nobel Akademik Yayıncılık, Atalay Matbaacılık, Ankara
8. ÖZAY, S. (1998), “Kutsal Boncuklar”, Art Decor, Aylık Dekorasyon ve Sanat Dergisi, Asır Matbaacılık Ltd., Haziran 1998, Yıl:6, Sayı:63
9. Özden, F. D. (2022), Heykel Sanatında Kybele Temsilleri Bağlamında Kadın Bedeninin Dönüşümü, İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, 24:xx-xx
10. Skinner, D. (2013), Contemporary Jewelry in Perspective, Lark Jewelry&Beading, Sterling Publishing, New York
11. Strauss C. (2007), Ornament as Art, Avant-Gard Jewelry From the Helen Williams Drutt Collection, The Museum of The Fine Arts, Houston, Arnoldsche Art Publishers The Museum of Fine Arts, Stuttgart
12. Yılmaz, S. (2020), Sahne Sanatlarının Eşikselliği: Geçiş Ritüelleri Bağlamında Bir Alan Araştırması, Konservatoryum-Conservatorium Cilt/Volume: 7, Sayı/Issue: 1, İstanbul University Press
- 13.(URL1)https://www.tiffanyparbs.com/_files/ugd/bd78ad_42f44700d7064caebe5965fef221f8a0.pdf
14. (URL2) <https://www.tednoten.com/work/turbo-princess/>

**ASYA CAMİ MİHRAPLARINDA SÜSLEME UNSURU OLARAK KANDİL MOTİFİ
THE KANDILI MOTIF AS A DECORATIVE ELEMENT ON AMASYA MOSQUE
MIHRABS**

Zeynep KEMALOĞLU

Dr. Serbest Araştırmacı, Amasya/ Türkiye

Orcid No: 0000-0002-2615-7837

ÖZET

İslam sanatında XIII. yüzyıldan itibaren kullanıldığı bilinen kandil motifi, ışık/nur anlamına gelmektedir. Aydınlatıcı manasında kullanılan kandil motifi zamanla gerçek anlamını yitirerek sembolik bir motif haline gelmiştir. Allah'ın ışığı ve nurunu ifade eden kandil, uygulandığı mekâna ve yüzeye göre çeşitli anlamlar kazanmıştır. Halk kültüründe oldukça ilgi gördüğünden bu motif, dini ve sivil yapılarda, seccade ve halılarda, mezar taşlarında gerek realist bir üslupla gerekse stilize edilerek kullanılmıştır. Dini ve sivil yapılarda genellikle kalemişi tekniği ile yapılan kandil motifi, özellikle cami mihraplarında çokça tercih edilmiştir. Kible yönünü tayin eden bir yapı elemanı olan mihraplar, fonksiyonelliğinin yanında süsleme unsurlarının uygulanabileceği, sanatçıların dönemin zevk ve beğenisine uygun olarak maharetlerini sergileyebilecekleri asıl alanlardan biri olmuştur. Mihrap, başlangıçta üzerinde süsleme unsuru bulundurmayan, sade bir nişten ibaretken zamanla formları, süsleme unsurları coğrafi ve kültürel etmenlere göre geliştirilip, zenginleştirilmiştir. Sanatçılar kendi kültürlerine uygun olarak oluşturdukları üsluplarını farklı bölgelere taşımışlardır. Anadolu'nun her yerinde izleri ve yansımaları görmek mümkündür. Bu yerlerden biri de Osmanlı Devleti'nin şehzade şehirlerinden olan Amasya'dır. Amasya merkez olmak üzere ilçe, köy ve kasabalarda çok sayıda cami yer almaktadır. Çalışmamız Amasya'da, kandil motifinin kullanıldığı cami mihraplarıdır. Cami mihraplarında tezyini unsur olarak kullanılan kandil motifinin renk, malzeme, teknik özellikleriyle birlikte Anadolu'da benzer örneklerle mukayeseleri yapılarak, uygulandığı yüzeyle arasındaki ikonografik bağlantı değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Cami, Mihrap, Kandil, Motif, Süsleme.

ABSTRACT

The kandil motif, known to have been used in Islamic art since the 13th century, signifies light/radiance. The kandil motif, used to mean illuminator, has lost its literal meaning over time, becoming a symbolic motif. Symbolizing God's light and radiance, the kandil has acquired various meanings depending on the space and surface on which it is applied. Because of its considerable appeal in folk culture, this motif has been used in religious and civil buildings, on prayer rugs and carpets, and on tombstones, both realistically and in stylized forms. The kandil motif, generally executed with hand-drawn technique in religious and civil buildings, has been particularly popular in mosque mihrabs. A structural element that determines the direction of the qibla, mihrabs, in addition to their functionality, have been a prime venue for the application of decorative elements, allowing artists to showcase their skills in accordance with the tastes and preferences of the period. While the mihrab initially consisted of a simple niche, devoid of ornamentation, its forms and decorative elements were developed and enriched over time, reflecting geographical and cultural factors. Artists brought the styles they created, tailored to their own cultures, to different regions. Traces and reflections of these can be seen throughout Anatolia. One such place is Amasya, one of the

Ottoman princely cities. Numerous mosques are located in Amasya's districts, villages, and towns, with Amasya being the center. Our study focuses on mosque mihrabs in Amasya, which feature the oil lamp motif. The color, material, and technical characteristics of the oil lamp motif, used as a decorative element in mosque mihrabs, will be compared with similar examples in Anatolia, and the iconographic connection between the lamp and the surface on which it is applied will be evaluated.

Keywords: Amasya, Mosque, Mihrab, Oil Lamp, Motif, Ornamentation.

GİRİŞ

Arapçada "saray, sarayın harem kısmı veya hükümdarın tahtının bulunduğu bölüm, Hristiyan azizlerinin heykel hücre, çardak, oda, köşk, yüksekçe yer, meclisin baş tarafı, en şerefli kısmı" gibi karşılıkları bulunan mihrap kelimesi, zamanla camilerde imamın durduğu yer için kullanılmıştır (Erzincan, 2005, s. 30). Mihrap, İslam mimarisinde cami, mescit, türbe gibi dini mekânlarda kıbleyi yani Mekke yönünü tayin eden yapı elemanı olarak önem arz etmektedir. Kur'an-ı Kerim'de biri çoğulu "meharib" şeklinde olmak üzere, beş ayette mihrap kelimesi geçmektedir. Bunlardan Ali İmran Suresi 37. Ayetinde; aynı Surenin 39. Ayetinde; Meryem Suresinin 11. Ayetinde; Sâd Suresi 21. Âyetinde; Sebe Suresi 13. Ayetinde mihrap kelimesi kullanılmıştır (Kemaloğlu, 2021, s. 1856). Hz. Peygamber Muhammed Mustafa (S.A.V) ve Dört halife döneminde kible Kudüs'ten Mekke'ye çevrildikten sonra mescidde mihrap mevcut değildi. Kıbleyi belirtmek için kible duvarına bir taş veya işaret konulmaktaydı. Bu nedenle gerek Medine'deki ilk cami olan Mescidi Nebevi'de ve gerekse Basra, Kûfe ve Fustat'taki ilk camilerde hücre şeklinde mihrap bulunmamaktadır (Çam, 1994, s. 158). Mihraplar, İslam mimarisinde Emevi dönemi ile görülmeye başlamıştır. Daha sonra Abbasi, Fatimi, Karahanlı, Selçuklu (Büyük Selçuklu Atabekler, Zengiler, Anadolu Selçuklu) ve Anadolu Beylikleri gibi İslam devletleri ile tarihî gelişimini sürdürmüştür. Çeşitli İslam coğrafyasındaki devletler de, sanat ve mimaride özgün bir yapılanma içerisine girerek malzeme, cephe düzeni, plan ve süsleme bakımından üzerinde bulundukları coğrafyanın ve sanatkârların etkisini eserlerine yansıtmışlardır (Kemaloğlu, 2024, s. 96). İbadet esnasında imamın bulunduğu bölüm ve cemaatin yüzlerini Kâbe'ye doğru çevirmeleri için geliştirilmiş olan mihraplar başlangıçta süslemesiz bir hücreden ibaret iken, zamanla dini yapıların iç mekânlarında ilk dikkati çeken kısmı haline gelmiştir (Bakırer, 2000, s. 1). Mihrap, geçen süre içerisinde görünüşü ve özellikleri itibarıyla, basit niş özelliğini aşmış ve kendine özgü nitelikleri ile İslam dini mimarisi içerisinde ibadetle ilgili özel ya da simgesel bir anlama dönüşmüştür (Top, 1997, s. 7). İşlevsel özelliğinin yanında mimari süsleme programının da temel uygulama alanlarından biri haline gelmiş, sanatçıların maharetlerini sergileyebilecekleri en önemli alan haline almıştır. Bundan dolayı ibadet mekânlarında göze çarpan en kaliteli malzemeler, en güzel yazılar ve süslemeler bu alanda uygulanmıştır (Çok, 2018, ss. 201-228). Mihraplarda yer alan tezyinat unsurlarını gül, sümbül, karanfil, lale gibi çiçeklerin, fasulye, sarmaşık gibi bitkilerin yapraklarının oluşturduğu bitkisel motifler, yıldız, daire gibi şekillerin simetrik bir düzende sıralanması ile meydana gelen geometrik motifler, Kuran yazıları, mukarnas bezemeleri, kalemişi ile yapılmış figürlü süslemelerin kullanıldığı geniş bir kompozisyon ağı oluşturmaktadır (Etikan, 2008, s. 547; Kemaloğlu, 2024, ss. 1859).

İslam dininde yaşayan bir varlığın tasvirinin yapılması uygun görülmemiştir. Özellikle Allah ve peygamberinin resmedilmesi ya da heykellerinin yapılması yasaklanmıştır. Allah'ın ve onun öğretilerinin anlatımının tebliğ ve okuma yolu ile yapılması istenmiştir. Bu yaklaşımın getirdiği kısıtlamalar, kutsal imgeleri farklı yollar ile ifade etme zorunluluğunu doğurmuştur. Bu nedenle İslam sanatında, soyut semboller kullanılmıştır (Acar, 2022, s. 1138). Hayat ağacı, vazoda çiçekler, elma, nar gibi bazı cennet simgesi meyveler mihrap, kâbe, cami, kandil, ibrik ve el figürleri stilize edilerek İslam sanatı ürünlerini süsleyen bu sembolik motiflerden bazılarıdır (Etikan, 2008, s. 546). Bunlar arasında kandil oldukça önemlidir. Kur'an-ı Kerim

Nûr suresi 35. Ayette İslam inancında ışığın ve kandilin önemi vurgulanmaktadır. “Allah göklerin ve yeryüzünün nurudur. O’nun nurunun sıfatı, sanki içinde bir çerağ bulunan bir hücredir. O çerağ bir sırça (kandil) içindedir. O sırça (kandil) da sanki bir inci (gibi parıltı veren) bir yıldızdır ki güneşin doğduğu yere de, battığı yere de nispeti olmayan mübarek bir ağaçtan, zeytinden tutuşturulup yakılır. Onun yağı kendisine bir ateş dokunmasa da, hemen hemen ışık verir. Bu ışık da nur üstüne nurdur. Allah kimi dilerse nura kavuşturur. Allah insanlar için bir meseller irad eder. Allah her şeyi hakkıyla bilendir.” şeklinde anlatılmaktadır (Arslan Kalay, 2020, s. 15; Etikan, 2008, s. 548). Kandil motifi tarihte ilk olarak ortaya çıkan aydınlatma araçlarından biri olmakla birlikte, Antik dönemlerden elektiriğin bulunmasına kadarki süre zarfında kullanılan kandiller zamanla uygarlıkların inanç ve sanat anlayışları doğrultusunda bir estetik boyut kazanarak sanat eseri olma özelliğine kavuşmuştur (Arslan Kalay, 2020, s. 14). İslam sanatında 13. yüzyıldan itibaren kullanıldığı bilinen, işlendiği yapı ya da yüzeye göre anlamı değişen kandil motifi tanrısal bir simge, doğum-ölüm, Allah’ın nuru-ışığı, peygamberler, cennet, evren ve ibadet gibi geniş bir anlam yelpazesine sahiptir (Acar, 2022, s. 1135; T. Bozkurt, 2007, s. 257). Bu yüzden cami mihraplarında, mihraplı seccadelerde ve mezar taşlarında realist üsluplarda veya stilize edilerek çokça kullanılmıştır (N. Bozkurt, 2001, s. 300). Mihraplar, seccadeler ve mezar taşlarında genellikle niş içinde tasvir edilen kandillerin bazıları üzerinde “Allah” yazılması, ışık veren bu objelere kaynağını Nur suresi ve Gazali’nin “Mişkat el Enver” (niş içindeki ışık) benzetmesinde bulan mistik bir anlam kazandırmaktadır (Arslan Kalay, 2020, s. 15).

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Başlangıçta basit bir nişten ibaret olan mihraplar, kısa sürede İslam devletlerinin kendine özgü yapısıyla şekillenmiş ve mimarinin dikkat çeken birer unsuru olmuştur. Özellikle Anadolu’da Selçuklu devrinde başlayıp, Beylikler devrindeki yeni oluşumlarla gelişen ve Osmanlı’da klasik devrini yaşayan mihraplar mimarinin en göz alıcı elemanını oluşturmuştur. Bu gelişimi mihrap elemanlarının form, malzeme, teknik ve süsleme özellikleri üzerinden izlemek mümkündür. İnşa edildikleri devrin üslubunu ve sanat anlayışını yansıtan mihrapların, o döneme ait özellikleri yerel sanatçılar tarafından farklı bölgelere taşınmıştır. Bunları Anadolu’nun neredeyse her köşesinde görmek mümkündür. Bu önemli şehirlerden biri Amasya’dır. Amasya, Orta Karadeniz’in en eski yerleşim merkezlerinden biri olmakla beraber, Osmanlıların da önemli şehzade sancakları arasında yer almaktadır. Birçok medeniyetin izlerini taşıyan Amasya çok sayıda esere sahiptir. Bu eserler Amasya merkez, ilçe, köy ve kasabalarında kendilerini göstermekte, bunların başında ise camiler gelmektedir. Çalışmamızı Amasya camilerinde üzerinde tezyinat unsuru olarak kandil motifi bulunan mihraplar oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda üç adet kandil motifli mihraba rastlanmıştır. Bunlar Amasya’nın Taşova ilçesine bağlı Özbaraklı Köyü’nde yer alan Aşağı Baraklı Cami, Amasya Merkez Eski Kızılcaışlacık Köyü Cami, bir diğeri ise Merzifon ilçesinde bulunan Taceddin İbrahim Paşa Cami mihraplarıdır.

Merzifon Taceddin İbrahim Paşa Cami Genel Tanımı

Merzifon merkez’de yer alan caminin inşa kitabesi bulunmamaktadır. Eserin vakfiye kaydı dikkate alındığında Taceddin İbrahim Paşa tarafından 1494 yılından önce inşa ettirildiği tahmin edilmektedir (Çerkez, 2005, s. 22). Cami, doğu-batı doğrultulu dikdörtgen bir plân şemasına sahiptir. Orta bölüme kubbe, iki yana ise enli birer kemer yerleştirilmiştir. Harim, dikdörtgen prizma biçiminde genişletilen ortadaki kübik gövdenin üst köşelerde pahlanmasıyla elde edilmiş sekizgen prizmal bir kasnak üzerine oturan tek kubbe ile örtülüdür.

Mihrap Özellikleri

Mihrap 455 cm. yüksekliğinde, 226 cm. genişliğindedir. Alçı malzemeden yapılan mihrabın üzerinde kabartma ve kalemişi tekniği ile yapılmış süslemeler yer almaktadır. Mihrap çerçevesinin üstü palmet, rumî ve kıvrım dallarla oluşan bir tepelikle sonlandırılmıştır.

Mihrabı farklı genişlikte üç bordür dolanmaktadır. Birinci ve üçüncü bordürler süslemesizdir. İkinci bordürde geometrik örgüler birbiri içine geçerek yıldız ağı motiflerini oluşturmaktadır. Geçmelerin arasına sekizgen çerçeve alınmış kırmızı ve lacivert renkli gülbezekler yerleştirilmiştir. Mihrap köşeliğinin her iki yanında, altıgen pano içinde; “Allah/Muhammed/الله، مُحَمَّد” yazıları yer almaktadır. Kavsara üzerinde, uç kısımları yuvarlatılmış dikdörtgen kartuşun içinde Al-i İmrân Sûresi 37. Ayeti; yazmaktadır:

”كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ /

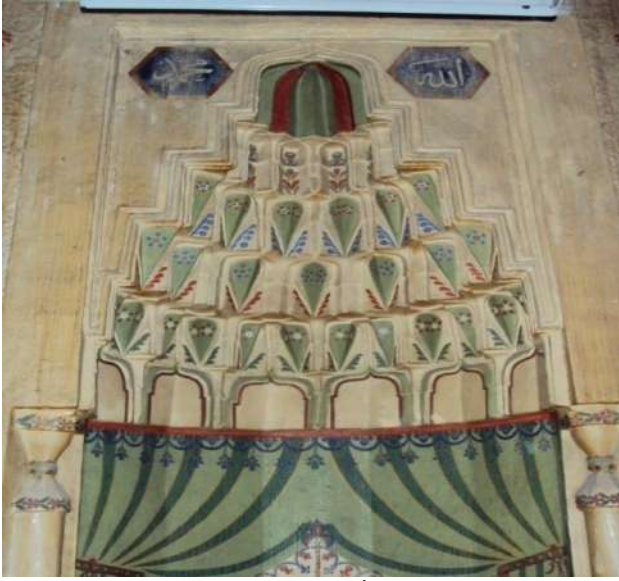
130 cm. yüksekliğindeki kavsarada altı sıra mukarnas dizisi yer almaktadır. Birinci sıradaki mukarnas yüzeyi kırmızı ve yeşil renkle boyalıdır. Diğer mukarnas yüzeylerinde ise yeşil, kırmızı ve lacivert renklerle oluşturulmuş çiçek motifleri göze çarpmaktadır. Nişin alt kısmı 194 cm. yüksekliğinde, 105 cm. genişliğinde, 53 cm. derinliğinde ve beş köşelidir. Nişin iç kısmında açık yeşil üzerine koyu yeşil renklerle drapeler oluşturan, yanlara doğru açılmış bir perde motifi bulunmaktadır. Perdenin kenar, iç kısımları kırmızı renkle hareketlendirilmiş, üst ve orta kısmına kırmızı ve lacivert renkli püsküller konulmuştur. Perdenin orta kısmına aşağıya zincirle sarkan kırmızı bir kandil motifi yerleştirilmiştir. Mihrabın 9 cm. çapındaki sütunçeleri yarım silindirik gövdelidir. Sütuncelerin yarısı mihrap nişine gömülüdür. Kaide ve başlık kısımları kum saati şeklinde olup çiçek motifleriyle süslenmiştir.

Şekil 1. Merzifon Taceddin İbrahim Paşa Cami Mihrabı Genel Görünüşü
(Fotoğraf yazarın kişisel arşivindendir)

Şekil 2. Merzifon Taceddin İbrahim Paşa Cami Mihrap Nişi
(Fotoğraf yazarın kişisel arşivindendir)

Şekil 3. Merzifon Taceddin İbrahim Paşa Cami Mihrap Kavşarası
(Fotoğraf yazarın kişisel arşivindendir)

Şekil 4. Merzifon Taceddin İbrahim Paşa Cami Mihrap Tepeliği ve Alınlığı
(Fotoğraf yazarın kişisel arşivindendir)

Şekil 5. Merzifon Taceddin İbrahim Paşa Cami Mihrabı Bordür Detayı
(Fotoğraf yazarın kişisel arşivindendir)

Kızılcaışlacık Köyü Cami Mihrabı Genel Tanımı

Amasya Merkez'e bağlı Eski Kızılcaışlacık Köyü'nde bulunan caminin kesin inşa tarihi bilinmemekte birlikte, camide bulunan kalem işi süslemelerden yola çıkılarak 1865 yılına tarihlendirilmektedir (Amasya Kültür Envanteri, 2007, s. 121). Enine dikdörtgen planlı caminin üzeri kiremit kaplı kırma çatı ile örtülüdür.

Mihrap Özellikleri

Mihrap 249 cm. yüksekliğinde, 158 cm. genişliğindedir. Harime giriş batıdan olduğu için mihrap giriş aksında değildir. Mihrap malzemesi moloz taştır ve beyaz sıva ile kapatılmıştır. Üzerinde kalem işi tekniğiyle yapılmış süslemeler dikkati çekmektedir. Mihrabın üst kısmındaki dikdörtgen panoda kırmızı ve yeşil renklerle elde edilmiş birbirine ters dönmüş kalp motifleri ve aradaki boşluklara yerleştirilmiş daire ve üçgen formlarla oluşturulmuş geometrik motifli süslemeler yer almaktadır. Panoda Al-i İmrân Sûresi 37. Ayeti yazmaktadır:

“كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ /

Mihrap nişi 215 cm. yüksekliğinde, 106 cm. genişliğinde, 55. cm derinliğinde yarım daire planlıdır. Mihrabın tam ortasında zincirle aşağı doğru sarkıtılmış gri renkli kandil motifi yer almaktadır. Kandilin iki tarafında yanlara doğru açılmış kırmızı renkli perde motifi bulunmaktadır. Bu perdenin uçları püsküllüdür. Mihrabın üst kısmı dört yatay bölüme ve üçgen dilimlere ayrılmaktadır. Dilimlerle ayrılan üçgenler farklı renklerle boyalıdır. En üstteki birinci sıra açık mavi, ikinci sıra lacivert, üçüncü sıra kırmızı, dördüncü sıra ise yeşil boyalıdır. Bu üçgenlerin üzerinde yaldızlı altın sarısı ile gelişli güzel yapılmış noktalar yer almaktadır. Arada kalan açıklıklar ise beyaz zemin üzerine kırmızı, siyah, yaldızlı altın sarısı renklerle yapılmış noktalarla doldurulmuştur. Mihrabın her iki yanında açık ve koyu kahverengi renklerin verrev şekilde dönüşümlü olarak kullanılmasıyla oluşturulmuş geniş şeritler yer almaktadır.

Şekil 6. Kızılcaışlacık Köyü Cami Harim Kismı
(Fotoğraf yazarın kişisel arşivindendir)

Şekil 7. Kızılcaışlacık Köyü Cami Mihrabı Genel Görünüşü
(Fotoğraf yazarın kişisel arşivindendir)

Şekil 8. Kızılcakışlacık Köyü Cami Mihrabı Süsleme Detayı
(Fotoğraf yazarın kişisel arşivindendir)

Taşova Özbaraklı Cami Mihrabı Genel Tanımı

Amasya'nın Taşova İlçesi'ne bağlı Aşağı Baraklı köyünde bulunan caminin inşa kitabesi bulunmamaktadır. Yapı kalemişi süslemelerinden dolayı 20. yüzyıla tarihlendirilmektedir (Amasya Kültür Envanteri, 2007, s. 558). Yapı kuzey-güney doğrultulu dikdörtgen planlıdır. Kuzey kısımda üç ahşap direk ile üç bölüme ayrılmış son cemaat yeri bulunmaktadır. Caminin üzeri kiremit kaplı kırma çatı ile örtülüdür.

Mihrap Özellikleri

Mihrap 285 cm. yüksekliğinde, 153 cm. genişliğinde olup, taş malzemedendir. Üzerinde kalemişi tekniğiyle yapılmış, zengin motif repertuarına sahip süslemeler yer almaktadır. Mihrabın iki yanında devşirme malzeme olan sütunlardan yukarı doğru yükselen gri, kırmızı, mavi, yeşil, turuncu renklerle oluşturulmuş gül, sümbül, gonca gül ve mine çiçeğine benzer çiçekler, kıvrık dallar, “S” ve “C” kıvrımları ile tepelik görüntüsü elde edilmiştir. Mihrabı 13 cm. genişliğinde bir bordür çevrelemektedir. Bordürde koyu gri zemin üzerine yaldızlı altın sarısı renkli kıvrık dallar yer almaktadır. Bu dalların üzerine bordo renkli çiçek ve tomurcuk motifleri yerleştirilmiştir. Mihrap nişini 1 cm.lik girinti oluşturan silme dolanmaktadır. Silmenin etrafında mavi ve lacivert renklerle oluşturulmuş ayrı bir çerçeve uygulaması göze çarpmaktadır. Çerçevenin köşelerine yerleştirilmiş “C” kıvrımlı hançeri çiçekler mihrabın köşelik kompozisyonunu oluşturmaktadır. Mihrabın alınlık kısmı dikdörtgen kartuş şeklinde düzenlenmiştir. Alt ve üst kısmında iki şeridin birbirine örülmesinden meydana gelen düğüm motifli kartuşun uç kısımları “C” ve “S” eğrileriyle hareketlendirilip lale detaylarıyla sonlandırılmıştır. Yaldızlı altın sarısı renkle oluşturulmuş kartuşun içine ayrı bir dikdörtgen çerçeve yerleştirilmiştir. Çerçeveye siyah zemin üzerine beyazla yazılmış Al-i İmrân Sûresi 37. Ayeti işlenmiştir:

كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ/

Alınlığın üzerinde yer alan tuğra besmele motifinin tatbiki, mihrabın süslemesine farklı bir görünüm kazandırmıştır. Mihrap nişi 253 cm. yüksekliğinde, 107 cm. genişliğinde, 54 cm. derinliğinde ve yarım daire planlıdır. Mihrabın alt kısmına yerden 61 cm. yüksekliğe kadar yeşil zemin üzerine siyah çizgilerle duvar görüntüsü verilmiştir. Üst kısmı yaldızlı altın sarısı renkle boyanmıştır. Mihrap nişinin tepe noktasında lacivert ve pembe renklerin dönüşümlü olarak kullanılmasıyla oluşturulmuş beş yapraklı, yarım bırakılmış çiçek motifi ve çiçeğin ucundan zincirle aşağı doğru sarkan kandil motifi yer almaktadır. Mihrap nişinin her iki yanındaki sütunlar mihrabın en dikkat çekici kısmını oluşturmaktadır. Dikdörtgen kaide üzerine oturmuş yivli, kenarları kırmızı ve ortasından sarı renkli bir şeridin dolandığı antik çağ sütunlarının her ikisi kenger yapraklı korint başlıklarla dengelenmiştir. Lacivert çerçeve içine alınmış sütun kaidelerinin üzerinde çiçek ve tomurcukların yer aldığı bitkisel motifler bulunmaktadır. Sütunların üst kısmından çıkan kıvrık dallar, çiçek motifleri, “S” ve “C” kıvrımlarının meydana getirdiği süslemeler yukarıda birleşmektedir.

Şekil 9. Taşova Özbaraklı Cami Mihrabı Genel Görünüşü
(Fotoğraf yazarın kişisel arşivindendir)

Şekil 10. Taşova Özbaraklı Cami Mihrabı
(Fotoğraf yazarın kişisel arşivindendir)

Şekil 11. Taşova Özbaraklı Cami Mihrap Nişi
(Fotoğraf yazarın kişisel arşivindendir)

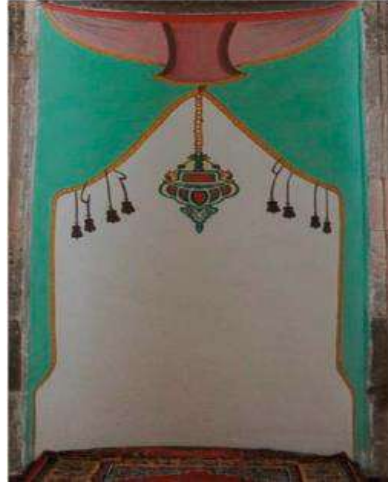
Şekil 12. Taşova Özbaraklı Cami Mihrap Nişi Süslemesi Detayı
(Fotoğraf yazarın kişisel arşivindendir)

İncelen mihraplar üzerinde inşa kitabesi bulunmamakla birlikte Merzifon Taceddin İbrahim Paşa Cami vakfiye kaydına göre, Kızılcaışlacık Köyü Cami ve Özbaraklı Cami'leri üzerinde yer alan süsleme özelliklerine göre tarihlendirilmiştir. Mihraplar alçı ve taş malzemeden olup, üzerindeki süslemeler sıva üzerine kalemışı tekniğiyle yapılmıştır. Mihrapların süsleme unsurlarını geometrik, bitkisel, yazı ve nesnel öğelerin oluşturduğu görülmektedir. Geometrik süslemeleri geçmelerin oluşturduğu yıldız ağı, üçgen dilimler, "S" ve "C" kıvrımlı motifler oluşturmaktadır. Bitkisel süslemeler gülbezekler, çiçek motifleri ve kıvrık dallar, "C" kıvrımlı hançeri çiçekler; yazı unsurlarını mihraplarda yazılması gelenek haline gelen Al-i İmrân Sûresi 37. Ayeti ile Allah/Muhammed isimleri meydana getirmektedir. Nesnel süslemeler ise kandil ve perde motifleridir. Türk İslam sanatında severek kullanılan bu iki unsur Amasya mihraplarında da kendine yer bulmuştur. Kandil motifi nişin orta kısmından ince bir zincirle aşağı doğru sarkıtılmış, oldukça yalın ve zarif bir şekilde verilmiştir. Taceddin İbrahim Paşa ve Kızılcaışlacık Cami mihraplarında iki yana toplanmış perde motifi ile birlikte kullanılmıştır. Nişte kullanılan perdeler şişirilmiş kanatlarıyla hacimli bir formda başarılı bir şekilde uygulanmıştır. Böylelikle kumaş dokusu elde edilmeye çalışılmıştır. XIX. yüzyılın başından itibaren uygulanan ve tamamen batı kaynaklı olan bu motif drape, püskül, renk tonlamaları ve ışık-gölge oyunları ile zenginleştirilerek uygulandığı yere hareket ve derinlik kazandırılması hedeflenmiştir (Hatipoğlu, 2007, s. 69; Özsoy & Kuyulu Ersoy, 2024, s. 471). Sadece dekoratif amaçla değil, cennete kanatları olan bir kapıdan geçerek girileceği düşüncesi perde motifinin sembolizmini de bünyesinde barındırmaktadır. Simgesel olarak bu dünya ve öteki dünyayı birbirinden ayırması, bu âlemden öteki âleme geçiş şeklinde yorumlanmaktadır (Taş, 2021, ss. 278-287). Bu sebeple perde motifinin kandil motifi ile beraber mihrap nişinde uygulanması tezyinat özelliğinin yanı sıra tasavvufi açıdan büyük önem taşımaktadır. Perde ve kandil motifinin birlikte kullanıldığı örneklerle Anadolu'nun pek çok yerinde rastlamak mümkündür. İstanbul Gureba Cami, Nevşehir Aksalur Reşadiye Cami, Bursa Ulu Cami,

Denizli Güzelyurt Tahtalı Köyü Cami, Antalya Akseki Ulu Cami, Ödemiş Kılıczade Mehmet Ağa Cami mihrapları perde ve kandil motifinin uygulandığı örnekler arasındadır.

Şekil 13. İstanbul Gureba Cami Mihrabı
(Hatipoğlu, 2007, s. 243)

Şekil 14. Nevşehir Aksalur Reşadiye Cami Mihrabı
(Arslan, 2015, s. 108)

Şekil 15. Bursa Ulu Cami Mihrabı
(T. Bozkurt, 2007, s. 42)

Şekil 16. Denizli Güzelyurt Tahtalı Köyü Cami Mihrabı
(Aktuğ, 2021, s. 91)

Şekil 17. Antalya Akseki Ulu Cami Mihrabı
(Parlak, 2011, s. 123)

Şekil 18. Ödemiş Kılıczade Mehmet Ağa Cami Mihrabı
(Top & Özbek, 2019, s. 248)

SONUÇ

İbadet mekânlarında kible yönünü belirleyen bir yapı elemanı olan ve tamamen ihtiyaca yönelik olarak geliştirilen mihrap, zamanla farklılıklar gösterip çeşitli form ve şekiller alarak fonksiyonelliğinin yanında süsleme unsurlarının uygulanabileceği, sanatçıların maharetlerini sergileyebilecekleri asıl alanlardan biri haline gelmiştir. Mihrap, gelişimini uzun süre içinde her bölgenin ve kültürün kendine özgü yapısıyla tamamlamıştır. Bu özelliğinden dolayı bir mihraba bakıldığında malzeme, teknik ve süsleme özelliklerinden onun hangi kültürün ürünü olduğunu anlamak mümkün hale gelmiştir.

Çalışmamızın konusunu oluşturan Amasya, hem tarihi geçmişi ile hem de coğrafi konumu ile daima önemli bir merkez olmuştur. Tarih boyunca pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış olan şehirde, bu dönemlere ait çok sayıda eser miras kalmıştır. Eserlerin başında camiler gelmektedir. Araştırmamızda üzerinde kandil motifi bulunduran üç eser ayrıntılı olarak

incelenmiştir. Eserlerin mimari özellikleri ve süsleme kompozisyonları detaylıca anlatılmıştır. Mihraplarda kandil motifiyle birlikte perde motifinin uygulandığı görülmüştür. Bu durumun süslemeden çok tasavvufî düşünceden kaynaklandığı ön plana çıkmaktadır. İncelenen mihraplarda barok, rokoko ve ampir üslupların klasik motifleri olan “S” ve “C” kıvrımları, burmalı sütun gövdesi, kompozit sütun başlıkları gibi batı kökenli motiflere de rastlanmıştır. 18. yüzyılda Osmanlı mimarisinde görülmeye başlayan batı kökenli motifler sanata hâkim yerli azınlık ustalar tarafından uygulandığı gibi Osmanlı topraklarında çalışan yabancı sanatkarlar tarafından da yaygınlaştırılmıştır. Bu durum Osmanlı döneminde 19.ve 20. yüzyılda yapılmış alçı ve kalem işi mihraplarda görülen batı etkilerinin Amasya’nın taşrasına kadar yayıldığını gözler önüne sermektedir. Yaptığımız çalışmayla mimari ve süsleme özellikleriyle önem arz eden mihrapların Türk Sanatı içindeki önemini belirlemek mümkün hale gelecektir. Ayrıca bu mihrapların tüm yönüyle ortaya konması sanat ve kültür tarihi açısından yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, T. (2022). Uşak Boduroğlu Camii Özelinde Kandil Motifi ve İkonografisi. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 63(2), Article 2. <https://doi.org/10.33227/auifd.988868>
- Aktuğ, E. C. (2021). Kalemî Süslemeli Cami Geleneğinin Devamı: Güzelyurt Tahtalı Köyü Camii (Denizli-Çameli). Sanat Tarihi Dergisi, 30(1), Article 1. <https://doi.org/10.29135/std.756354>
- Amasya Kültür Envanteri. (2007). Amasya Valiliği.
- Arslan, C. (2015). Nevşehir Cami ve Mescit Mihraplarında Bezeme Anlayışı. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(38), Article 38.
- Arslan Kalay, H. (2020). Kandil Motifinin Türk Mezar Taşları ve Dokumalar Üzerindeki Kullanımlarına Yönelik Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme. 25, 13-36.
- Bakırer, Ö. (2000). XIII. ve XIV. Yüzyıllarda Anadolu Mihrapları. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Bozkurt, N. (2001). Kandil. İçinde TDV İslâm Ansiklopedisi (C. 24, ss. 300-301). TDV Yayınları.
- Bozkurt, T. (2007). Osmanlı Selâtin Cami Mihrapları [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çam, N. (1994). İslamda Sanat, Resim ve Mimari. Elektronik İletişim Ajansı.
- Çerkez, M. (2005). Merzifon’da Türk Devri Mimari Eserleri [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çok, B. (2018). Anadolu Selçuklu Dönemi (1071-1308) Çinili Mihrap Bordürlerinde Tezyinat. Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 5(8), Article 8.
- Ersoy, A. (2002). Eyüp’teki Mezar Taşlarında Serv Kültü. Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla V. Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler (11-13 Mayıs 2001), 91-95.
- Erzincan, T. (2005). Mihrap. İçinde TDV İslâm Ansiklopedisi (C. 30). TDV Yayınları.
- Etikan, S. (2008). Seccade Halılarda Kullanılan Bazı Motifler ve Bu Motiflerin İslam Sanatında Yeri. Bildiriler, Maddi Kültür, 2, 545-564.
- Hatipoğlu, O. (2007). XIX Yüzyıl Osmanlı Camilerinde Kalem işi Tezyînâtı [Doktora Tezi]. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kemaloğlu, Z. (2021). Merzifon Cami ve Mescit Mihraplarında Tezyinat Unsurları. Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, 8(4). <https://doi.org/10.46868/atdd.176>
- Kemaloğlu, Z. (2024). Geometrik Tezyinatlı Amasya Camii Mihrapları. AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi, 12(32), Article 32. <https://doi.org/10.31126/akrajournal.1365347>
- Özsoy, Ö. D., & Kuyulu Ersoy, İ. (2024). Osmanlı Duvar Resimlerinde Perde Motifi. Sanat Tarihi Dergisi, 33(1), 471-503.

- Parlak, B. (2011). Antalya Cami ve Mescitlerinde Yer Alan Mihraplar [Yüksek Lisans Tezi]. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taş, E. (2021). Türk Tezyinatında Perde. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 45, Article 45. <https://doi.org/10.21497/sefad.944089>
- Top, M. (1997). Erken Dönem Osmanlı Mihrapları (XIV-XV. yüzyıl) [Doktora Tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Top, M., & Özbek, G. (2019). Osmanlı Batılılaşma Dönemine Ait Ödemiş'te Bulunan Duvar Resimli İki Camii. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 46, 227-260.

AMASYA MÜZESİ'NDEKİ SAADET DÜĞÜMÜ MOTİFLİ OSMANLI SİKKELERİ
OTTOMAN COINS WITH THE FELIEF KNOT MOTIF AT THE AMASYA MUSEUM

Zeynep KEMALOĞLU

Dr., Serbest Araştırmacı, Amasya/Türkiye

ORCID: 0000-0002-2615-7837

ÖZET

Saadet düğümü motifi, eski çağlardan itibaren kullanılan bir süsleme ögesi olup farklı uygarlıklar tarafından çeşitli üsluplarda, mimariden el sanatlarına kadar pek çok alanda uygulanmıştır. Birbiri içine geçerek oluşturulan birlikten doğan gücü, saadeti ve mutluluğu simgeleyen saadet düğümü, Antik dönemden itibaren sikkelerde de kullanılan önemli geometrik motiflerden biri olmuştur. Osmanlı Devleti, 623 yıl hâkimiyet sürmüş büyük bir imparatorluktur. Beylikten devlete, devletten imparatorluğa dönüşen Osmanlı, geçmiş medeniyetlerin dini ve kültürel öğelerini kendi bünyesinde sentezleyerek özgün sanat tarzını ortaya koymuştur. Bilim, kültür ve sanatta olduğu gibi bastırılan sikkeleriyle de ayrı bir tarz geliştirmiştir. Sikke, üzerinde yer alan yazı ve süslemeleri ile basıldığı dönem hakkında kesin bilgiler sunan, küçük; fakat bir o kadar önemli madeni paralardır. Dayanıklılığından dolayı yüzyıllar öncesiyle ilgili bilgilerin özgün haliyle günümüze ulaşmasını sağlayan sikkeler sayesinde pek çok bilgiye ulaşmak mümkün olmaktadır. Osmanlı sultanları saltanatı devraldıklarında gerek mevcut darphanelerden gerekse yeni darphaneler kurarak kendi adlarına farklı madenlerden çeşitli tipte sikke kestirmişlerdir. Bu sikkeleri kestirirken dini, sosyal ve kültürel özellikleri göz önünde bulundurmuşlar, sikke üzerinde yer alacak kompozisyonları bu unsurlar doğrultusunda şekillendirmişlerdir. Eski çağlardan beri kullanılagelen, gücün ve mutluluğun sembolü olan düğüm motifi de Osmanlı sikkelerinde kendine yer bulmuştur. Çalışmamızı Amasya Müzesi'ndeki, üzerinde saadet düğümü bulunduran Osmanlı sikke örnekleri oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında XVI. ve XVIII. yüzyıllar arasında darp edilmiş düğüm motifli sikkeler form ve süsleme açısından değerlendirmeye tabi tutulurken, yönetimi elinde bulunduran padişahları simgelemeleri bakımından saadet düğümü motifinin kullanım sıklığı ve kompozisyondaki önemi vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Amasya Müzesi, Saadet Düğümü, Osmanlı, Sikke, Para. Nümismatik.

ABSTRACT

The Felicity Knot motif has been a decorative element used since ancient times and has been applied by various civilizations in various styles, from architecture to handicrafts. Symbolizing the power, happiness, and bliss born of interlocking unity, the Felicity Knot has been one of the important geometric motifs used on coins since antiquity. The Ottoman Empire was a vast empire that lasted 623 years. Transforming from a principality to a state, and from a state to an empire, the Ottoman Empire synthesized the religious and cultural elements of past civilizations, creating its own unique artistic style. Just as in science, culture,

and art, the minted coins also developed a distinct style. Coins are small but equally important coins whose inscriptions and decorations provide precise information about the period in which they were minted. Thanks to their durability, coins have enabled information about centuries past to survive in its original form, making it possible to obtain a wealth of information. When the Ottoman sultans assumed the throne, they minted various types of coins in their own names, either from existing mints or by establishing new ones. When minting these coins, they considered religious, social, and cultural characteristics, shaping the compositions on the coins in line with these elements. The knot motif, a symbol of power and happiness used since ancient times, also found a place on Ottoman coins. Our study consists of examples of Ottoman coins featuring the Felicity Knot, from the Amasya Museum. Coins featuring the knot motif, minted between the 16th and 18th centuries, will be evaluated in terms of form and decoration. The frequency of use of the Felicity Knot motif, as a symbol of the ruling sultans, and its significance in composition will be emphasized.

Keywords: Amasya Museum, Felicity Knot, Ottoman, Coin, Money. Numismatics

1. GİRİŞ

Sikke, insanların ihtiyaçları neticesinde ortaya çıkmış; üzerinde onu darp eden devlete, hükümdara ait yazı, tuğra ya da simgenin yer aldığı küçük madeni paralardır. Sikke kelimesi Arapçadan gelmekte olup "damga veya nakış basmak için hazırlanmış demir kalıp" manasına gelmektedir (Tekin, 2009, s. 179).

Sikke, eski çağlardan itibaren gerek kullanımda olduğu coğrafyanın büyüklüğü ve yayılma hızı gerekse fiziki varlığı ile ekonomik ilişkilerin en önemli unsuru olmuştur. Zamanla iktisadi niteliği yanında, etrafında gelişen olayları kayıt altına alan, ekonomik ve sosyal tarihin izlenebileceği tarihi belge haline gelmiştir. Sikkeler, dönem fark etmeksizin bağımsız devlet olmanın ana unsurlarından biri olmuştur. Özellikle İslam devletlerinde fethedilen topraklarda hükümdarların kendi adına hutbe okutmaları ve sikke kestirmeleri hükümdarlık alameti sayılmıştır (Kemaloğlu, 2025, s. 2).

Sikke bastırma geleneği 623 yıl hüküm sürmüş Osmanlı Devleti'nde de devam etmiştir. Osmanlı sultanları, gerek Anadolu'da gerek Anadolu dışında başarılı fetihler gerçekleştirmişlerdir. Yaşanan siyasi başarılar ekonomik zenginliği de beraberinde getirmiş, bu durum doğrudan sikke basımını etkilemiştir. Hükümdarlar fethettikleri coğrafyalarda darphaneler kurarak kendi adlarına sikke bastırılmışlardır. Başta İstanbul olmak üzere, Anadolu'da, Balkanlar'da ve Kuzey Afrika bölgelerinde pek çok darphane kurulmuş ve bu darphanelerde sikke darp ettirmişlerdir. Osmanlı sikkelerinde yüz yirmi yedi farklı darp merkezinin adının geçtiği bilinmektedir. Bilhassa İstanbul Kostantiniye, İslambol, Darü's-Saltanatü'l-Aliye, Darü'l-Hilafetü'l-Aliye, Darü'l-Hilafetü's-Seniye isimleriyle beş farklı şekilde sikkelere işlenmiştir (Damalı, 2010, ss. 28-33). 5 Ocak 1844'e kadar sikkelerin yerel darphanelerde darbı devam etmiş, "Usul-i Cedide Üzerine Tashih-i Ayar" fermanının yayınlanmasından sonra sikkeler merkezi darphanede darp edilmeye başlamıştır (Teoman, 2020, s. 403).

Osmanlılarda sikke basımı darphane içinde ve dışında olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Maden tedariki ve basılan sikkelerin piyasaya sürülmesi dış faaliyetleri,

teknik işlemler ve bunların yönetimi iç faaliyetleri oluşturmaktaydı (Sahillioğlu, 1993, s. 504). Sikke basımı için gerekli olan materyaller, hem madenlerden hem de yeni padişahın yasaklatmış olduğu (sikke tecdidi), halkın elinde bulunan eski sikkelerden sağlanırdı. Bu sebeple darphanelerin üretim seviyelerinde maden yataklarından elde edilen maden miktarına ve kişilerin darphaneye getirdikleri madenlere bağlı olarak dalgalanmalar yaşanırdı (Pamuk, 2003, s. 39). Osmanlılarda sikke üretimi üç farklı teknikle yapılmıştır. Bunlar el çekiçleri ile dövme, mekanik press ve otomatik press yöntemleridir. Yöntemler dönemlere göre farklılık göstermiştir. El çekiciyle dövme tekniği 1299-1685, mekanik pres tekniği 1685-1844, otomatik pres tekniği 1844-1920 tarihleri arasında uygulanmıştır (Sahillioğlu, 1993, s. 504).

Osmanlı İmparatorluğu'nda Osman Bey'den II. Mehmet (Fatih)'e kadar akçeler (gümüş) ve mangırlar (bakır) kestirilmiştir (Tekin, 2005, s. 268). II. Mehmed'in 1479 tarihinde bastırdığı ilk altın sikkesi sultaniye kadar akçe, Osmanlı İmparatorluğu'nun başlıca parası olma özelliğini korumuş (Sahillioğlu, 1965, s. 1), ihtiyaç duyuldukça yabancı altın paralar kullanılmıştır. Fatih Sultan Mehmed 1479 tarihinde Venedik duka altınını esas alarak onların ağırlık ve ayarında, Beyazıt'taki darphanede ilk Osmanlı altın sikkesi olan sultaniyi darp ettirmiştir. 1479'dan sonra Osmanlılar resmen altın ve gümüşten olan ikili maden rejimine geçmiştir (Sahillioğlu, 2005, s. 120). Bu zamana kadar değerli maden olarak sadece gümüş kullanıldığı için döneme "monometalist" (tek metalli) dönem deniliyorken, altın sikkenin basımı ile "bimetalist" (çift metalli) dönem olarak isimlendirilmeye başlanmıştır (Tekin, 2009, s. 183).

Osmanlı Dönemi'nde sultanlar tarafından farklı madenlerden çeşitli tipte kestirilen sikkeler büyük önem taşımaktadır. Bu sikkeler kestirilirken dini, sosyal ve kültürel özellikler göz önünde bulundurulmuş, sikke üzerinde yer alacak kompozisyonlar bu unsurlar doğrultusunda şekillendirilmiştir. Süslemeleriyle dikkat çeken Osmanlı sikkelerinde, sultanların dönemlerine göre benzer ve farklı özellikler dikkati çekmektedir. Osmanlı sikkelerinde efsanevi unsurlar ya da ikonografik motiflere yer verilmemiştir. Bu yönüyle Osmanlı sikkeleri diğer medeniyetlerin sikkelerinden ayrılmaktadır. Ancak sikkelerde sembollerin kullanıldığı bilinmektedir. II. Murat'ın mangırlarında Kayı boyunun sembolünün nakşedilmesi, birlikten doğan gücü, saadeti ve mutluluğu simgeleyen saadet düğümü motifinin kullanılması bu anlayışta üretilen sikkelere örnek gösterilebilmektedir (Demir & Çalış, 2021, s. 58).

Saadet düğümü, Osmanlı sikkelerinde tercih edilen önemli geometrik süslemelerden bir tanesidir. Anadolu'da antik dönemden itibaren kullanıldığı bilinmektedir. Birbiri içinden geçen iki ilmekle oluşturulan bu düğüm; birliği, yarattığı gücü, saadet ve mutluluğu simgelemektedir (Dursun, 2019, s. 598). Saadet düğümü "Türk Düğümü", "Herakles Düğümü", "Sonsuzluk Düğümü" adlarıyla da anılmaktadır (Aytaç, 2018, s. 41; Çoruhlu, 1995, s. 30). Bu düğümün en eski örnekleri Mısır Eski Krallık mühür oymalarında saç örgüsü motifleriyle birlikte görülmektedir. Ancak Helenistik dönemde takı kullanımında yaygınlaşmış, bu dönemin sonunda azalmıştır (Türe, 2010). Bu Düğüm, Bizans mimarisinde sevilen bir bezeme motifi olmuş, İslam sanatında kitap süslemelerinde, İlhanlı, Anadolu Beylikleri Devri

ve Erken Osmanlı sikkelerinde arabesk motifleri ile birleştirilip kullanımı sürdürülmüştür. Sikkelerde saadet düğümü ya sikke yüzeyini kaplayan motif şeklinde ya da satır aralarına yerleştirilen dolgu motifleri olarak kullanılmıştır (Akkaya, 2011, s. 495). Osmanlı sikkelerinde kullanımına önem verilen bu motif satır aralarında ya da tuğra etrafında karşımıza çıkmaktadır. Saadet düğümleri sikkeler üzerinde birçok farklı tasarımda kullanım alanı bulmuştur. Bazı sikkelerde darphane adları saadet düğümüyle beraber kullanılmıştır (Damalı, 2014, s. 185).

2. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Amasya, kültür tarihi açısından oldukça köklü bir geçmişe sahiptir. Osmanlı Devleti'nin de önemli şehzade sancakları arasında yer alan Amasya'da, Osmanlı Dönemi'ne ait çok sayıda eser bulunmaktadır. Eserler arasında Amasya Müzesi'ndeki sikkeler önemli yer tutmaktadır. Müzede Osmanlı adına 3460 adet sikke kayıtlıdır. Bu sikkeler satın alma, müsadere veya hediye yoluyla müzeye kazandırılmıştır. Sikkeler gerek depoda gerekse teşhirde muhafaza edilmektedir. Araştırmamızın konusunu Amasya Müzesi'nde bulunan üzerinde saadet motifli barındıran Osmanlı Dönemi sikke örnekleri oluşturmaktadır. Müzedeki en erken tarihlisi XIV. yüzyıl, en geç tarihli XX. yüzyıl olmak üzere toplam yüz seksen bir adet Osmanlı sikkesi incelenmiştir. Sikkeler üzerinde saadet düğümü motifine ilk olarak XVI. yüzyıla ait bir örnekte karşılaşılmıştır. Çalışma kapsamına XVI. ve XVIII. yüzyıllar arasında darp edilmiş düğüm motifli 20 adet sikke dâhil edilmiştir. Sikkeler, yapımında kullanılan malzeme, birimi, darp yeri, darp tarihi ve bezeme öğeleri gibi hususlar dikkate alınarak seçilmiştir. Sultanların aynı özellikleri sergileyen sikkeleri kapsam dışı bırakılmıştır. Sikkeler, I. Süleyman (Kanuni), III. Murad, I. Ahmed, II. Süleyman, II. Mustafa, III. Ahmed, I. Mahmud ve I. Abdülhamid olmak üzere sekiz sultana aittir.

Sikke No: 1

Süleyman I, AU, Sultani, Kostantiniye, H.926 (M.1520), 3,50 gr. 20 mm.

Ön Yüz: “Sultan Süleyman bin Selim Han azze nasruhû duribe fi Kostantiniye sene 926”
(Selim Han oğlu Sultan Süleyman Zaferi şerefli olsun Kostantiniyye’de basıldı sene 1520)

Arka Yüz: “Dâribü’n-nadri sâhibü’l-izzî ve’n-nasrî fi’l -berri ve’l-bahri”
(Altın kestiren karada ve denizde zafer ve izzet sahibi olan)

Sikke No: 2

Süleyman I, AU, Sultani, Mısır, H.926 (M.1520), 20 mm. 3,548 gr.

Ön Yüz: “Sultan Süleyman Şah bin Selim Han azze nasruhû duribe fî Mısır Sene 926”

(Selim Han oğlu Sultan Süleyman Şah zaferi şerefli olsun. Mısır’da basıldı Sene 1520)

Arka Yüz: “Dâribü’n-nadri sâhibü’l-izzî ve’n-nasrî fî’l -berri ve’l-bahrî”

(Altın kestiren karada ve denizde zafer ve izzet sahibi olan)

Sikke No: 3

Süleyman I, AU, Sultani, Okunmuyor, Okunmuyor, 3,515 gr. 20 mm.

Ön Yüz: “Sultan Süleyman Hân bin Selim azze nasruhû duribe fî”

(Selim oğlu Sultan Süleyman Han zaferi şerefli olsun...’da basıldı)

Arka Yüz: “Dâribü’n-nadri sâhibü’l-izzî ve’n-nasrî fî’l -berri ve’l-bahrî”

(Altın kestiren karada ve denizde zafer ve izzet sahibi olan)

Sikke No: 4

Murad III, AU, Sultani, Okunmuyor, Okunmuyor, 3,391 gr. 19 mm.

Ön Yüz: “Sultan Murad bin Selim Han azze nasruhû duribe fî ...”

(Selim Han oğlu Sultan Murad Zaferi şerefli olsun...’da basıldı)

Arka Yüz: “Dâribü’n-nadri sâhibü’l-izzî ve’n-nasrî fî’l -berri ve’l-bahrî”

(Altın kestiren karada ve denizde zafer ve izzet sahibi olan)

Sikke No: 5

Murad III, AR, Dirhem, Haleb, H.982 (M.1574), 3,764 gr. 20 mm.

Ön Yüz: “Sultan Murad bin Sultan Selim Han”

(Sultan Selim Han oğlu Sultan Murad)

Arka Yüz: “Hallede mülkehû ve sultanehü ve eyyede hilafetehü ve müddetehü duribe fî Haleb sene 982”

(Allah devletini ve sultanlığını ebedi ve hilafetini ve saltanatını devamlı kılsın Haleb’de darbedildi Sene 1574)

Sikke No: 6

Ahmed I, AU, Sultani, Mısır, H.1012 (M.1603), 3,409gr. 22 mm.

Ön Yüz: “Sultan Ahmed bin Mehmed Han azze nasruhû duribe fî Mısır sene 1012”

(Mehmed Han oğlu Sultan Ahmed zaferi şerefli olsun Mısır’da basıldı sene 1603)

Arka Yüz: “Sultanü’l-berreyn ve hakanü’l-bahreyn es-sultan bin es –sultan”

(İki karanın sultanı ve iki denizin hakanı sultan oğlu sultan)

Sikke No: 7

Ahmed I, AR, Dirhem, Haleb, Okunmuyor, 2,346 gr. 20 mm.

Ön Yüz: (Tuğra) “Sultan Ahmed bin Mehmed Han”

(Mehmed Han oğlu Sultan Ahmed)

Arka Yüz: “Hallede mülkehû duribe Haleb”

(Allah saltanatını ebedi kılsın Haleb’de basıldı)

Sikke No: 8

Süleyman II, AE, Mangır, Kostantiniye, H.1099 (M.1687), 1,570 gr. 19 mm.

Ön Yüz: (Tuğra) “Şah Süleyman bin İbrahim Han- El- muzaffer dâimâ”
(İbrahim Han oğlu Şah Süleyman- dâimâ kazanan)

Arka Yüz: “Duribe fi Kostantiniye 1099”
(Kostantiniye’de basıldı 1687)

Sikke No: 9

Mustafa II, AR, Zolota, Kostantiniye, H.1106 (M.1695), 18,827 gr. 41 mm.

Ön Yüz: “Es-sultan Mustafa bin Mehmed Han dâme mülkühû duribe fi Kostantiniye 1106”
(Mehmed Han oğlu Sultan Mustafa Saltanatı daim olsun Kostantiniye’de basıldı 1695)

Arka Yüz: “Sultanü’l-berreyn ve hakanü’l-bahreyn es-sultan ibn es –sultan”
(İki karanın sultanı ve iki denizin hakanı sultan oğlu sultan)

Sikke No: 10

Mustafa II, AR, Kuruş, Kostantiniye, H.1106 (M.1695), 19,333 gr. 39 mm.

Ön Yüz: “Es-sultan Mustafa bin Mehmed Han dâme mülkühû duribe fi Kostantiniye 1106”
(Mehmed Han oğlu Sultan Mustafa saltanatı daim olsun Kostantiniye’de basıldı 1695)

Arka Yüz: “Sultanü’l-berreyn ve hakanü’l-bahreyn es-sultan ibn es –sultan”
(İki karanın sultanı ve iki denizin hakanı sultan oğlu sultan)

Sikke No: 11

Ahmed III, AR, Zolota, Kostantiniye, H.1115 (M.1703), 20,083 gr. 38mm.

Ön Yüz: “Es-sultan Ahmed bin Mehmed Han Dâme Mülkühû Duribe Fi Kostantiniye 1115”

(Mehmed Han oğlu Sultan Ahmed saltanatı daim olsun Kostantiniye’de basıldı 1703)

Arka Yüz: “Sultanü’l-berreyn ve hakanü’l-bahreyn es-sultan ibn es –sultan”

(İki karanın sultanı ve iki denizin hakanı sultan oğlu sultan)

Sikke No: 12

Ahmed III, AR, Yarım Zolota, Kostantiniye, H.1115 (M.1703), 9,815 gr. 29mm.

Ön Yüz: “Es-sultan Ahmed bin Mehmed Han dâme mülkühû duribe fi Kostantiniye 1115”

(Mehmed Han oğlu Sultan Ahmed saltanatı daim olsun Kostantiniye’de basıldı 1703)

Arka Yüz: “Sultanü’l-berreyn ve hakanü’l-bahreyn es-sultan ibn es –sultan”

(İki karanın sultanı ve iki denizin hakanı sultan oğlu sultan)

Sikke No: 13

Ahmed III, AR, Yarım Kuruş, Kostantiniye, H.1115 (M.1703), 12,387 gr. 30 mm.

Ön Yüz: (Tuğra) “Şah Ahmed Han bin Mehmed Han- El- muzaffer dâimâ” Duribe fi Kostantiniye 1115”

(Mehmed Han oğlu Şah Ahmed Han- dâimâ kazanan, Kostantiniye’de basıldı 1703)

Arka Yüz: “Sultanü’l-berreyn ve hakanü’l-bahreyn es-sultan ibn es –sultan”

(İki karanın sultanı ve iki denizin hakanı sultan oğlu sultan)

Sikke No: 14

Ahmed III, AR, Kuruş (Onluk), Kostantiniye, H.1115 (M.1703), 6,417 gr. 24mm.

Ön Yüz: (Tuğra) “Şah Ahmed Han bin Mehmed Han- El- muzaffer dâimâ” Duribe fi Kostantiniye 1115”

(Mehmed Han oğlu Şah Ahmed Han- dâimâ kazanan, Kostantiniyye’de basıldı 1703)

Arka Yüz: “Sultanü’l-berreyn ve hakanü’l-bahreyn es-sultan ibn es –sultan”

(İki karanın sultanı ve iki denizin hakanı sultan oğlu sultan)

Sikke No: 15

Ahmed III, AR, Para, Kostantiniye, H 1115 (M.1703), 0.368 gr. 13mm.

Ön Yüz: “Sultan Ahmed bin Mehmed Han”

(Mehmed Han oğlu Sultan Ahmed)

Arka Yüz: “Azze nasruhû duribe fi Kostantiniye 1115”

(Zaferi şerefli olsun Kostantiniye’de basıldı 1703)

Sikke No: 16

Ahmed III, AR, Para, Kostantiniye, H.1115 (M.1703), 0,735 gr. 15mm.

Ön Yüz: (Tuğra) “Şah Ahmed Han bin Mehmed Han- El- muzaffer dâimâ”

(Mehmed Han oğlu Şah Ahmed Han- dâimâ kazanan)

Arka Yüz: “Duribe fi Kostantiniye 1115”

(Kostantiniyye’de basıldı 1703)

Sikke No: 17

Mahmud I, AU, Zer-i Mahbub, İslambol, H.1143 (M.1730), 2,642 gr. 20 mm.

Ön Yüz: (Tuğra) “Mahmud Han bin Mustafa- El- muzaffer dâimâ” Azze nasruhû duribe fî İslambol 1143”

(Mustafa oğlu Mahmud Han- dâimâ kazanan, zaferi şerefli olsun İstanbul’da basıldı 1730)

Arka Yüz: “Sultanü’l-berreyn ve hakanü’l-bahreyn es-sultan ibn es –sultan”

(İki karanın sultanı ve iki denizin hakanı sultan oğlu sultan)

Sikke No: 18

Mahmud I, AR, Yirmi Kuruş, Kostantiniye, H.1143 (M.1730), 11,470 gr. 30 mm.

Ön Yüz: (Tuğra) “Mahmud Han bin Mustafa- El- muzaffer dâimâ” Duribe fî Kostantiniye 1143”

(Mustafa oğlu Mahmud Han- dâimâ kazanan, Kostantiniye’de basıldı 1730)

Arka Yüz: “Sultanü’l-berreyn ve hakanü’l-bahreyn es-sultan ibn es –sultan”

(İki karanın sultanı ve iki denizin hakanı sultan oğlu sultan)

Sikke No: 19

Mahmud I, AR, Beşlik, Kostantiniye, Okunmuyor, 3,353 gr. 19 mm.

Ön Yüz: (Tuğra) “Mahmud Han bin Mustafa- El- muzaffer dâimâ” Duribe fî Kostantiniye”

(Mustafa oğlu Mahmud Han- dâimâ kazanan, Kostantiniye’de basıldı 1730)

Arka Yüz: “Sultanü’l-berreyn ve hakanü’l-bahreyn es-sultan ibn es –sultan”

(İki karanın sultanı ve iki denizin hakanı sultan oğlu sultan)

Sikke No: 20

Abdülhamid I, AR, Çifte Zolota, Kostantiniye, H.1196 (M.1782), 25,593 gr. 40 mm.

Ön Yüz: “(Es-Sultan) Abdülhamid bin Ahmed Han dâme mülkühû duribe fı Kostantiniyye 1187”

(Ahmed Hanoğlu Sultan Abdülhamid saltanatı daim olsun Kostantiniye’de basıldı 1774) **Arka Yüz:**

“Sultanü’l-berreyn ve hakanü’l-bahreyn es-sultan ibn (9) es –sultan”

(İki karanın sultanı ve iki denizin hakanı (9) sultan oğlu sultan)

Saadet düğümü motifi, altın, gümüş ve bakır olmak üzere üç farklı maden üzerine işlenmiştir. I. Süleyman’a ait 3, III. Murad’a 2, I. Ahmed’e 2, II. Süleyman’a 1, II. Mustafa’ya 2, III. Ahmed’e 6, I. Mahmud’a 3 ve I. Abdülhamid’e ait 1 adet sikke üzerinde saadet düğümü motifi yer almaktadır. Sikkelerden 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 numaralı örnekler el çekiciyle dövme, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20 numaralı örnekler mekanik pres yöntemiyle darp edilmiştir. Bu yüzden düğümlerin formunda tekniğe göre değişiklikler oluşabilmektedir. Malzeme, birim ve düğüm motifinin çeşitliliği açısından III. Ahmed sikkeleri dikkati çekmektedir. Motiflerin, sikkelerin ön ve arka yüzlerinde yazı kuşaklarının baş ya da son kısımlarına, harf aralarına ve tuğra etrafına farklı büyüklükte yerleştirildiği görülmektedir. I. Ahmed (No.7), II. Süleyman (No. 8), III. Ahmed (No: 13, 14, 15, 16) ve I. Mahmud (No: 17, 18, 19) dönemlerine ait örneklerde tuğranın etrafına konumlandırılmıştır. İki örnekte (No. 5-7) saadet düğümünün bordür olarak kullanılması dikkat çekicidir. Düğümün kolları uzatılarak sikke yüzeyi bölümlere ayrılmış ve oluşan boşluklara harfler yerleştirilmiştir. Saadet düğümü, sikkeler üzerinde kalp (No: 2, 3), ters kalp (No: 1, 2, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20), çift kalp (No: 6, 16, 18), ters kalp uçları filizli yaprak (No. 2, 4, 8), ters kalp uçları çiçek (No: 10, 11, 12, 13, 14) ve Herakles düğümü (No: 3, 13) formunda olmak üzere altı farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 1. Sikkelerde Görülen Saadet Düğümü Motiflerinin Çizimleri

--	--	--	--	--	--

3. SONUÇ

Sikke, üzerinde onu darp ettiren devletin veya hükümdarın yazı ve simgesinin bulunduğu farklı madenlerden üretilmiş sanat eseridir. Eski çağlardan itibaren bağımsız devlet olma şartının temel unsurlarından biri para bastırmak olmuştur. Üzerine işlenen yazı ve

kompozisyon unsurları ile basıldığı zamanın iktisadi, dini, sosyal ve kültürel durumunu gözler önüne seren döneminin en önemli temsilcisi durumundadır. Bu bakımdan sikkeler basıldıkları dönemin şahitleri olarak görülmektedir. Bu yüzden beylikten imparatorluğa doğru uzanan, 623 yıl hüküm sürmüş Osmanlıda sultanların hâkim olduğu coğrafyalarda adlarına bastırdıkları sikkeler Nümismatik bilimi için büyük önem taşımaktadır. Günümüzde arkeolojik kazılar, satın alma, hediye ya da müsadere yoluyla ele geçirilmiş binlerce sikke bulunmaktadır. Bu sikkelerin büyük bir kısmı teşhir alanı yetersizliğinden dolayı ülkemizdeki müzelerin depolarına kapatılmış iken, çok az bir kısmı teşhirde sergilenmektedir. Müzelerde hem güvenlik hem de sanat eserlerini koruma adına çalışma yapılması zor olduğundan sikkelerin gün ışığına çıkartılıp, bilim dünyasına kazandırılması büyük önem arz etmektedir. Osmanlı sikkeleri gerek muhtelif gerek müstakil eserlere konu olmuştur. Ancak Türk İslam sanatında önemli bir yeri olan ve birçok alanda kendine kullanım yeri bulan saadet düğümü motifini Osmanlı sikkeleri üzerinden inceleyen herhangi müstakil bir çalışma mevcut değildir. Saadet düğümü, Osmanlı sikkelerinde tercih edilen önemli geometrik süslemelerden bir tanesidir. Çalışmamızı Amasya Müzesi'nde, üzerinde saadet düğümü motifi bulunduran Osmanlı sikkeleri oluşturmaktadır. Çalışma alanının Amasya Müzesi'nin seçilmesi Osmanlı sikkeleri yönünden zengin olması sebebiyledir. Ancak bu sikkelerin çoğu depoda bekletilmektedir. Yüz seksen bir sikke arasından seçilen, üzerinde saadet düğümü motifi bulunduran toplam otuz iki sikke tespit edilmiştir. Ancak çalışmamıza sultanları, darp yeri, darp tarihi, malzeme, birim ve süsleme özellikleri açısından farklılık sergileyen, zaman içerisinde fazla tahribata uğramamış yirmi adet sikke dâhil edilmiştir. Sikkelerin traskripsiyonları yapılarak, malzemeleri, para birimleri ve ölçüleri hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Üzerinde yer alan düğüm motifinin yeri, hangi sultan döneminde fazla kullanıldığı, formlarının farklılığı çalışma kapsamında incelenmiştir. Çalışmamız bu sikkeleri nümismatik çevreye tanıtmak ve sikke literatürüne katkıda bulunmak amacıyla yapılmıştır. Ayrıca sikkelerin üzerindeki yazı ve süsleme özelliklerinden dolayı başta sanat tarihi olmak üzere diğer bilim dallarına da bilgi olarak kaynaklık edeceği düşünülmektedir. Sonuç olarak anlam ve çağrışım olarak birliği, gücü, mutluluğu simgelen saadet düğümü motifinin Osmanlı sikkeleri üzerinden Amasya Müzesi ölçeğinde anlatılması küçük fakat önemli bir bölümü oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

1. Akkaya, N. (2011). *Mardin Müzesi'ndeki İslami Dönem Sikkelerinden Örnekler* [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
2. Aytaç, İ. (2018). HARPUT İç Kale Kazılarında Bulunan Artuklu Dönemi Sikkeleri. *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, 5(1), Article 1.
3. Çoruhlu, T. (1995). *Osmanlı Koruyucu Silahlarında Süslemeler ve Teknikler (Askeri Müze'den Örnekler ile)* [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
4. Damalı, A. (2010). *Osmanlı Sikkeleri Tarihi* (C. 1). Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı Yayınları.
5. Damalı, A. (2014). *A'dan Z'ye Osmanlı Nümismatik El Kitabı*. Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı Yayınları.

6. Demir, A., & Çalış, E. (2021). Kars Müzesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemine Ait Bir Grup Sikke. *Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8, 57-82.
7. Dursun, N. (2019). Niğde Müzesi ndeki Osmanlı Mühürleri. *History Studies International Journal of History*, 2(11), 573-600. <https://doi.org/10.9737/hist.2019.731>
8. Kemaloğlu, Z. (2025). Amasya Müzesi'ndeki Osmanlı Dönemi Altın Sikke Örnekleri. *İdrak Dini Araştırmalar Dergisi*, 5(1), Article 1. <https://doi.org/10.62297/idrak.1549750>
9. Pamuk, Ş. (2003). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi* (3. bs). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
10. Sahillioğlu, H. (1965). *Bir Asırlık Osmanlı Para Tarihi 1640-1740*. [Doçentlik Tezi]. İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi.
11. Sahillioğlu, H. (1993). Darphâne. İçinde *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 8, ss. 501-505). TDV Yayınları.
12. Sahillioğlu, H. (2005). Osmanlı Para Tarihinde Dünya Para ve Maden Hareketinin Yeri (1300-1750). İçinde O. Tekin (Ed.), *Altının İktidarı İktidarın Altınları (Yapı Kredi Koleksiyonu)* (ss. 115-132). Yapı Kredi Yayınları.
13. Tekin, O. (2005). Devletler, Hükümdarlar ve Sikkeleri. İçinde O. Tekin (Ed.), *Altının İktidarı İktidarın Altınları (Yapı Kredi Koleksiyonu)* (ss. 167-278). Yapı Kredi Yayınları.
14. Tekin, O. (2009). Sikke. İçinde *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 37, ss. 179-184). TDV Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/sikke>
15. Teoman, B. (2020). Erken Dönem Osmanlı Sikkeleri (1299-1453). İçinde Y. Özbek & A. Budak (Ed.), *Fetih Öncesi Osmanlı Sanatı ve Mimarisi* (ss. 399-434). Literatürk Academia.
16. Türe, A. (2010, Aralık 11). *Herakles Düğümü/Saadet Düğümü: Birliğin Yarattığı Güç*. Gizlimabet Parapsikoloji Platformu. <https://www.gizlimabet.com/konular/herakles-dugumu-saadet-dugumu-birligin-yarattigi-guc.7026/>

**OKINBA LAUNKO PERFORMS: A STUDY OF THE AESTHETICS OF
PERFORMANCE IN IRE! ... & OTHER POEMS FOR PERFORMANCE**

Toyin Shittu (PhD)

Department of Languages (English Unit)
Al – Hikmah University
P.M.B 1601, Adeta Road
Adewole, Ilorin, Kwara State, Nigeria.

Abstract

Okinba Launko's *Ire! ... & Other Poems* is performance-based, with special penchant for the Yoruba oral elements especially the traditional tropes. While most of the poems therein eulogise some icons who have made indelible marks on the social track in one way or another, some pieces, still in the form of panegyric, probe into the sagas, travails, heroic engagements of some protagonists in the devotion to form fulcrum for mankind. Available scholarly analyses so far on the collection do not respond to the effects of the traditional symbols in the name of aesthetics deeply rooted in performance as a lifeline to interpreting social realities especially in the idiom of an artist-performer. This study, therefore, examines the aesthetics of performance in the poetry book, foregrounding praise poetry, both in celebration and in elegiac evocation, as a potent performance genre that has a plethora of tributaries to social, political and economic currents in the contemporary tapestry. The performer used the performance to ridicule identified failings in the society hence Marxism was deployed as the theoretical framework. The findings include amplification of panegyric as a traditional art of celebration of sterling attributes of individuals, it was discovered that the performer in the celebration of individuals and their roles in the society lampoon societal indifference, complacency which had frustrated efforts of such Icons. The performer revealed a number of Yoruba cultural cum traditional practices that underscore the animist state of the race. It is concluded that the poems as written form of traditional Yoruba performance contain elements of performance which are panegyric, invocation of gods and goddesses and satire of persons and the society.

Keywords: Performance, satire, poetry, invocation, society, performer

DERGİ KAPAK TASARIMLARINDA PORTRİ İLLÜSTRASYONLARI
PORTRAIT ILLUSTRATIONS IN MAGAZINE COVER DESIGNS

Tuğçe İŞÇİ ÖZEN

Arş. Gör. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi İletişim Fakültesi, Grafik Tasarımı
Bölümü

Orcid ID: 0000-0001-6784-7781

ÖZET

Grafik tasarımda mesajın etkili biçimde iletilmesinde tipografi, fotoğraf ve illüstrasyon gibi görsel elemanlar belirleyici rol oynamaktadır. Grafik tasarım tarihi boyunca üretilen elyazmaları, kitap, dergi, gazete ve broşür gibi basılı “matbu” ürünlerde içeriği destekleyen bir anlatım unsuru olarak sıklıkla illüstrasyon, resimleme veya fotoğraftan yararlanıldığı görülmektedir. Yayın tasarımı alanında illüstrasyon kullanımını değerlendirebilmek için tarihsel akış içinde ürünlerin maruz kaldıkları tarihsel ve teknolojik değişimler de incelenmelidir. Elyazmalarındaki hat, süsleme, tezhib ve minyatürlerden basım-yayın ve matbaa teknolojilerinde kullanılan farklı dillerdeki hurufat çeşitliliğine, fotoğrafın icadından rotatif baskı gibi yeni tekniklere kadar birçok yenilik basılı kültürü şekillenmiştir.

Sürekli yayın kültüründe dergi kapağı, derginin yüzüdür. Dergiler, karakterini yansıtan “görsel kimlikler” ile birbirlerinden ayrışırlar. Karamustafa’ya göre (2001) görsel kimlik, yayın hayatı boyunca derginin okuyucu tarafından tanınmasına ve öteki yayınlardan ayırt edilmesini sağlar. İllüstrasyonun çok çeşitli stil ve tekniklerde uygulanabilir olması, dergilere özgünlük kazandırmak ve okuyucunun ilgisini sürdürmek açısından etkili bir araç haline gelmiştir. Bu nedenle tasarımcılar tarafından sıkça tercih edilmektedir. Basılı kültür tarihinin hafızasında yer edinmiş dergi kapakları üzerinden dönemin sosyo-kültürel ve toplumsal görüşleri hakkında okumalar yapılabilmektedir.

Görsel kültürün tarihsel gelişimi içinde portre geleneği; bireyin temsili, kimlik sunumu ve toplumsal statü aktarımında önemli bir rol oynamıştır. Modern çağda ise bu gelenek, dijitalleşme ve popüler kültürün etkisiyle dönüşerek “selfie” kültürüyle yeniden tanımlanmıştır. Selfie, sadece bireysel bir eylem olmaktan çıkıp sosyal medya aracılığıyla kitlesel bir gösterim biçimine dönüşmüş, bireyin görünürlük ve tanınma arzusunı pekiştirmiştir. Bu yeni kültür, dergi kapaklarındaki portre kullanım anlayışını da etkilemiş, hem geçmişin temsili hem de çağın görsel kodlarını bir arada taşıyan hibrit bir görsel kimlik oluşturmuştur. Bu çalışma, popüler kültürün önemli bir unsuru olan portre kavramının dergi kapaklarındaki kullanımını tarihsel, kültürel ve estetik bağlamda incelemeyi amaçlamaktadır.

Günümüz grafik dilinde, geçmişin gravür estetiğini dijital ortamda yeniden üreten illüstrasyon uygulamaları, postmodern dönemin “yeni kullanma-dönüştürme” anlayışının bir yansımasıdır. Bu bağlamda 21. yüzyıldaki ‘selfie kültürü’nün etkisiyle değişen portre anlayışı kendini var etme ve görünme-gösterme çabası ile sunulan imgelerin anında tüketildiği ve yerlerine yenilerinin üretildiği bir döngü içine girmiştir. Bu döngü içinde popüler kültür kendi ikonlarını oluşturarak onları yaşatmaya ve yenilerini eklemeye/üretmeye devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Portre illüstrasyonu, dergi kapak tasarımları, selfie, görsel kültür

ABSTRACT

In graphic design, visual elements such as typography, photography, and illustration play a decisive role in effectively conveying a message. Throughout the history of graphic design, illustrations, drawings, or photographs have been frequently employed as narrative elements

that support content in printed materials such as manuscripts, books, magazines, newspapers, and brochures. To evaluate the use of illustration within publication design, it is essential to examine the historical and technological transformations that these products have undergone. From the calligraphyi decorative arts, ornamentation and miniature paintings of manuscripts to the metal types with different languages used in print technologies, from the invention of photography to innovations like rotary printing, numerous innovations have shaped print culture.

In the culture of periodical publications, the magazine cover functions as the “face” of the magazine. Each magazine distinguishes itself through its “visual identity,” which reflects its character. According to Karamustafa (2001), visual identity ensures that a magazine is recognized by readers throughout its publishing life and distinguished from others. The versatility of illustration in terms of style and technique has made it a highly effective tool for creating uniqueness and maintaining reader interest, thus frequently favored by designers. Through iconic magazine covers embedded in the memory of print culture, it is possible to read the socio-cultural and ideological perspectives of their respective periods.

Within the historical development of visual culture, the tradition of portraiture has played a significant role in representing individuals, conveying identity, and communicating social status. In the modern era, however, this tradition has evolved under the influence of digitalization and popular culture, leading to a redefinition through the emergence of the “selfie” culture. No longer just a personal act, the selfie has transformed into a mass display practice via social media, reinforcing the individual’s desire for visibility and recognition. This new culture has influenced the use of portraiture on magazine covers, giving rise to a hybrid visual identity that incorporates both traditional representations and contemporary visual codes. This study aims to examine the use of portraiture on magazine covers as a key component of popular culture within historical, cultural, and aesthetic contexts.

In contemporary visual language, illustration practices that replicate the engraving aesthetics of the past in digital media reflect the postmodern approach of reuse and transformation. In this context, the changing understanding of portraiture under the influence of 21st century “selfie culture” has entered a cycle of visual production characterized by instant consumption and continual replacement. Within this cycle, popular culture continues to create, sustain, and regenerate its own icons.

Keywords: portrait illustration, magazine cover designs, selfie, visual culture.

DOSTOYEVSKY'S WORKS IN MUSIC

Valentina V. Nevzorova

Doctor of Art History and Cultural Studies, Associate Professor Department of Pedagogy and Music Taracalia State University "Gregory Tsamblak" (Moldova)
ORCID 0009-0004-0713-1588

Tatiana Batîr, Doctor of Philosophy

Faculty of National Culture
Comrat State University Moldova
ORCID:0000-0003-2675-126X

Fyodor M. Dostoevsky approached the world of music cautiously, however, this type of art opened up to him, absorbed his elevated soul. Musical "touches" are marked by "White Nights", "Another Wife and Husband Under the Bed", "The Petersburg Chronicle", "Uncle's Dream", "The Insulted and the Insulted", "Crime and Punishment", "Notes from the House of the Dead", "The Eternal Husband", "The Village of Stepanchikovo and Its Inhabitants", "Notes from the Underground".

In the field of music Dostoevsky is represented by almost all genres: opera (including rock opera), musical drama, overture, ballet, suite, vocal and instrumental symphonies, symphonic poems, vocal cycles, musicals, oratorios...

The musical theme in most of the novels, stories and short stories of Fyodor Mikhailovich is given only a secondary sound. However, a closer look at Dostoevsky's musical insertions lead to reflections on the completion of characters and ideas that have been exhausted by verbal and semantic means.

Despite a great number of investigations in this problem the interest in it does not wane, and therefore it carries a huge potential for further research, especially interdisciplinary, for instance at the intersection of literary criticism, philosophy of music, musical hermeneutics etc. [1].

Valentina D. Nevzorova, Doctor of Art History and Cultural Studies, Associate Professor of the Gregory Tsamblak Taracalia State University (Moldova) presented a report on "The Specifics of the Impact of the Artistic World of F. M. Dostoevsky on Musical Dramas" at the international scientific and practical conference "Worldwide Responsiveness of F. M. Dostoevsky" dedicated to the 200th anniversary of the writer which took place on October 8, 2021 at the Taracalia State University [2].

Keywords: *Fyodor M. Dostoevsky, music, works, genre, means*

PHILOSOPHICAL AND INTERCULTURAL FOUNDATIONS IN TEACHING
MUSIC

Veronika Veliksar, Doctor of Pedagogical Sciences. Assoc.Prof. Pedagogy Department
Taraclia State University “Gregory Tsasmblak”

ORCID: 0000-0002-5956-421X

Tatiana Batyr, Doctor of Philosophy
Philology and History Department
Taraclia State University “Gregory Tsasmblak”

ORCID:0000-0003-2675-126X

Since ancient times music has been a subject of interest for philosophers. Music in the Pythagorean tradition has a cosmic significance. Socrates and Plato did not continue this ontological line by Pythagoras, they introduced an ethical consideration of music paying attention to how it affects the soul.

The essential properties of musical art are generally considered to be its unifying and integrative capacity, its universal and all-pervasive character which actively promotes both self-knowledge, self-realization, intercultural communication, understanding the spiritual and cultural values of different countries representatives.

Inayat Khan, philosopher, musician, and the founder of Universal Sufism states that music is a universal art and it penetrates further than any other impression of the external world can penetrate. «If there is anything in my philosophy, it is the law of harmony: that one must put oneself in harmony with oneself and with others» [1].

In modern educational systems the introduction of studying music of other nations is being intensively implemented and contributes to a deeper penetration into the national and ethnic cultures of the world. As a result, students should develop their intercultural competences of transculturality as a process of mutual influence and mutual enrichment of cultures, through this they significantly expand their comprehension of their native culture. Based on the idea set out in the article *What does it mean to be globally competent?* By Hunter B., White G. P., Godbey G.C. according to which "one should try to understand one's own culture before starting to study another culture", one can define this process as two-way or "reversible", during which favorable conditions for effective intercultural interaction will be created. [2]

Studying music of other cultures should be accompanied by philosophical speculations, interpretations and generalizations. Investigations in musical hermeneutics should be applied in the first place.

We believe that research in the field of didactics, music teaching based on philosophical and intercultural research is very relevant both in the field of music studies and art history, cultural studies, philosophy and sociology of music.s

Keywords: music, intercultural, philosophy, teaching, universal

**YÜRÜKSEMÂÎ FORMUNDA KULLANILAN NAKIŞ TERTİPLERİ ve YENİ
BULGULARA GÖRE TÜRK MÛSİKÎSİNDE NAKIŞ TERİMİNİN İZAHATI**
THE NAKIŞ TERMS USED IN THE YÜRÜKSEMÂÎ FORM and THE EXPLANATION OF
THE TERM NAKIŞ IN TURKISH MUSIC ACCORDING TO NEW FINDINGS

Yasin BOL

Dr. Öğretim Üyesi, Anadolu Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı, Türk Müziği Bölümü,
ORCID NO: 0000-0002-5693-2857

ÖZET

Bu araştırmada, Türk müziği klasik fasıl sıralamasında ağır semâî formundan sonra okunan yürüksemâî formunun nakış biçimli olanları incelemektedir. İlgili yazılı literatürde murabbaların ve nakışların farklı tanımları bulunmaktaysa da bu tanımların nakış yürüksemâî formunu izahta yetersiz kaldığı görülmüştür. Bu doğrultuda nota arşivleri taranarak toplam 346 adet yürüksemâî formunda eser notasına ulaşılmıştır. Yapılan incelemeler neticesinde de 346 eserin 236 adetinin nakış biçimli olarak bestelendiği görülmüştür. Nakış genel evreni ile ilgili bilimsel yargıların tutarlı olması adına örneklem daraltılmamış ve 236 nakış yürüksemâî'nin tamamı analize tabi tutulmuş ve form-biçim şemaları tespit edilmiştir. Böylelikle ilk olarak; ezgi ve ölçü sayısı temelli, ardından sadece ezgi temelli form-biçim şemaları belirlenmiş ve daha sonra ezgi ve ölçü sayıları tespit edilmiş olan form-biçim şemalarından çıkarılarak en temelde nakış yürüksemâîlerde mısra ve terennümlerin sıralanış şekilleri yani “Nakış Yürüksemâî Temel Form-Biçim Yapıları” belirlenmiştir. Bu araştırmadaki nakış yürüksemâîler bahsinden elde edilen veriler daha önce yapılmış olan nakış beste ve nakış ağır semâîlere yönelik başka bir araştırmanın verileri ile birleştirilerek nakış tanımı ile ilgili malumat genişletilmiştir. 236 nakış yürüksemâî, 119 nakış ağır semâî ve 62 nakış beste formunda olmak üzere toplamda 417 nakış biçimli esere ait verilerin bulunduğu bu araştırmada; nakış yürüksemâîlerde 42, nakış ağır semâîlerde 16 ve nakış bestelerde 13 eserin form-biçim yapılarının başka bestekarlar tarafından kullanılmadığı ve birer örneği bulunduğu, 346 adet nakış yürüksemai form-biçim yapısının ise bestekarlarımız tarafından 2 ve üzeri frekanslarla kullanılmış olduğu görülmüştür. Sonuç olarak; bestekarlar tarafından nakış yürüksemâîlerde 15, nakış ağır semâîlerde 6 ve nakış bestelerde 6 farklı temel form-biçim yapısının kullanılmış olduğu tespit edilmiştir. Ardından ilgili yazılı literatürde nakışlara yönelik izahatler özetlenerek bir araya getirilmiş ve nakış evrenine yönelik bu araştırmadan elde edilen verilerle kıyaslanmıştır. Yazılı kaynaklarda yer alan nakış tanımlarının evreni yansıtacak nitelikte olmadığını tespit edilmesi üzerine, nakış tanımı hem genel olarak hem de formlar özelinde tekrar yapılandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Form, Nakış, Beste, Ağır semâî, Yürük semâî

ABSTRACT

In this research, the nakış ones of the yürüksemai form, which is recited after the ağır semai form in the Turkish music classical fasıl sequence, are analyzed. There are different definitions of murabbas and nakış in the relevant written literature. However, it has been observed that these definitions are insufficient to explain the nakış yürüksemai form. In this direction, a total of 346 scores of works in the yürüksemai form were reached by scanning the notation archives. As a result of the examinations, it was seen that 236 of the 346 works were composed as nakış. Thus, firstly, form-structure schemes based on the number of measures and melodies , then form-structure schemes based only on melodies were determined, and then, by subtracting the

number of melodies and measures from the determined form-structure schemes, the order of verses and terennums in nakış yürüksemais, that is, “Nakış Yürüksemai Basic Form-Structure Schemes” were determined. The data obtained from this research on nakış yürüksemais were combined with the data of a previous research on nakış beste and nakış ağır semais, and additions were made to the existing knowledge on nakış. In this study in which a total of 417 nakış works, including 236 nakış yürüksemai, 119 nakış ağır semai and 62 nakış beste forms, were analyzed; it was seen that the form-structure schemes of 42 works in nakış yürüksemai, 16 works in nakış ağır semai and 13 works in nakış beste forms were not used by other composers and there was only one example of them, while 346 nakış works were used by composers with a frequency of 2 or more. As a result, it was determined that 15 different basic form-structures were used by the composers in nakış yürüksemai, 6 in nakış ağır semai and 6 in nakış bestes. Then, the descriptions of nakış in the relevant written literature were summarized and brought together and compared with the data obtained from this research on the universe of nakış. Upon determining that the definitions of nakış in the written sources were not reflective of the universe, the definition of nakış was redefined both in general and specific to the forms.

Keywords: Form, Nakış, Beste, Ağır semai, Yürük semai

**TELEVİZYON VE SİNEMADA DEĞİŞEN YAPIM SÜREÇLERİ VE SANAL
PRODÜKSİYON**
CHANGING PRODUCTION PROCESSES IN TELEVISION AND CINEMA AND
VIRTUAL PRODUCTION

Yüksel BALABAN¹

Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü

ÖZET

Üretim aşamasında hareketli görüntü teknolojileri gelişen teknolojiyle paralel bir yapı izlemektedir. Zaman içinde hareketli görüntü teknolojilerinde yaşanan gelişmeler doğrudan film yapım süreçlerini etkiler hale gelmiştir. Bu süreç içinde yer alan yapım stüdyoları yaşanan değişimleri dikkate alarak iş akış süreçlerini buna göre düzenlemeye başlamıştır. Günümüzde hareketli görüntü yapımı bağlamında en önemli gelişmelerden birisi Sanal Prodüksiyon olarak düşünülebilir. Sanal Prodüksiyon teknolojisi fiziksel ve sanal film yapımını başarılı bir şekilde birleştiren yenilikçi bir teknik olarak düşünülebilir. Bu teknoloji sayesinde LED ekranların kullanımıyla yeşil ya da mavi perdeye gerek kalmamış, Unreal Engine gibi oyun motorlarından görüntü LED ekrana doğrudan aktarılmış ve yapım sonrası aşamaların birçoğuna gerçek zamanlı çıkış alınması sayesinde gerek kalmamıştır. Sanal Prodüksiyon sayesinde film, dizi çekimlerinde maliyeti en çok yükselten unsurlardan birisi olan mekana bağımlılık ortadan kaldırılmıştır. Böylece bu teknoloji erişilebilir hale geldikçe prodüksiyon yapım süreçleri büyük oranda teknolojiden yararlanmaya başlayacak ve zaman ve maliyet açısından geleneksel yöntemlere göre verimli bir üretim süreci ortaya çıkacaktır.

Çalışmada hareketli görüntü teknolojilerinde yaşanan son gelişimlerden sanal prodüksiyon teknolojisinin geleneksel prodüksiyon teknolojilerinden farkı, hangi iş süreçlerini ortadan kaldırdığı, yapım aşamasında yarattığı gelişmeler ele alınacaktır. Sözü edilen gelişmelere değinilirken farklı film, dizi örnekleri üzerinden sahnelerle inceleme yapılacaktır. Elde edilen örneklerden yapılan inceleme sonucunda sanal prodüksiyonun farklı compositing ve görsel efekt süreçlerinin örneğin tracking, chroma keying, rooskop, matt boyama, kapsamlı kamera ve ışık düzenlemeleri, hareket yakalama gibi pahalı yapım süreçlerinin yerini aldığı görülmektedir. Geleneksel prodüksiyon sürecinde yapım sonrası aşamada tamamlanan bu çalışmalar sanal prodüksiyonla birlikte yapım sürecinin içine girmiştir denilebilir. Fakat bu teknolojiye de yapım sonrası için hiçbir şey kalmadı denilemez yine de düzeltilmesi gereken içerikler bulunmaktadır. Bunun yanında oyunculukta yeşil perdedekine oranla daha aktif hale gelmekte oyuncu yeşil perdeye göre bu teknolojiye çevresiyle etkileşime girebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sanal Prodüksiyon, Film Yapım, LED ekran kullanımı

ABSTRACT

In the production phase, moving image technologies follow a parallel structure with the developing technology. Over time, developments in moving image technologies have directly affected film production processes. Production studios involved in this process have started to organize their workflow processes accordingly, taking into account the changes experienced. Today, one of the most important developments in the context of moving image production can be considered as Virtual Production. Virtual Production technology can be considered as an innovative technique that successfully combines physical and virtual filmmaking. Thanks to

¹ Orcid ID: 0000-0001-7083-9598

this technology, there is no need for a green or blue screen with the use of LED screens, the image from game engines such as Unreal Engine is transferred directly to the LED screen, and many of the post-production stages are unnecessary thanks to real-time output. Thanks to Virtual Production, location dependency, which is one of the most cost-increasing factors in movie and TV series shootings, has been eliminated. Thus, as this technology becomes accessible, production processes will start to benefit from technology to a great extent and the green or blue screen will remain an abandoned technique.

In this study, the difference of virtual production technology, one of the latest developments in moving image technologies, from traditional production technologies, which business processes it eliminates, and the developments it creates during the production phase will be discussed. While addressing the aforementioned developments, scenes will be analyzed through different movie and series examples. As a result of the examination of the samples obtained, it is seen that virtual production has replaced expensive production processes such as tracking, chroma keying, rotoscoping, matte painting, extensive camera and lighting arrangements, motion capture, and different compositing and visual effects processes. It can be said that these works, which are completed at the post-production stage in the traditional production process, have entered into the production process with virtual production. However, it cannot be said that there is nothing left for post-production in this technology, but there are still contents that need to be corrected. In addition, acting becomes more active than on green screen and the actor can interact with his environment in this technology compared to green screen.

Keywords: Virtual Production, Film Production, LED screen usage

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜĞÜ
Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-77536705-903.07-437873
Konu : Görevlendirmeler(Doç. Dr. Cavit
POLAT)

23.07.2025

TEKSTİL VE MODA TASARIMI BÖLÜM BAŞKANLIĞINA

İlgi : 23.07.2025 tarihli ve 77536705-900-437781 sayılı yazı.

İlgi kayıtlı yazınıza istinaden; Bölümünüz öğretim üyelerinden Doç.Dr. Cavit POLAT'ın İKSAD-UKSEK tarafından 2 Ağustos 2025 tarihinde yapılacak olan 7. Uluslararası Kültür Sanat ve Edebiyat Kongresi-Sergisinde düzenleme kurulu başkanı olarak görev alması Dekanlığımızca uygun görülmüştür. Bilgilerini ve gereğini rica ederim.

Doç. Dr. Günsu YILMA ŞAKALAR
Dekan V.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSFZF8V278 Pin Kodu :71742

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/sutcu-imam-universitesi-ebys>

Adres:Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Avşar

Yerleşkesi 46100, Kahramanmaraş

Telefon:+90 (344) 300 15 11 Faks:+90 (344) 300 15 12

e-Posta:gsf@ksu.edu.tr Elektronik Ağ:http://guzelsanatlar.ksu.edu.tr/

Kep Adresi: ksu.kahramanmaras@hs01.kep.tr

Bilgi için: Ahmet ABA

Unvanı: Şef

Tel No: 03443001917

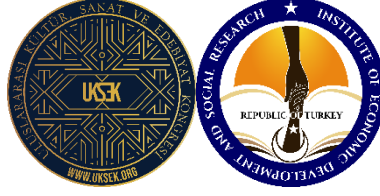

Bu belge, güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Evrak sorgulaması <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5637&eD=BSCZF0ECC8&eS=437873> adresinden yapılabilir.

7. INTERNATIONAL CULTURE, ART and LITERATURE CONFERENCE

7. ULUSLARARASI KÜLTÜR, SANAT ve EDEBİYAT KONGRESİ

02.08.2025

İLGİLİ MAKAMA

7. Uluslararası Kültür, Sanat Ve Edebiyat Kongresi 2 Ağustos, 2025 tarihinde Ankara, Türkiye’de (çevrimiçi) 15 farklı ülkenin akademisyen/araştırmacılarının katılımıyla gerçekleşmiştir. Kongre 16 Ocak 2020 Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliğine getirilen “Tebliğlerin sunulduğu yurt içinde veya yurt dışındaki etkinliğin uluslararası olarak nitelendirilebilmesi için Türkiye dışında en az beş farklı ülkeden sözlü tebliğ sunan konuşmacının katılım sağlaması ve tebliğlerin yarıdan fazlasının Türkiye dışından katılımcılar tarafından sunulması esastır.” değişikliğine uygun düzenlenmiştir.

Bilgilerinize arz edilir,
Saygılarımla

Assoc. Prof. Sehrane Kasimi
Head of Scientific Committee /Bilim Kurulu Başkanı